

8° Ling 295: 2, 1

VOGUL NÉPKÖLTÉSI GYŰJTEMÉNY.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

II. KÖTET.

553/124
7ell
felvete
grabsol

ISTENEK HŐSI ÉNEKEI,
REGÉI ÉS IDÉZŐ IGÉI.

ELSŐ FÜZET.

VOGUL SZÖVEGEK ÉS FORDÍTÁSAIK.

★

SAJÁT GYŰJTÉSE ÉS REGULY ANTAL HAGYOMÁNYAI ALAPJÁN

KÖZZÉTESZI

MUNKÁCSI BERNÁT

A M. T. AKAD. L. TAGJA.

BUDAPEST.

1892.

PH
1308
.5
M85
köt. 2
füz. 1

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

F
1971. 65/1466

2

TARTALOM.

ISTENEK HŐSÉNEKEI.

Első szakasz: Az Obvidék istenei.

	Lap
I. Az ajász-falvi isten.	
1. Az Ob-közép öregének, Ajász-istennek hősi éneke	1
2. A Hét-jávorbika-bőre-irhájából-készült-ruhát-viselő-öreg öcsikéjének, Ajász-istennek regekép közölt hősi éneke	19
II. A ték-falvi isten.	
Ték-öregnek hősi éneke	25
III. A larvosi (öbölvárosi) istenek.	
1. A larvosi fejedelemlhősök hőséneke	53
2. Neves fejedelemlhős	76
IV. Az obdorszvidéki «Tűzmohás-tavi» nevű isten.	
A Vörösfenyő-városbeli-fejedelemlhősnek regekép közölt hősi éneke	94
V. A Világügyelő-férfi, azaz Ég-fia.	
1. A Világügyelő-férfi, azaz «Asszony-fia» fiúcska születésének regéje	98
2. A Világügyelő-férfi, azaz Ég-fia felülről való lebecsítésének éneke	100
3. A Világügyelő-férfi, azaz Ég-fia felnövekedésének éneke	102
4. A Világügyelő-férfi regéje az ő Numi-Târem atyjától való felavatásáról	119
6. Az «Asszony-fia» fiúcska regéje	129

Második szakasz: A Szoszva-vidék istenei.

VI. A jugrai isten.	
A Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemlhősnek, a Szosz- vafői öregnek hősi éneke	130
VII. A szoszvaközépi isten.	
A Szoszvaközépi-öreg hősi éneke	160
VIII. A muunkeszi Hadisten.	
A Fölemelkedett-makkrecze-magasságú-fejedelemlhős öcsikéjé- nek, a Hadisten-öregnek hősi éneke	181
IX. A vorjá-falvi istenek.	
A vorjábeli fejedelemlhősök hősi éneke	204

Harmadik szakasz: A Kondavidék istenei.

X. A konda-alvidéki (mot-us-falvi) isten.	Lap
A kondai alvidék fejedelemlőseinek regéje	222
XI. Tárjaim-Khórjaim.	
Tárjaim-Khórjaim hősi éneke	235

ISTENEK HŐSLŐ ÉNEKEI ÉS REGÉI.

I. A pelimvidéki isten.	
Polém-isten hőslő éneke	242
II. A szigva-torkolati Ég-fia.	
A szigva-torkolati «Ég-fia» öreg hőslő éneke	246
III. A lopmúsi isten.	
A lopmúsi öreg hőslő éneke	276
IV. Az Ördögfejedelem.	
Az Ördögfejedelem hymnusa	288
V. A Kaltes-leány nászregéje	297

ISTENIDÉZŐ IGÉK.

I. A Világügyelő-férfiúnak, azaz Ég-fának idéző igéje N'ays'em-völ' faluban	311
II. A Világügyelő-férfiúnak, azaz Ég-fának idéző igéje Jugra-falván	320
III. Középlozvai istenidéző ige	324
IV. Jurkinfalvi istenidéző ige	334
V. A Világügyelő-férfiúnak idéző hymnusa Muunkeszfaluból	348
VI. A Világügyelő-férfi, azaz «Ég-fia» idézete a Lozva folyó mellékén	359
VII. Az Aranyos fejedelemlős idéző igéje Xal-paul faluban	364
VIII. Lozvai imádságtöredék	367
IX. Az Aranyos Fejedelemlős hymnusa	368
X. Megrontás ellen való istenidézést	372
XI. Isten-ének	376
XII. A Jevra-falubeli Tárém-idéző ige	379
XIII. A Víz-szentjének idéző igéje Jugra faluban	381
XIV. A Víz-szentjének idéző igéje a Lozva forrásánál	385
XV. A Víz-szentjének idéző igéje Szaw-faluban	388
XVI. A Víz-szentjének idéző igéje	390
XVII. Vízi idéző ige	393
XVIII. A két ural-bérczi istenke hymnusa	400
XIX. Polém-isten szoszvafői idéző igéje	402
XX. Polém-isten lozvai idéző igéje	412
XXI. Jauly-tit falvi istenidéző ige	414
XXII. Paszét-bálvány-hét-ménk-öreg idéző igéje Muunkesz faluban	415
XXIII. Paszét-bálvány-istenke-öreg idéző igéje Mészi faluban	422
XXIV. Az embert megmentő (főlemelő) jútimszâsz-falvi szent fejedelemlői idéző igéje	428

ISTENEK HŐSÉNEKEI.

(Tērnīñ ērġēt.)

ELSŐ SZAKASZ.

AZ OBVIDÉK ISTENEI.

I.

Az Ajász-falvi isten (*Ajäs-tāřém*).

1- Az Obközép öregének, Ajász-istennek hősi éneke.

Ās-kwofl ājkä, Ajäs-tāřém tērnīñ ērġä.

1 *Manä namiñ ātēr namēm namejawé!*

manü sijiñ ātēr sijēm sijejawé!

aku' pāl vitēm : vitä ġarü, ġarä Ās ; —

Numi-Sorüi òn āšémné

5 *Ajäs-tāřém ājkä tī' joltwäsém.*

aku' pāl vitēm : jelpiñ vit aumāñ jelpiñ tūr ; —

Numi-Sorüi òn āšémné

Ajäs-tāřém ājkä tī' sätwäsém.

1 Minő neves fejedelemnek nevezik az én nevem!

Minő híres fejedelemnek híresztelik az én hírem!

Egy felül való vizem : a vize tágas, tágas Ob ; —

Numi-Szornyí (Felső aranyos Ég) fölséges atyám

5 Ajász-isten öreget, ide rendelt engem.

Más felől való vizem : szent víz folyta szent tó ;

Numi-Sorüi fölséges atyám

Ajász-isten öreget ide ígézett engem.

ti ūnléné ʒotül' ālné sāt sām,
 10 ti ūnléné ʒotül' ālné sāt mā-lamt,
 pusén am jārémtél ūnle'it ;
 sawiñ sāʒip saw kuñärém,
 pusén am jārémtél ūnle'it.

*

Manü namiñ ātér namém totawé !
 15 manü sijiñ ātér sijém totawé !
 akw' pāl vitém sunsilém :
 jelpiñ vit aumän jelpiñ tür sunse'im,
 vās nāpmiñ ʒat ʒōñʒélt ūnle'im,
 lunt nāpmiñ sāt ʒōñʒélt ūnle'im.
 20 akw' pāl vitém sunsilém :
 tēpiñ Ās ʒarä vit ūnle'im,
 ʒuliñ Ās ʒarä vit ūnle'im.
 ti ūnléné mām̄t
 sawiñ sāʒip saw ʒumim,

Ez az elterülő (ülő), mindenfelé levő hét vidék,
 10 ez az elterülő, mindenfelé levő hét földrész :
 mind az én hatalmammal áll fönn ;
 nyomorúságos subájú sok szegényem (t. i. híveim)
 mind az én hatalmammal áll fönn.

*

Minő neves fejedelmkép terjesztik (vitetik) az én nevem !
 15 Minő híres fejedelmkép terjesztik az én hírem !
 Egy felől való vizem [ha] nézem :
 szent víz folyta szent tavat nézek,
 vadréce bukdácsoló hat folyócskát lakom (ülök),
 vadlúd bukdácsoló hét folyócskát lakom.
 20 Másfelől való vizem [ha] nézem :
 a tápláló Ob tágas vizét lakom,
 a halas Ob tágas vizét lakom.
 Ezen lakó helyemen
 nyomorúságos subájú sok férfiam,

25 *sawīn sāʒip sāw nēm*
taḷiñ úqu' taḷné-ke ʒōjawèt,
mosiñ lu mosnè-ke ʒōjawèt:
am pāltēm pojksuñkwè joʒte'it.
ti vitä ʒarü, ʒarü Ās-vātamt,

30 *nājiñ-ke sāt sām*
pusèn ānēm sunsiänl.
ātriñ-ke sāt sām
pusèn ānēm sunsiänl.
ēli vōwné jirém-aul

35 *ʒolin at joʒtiänl,*
ālpél vōwné jirém-aul
ēlin at joʒtiänl.
akw' kwālyèn nērim sāt jirél
tan totile'it,

40 *akw' kwālyèn nērim ʒat jirél*
tan totile'it.

25 nyomorúságos subájú sok nőm
 kóros hús kórja ha érinti,
 beteg csont betegsége ha érinti,
 én hozzám imádkozni jönnek.
 Ezen vize tágas, tágas Obom partján

30 istennőcskét [uraló] hét vidék,
 mind engemet tisztel (néz);
 istenkét [uraló] hét vidék,
 mind engemet tisztel.

Este követelt áldozatomat

35 reggelre nem halasztják (juttatják);
 reggel követelt áldozatomat
 estére nem halasztják.

Egy kötélre kötött hét áldozatot
 hoznak ök,

40 egy kötélre kötött hat áldozatot
 hoznak ök.

kēmpliñ s̄āgi kēmplim pojke'it,
tajiñ s̄āgi tajtēm pojke'it.
tērēn-ke ḡulīlēs :

45 tērēn-kēmplinēl n̄ānḡ v̄īḡānēm,
ḡul-ke ḡulīlēs :

ḡul-kēmplinēl n̄ānḡ v̄īḡānēm.
ḡoti mā la'il-mosnē-ke ḡājñē ḡum,
ḡoti mā kāt-mosnē-ke ḡājñē ḡum

50 am-pāltēm pojksūñkwē joḡti-ke, n̄ānḡ v̄īlēm,
la'il-mostal, kāt-mostal, pusēn tārātīlēm. —
mōt-mōt sāmēt hañrā tārēmñē ūnlawēt,
mōt-mōt sāmēt vāḡiñ tārēmñē ūnlawēt:
sāt nālḡā tērēn āśñē ḡum,

55 ḡat nālḡā tērēn āśñē ḡum,
am num-pālēm̄t nē-mat tawliñ tārēm̄ at vā'ēm,
am num-pālēm̄t nē-mat la'ilīñ pupi' at vā'ēm,

* * *

Szárnyas subám szárnyát [fogva] könyörögnek
ujjas subám ujját [fogva] könyörögnek.
Ha ragadós kór támadott :

- 45 a ragadós kór ruhaszárnyától fölemelem (fölveszem) őket ;
ha emésztő betegség támadott :
az emésztő betegség ruhaszárnyától fölemelem őket.
Bármilyen tájék (föld) lábkór érte férfია,
bármilyen tájék kézkór érte férfია,
50 ha én hozzám könyörögni jön : fölemelem ;
lábkór nélkül, kézkór nélkül, egészségesen bocsátom el. —
Más-más vidékeket [is] hatalmas istenek laknak,
más-más vidékeket [is] erős istenek laknak:
[de] én, hét nyilas fegyvert viselő férfiu,
55 hat nyilas fegyvert viselő férfiu,
magam fölött semmi szárnyas istent nem ismerek,
magam fölött semmi lábas istenkét (bálványt) nem ismerek.

* * *

Ponsëm sosì' kitì' sam sunsentālei'-ke :

sāt tūr ūltū sunsei',

60 *sāt Ās-mēsi ūltū sunsi' ;*

χoti jer-numpël tū-ke pattiāyēm :

manēr vārmēl, manēr nak akw'-mūs nānki.

akw'-mat-ērt toχ susnēm χaltē χumlē sunsilēm :

Ās ālēm pālnēl, χoli pālnēl

65 *mīr ta'īlēp ta'īlīn χāp ta jināt nānki.*

lapā joχtēmā-kēm

ponsēm sosì' kitì' sam χumlē sunsilēm :

N'ārēs-nāj ēkwā χānt-χāpā ti joχtīlālēm.

ti χarū vitēp χarū Ās-vātan

70 *taw āsnē ajān χum saw pīχū*

pāi' ti pūχtāst, pāi' ti kwālsēt ;

ta jui-pālt N'ārēs-nāj ēkwā ās pāi' ti jāmi. —

Ajās-tārēm ājkū, tēp tēnē tēpiñ nāmtēm

χumlē nāmēsi :

Érett ribiszke két szemem ha nézdegél :

hét tavon által néz,

60 hét Obkanyarulaton által néz ;

a mely irány felé [szemeimet] oda vetem,

bármily dolog, bármily vétség, minden látszik.

Egyszer csak a mint nézdegélek, ím hogyan nézem : —

Az Ob bal feléről, kelet felől

65 néppel telidesteli hajó, annak jövetele látszik.

A mint közelre jő,

érett ribiszke két szemű ím hogyan nézem : —

N y á r è s z fejedelmi asszony hadi hajója érkezett meg.

Ezen tágas vizű tágas Obpartra

70 az ő alattvaló (birtokolta) sok fegyveres szolgálí

íme fölkapaszkodtak, íme följöttek ;

[del.

s aztán íme Nyárész fejedelmi asszony szintén fölfelé lép-

Ajász-isten öreg, táplálékevő táplálékos elmém

ím hogyan elmélkedik : —

- 75 «*ti kem ārt māχum mā'ēs*
manā jgūt viñkwé ēri,
manā nāl viñkwé ēri?!
kwon kwālē'im, šaxnil rātiānem. —
āwiñ kwol āwim kwoni-pālén
- 80 *kwon kwālsēm, šaxnil rātiānem.*
mōtān junite'im : tīlē rāyāti,
mōtān junite'im : tūlē rāyāti,
vātēm pil χajilt pusēn vātsanēm.
vātēm pil χajilt vātmēm jui-pālt
- 85 *aí N'ārēs-nāj ēkwā tīl ti jgmí.*
N'ārēs-nāj ēkwā χumlé lāwi :
«Ajās-tārēm ājkā jgmēsmaχtimēn!
vāssi' χānti' at lapē'im ;
tajtiñ sāχin tajtén pojke'im,
- 90 *kēmpliñ sāχin kēmplin pojke'im :*
ānēm liliñ-ta'il tārütāln!»

- 75 «Ilyen sokaságú nép számára
 minő ijjat kell elővenni,
 minő nyílat kell elővenni?!
 Kimegyek s ököllel verem őket.»
 Ajtós házam ajtajának külfelére
- 80 kimentem, ököllel verem őket.
 Az egyiket csapom : erre rogy le,
 a másikat csapom : arra rogy le,
 szedni való bogyóképpen mindnyájukat fölszedem.
 Miután szedni való bogyóképpen őket fölszedtem,
- 85 íme Nyárész fejedelmi asszony lép elő.
 Nyárész fejedelmi asszony ím hogyan szól:
 «Ajász-isten öreg, béküljünk ki!
 Többé haddá föl nem kerekedem (t. i. én és népem);
 ujjas subád ujjához könyörgöm,
- 90 szárnyas subád szárnyához könyörgöm :
 bocsás el engem elevenen!»

Ajäs-tārēm ājkä tēp tēnē tēpiñ nāmtēm

χumlē pati, χumlē läwē'in :

«*am nañēn ēnkajil śāpitiēm,*

95 *am nañēn χuśél śāpitiēm ;*

nañ ūnlēnē kwonsiñ lē'in χantal ūsēn,

nañ ūnlēnē puñkiñ lē'in χantal ūsēn

N'ārēs-naj ēkwä akw' toχ totawēn.»

*

An ētä-χātälä am-pältēm χülēs,

100 *ētä-χātälä tōntlēs, mujlēs.*

tōntlēmä, mujlēmä jui-pält

akw' ta mōl jim χāpēn, tū tāltuwēs. —

χqsä totwēs, vāli totwēs, akw'-mat-ērt

kwonsiñ lē'in χantal ūsän,

105 *puñkiñ lē'in χantal ūsän*

N'ārēs-nāj ēkwä ta nēilēs.

śaitēm la'ilä, śaitēm kätä ti ristä :

Ajász-isten öreg, táplálékevő táplálékos elmémnek

ím hogyan tetszik, hogyan szólok :

«Én tégedet szolgáló leánnyal szerellek föl,

95 én téged szolgálénnnyel szerellek föl ;

magad lakta, karmos evetnek meg nem mászható váradba,

magad lakta, fogas evetnek meg nem mászható váradba,

Nyárész fejedelmi asszony ekképpen visznek el !»

*

Most egy éjt s napot nálam töltött (hált),

100 egy éjt s napot vendégeskedett, mulatott.

Vendégsége, mulatsága elteltével

ugyancsak minapi (jött) hajójára szállították. —

Sokáig vitték, rövid ideig vitték, egyszer csak

karmos evetnek meg nem mászható várához,

105 fogas evetnek meg nem mászható várához

érkezett ím Nyárész fejedelmi asszony.

Örvendő lábát, örvendő kezét ím emeli (vette) :

- «*ʒot-kē pēl liliñ-ta'il ti ʒoʒtäsēm!*». —
tältiñ ūs tāltän pūʒtēmä jui-pält
 110 *jun ʒūłtsēm ajāñ ʒum saw pīʒü*
nalu va'ile'it, ʒumlē lāwile'it:
«kwonsiñ lēin ʒantal ūsēnnē,
puñkiñ le'in ʒantal ūsēnnē
N'ārēs-nāj ēkwä manä urēl nāñʒ ʒoʒte'in?»
 115 *N'ārēs-nāj ēkwä ʒumlē lāwi:*
«sisiñ kwol sisēmtē kēr-uläs ūñli,
kit auläʒü kit kēr-kwalʒél nēʒélän;
tül jolä tārätélän, am tū tāle'im,
ānēm nāñʒ ʒartélän!»
 120 *nāñʒ ta ʒartawē. nāñʒ patmü-kēm̄t*
šaitēm la'il, šaitēm kāt ēlä ti šaits.
taw totēm ēnkajanä, ʒūsānā numpēl
joläl ʒumlē rāñʒi:
«ñauramēt, Tārēm jot minēkän!»

- «Csakhogy valamikép életben megérkeztem!» —
 Réves városa revéhez miután kikötött (fogózott),
 110 otthonn maradt sok apród legénye
 a folyó felé ereszkedik, im miképpen szól:
 «Karmos evetnek meg nem mászható váradba,
 fogas evetnek meg nem mászható váradba
 hogyan jutsz föl Nyárész fejedelmi asszony?»
 115 Nyárész fejedelmi asszony im miképpen szól:
 «Mögös házam mögött áll egy vasszék,
 kössétek meg két végét két vaslánczczal;
 azután eresszétek le, én oda fölülök
 s ti engem húzzatok föl!»
 120 Erre fölhúzták. Midőn fölérkezett,
 örvendő lábbal, örvendő kézzel örvendezett.
 Kik őt elhozták, szolgáló leányai és legényei felé
 im miképpen kiált alá:
 «Gyermekek, Istennel menjetek, kedveseim!

125 *Ajäs-tārém ājkä akiän-palt joxtéγän-pél*
jámés ülém lātiñ totän ! »
añ ênkajit, γūsét
ñoliñ γāp ñolänl jūwlé jāñγtésanl,
qu-sisí' toγa-ta-pél jiwét.

*

130 *γasä jimänl jui-pält,*
vāti jimänl jui-pält akw'-mat-ért
Ajäs-tārém ājkä akiänl ünlené
vitä γarä γarä Ās-rāta ta nēilés.
tältiñ ūs tāltänélné pā pūγtēmanl-kēmt

135 *Ajäs-tārém ājkä akiänl nalu jāmile'im.*
Ajäs-tārém ājkä akiänl γunlé lāwile'im :
«ñauramét ! pusén-ta'il jālsän ? »
«jālsū ; 'Nārés-nāj êkwä jámés ülém lātiñ kétés.»
«ñauramét ! γāpän, tūpän pāi' γartän,
 140 *tül ūlté jū šältän ! »*

*

125 Ha Ajász-isten bácsitokhoz megérkeztek,
 üdvözetem szavát vigyétek ! »
 Most a szolgáló leányok és legények
 orros hajójuk orrát visszafelé fordították
 a vízfolyás irányában, im úgy jönnek.

*

130 Miután hosszú ideig jöttek,
 miután rövid ideig jöttek, egyszer csak
 Ajász-isten öreg bácsijuk lakta
 vize tágas tágas Ob partja tűnt ime elő.
 Réves városuk révéhez a midőn fölkapaszzkodtak,
 135 Ajász-isten öreg bácsijuk a folyó felé lépdelenek.
 Ajász-isten öreg bácsijuk im miképpen szólok :
 «Gyermekek, egészséggel jártak?» [letet küldött.» »
 ««[Igenis, úgy] jártunk, Nyárész fejedelmi asszony üdvöz-
 «Gyermekek, vonjátok a partra hajótokat, evezőtöket,
 140 azután jöjjetek be a házba ! »

*

- Sāt tārēm ʒalät,
 ʒqt tārēm ʒalät
 Numi-Sorñi āsēm lāwsēm
 vitä ʒarä, ʒarä Ās-pāʒēmt
 145 jelpiñ mā-lqmtēm ēläl ta ūnlilēm.
 toʒ ūnléné ʒalēmt
 ēri' totné ēri'-ātēr,
 möjt totné möjt-ātēr
 Ajäs-tārēm ājkü toʒa-ta-pël
 150 ētä sāt, ʒātälä sāt
 sāt tür ūltä kwoss sunse'im,
 sāt Ās-mēsi ūltä kwoss sunse'im,
 akw'-mat-ērt ponsēm sosi' kití' sam
 ʒum'le sunsilēm : lui aulnël
 155 mir ta'ilep ta'iliñ ʒāp ti jiw.
 vātinū, ʒasné pasné ālä joʒti,
 sunsilēm : kwofliñ ʒāp kwoflät,

- Hét ég közében,
 hat ég közében
 Numi-Szornyi atyám rendelte
 vize tágas tágas Obom partján
 145 szent földdarabomat most továbbra ülöm.
 Ekképpen való űltömben
 ének hiresztelte énekhös,
 monda hiresztelte mondahös
 Ajász-isten öreg a mint ugyancsak úgy [mint előbb]
 150 hét éjjelen át, hét nappalon át,
 hét tavon keresztül nézek,
 hét Obkanyarulaton keresztül nézek,
 egyszer csak érett ribiszke két szemű
 ím hogyan nézem : [az Ob] alvidéke felől
 155 néppel telidesteli hajó jön.
 Közélebb, fölismerhető távolba alig jó,
 nézem : közepes hajó közepén

- Tēk-ātēr, taw ūnlēnāt nāñki ;*
kēlp oxsēr törpā žum,
 160 *sēmēl oxsēr törpā žum,*
taw jināt nāñki.
tāltiñ ūs taltēmne joxtēmānl-kēmt,
ñālt turpā turiñ rāñž pusēn rāñžmēt.
pāi' ti pūxtāsēt, pāi' kwālmānl-kēmt
 165 *ñālt turpā turiñ rāñž ās ti rāñžmēt.*
tūl-ūltē kaniñ paul kanēmt,
kaniñ ūs kanēmt,
matēr vārne sij ti sijti.
sirej-sisiñ jqmēs kātēl
 170 *kwon ti kwālsēm,*
ponsēm sosi' kitì' sam
žumlē sunse'im :
añ Tēk-ājkā žāp-tāltēt luli.
tož lūlnātā kantiñ žum kantēm ti joxtēm,

- Teek-hős, ő ül ottan, [úgy] látható ;
 vörös rókaprémés [sapkájú] férfiú,
 160 fekete rókaprémés [sapkájú] férfiú,
 az ő jövetele látható.
 Réves városom révére a mint megérkeztek,
 éles hangú hangos kiáltást kiáltottak mindnyájan.
 A partra fölkapaszkodtak, a mint följöttek,
 165 íme ismét éles hangú hangos kiáltást kiáltottak.
 Azután téres falum terén,
 téres városom terén,
 mintha valamit csinálnának, olyan zaj hallik.
 Kardlapos jeles kézzel
 170 kimentem most ;
 érett ribiszke kétszemű
 ím hogyan nézem :
 hát Teek-öreg a hajóréven áll.
 Amint úgy áll, haragos férfinak megjött a haragom,

- 175 *lawiñ zum lawém ti joztém.*
sirejim t̄l̄l̄e totipilém :
ur-pum, v̄or-pum z̄ajult mir raupi,
sirejim t̄ul̄e totipilém :
ur-pum, v̄or-pum z̄ajult mir raupi.
- 180 *añ mir z̄ālémä jui-pält*
T̄ek-ājkä-pält nalu ti jāme'im
naṃsékēmt : ti sirejim
ti T̄ek-ājkä t̄ärmél pul'i' ti sa'irilém.
nalu-joztémémt T̄ek-ājkä lāwili :
- 185 *«Ajās-tārém ājkä! am nañen sa'iruñkwé*
manä n̄gul āñsé'im,
manä lu āñsé'im ? !
nañ ās ānēm lilñ-ta'il
oss t̄arätüslèn mōnt !
- 190 *úojs-pojkél pojkilém,*
uj-pojkél pojkilém,

- 175 *dühös férfinak megjött a dühöm.*
Kardomat erre viszem :
mint hegyi fű, mint erdei fű hull a nép ;
kardomat arra viszem :
mint hegyi fű, mint erdei fű hull a nép.
- 180 *Most, a nép elpusztulása után*
íme Teek-öreghez megyek le a partra,
úgy gondolván : ezen kardomat
ezen Teek-öregen apróra fogom törni.
Midőn leértem, Teek-öreg így szól :
- 185 *«Ajász-isten öreg! nekem számodra vagdalni való*
micsoda húsom van,
micsoda csontom van ? !
Vajha még egyszer elevenen
te engemet elbocsátanál !
- 190 *Nyusztbőr-imádsággal imádlak,*
rénbőr-imádsággal imádlak,

ānēm ūltā oss tārätäslēn mōnt! »

Ajäs-tārēm ājkä

tēp tēnē tēpiñ nāmtēm žumlē nāmēsī :

195 «taw tīl alkēmt manū nāmtēm sožtēmlī ? !

tī tārā Tārēmne liliñ-ta'il oss āñšawē ! »

tūl Tēk-ājkä sāl' jānī' sālī' ta vislēm.

Tēk-ājkä ań ās žumlē pojksi :

«Ajäs-tārēm ājkä ! am amkim jānitēl

200 žotā jū jožte'im ? »

Ajäs-tārēm ājkä žumlē lāwe'im :

«Tēk ājkä ! nañēn jū totuñkwē

nē-mat ajāñ žum at āñšē'im ;

nañ ožsēr-žuril jāñže'in,

205 jū tož tī minīlēn ! »

ań Tēk-ājkä sirejā ānēm tī mujlētā,

taw ta ožsēr-žuril ta minēs.

ań sirej-numpēl kwoss sunse'im :

óh bocsáss engem szabadon (tkp. által) ! »

Ajász-isten öreg

táplálékevő táplálékos elmém ím hogyan elmélkedik :

195 «Ha őt most megölöm, ugyan mennyire fog lelkem csilla-
podni ? !

Hadd tartsa őt meg Tārēm (az isten) továbbra is elevenen ! »

Azután Teek-öregét rendkívül megsajnáltam.

Teek-öreg most ím hogyan könyörög ismét : [gával]

«Ajász-isten öreg ! én egymagamban (tkp. magam nagysá-

200 hogyan (hová) jutok haza ? »

Ajász-isten öreg ím hogyan szólok :

«Teek öreg ! nekem, hogy téged haza vigyen,

semminemü apródlegényem nincsen ;

te változzál el róka alakjára,

205 haza úgy mendegélj ! »

Most Teek-öreg kardját nekem ajándékozta,

maga pedig róka alakjában ezzel elment.

Most a mint a kard felé nézek :

- ajāñ žum-pīṛānēmnē poszānl tot tūleit.
 210 ajāñ žum-pīṛānēmnē žumlē lāwe'im :
 «ti tal'ziñ sirej sijiñ nāri
 jelpiñ vit qumāñ tūrēmnē totēlān,
 poszū žot-loutēlān !»
 aí tal'ziñ sirej sijiñ nāri
 215 loutuñkwé ta totwés.
 loutēmā jui-pālt am pāltēm ti totwés.
 ti sunsililēm : tamlē jāmés
 tal'ziñ sirej sijiñ nāri ālilālēm !
 Ajäs-tāřēm ājkā ań žumlē lāwe'im :
 220 «ēlēm žalēs jisiñ tāřēm ūntnātkā jui-pālt,
 ēlēm-žalēs nqtiñ tāřēm ūntnātkā jui-pālt
 ti tal'ziñ sirej sijiñ nāri
 jir vinē jiriñ pup'ri' ēl oss ūnti,
 puri vinē puriñ pup'ri' ēl oss ūnti !»
 225 tož sātmem jui-pālté

- fegyveres szolgálaim vére oda tapadt (ott áll).
 210 Fegyveres szolgálaimnak ím hogyan szólok :
 «Ezen hegyes kardot, híres szablyát
 szent víz folyta tómhoz vigyétek,
 mossátok le ott vérét !»
 Most a hegyes kardot, híres szablyát
 215 ím elvitték, hogy megmossák.
 Miután megmosták, én hozzám hozták.
 Ím nézdegélem : olyan jeles
 hegyes kard, híres szablya volt !
 Ajász-isten öreg most ím hogyan szólok :
 220 «Az ember korabeli világ beáltával (tkp. ülepedése után),
 az ember idejebeli világ beálltával
 ez a hegyes kard, híres szablya
 véráldozatot fogadó véráldozatos istenkévé változzék,
 ételáldozatot fogadó ételáldozatos istenkévé változzék !»
 225 Miután így elbűvöltem,

ta mǎrtés jārém tǎrém-ke tēli,
 ta mǎrtés moñsēm tǎrém-ke tēli:
 ʒoti mǎnēl ʒǎnt-ke ʒoʒti,
 kāt-antés, la'il-antés oss vāri!

*

- 230 An ētā sāt jol ʒujāsēm,
 ʒǎtēl sāt jol ʒujāsēm;
 akw'-mat-ērt nǎñʒ sajkēlāsēm.
 tēp tēnē tēpiñ nǎmtēm
 akwāi' at soʒtēmlī;
 235 vit ajnē vitiñ nǎmtēm
 akwāi' at soʒtēmlī.
 nǎmse'im: am ti palit ʒujāsēm,
 paulēm ēriñ paul-supi' vār wēs,
 ūsēm ēriñ paul-supi' vār wēs.
 240 ponsēm sosi' kiti' sam
 sāt tūr ūltā ʒumlē sunsilāle'im,

ha afféle inséges világ áll be (születik),
 ha afféle nyomorúságos világ áll be,
 hogy valamely vidék felől had érkezik:
 kéz-segítséget, láb-segítséget hadd nyujtson (csináljon)!

*

- 230 Most hét éjjelre lefeküdtem,
 hét nappalra lefeküdtem;
 egyszer csak fölébredtem.
 Táplálékevő táplálékos elmém
 egyre nem csillapodik;
 235 vízivó vizes elmém
 egyre nem csillapodik.
 Gondolom: én oly hosszú ideig feküdtem, [náltatott),
 lehet, hogy falum [azalatt] faludarabokká rombolták (csi-
 lehet, hogy városom városdarabokká rombolták.
 240 Érett ribiszke két szemű
 hét tón által ím hogyan nézdegelek,

sāt *Ās-mēsi ūltā žumlē sunsilālē'im :*
akw'-mat-ērt sāt žāp-ta'il ta jināt nānki ;
žqt žāpēmtē akw'-mūs āitiñ ujit l'ūle'it,
 245 *sātīt žāpēmtē žansāñ lū l'ūli.*
žqsū žimānl jui-pālt,
vāt'i žimānl jui-pālt,
ti tāltiñ ūs tāltēmnē ti pūžtāst,
añ āñtiñ ujit pāi' ti totwāsēt ;
 250 *añ žansāñ lū ās pāi' ti totwēs.*
am āwiñ kwol āvim kit pālne
žār ne'ine tāk kwālyel
tī' ti nē'iwāst,
uj nē'ine tāk kwālyel
 255 *tī' ti nē'iwāst.*
añ tan āśné ħajt-žumiānl
pēnžuñkwē ti ūnttuwēs.
Ažās-tārem ājkā rē'il ti pin'islēm,

hét Obkanyarulaton által ím hogyan nézdegélek :
 Ime egyszer csak hét teli hajó jövelele látható ;
 hat hajómban csupa szarvas állatok állanak,
 245 hetedik hajómban tarka ló áll.
 Miután hosszú ideig jöttek,
 miután rövid ideig jöttek,
 ezen réves városom révéhez kapaszkodtak,
 ama szarvas állatokat íme fölhozták a partra,
 250 ama tarka lovat szintén fölhozták a partra.
 Az én ajtós házamnak ajtaja két feléhez
 rénbikát kötni való erős kötéllel
 íme ide kötötték ;
 szarvas állatot kötni való erős kötéllel
 255 íme ide kötötték.
 Most velük levő varázsló emberüket
 íme varázsolni ültették.
 Ajász-isten-öreg lelki réülést bocsátottam (tettem) reá,

- ti jisēm, ɣumlē ti lāwe'im :
 261 «sawiñ sāɣip saw kuéerakünēm,
 kātün tortal pus-ta'il ālän,
 la'llän tortal pus-ta'il ālän!
 ti jui pält akwän nē'im
 ɣürēm sāt āntiñ ujin alélän,
 265 ta jui-pält ti ɣansāñ luwän alélän!
 tüt-ülte akw' nürpā sāt put taɣätän!
 sēñkwiñ āni sēñkwä vīɣēm,
 posimiñ āni posimä vīɣēm.
 tül ti ɣurēm sāt āntiñ ujim sqwänä
 270 jülpél jänimēm māñ jiw tawän nāñɣ-taɣätän,
 ti ɣansāñ lū sqwä ās tū nāñɣ-taɣätälän!
 Numi-Sorñi āsän portiñ sam sunsi,
 Numi-Sorñi jāɣän pamiñ sam sunsi.
 ti jui-pält nan ūnlénē nājiñ kwol sāmännē,
 275 nan ūnlénē ātriñ kwol sāmännē

- ezzel eljöttem [hozzá] s ím miképpen szólok :
 260 «Nyomorúságos subájú sok szegénykém,
 kezetekben tökéletesen egészségesek legyetek,
 lábatokban tökéletesen egészségesek legyetek!
 Ezután egybekötött
 háromszáz szarvas állatotokat öljétek le ;
 265 azután pedig ezt a tarka lovatokat öljétek le,
 Majd azután egy akasztóíves hét üstöt akasszatok [tűz fölé]!
 Gőzölgő (gőzös) edény gőzét veszem,
 füstölgő (füstös) edény füstjét veszem.
 Azután e háromszáz szarvas állatom bőreit
 270 ujonnan nőtt (fiatal) kis fa ágára akasszátok föl,
 ezen tarka ló bőrét szintén oda akasszátok föl!
 Numi-Szornyi atyátok jó szemmel fogja nézni,
 Numi-Szornyi apátok kegyes szemmel fogja nézni.
 Ezután a magatok lakó, istennővel levő házatok szögletébe,
 275 a magatok lakó, istenkével levő házatok szögletébe

*Tārém jot kit pasü minän,
Tārém jot çürém pasü minän !»*

*

*çürém sät äntiñ uj ti alwés,
ta jui-pält an çansün lü ti alwés,
280 tül ülté akw' nurpä sät püt taçätawés ;
sēñkwiñ äni sēñkwä vislém,
pōsimiñ äni posimä vislém.
tül ti çürém sät äntiñ uj sawänä
jülpël jänimém mán jiw tawén nāñç-taçätawäst,
285 ti çansün lü sawä äs tū nāñç-taçätawés.
tül nalu ti tälsét.
jelpiñ vit çuné jelpiñ tür,
kwotliñ tür kwotlän joçtmanl-kēmt
ñqłt turpä turiñ rāñç ti rāñçsét :
290 « Numi-Tārém äsüné rāñç-sijü nāñç oss çōlawé,
Numi-Sorñi jārüné rāñç-sijü nāñç oss çōlawé !»*

menjetek *Tārém*mal (istennel), két üdvözetem [adom],
menjetek *Tārém*mal, három üdvözetem [adom].

*

A háromszáz szarvas állatot erre leölték,
azután ama tarka lovat is leölték ;
280 azután egy akasztóíves hét üstöst akasztottak a [tűzre] ;
gőzölgő edény gőzét vettem,
füstölgő edény füstjét vettem.
Azután e háromszáz szarvas állat bőreit
ujjonnan nőtt kis fa ágára aggatták föl
285 s e tarka ló bőrét is oda akasztották.
Azután leeredtek a partra.
A szent vízzel folyó szent tó,
közepes tó közepére a mint eljutottak,
ime éles hangú hangos kiáltást kiáltottak :
290 « Numi-*Tārém* atyánk kiáltásunk hangját hadd hallja meg,
Numi-Szornyi apánk kiáltásunk szavát hadd hallja meg !»

2. A hét jávorbika bőre irhájából készült ruhát viselő öreg öcsikéjének
Ajász-istennek regeképpen elmondott hőséneke.

*Sāt-χār-sq̄w-sāriñ-ta'il-ājkü a p̄χä, Ajäs-tārem
mōjti' lāwem tērnin ērχä.*

1. *Sāt-χār-sq̄w-sāriñ-ta'il-ājkü āli. apiris āisi. χātēl āli: kwon
at tārütitü; jolä χuji: sāt χār-saw sariñ ta'ilü kēmplitü-kiwērnē,
pūtütü tärm χujeptitü, toχ ti jānmēltitü. toχ jānmēltēmät-χalt akw'
mat-ērt apiris namsi: «am ērēm-ke ēlä minnūw, am mōjtēm-ke ēlä
minnūw: akim-ājkü jol ross q̄jnuwē mōnt!» an akit-ājkü ūlmēl
q̄jilmawēs. ti kūmtē an apiris sāt χār-saw sariñ ta'il kēmplinēl la'il-
tit-nūpēl jolāl lewētaχtēs, kwonā kwälēs, sunsitü: χarä paul ālnätü,
χarä ūs ālnätü. ēlāl kwoss sunsi: nānhēt lūlē'it. ti lūlēs, ti lūlēs, postō-*

1. Él egy hét jávorbika bőrének irhájából készült ruhát viselő
öreg. Van egy öcsikéje. Ha nappal van: [a szabadra] ki nem-
ereszti; ha lefekszik: hét jávorbika bőrének irhájából készült
ruhája szárnyába, a keble fölé fekteti, úgy neveli. A mint úgy neveli
egyszer csak az öcsike gondolja: ha az én énekem tovább folytatód-
nék (menne), ha az én regém tovább folytatódnék: bár elalunnék
az én bácsim, az öreg!» Most bácsija az öreg álomba merült.
E pillanatban az öcsike a hét jávorbika bőrének irhájából készült
ruha szárnyából a lábnyílás irányában lefelé huzakodott, kiment a
házból, nézi: egy tágas falu van [előtte], egy tágas város van
[előtte]. A mint távolra néz: vörösfenyők állanak. Im állot, állott.
[egyszer csak] hajnalodni kezdett. Hajnalodása idején a fenyő-

lañkwé pats. postiléné porät nāñk-tawétné jätřit issét. taw mán jgut-sqwkätätél an jätřit ta lisanü: at alésanü. nälä minémä-müs mán kwolkwé ünli; an mán kwolkwé alän, nälä tü in pats. taw tü çajtém arémte an mán kwol-kiwérnél āyi kwonü kwäls; apiris nälän-ta'il
 10 āyin pūwés. taw kwonäl çarti, āyin kwol-kiwérné çartawé. ti noléçtaçte'i, naurém namélnati: am tawä sar liliñ-kér-şozril ness piltapél vārilém. taw értém piltapél vāritä: ma'il-jatét simä-tori' şozril pütmeštä. āyi rāçäts. taw nälä niremtés, jūw çajtés, jūw şältés. akit-ājkä an-maliñ nāñç inét roçti. taw sät çār-sqw şāriñ ta'il
 15 kēmplin lāséläkw şältés: an-mōnt çot çujés, akw' tü çujés.

• 2. çasä çujés, man vāti çujés, çütälés. akij' apr'i nāñç kwäls'i. ajiñ çum-p'i kwonél. jūw şältés; ājkä-nūpél läwi: «sät-çār-sqw-şāriñ-ta'il-ājkä! apirisén ūpä aléstü.» ājkä sirej niremtés, kwonél şältém ajiñ çum-p'i sairūñkwé tāñçi. sirejä kwoss almejitä ajiñ
 5 çum-p'i kwon ojes. āwi kwoni-pälne patmä porät ājkä lāçi: «an am

ágakra fajok szállottak. Ő kis ijjacskájával rálött ama fajokra; de nem találta (ölte meg) őket. A merre nyila ment, egy kis házacska áll; nyila ama kis házacska tetejére, éppen oda esett. A mint ő odafut, ama kis ház belsejéből egy leány jött ki s a fiúcskát nyilastul együtt megfogta. Ő kifelé rántja [a nyilat a leány kezéből; de] a leány őt a házba huzza. Erre viaskodni kezdenek, a gyermek azt gondolja: hadd ijesztem meg (ijesztővel teszem) őt az éles vaskéssel. A mint meg akarja ijeszteni: melle közepén szíve irányában döfte meg [a leányt]. A leány ös-zerogyott. Ő nyilat elragadta, visszafutott, bement a házba. Öreg bácsija azalatt még nem ébredt (riadt) föl. Ő a hét jávorbika bőrének irhájából készült ruha szárnyába lassacskán bebujt s a hol az imént feküdt, ugyanoda feküdt [ismét].

2. Hosszú ideig feküdt, vagy rövid ideig feküdt, kívülágosodott. A bácsi s az öcsike fölkeltek. Egy apród kívülről belépett, szól az öreghez: «Hét-jávorbika-bőrének-irhájából-készült-ruhát-viselő-öreg! a te öcsikéd megölte nagynénjét.» Az öreg kardot rántott, a kívülről jövő apródot szét akarja vágni. A mint karlóját fölemeli, az apród kimenekült. Midőn kijutott az ajtón, szól az öreg: «most ezt az öcsikémet rágalmaztatok, utóvégre engem fogtok rágalmazni;

ti apɾém ti polis vārijin, nan jui-ault ānēm polis vārijin; am ti apɾém sāt χār-sq̄w sārīñ ta'il kēmpli-kiwērémte χujéptilēm, kwonāl χum-mūs jālenti, ti am ti pūtimmēl zotāl' taw kwonā kwālāli?!»

3. χasū ālmānl jui-pālt, vāti ālm'nl jui-pālt añ pīri'ākwe jā'i-pīrānā lāɾe'it: «āpsī voss āsti, tūjä-χār tojāsnē mineuw, χārīñ sunnē, ujīñ sunnē kērēslūw.» akit-ājkā lāwi: «am χumlē vārilem, taw vārēm aulā.» apɾā jgūtā nālā vis, kwon ta kwālēs. kankanā χārīñ sun, ujīñ sun ēlāl' nūwītēsānl, akw' jot ta mināst. χasū, man vāti mināst ūsēn⁵ joztāst. kit āɾi kwonā kwālēsī', āpsī'nl jūw tūlipawēs, ūs-awi kwonipālā lap-tumēntawēs, isnās kwoni-pālā lap-tumēntawēs. kankanā χaštēmā-mūs añ pīris' tēpēl at tittawē, vitēl at ajtawē. — «nēn ti-nēi', ānēm matēr tēpēl tittēlēn!» — «mēn nañēn man jāɾēn-sim-ñq̄wlēl tittilēmēn?!» etā ūnli ūlēm̄tāl, χātēlā ūnli ūlēm̄tal. ās ti lāwi: «nēn¹⁰ ti-nēi', nēn tēp at tēsintālijin? nēn ānēm matārēl tittēlēn!» tēn akw' ti lātiñ lāɾe'i': «mēn nañēn man jāɾēn-sim-ñq̄wlēl tittilēmēn?» toχ ūñ-

ezt az én öcsikémet hét jávorbika bőrének irhájából készült ruhám szárnyába fektetem, hogyan járkálhat ő ki, az én kebelemről hova megy ő ki?»

3. Miután soká éltek, miután rövid ideig éltek, ama fiúcska bátyjai mondják: «hadd készüljön el az öcs, tavaszi jávorbika-vadászatra (hótalppal való üzésre) megyünk, befogtunk a rénbikás szánba, a marhás szánba.» Bácsija az öreg mondja: «Én hogyan tegyek, az ő dolga!» Öcsikéje fogta ijját, nyilat s azzal kiment. Bátyjai előre hajtották a rénbikás szánt, a marhás szánt s együtt mentek. Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek, egy városba jöttek. Két leány kijött, az öcsikét bevitték, a város ajtajának külfelét lelakatolták, az ablak külfelét lelakatolták. Bátyjai tanítása szerint ama fiúcskának sem ételt nem adnak enni, sem italt nem adnak inni. — «Hé, ti nők, adjatok nekem valami ételt!» «Mimicsoda apád-kínját (tkp. apád szívének a húsát) adjunk neked?!» Álomtalanul ül éjjel, álomtalanul ül nappal. Ismét mondja: «Halljátok, ti nők, ti nem szoktatok ételt enni? adjatok nekem valamit enni!» Azok megint csak azt a feleletet mondják: «mi micsoda apád-kínját adjunk neked?!» A mint ott ül, egyszer csak kívülről két gyermek lépett be: «nagybácsi!» — mondják — «édes

limätä akw'-mat-ért kwonél kit náurēm súltsi'. «säsikwé!» — lāweí
 — »āñkwémēnnē vōuwāsen.» Sāt-γār-sq̄w-sūriñ-ta'íl-ājkā- apiris
 15 lāwi: «nēn tīl akw' pālēn parātaẏtēn! am jāγ'-āγi-ke āśnūm: namiñ
 sāti' jēmtēs, sujiñ sāti' jēmtēs tētal ūnlēnēm, jāγ'-āγimnē ẏāntnuwēm
 mōnt.» an jāγ'-āγitū náuremi' ta minēsi', an pīris ta kwōlāt ēlāl ti
 ūnlī. toẏ ūnlēnāt ẏaltē kwonél akw'-mat ẏum súlts; lāwi: «jāta!
 kwālēn kwonā, kankān sāt ẏum sāt ẏārēp ẏāriñ vānt náwluñkwé
 20 minē'it, vōuwāsen.» taw kwonā kwālēs, an-maliñ kankānā josāl
 votintaẏtamēt. āpsīānl-nūpēl lāwe'it: «āpsikwé! josāyēn tiji', jautēn
 ti.» āpsīānl lāwi: «nan jāmentān, am tajēẏ joẏtē'im.» kankānā ta
 mināst. tan minēmānl jui-pālt josāyā rawi' rātsāyā, jautā rawi'
 rātēstā. sirejā rawi' rātēstā. Sorni Kworēs jāγān nāñẏāl rāñẏēs:
 25 «Sorni-Kworēs jāγēm, Sorni-Kworēs āsēm! ānēm ākw-kwot-josā
 tārātēn, ānēm lakw sampā samiñ laẏēr tārātēn, ānēm āln lūspā
 lūsiñ sirej tārātēn, kēr ẏāsnāp ẏāsnāñ vāyēn-jqut tārātēn, sāt nāl
 punim samiñ tawēt tārātēn!» Sorni-Kworēs jāγān āñkw-kwot kit

anyánk hív téged.» A hét-jávorbika-bőrének-irhájából-készült-
 ruhát-viselő-öregnek öcsikéje felel: «félretakarodjatok ti innen! ha
 énnekem testvérem volna: egy nevezetes hete lesz, egy híres hete
 lesz, mióta itt étlenül ülök — [azóta] testvérem csak megtalált
 volna!» A testvére két gyermeke elment, a fiucska pedig ama ház-
 ban tovább ül. A mint úgy ül, kívülről valami férfi lépett be s
 szól: «nosza, eredj ki, bátyjaid, a hét férfi egy hét jávorbikából álló
 falkát mennek úzni, hívnak téged.» Ő kiment, hát bátyjai fölcsa-
 tolták már hótalpaikat. Öcsükhöz szólnak: «öcsike, ezek a te hó-
 talpaid, ez a te ijjad!» Öcsük felel: «ti csak menjetek, én majd
 aztán jövök [utánatok]. Bátyjai ezzel elmentek. Miután ők elmen-
 tek, a két hótalpát darabokra törte, ijját darabokra törte, kardját
 darabokra törte. Fölfelé kiáltott Arany-Kworesz atyjához: «Arany-
 Kworesz atyám, Arany-Kworesz apám, jávortehén lábszár-bőrével
 fedett hótalpakat bocsáss nekem alá, sűrű szemű szemes pánczél-
 ruhát bocsáss nekem alá, ezüst bojtú bojtos kardot bocsáss alá, vas-
 bordájú bordás vállíjjat bocsáss alá, hét nyíllal fölszerelt karikás
 tegzet bocsáss alá!» Arany-Kworēs atyja jávortehén lábszár-bőrével

josäl tärätawés, kër çāsnüp çāsnūñ vāçén-jautél tärätawés, sāt nāl punim samiñ tawtél tärätawés, lakw sampä samiñ laçérél tärätawés, āln lūspä lūsiñ sirejil tärätawés. josäçä votintésayä, laçerä nāñç maséstä, tawcétä nāñç taçätéstä, jautä, sirejä kätén pūwéstä, kankanä miném lāñç çasit ta minés.

4. çasä minés, man vāli minés, kankanä juil joçtsanä. kankanä juil-joçtémä porät pōçätél élä jāmmcétés. tan éli-pālänl pattém āçrémcét tan-laltänl l'alt jāñçipés, lūlmcétés, lāwi: «ja kankaném! an' nawléné sāt çārp çāriñ vāntän çot āli? jāta kankaném, ēri'-ke totuñkwé ēri: ēri' toteūw!» tawcét-sūntnél lūl nāl lewémátés, kër çāsnüp çāsnūñ vāçén-jaut çassémcéné porät nçmélmati: ēçém-ke élä mini, nūlä ātér nāl-nalné voss sakwätawcét, çūrém ātér šakwiñ ma'il-kwotlénél voss minawé!» nūlä ātér nāl-nalné sakwätawäst, çūrém ātér šakwiñ ma'il-kwotlénälnél minwäsét. kankanä ti alésanä, tūl iūw ta jāñçés. jūw joçtés, an' kankanä ālém ūs sis norāñél noréstä, ma'il-norāñél no-¹⁰

fedett két hótalpat bocsátott neki alá, vasbordájú bordás vállíjjat bocsátott alá, hét nyíllal fölszerelt karikás tegzet bocsátott alá, sűrű szemű szemes pánczélruhát bocsátott alá, ezüst bojtú bojtos kardot bocsátott alá. Hótalpát fölcsatolta, pánczélruháját fölöltötte, tegzét fölfüggesztette [vállára], íjját, kardját kézbe vette s azon út hosszában, melyen bátyjai mentek, ment ő is [utánuk].

Hosszú ideig ment, vagy rövid ideig ment, bátyjait utólérte. Midőn utólérte bátyjait, oldalt előre hatolt. Midőn azok elé került, ő velük szemben visszafelé fordult, megállott s szól: «Nos bátyjaim, hol van az a hét jávorbikából álló falkátok, melyet üldöztök? Nosza bátyjaim, ha tovább kell vinnünk az éneket, hát vigyük tovább az éneket!» A tegez nyílásából előhúzott egy rossz nyilat s midőn a vasbordájú bordás íjját megrántja, gondolja: ha énekelem folytatódik, hadd ronscoljon össze a nyíl nyele négy hőst, három hősnek pedig csecses melle közepén menjen keresztül [a nyíl]!» Négy hőst a nyíl nyele ronsolt össze, három hőst csecses mellük közepén járt át [a nyíl]. Im megölte bátyáit, azután visszafordult. Hazaérkezett; azt a várat, melyben bátyjai laktak, háztűsással zúzta széllyel, mellzúzással zúzta széllyel, [míg végre] vérdűhbe esett (keveredett). A mint így hadakozik, egyszer csak

restü, kēlp-sēnγwne tēlils. ān toγ χāntlēnātü χaltē, akw'-mat-ērt la'ilā tārwiñ sujtī, kātü tārwiñ sujtī. la'ilān kwoss āñkwāti: añ-maliñ akit-ājkä, taw la'ilān lakwēm; kātän kwoss āñkwāti: añ-maliñ jāγ'-āγitü kātän pūγtēm. «pojtakēn, pojtakēn!» — lāwei' —
 15 «mēnēmēn ti sakwäte'in; mat-lēm nur kissēn, pojtakēn!» kitēpiüγä: «akim-ājkü nañ?» — akit-ājkü lāwi: «am.» — «jāγ'-āγi nañ?» — «am.» χāntlaytēnē mātänēl ti pojtēs. χālp-us tärmeł, Ajās-paul lapät nāñk-sayl āli; χum rautal, nē rautal jelpiñ mā tot ta vārs. Ajäs-tāγēm namēl añiñēn χātelīñēn tot ta ūnli.

lába terhesnek érzik (hallik), keze terhesnek érzik. A mint lábára pillant: hát bácsija, az öreg, ő férközött a lábához; a mint kezére pillant: hát testvére fogózkodott kezébe. «Ugyan csillapodjál, csillapodjál!» — mondják — «ime összeroncsolsz bennünket, valamennyire megbosszultad magadat, ugyan csillapodjál!» Ő kérdezi ezeket: «bácsim, te vagy?» — Bácsija, az öreg, felel: «én.» — «Testvérem, te vagy?» — «Én.» Evvel megszűnt hadakozni. Berjov városa fölött, Ajász-falva közelében egy vörösfenyő-liget van; ottan szerzett férfinak érinthetetlen, nőnek érinthetetlen szent helyet [magának]. Ajász-isten néven ime mind e mai napig ott uralkodik [ül].

II.

A Teek-falvi isten (*T'ek-ājkä*).

Teek-öregnek hósi éneke.

T'ek-ājkä t'èrniñērrä.

- 1 *Xqsi-çumlē-näriñ-āqter,*
Jiçi-çumlē-näriñ-āqter,
Leñ-oxsär-turpä-çum —
toç ta namejawēm ;
- 5 *Rusiñ-aulép-jiçi-sai',*
Rusiñ-aulép-çqšēñ-sai' —
toç ta namejawēm.
ti tēpiñ Ās, çuliñ Ās vātakēmt
ti çajtnē tul, minnē tul lūlit ūškēmt
- 10 *nājiñ sāt jānitakwēl*
toç ta pilālawēm,

- Sokszolgájú-férfiúcska, szentséges-hős,
 Soknépű-férfiúcska, szentséges-hős,
 nagyfarkú-róka-prémjével-karimázott-süvegű-férfi —
 így neveznek engem ;
- 5 Bojtos-végű-soknépű-hajfürű,
 Bojtos-végű-sokszolgájú-hajfürű —
 így neveznek engem.
 E táplálékos Obom, halas Obom partján,
 e futó felhő, menő felhő magasságú váracskámban
 10 istenasszonyt uraló hét [vidék] területnyire (nagysággal)
 e nevemmel (így) vagyok félelmetes,

ātriñ sāt jānitakwēl
 toꝥ ta ɣurazlawēm.
 amkām ɣum jānitakāmtēl
 15 jāꝥā minēm jāꝥriñ nurkwē
 am at āhšile'im,
 āñkwā minēm āñkwiñ nurkwē
 am at ɣāntile'im ;
 ās-pun, lū-pun jamēs lalkwē joꝥti-pēl
 20 tāltiñ ūs tāltkēm joli-pālt
 ɣis-nāmpēr, sei-nāmpēr vārikānēm.

*

ɣasū ālmēm ɣalikhwēt,
 vāti ālmēm ɣalikhwēt
 jāni' nē šānkēm ɣumlē lāwili :
 25 «ti kēriñ nāñk lūlit ūskeut,
 ti sāmiñ nāñk lūlit ūskeut,

istenkét uraló hét [vidék] területnyire
 e nevemmel vagyok rettenetes.

A magam férfiúi méltósága szerint :

15 atyától eredt atyai bosszuokom
 nincsen [mely harcra indítson],
 anyától eredt anyai bosszuokot
 nem találok [hogy harciba induljak] ;
 ha mint juh gyapja, ló szőre [oly számmal] jön felém va-
 lamely jóra való ellenségecske :
 20 réves váracskám réve alatt
 mint fővényszem, mint homokszem, oly apróra vagda-
 lom szét (teszem) őket.

*

A mint sokáig [így] éldegélek,
 a mint rövid ideig [így] éldegélek,
 [egyszer csak] ím miképpen szól nagyasszony anyácskám :

25 «Ezen kérges fenyő magasságú váracskánkban,
 ezen pikkelyes fenyő magasságú váracskánkban

jǎǎ minēm jǎǎĩn nur
man at āńśikeu ;
āńkwā minēm āńkwĩn nur
 30 *man at āńśikeu ;*
nē minnē nēǎĩn sām
maĩ' voss kissnuwū mont,
ǎum minnē ǎumiĩn sām
maĩ' voss kissnuwū mōnt ! »
 35 *ań ajǎĩn ǎum saw ǎĩkēm-numpēĩ*
ǎumlē lāwile'im :
«tǎuliĩn uj ǎansǎp kit ǎǎpkwei'
nalu voss naritēnuwei',
la'iliĩn uj ǎansǎp kit ǎǎpkwei'
 40 *nalu voss ǎulitēnuwei' !*
kwotliĩn ǎǎp kwotlēmne
vouta nuǎ saw sǎǎĩt
sawēl voss ālentawē,

atyától eredt atyai bosszúokunk
 nincs [mely harcra indítson],
 anyától eredt anyai bosszúokunk
 30 nincs [mely harcra indítson] ;
 nő járó nős vidéket
 keressünk tehát föl,
 férfi járó férfiás vidéket
 keressünk tehát föl ! »
 35 Szolgaférfi sok fiacskámhoz most
 ím miképpen szólok :
 «A szárnyas állat ékítményű két hajócskát
 toljatok le a vízre ;
 a lábás állat ékítményű két hajócskát
 40 emeljétek le a vízre ;
 közepes hajó közepére
 vékony posztó sok göngyölegjét
 nagy számban hordjátok,

- vouta jarmak saw kuüäs
 45 sawël voss totentawé! »
 ań ajǎń çum saw pĭkémné
 tquliń uj çansäp kit çāpkāçēm,
 la'iliń uj çansäp kit çāpkāçēm
 nalu ti narıtawé'.
- 50 Xaši-qulēp-çum-çāši-sew,
 Jiçi-qulēp-çum-jiçi-sew,
 sāt sa'ip sa'iń ātēr
 sorçän-sām çansāń ta'ilakēm,
 çulän-sām çansāń ta'ilakēm
- 55 hóçsāń vāçén num-pālēu
 nāñçü mastılawé.
 amkām çum jänitakwél
 kāt pāliń ātēr kāt-pālākémnél
 ajǎń çum pĭkänémné ti pūçintawēm,
- 60 tāltiń ūs tāltikémné
 nalwü ti vānttavēm ;

- vékony selyem sok tekeresét
 45 nagy számban vigyétek! »
 szolgaférfi sok fiacskám most
 szárnyas állat ékítményü két hajócskám,
 lábás állat ékítményü két hajócskám
 letolja a vízre.
- 50 Sokszolgás-tájékú-férfi, sokszolgás-hajfürt
 Soknépes-tájékú-férfi, soknépes-hajfürt [nevet viselő]
 hét hajfürtü hajfürtös fejedelemnek
 lazacz pikkelyek módjára ékített ruhácskám,
 hal pikkelyek módjára ékített ruhácskám
- 55 nyusztbőrrel fedett vállam fölé
 föladják.
 Magamat férfiúi méltóságom szerint
 kezes hősnek fél kezecskéjénél fogva
 megfognak im apródlegényeim,

- 'noys-pit'ikwën ūntawëm,
 uj-pit'ikwën ūntawëm.
 aň ajāñ zum saw p'ikem numpël
 65 zum'le lāwile'im :
 «ti tauliñ uj žansāñ kit žāpkāyémné,
 ti la'iliñ uj žansāñ kit žāpkāyémné
 nalwä ti täläkän !
 nālēž turpä turiñ rāñžkwē
 70 nan rāñžilālän ;
 rāriñ turpä turiñ rāñžlwe
 nan žarijālän !
 aurēž pāl-ke žāntikeu :
 rās'i' rāt'ililū ;
 75 rās pāl-ke žāntikeu :
 aurži' rāt'ililū.»

*

-
- 60 réves váram révecskéjéhez
 im lefelé vezetnek ;
 nyusztprémes fészekbe ültetnek,
 medveprémes fészekbe ültetnek.
 Szolgaférfi sok fiacskámhoz most
 65 im miképpen szólok :
 «Ezen szárnyas állat ékítményű két hajócskámra,
 ezen lábas állat ékítményű két hajócskámra
 szálljatok föl kedveseim !
 Vékony hangú hangos kiáltást
 70 kiáltsatok ;
 vastag hangú hangos kiáltást
 dörögjete !
 Ha meredek partú vidéket találunk,
 azt alacsony fővényparttá verjük le [evezőnk csapásaival] ;
 75 ha alacsony fővénypartú vidéket találunk,
 azt meredek parttá verjük föl.»

*

*Añ t̄quliñ uj çansañ kit çāpukweï',
la'iliñ uj çansañ kit çāpukweï'
nalwä ünttuwesi'.*

80 *n̄q̄l̄eç turpü turiñ r̄āñçkeu
ēlä r̄āñçulälilü,
v̄āçĩñ turpü turiñ r̄āñçkeu
ēlä çar̄ijälilü.*

*sçwiñ m̄ā sāt çalkwēn
85 jol ta t̄ārnénätü sujtiläli,
p̄āñkiñ m̄ā çat çalkwēn
jol ta t̄ārnénätü sujtiläli.
ajāñ çum saw p̄ikēm
çāp n̄āriñ l̄āñçikwēl*

90 *tan t̄awile'it,
ulp̄ä-jiw p̄āliñ t̄upkwēl
tan maçintäle'it.
tēpiñ Ās l̄āñçäl ti minilāleu,*

Most a szárnyas állat ékítményü két hajócskát,
a lábás állat ékítményü két hajócskát
a vízre helyezték.

80 Vékony hangú hangos kiáltásunkat
elkiáltottuk,
erős hangú hangos kiáltásunkat
eldörögtük.

A réteges föld hét közébe

85 hallatszík ím alá zaja,
a fekete (piszkos) föld hat közébe
hallatszík ím alá zaja.

Szolgaférfi sok fiacskám
hajóverte habos úton

90 evezget,
czédrusfenyőből való evezőcskét
mártogatnak ők [a vízbe].

Táplálékos Obon ím lefelé mendegélünk,

- ʒuliñ Ās læñʒäl ti minilāleu.*
 95 *toʒ mineu ʒalikwēt, eläl sunsilāleu:*
manēr nampä jelpiñ Ās-mēsikwēn
ti nēileu; — akw' pāl vitkät
liliñ jūr, liliñ sossēl sōpā tār' qwi,
akw' pāl vitkät kul sōpā tār' qwi.
 100 *ʒajtnē tul silmāñ ūs*
tot ta ūnlili,
minnē tul lūlit ūs
tot ta ūnlili.
tältiñ ūs tāltikwēn pāi' ta pūʒētālikeu;
 105 *ʒumlē sunsilālikälēm, ʒumlē vāššintālikälēm:*
Lōñʒ-awit-nol jän' ūs, taw ti q̄lilälēm.
sāt mū-sāmnēl sāt mojkwē joʒtālālēm,
nē-mat namiñ q̄tēr, sujiñ q̄tēr nq̄ñʒ at tārātawē.
suniñ ʒum-ke joʒtāli:
 110 *sāli tēpiñ qsiñ ʒasli*

halas Obon ím lefelé mendegélünk.

- 95 Amint így mendegélünk, előre nézünk:
 vajjon micsoda nevű szent Obfokhoz
 érkezünk most; — egyik fele kedves vizének
 eleven jūr-féreg, eleven sossēl-féreg száján keresztül folyik,
 másik fele kedves vizének manó száján keresztül folyik.
 100 Futó felhőt szelő vár
 áll íme ottan,
 menő felhő magasságú vár
 áll íme ottan.
 Réves vár révecskéjéhez mostan fölkapaszkodtunk;
 105 amint nézdegélem, amint tekintgetem:
Lōñʒ-awit-nol (Bálványfok) nagy vára, ím az volt.
 Hét földtájékról hét kedves vendég érkezett,
 semminő neves hőst, híres hőst föl nem bocsátanak.
 Ha százas ember érkezik vala:
 110 mint rénszarvasnak enni való vastag moha,

- pattān sun pattākānēl qsiñ' ʒasliṭimē;
 ʒāpiñ ʒum-ke joʒtāli:
 kwol ūnttēnē qsiñ ʒasli
 pattān ʒāp pattākāt qsiñ' ʒasliṭimē.
 115 am joʒtkēmt āwiñ ūs āwikātā
 pālī' ūs ti viśśentawé,
 tāltiñ ūs tāltikātā
 palī' ūs ti tūlawé.
 S'er-kēwi-mor-kēwi-kumliñ-nāri
 120 aʒāñ ʒum pīkēmtēl
 kaniñ ūs kanikwēn pāi' ti ʒāmīlimēn,
 kaniñ paul kanikwēn pāi' ti ʒāñʒilimēn.
 añ Lōñʒ-awit-hol sāt q̄tēr jāγ'-āriānl
 ūnlēnē mān tūr jānit kwolnē
 125 jū ti śāltīlimēn,
 mān ʒāriś jānit kwolnē,
 jū ti śāltīlimēn;

- oly vastaggá mohosodik a talpas szán talpa;
 ha hajós ember érkezik vala:
 mint házépítéshez való vastag moha,
 oly vastaggá mohosodik a fenekes hajó feneké.
 115 Midőn én megérkeztem, kapusvárnak kapuját
 csak akkor vonják vala széllyel,
 réves várnak révecskéje
 csak akkor áll vala nyiltan. [kard)
 S'er-kēwi-mor-kēwi-kumliñ-nāri (vadon-kő-puszta-kő-....
 120 [nevű] szolgaférfi fiacskámmal
 im fölme gyünk a teres vár kedves terére,
 im föl hágunk a teres vár kedves terére.
 Ama bálványfoki hét hős testvére
 lakta kis tó nagyságú házba
 125 ime belépünk,
 kis tenger nagyságú házba
 ime belépünk;

*nāri-sū jāmēs kātkuwēl
mēn ti lūl'limēn.*

*

130 *Sāt tārēs jānit señri-pattū
nalwä ti tařätilmēn,
řat tārēs jānit pūt
nalwä ti tařätilmēn.
jāsiñ-kuriñ, šēs-vōjiñ-ñoři*

135 *nalwä ti pētilēmēn.
řasä pajtařtēmä jui-pält,
vāl'i pajtařtēmä jui-pält
řūrēm āni řūnlitäsēm,
ñilä āni řūnlitäsēm.*

140 *añ jāsñ-kuriñ-šēs-vōjiñ-ñoři
akw' āni aulä řum-kasäjil pinilēm,
akw' āni aulä nē-kasäjil pinilēm ;
añ Lōñř-awit-ñol ūs sāt ātēr*

pálca gyanánt kardot tartva jó kezecskénkben
állunk mi ím [ottan].

*

130 Hét arasznyi nagyságú köüstöt
akasztunk íme a tűzre,
hat arasznyi nagyságú fazekat
akasztunk íme a tűzre.
Kezes-lábas, háncsvastagságú hájas húst

135 aprózunk az üstbe.
Miután soká főtt,
miután rövid ideig főtt,
három edénybe kanalaztam belőle,
négy edénybe kanalaztam belőle.

140 Most ama kezes-lábas, háncsvastagságú hájas hús
egyik edénye széléhez férfinak való kést helyezek,
másik edénye széléhez nőnek való kést helyezek ;
ama bálványfoki hét hős

- jāγ'-āriānl jot*
 145 *akw' vāγēn tōγi uj*
mēn ti ūntilimēn,
sqriñ tēp jāni' pasān
mēn ti rāiilēmēn,
mā'iñ tēp jāni' pasān
 150 *mēn ti vāriilēmēn.*
ñelmā tqlem jamēs pūl
mēi' ti tēssentimēn,
sōpā tqlem jamēs pūl
mēi' ti tēssentimēn.
 155 *akw'-mat-ērt ajāñ γum-pīkēm*
lqū puñkpā puñkiñ sōpā
γumlē pūnsilitū :
«Xqšī-γum-nāriñ-sai',
Jiγi-γum-nāriñ-sai' ātrakēm !
 160 *an ti Loñγ-awit-ūol ūs sāt ātēr*

- testvérével együtt
 145 mint *tōγi*-állat egymás mellē (egyirányú vállal)
 kettecskén leülünk,
 söritalos nagy lakomát (asztalt)
 csapunk mi (csinálunk),
 mézételes nagy lakomát
 150 csapunk mi.
 Nyelven olvadó jó falatot
 eddegélünk,
 szájban olvadó jó falatot
 eddegélünk.
 155 Egyszer csak szolgaférfi fiacskám
 tíz fogú fogas száját
 ím mily szókra (miképpen) nyitja fel:
 «Sokszolgájú-férfi-ember, szentséges hajfürt,
 Soknépű-férfi-ember, szentséges hajfürt, uracskám !
 160 ím ezen bálványfoki vár hét hősének

- jǎγ'-āγikānl jot
 nǎmtiñ χum nǎmtkēn
 akwān ti patsi' :
 χqnal ēlēm-χqlēs jisiñ tǎrēm ūntχati,
 165 ēlēm-χqlēs nǎtiñ tǎrēm ūntχati
 akw' vārēn tōχi ujkwē
 akw' toχ ūnlēkēn ! » —
 añ Lōñγ-awit-ñol ūs sāt ātēr
 jǎγ'-āγikānl kātā-ke qśśā sorkwē
 170 tārā pūwīlikālēm,
 kal' tulmoχ rāti ūsilakwēl
 tārā vāntikālēm.
 tāltiñ ūs tāltkēmēnnē
 nalwā ti joχtsēmēn,
 175 kwotliñ χāp kwotēlkwēn
 namiñ ātēr āγikwē
 ñoχś-piñ tāltikālēm,

- testvérkéjével
 elmés ember, elméd
 im egyet akar (megszerettétek egymást) :
 ha egykor az ember korabeli világ beáll,
 165 az ember idejebeli világ beáll,
 mint tōχi-állatka egymás mellett
 üljete [majd] így édeskeím ! » —
 Most a bálványfoki hét hős
 testvérkéjének keze gyöngé szárát
 170 gyöngéden átfogom,
 borz nősténye módjára, apró léptekkel (t. i. lopva)
 szépecskén elvezetem őt.
 Réves várunk révecskéjéhez
 im beérkeztünk ;
 175 a közepes hajó közepére
 a neves hős leánykáját
 nyusztbőr-fészekbe ültetem,

- sujiñ ātēr ārikwé*
uj-piñin ūnttikälēm.
 180 *ajāñ çum saw pīkänēm*
çumlé lāwitāliänēm :
«ajāñ çum saw pīkänēm
tī' çōntlän !
jülē-numpél çāp nāriñ lāñçkeu,
 185 *jülē-numpél tūp nāriñ lāñçkeu,*
ñālēç turpä turiñ rāñçū rāñçimé,
çurä turpä turiñ rāñçū rāñçimé
ti tūleu.
ulpä-jiw pāliñ tūpkwét
 190 *nan višsentälän,*
nāçér-jiw pāliñ tūpkwél
nan çilälälän !»

*

- a híres hős leánykáját
 medvebőr-fészekbe ültetem.
 180 Szolgaférfi sok fiacskámat
 ím miképpen szólítom meg :
 «Szolgaférfi, sok fiacskám,
 ide hallgassatok !
 visszafelé [vezet immár] hajó verte habos utacskáink,
 185 visszafelé evező verte habos utacskáink,
 vékony hangú hangos kiáltásunkat kiáltva,
 vastag hangú hangos kiáltásunkat kiáltva
 állunk ím.
 A czédrusfenyőből való evezőcskéket
 190 szedjétek elő,
 a czirbolyafenyőből való evezőcskéekkel
 vájjátok [a hullámokat] !»

*

- S'āmtal kātēp saw zumikēm,*
astal ma'ilēp saw síšēm,
 195 *tūp náriñ lāñzikeu tan vāre'it,*
zāp náriñ lāñzikeu tan vāre'it.
rās pāl-ke zānte'it :
aurzi' rātīliānl,
aurēz pāl-ke zānte'it .
 200 *rāsī' rātīliānl.*
tēpiñ Ās saw vōl sawü zōlte'it,
zuliñ Ās saw vōl sawü zōlte'it.
zqsü tqwēmanl jui-pālt,
vāti tqwēmanl jui-pālt
 205 *zajtne tul lūlit ūskēmne.*
ti joztīlālmū,
minne tul lūlit ūskēmne
ti joztīlālmū.
namiñ q̄tér āzikwé,

- Erőtlen kezű sok emberkém,
 gyöngé mellű sok magzatom
 195 evező verte habos utacsánk haladják (csinálják),
 hajó verte habos utacsánk haladják.
 Ha alacsony fővénypartos vidéket találnak,
 meredek parttá verik föl [evezőik];
 ha meredek partú vidéket találnak,
 200 alacsony fővényparttá verik le. [(fogyasztják),
 Táplálékos Ob sok fordulóját nagy számban járják be
 halas Ob sok fordulóját nagy számban járják be.
 Miután soká eveztek,
 miután rövid ideig eveztek,
 205 futó felhő magasságú városkamba
 im megérkeztünk,
 menő felhő magasságú városkamba
 im megérkeztünk.
 A neves hősnek leánykáját,

- 210 *sujiñ ātēr ārikwé*
am ūnléné māñ vās jānit kwolkémné,
am ūnléné sāt näkpä näkiñ kwolkémné
jū ti tūlililém ;
ñoys-pitikwén, uj-pitikwén
- 215 *jolä ti çujimën.*
sipä nawléné sari ūlém
tot ti çujilémën,
porçä nawléné sari ūlém
tot ti çujilémën.
- 220 *kwotliñ ēt kwotlēt*
namiñ qtēr āri, sujiñ ātēr āri
çumlē lāwi :
 **Xašš-çum-nāriñ-sai'*,
Jiç'i-çum-nāriñ-sai' ātrakém !
- 225 *vit-çul kāsīñ lāñçkwé,*
vōr-uj kāsīñ lāñçkwé,

- 210 a híres hősnek leánykáját
 a magam lakta kis récze nagyságú házacskámba,
 a magam lakta hét szobájú szobás házacskámba
 íme bevezetem ;
 nyusztbőr-fészkecskébe, medvebőr-fészkecskébe
- 215 íme mi lefekszünk. [álomban
 Hogy a nyakunkat le lehetne ütni, olyan valódi [mély]
 fekszünk mi ottan ; [álomban
 hogy a törzsökünket le lehetne ütni, olyan valódi [mély]
 fekszünk mi ottan.
- 220 Éjfeles éj éjfele tájt
 a neves hős leánya, a híres hős leánya
 ím miképpen szól :
 Sokszolgájú-férfi, szentséges-hajfür, t,
 Soknéptű-férfi, szentséges-hajfür, uracskám !
- 225 a vizi hal kedves utacskáján (t. i. a folyón fölfelé),
 az erdei állat kedves utacskáján

- paul saw saw χum jāle'it,*
ūs saw saw χum jāle'it.» —
am sipä nawléné sari ūlēm
 230 *ēlä ti χujilēm,*
porčä nawléné sari ūlēm
ēlä ti χujilēm.
ai namiñ q̄tēr āγi', sujiñ q̄tēr āγi'
ās ti lāwi :
 235 *«lū-pun, ās-pun jqmēs lalkwē*
ti joχtīlēm ;
tāltiñ ūs tāltkeu
ti χāñzimé,
tāltiñ paul tāltkeu
 240 *ti χāñzimé ;*
nañ ās sipä nawléné sari ūlēm
χotä mos χujilēm ? !
porčä nawléné sari ūlēm

- falut lakó sok, sok ember jön [felénk],
 város lakó sok, sok ember jön [felénk].» —
 Én nyakam leüthető igaz álmom
 230 továbbra is alszom,
 törzsem leüthető igaz álmom
 továbbra is alszom.
 Ama neves hős leánya, híres hős leánya
 most ismét szól : [lenségecske
 235 «Mint ló szőre, mint juh gyapja [oly számú] jóra való el-
 érkezett im ;
 réves városunk révecskéjét
 im megszállották (meghárták),
 réves falunk révecskéjét
 240 im megszállották ;
 hát nyakad leüthető igaz álmod
 meddig fogod még aludni ?!
 törzsed leüthető igaz álmod

245 *χοῦtä mos χουῖλέν ? !» —*
am sipä nawléné sari ülém
q̄s elä χουῖλέμ,
porχä nawléné sari ülém
q̄s elä χουῖλέμ.
τοχ χουῖνäkém χαlt akw⁶-mat-ért
 250 *auliñ χasäp aulakém*
sei-nampér sairilawé,
χis-nampér sairilawé.
namñ q̄tér, sujiñ q̄tér
χasäp joli-pälne voril nq̄ñχ tüle'im ;
 255 *sorχän-säm χansäñ ta'ülkém,*
χulän-säm χansäñ lazärkém
íoxsiñ vāχén num-pälne
nq̄ñχä ti pattiléμ,
ujiñ vāχén num-pälén
 260 *nq̄ñχä ti masiléμ.*

meddig fogod még aludni ? !» —
 245 *Én nyakam leüthető igaz álmom*
ismét csak továbbra alszom,
törzsem leüthető igaz álmom
ismét csak továbbra alszom.
A mint így aluszom, egyszer csak
 250 *hálósátram véges kárpitjának végét*
mint fővényszem, oly apróra vagdalják,
mint homokszem, oly apróra vagdalják.
Én a neves hős, a híres hős
alig birok fölállani hálósátram alatt ;
 255 *lazaczpikkelyek módjára ékített ruhácskám,*
halpikkelyek módjára ékített pánczélom
nyusztprémes vállam tetejébe
ím fölvetem,
medvebőrös vállam tetejébe
 260 *ím felöltöm.*

āwiñ kwol āwikēm
at tulāp tulāñ kātēl
ti pūnsilēm,
nāñk-tāl sa'īñ puñkkēm
 263 *kaniñ paul kankēmne*
kwon ti kwātilēm.
ali vōl patitān ħumlē sunsilāle'im,
lui vōl patitān ħumlē sunsilāle'im :
lū-pun ħamēs lal
 270 *sawā ti joħtilālēm,*
q̄s-pun ħamēs lal
sawā ti joħtilālēm.

*

Nq̄mtiñ ħum nq̄mtikēm
ai ħumlē nq̄msilāli :
 275 *am sisiñ kwol sisēmne*
jälēpālsēm mōnt,

Ajtós házam ajtócskáját
 öt ujjú ujjas kézzel
 ím kinyitom,
 vörösfenyő-ágképpen fürtözött fejcském
 265 *teres falucskám terére*
 ím kiviszem.
 A felső folyóforduló vége felé a mint nézdegélek,
 az alsó folyóforduló vége felé a mint nézdegélek,
 ím mint ló szőre, [oly számú] jóraivaló ellenfél
 270 *sokasága érkezett,*
 ím mint juh gyapja, [oly számú] jóraivaló ellenfél
 sokasága érkezett.

*

Elmés férfi elmécském
 most ím miképpen elmélkedik :
 275 *mögös házam mögé*
 hadd megyek csak ;

kēr jātpä jätin̄ jgukēm
kātēn voss pattnūkälēm,
sāt ūāl pinēm samiñ tautkēm
 280 *kātēn voss pattnūkälēm! —*
ñāliñ kankwē lūlē'im,
jgutiñ kankwē lūlē'im ;
añ lū-pun jamēs lalkwē,
q̄s-pun jamēs lalkwē,
 285 *tī nājiñ ūs aulikēmt,*
tī q̄triñ ūs aulikēmt
sei-nāmpēr jānitakwäi'
tī sair̄ililänēm,
çis-nāmpēr jānitakwäi'
 290 *tī vār̄ilikänēm.*
kēr jātpä jätin̄ jautikēm
jāntewiñ jgūt jāntewakätä çart̄ilakēmt,
p̄riñ çart̄çan s̄içriñ suj

vasközepű közepes ijjacskám
 hadd veszem csak kézbe,
 hét nyillal fölszerelt karikás (szemes) tegzecs-kém
 280 hadd veszem csak kézbe! —
 Nyilas terecskét állok,
 ijjas terecskét állok (értsd: harczolgotok); [két,
 ama lószörhöz [hasonló mennyiségű] jóraivaló elleségecs-
 ama juhgyapjuhoz [hasonló mennyiségű] jóraivaló ellen-
 ségecskét
 285 ezen istenasszonyt imádó váracskám végiben,
 ezen istenkét imádó váracskám végiben
 mint homokszem, oly apróvá (nagyságúvá)
 vagdalom íme össze,
 mint fővényszem, oly apróvá
 290 szabdalom (teszem) íme össze.
 Vasközepű közepes ijjacskámnak,
 ideges ijjacskámnak idegecskéjét a mint megfeszítem,
 mint fias ölyv, olyan zajjal

χᾱtél ἕννμῆλᾱλί ;

295 *jāntewiñ jgut jāntewakēm patlät-ērt*
ñañrā śayl kumriñ sujil
taw patlälali.

toχ χᾱntlénēm χaltē
pupī³-sēñkwñé ti patwäsēm,

300 *kul-sēñkwñé ti patwäsēm.*
Lōñχ-awit-ñol ūs ātēr χᾱt upkēm
χūrēm puñkpä āñt-ñälkwél
ti tārtésanēm,

sei-nāmpēr, χī-s-nāmpēr jāñitakuāī
305 *ti vārsanēm.*

nqmtiñ χum nqmtikēm
toχ ta χᾱlχᾱlälēm,
kakriñ χum kakrikēm
toχ ta patlälēm.

310 *añ Lōñχ-awit-ñol ūs ātēr sātit upkēm*

- zeng bele a nap (értsd : az egész tájék) ;
295 ideges ijjam idegecskéje a mint visszapattan,
hatalmas mennydörgés döngő hangjával
pattan az vissza.
A mint így hadakozom,
istenke dühmámora száll meg engem,
360 ördögnek dühmámora száll meg engem.
Bálványfok-várbeli hős hat sógorkámat
három hegyű szarunyilacskával
döftem ím által (tkp. támasztottam meg) ;
mint homokszem, mint fővényszem, oly apróvá
305 szabdaltam őket össze.
Elmés ember elmécském
ím akkép nyugodott meg,
dühös ember dühöcském
ím akkép szállott alá.
310 Ama bálványfok-várbeli hős hetedik sógorkám

sirej-sukwél kwoss sairépilém :
tulän kätép uri nāj āñkémné,
pāl-aul posiñakémné,
sirejakém tū kwonsitímé,
 315 *sirejakém tū pūřintimé.*
añ pāl-aul posiñakém
lqu puñkpä puñkiñ sōpä
řumlé pūnsilälitā, řumlé lāwili :
« Rusiñ-aulép-jiři-sew ātrakém,
 320 *Rusiñ-aulép-řaři-sew ātrakém,*
nañ řöläkälñ !
añ māñ upkén ul aläkälén ;
íālñ nē akw' tinkém
taw voss pūwitā,
 325 *jautiñ nē akw' tinkém*
taw voss řāpitiñ ! »
añ tūr jānit sarni nāmtkém

kardpálczikával a mint vagdalgotom :
 gyűszűs kezű őrizett (?) fejedelemnő, az én kedveském,
 az én szobarekeszem végében [ülő] drága fényességem
 markolta meg kardocskámat,
 315 ragadta meg kardocskámat.
 Ama szobarekeszem végében ülő drága fényességem
 tíz fogú fogas száját
 ím miképpen nyitja meg, ím miképpen szól :
 « Bojtosvégű-soknépű-hajfürű, uracskám,
 320 Bojtosvégű-sokszolgájú-hajfürű, uracskám,
 hallgass meg, édesem !
 Azt a sógorkádat ne öld meg drágám ;
 nyilas nőnek egyik menyasszony-dijacskám
 hadd kapja meg ő,
 325 íjjas nőnek egyik menyasszony-dijacskám
 hadd rendezze ő ! »
 Most tó nagyságú aranyos kedvemet

- ēlä ta žulitāslēm,*
Ās jānit sarni nqmtkēm
 330 *ēlä ta pināslēm.*
aú Lōnž-awit-ńol ūs māń ūtēr upkēm numpēl
žumlē lāwile'im :
«namiń ūtēr, sujiń ūtēr upikēm,
nań žōläkālń !
 335 *jāřä minēm jāřiń nur*
vāssi' ul kinsäkēń,
āńkwä minēm āńkwiń nur
vāssi' ul kinsäkēń !
žqnal ēlēm-žalēs jisiń tārēm ūntžati,
 340 *ēlēm-žalēs nqtiń tārēm ūntžati :*
akw' tož jāi' minēm jāřiń nur
ul voss kinsilawē,
āńkw minēm āńkwiń nur
ul voss kinsilawē,

- hagytam fölkerekedni,
 Ob nagyságú aranyos kedvemet
 330 helyeztem előtérbe.
 Ama bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkámhoz
 ím miképpen szólok :
 «Neves hős, híres hős sógorkám,
 hallgass meg édesem !
 335 Atyától eredt atyai bosszúokat
 [harczra] többé ne keress,
 anyától eredt anyai bosszúokat
 [harczra] többé ne keress !
 Egykor az ember korabeli világ fog beállani,
 340 az ember idejebeli világ fog beállani :
 ép úgy mint jelenleg [majd akkor is], atyától eredt atyai
 ne keressen senki, [bosszúokat
 anyától eredt anyai bosszúokat
 ne keressen senki,

- 315 *akw' tox voss jamésmaxte'it!*
mōtit vārnē χār-la'il χares takwēs,
mōtit vārnē wj-la'il χarēs takwēs,
ti tulāñ kātēp uri nājkēm,
ti jūntpā pūχēm uri nājkēm
- 350 *jāγā sēlēm puuñā ti šāpitikālén,*
āñkwā sēlēm āltutū ti šāpitikālén!»
añ Lōñχ-awit-ńol ūs māñ ātēr upkémteł
at tulāp tulāñ kātānamēn
akwān ti pūχsānamēn,
- 355 *lunt-la'il talkwā pasān pāχān,*
vās-la'il talkwā pasān pāχān,
akwān ti ūntsemēn,
soriñ tēp, mā'iñ tēp ti tēimēn.
añ Xqši-χumle-nāriñ-ātēr,
- 360 *Jiγi-χumle-nāriñ-ātēr*
χumlē lāwile'im :

-
- 345 ép úgy mint most, béküljenek ki [akkor is]! [tával,
 Jövendőre a jávorbika lábának való vékonyhavú ősz beáll-
 jövendőre a rénszarvas lábának való vékonyhavú ősz be-
 ennek a gyűszűs kezű őrizett(?) asszonykámnak, [álltával
 ennek a tűjét fogó őrizett(?) asszonykámnak
 350 atyja szerezte gazdagságát rendezd össze,
 anyja szerezte vagyonát rendezd össze!»
 Most bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkámmal
 öt ujjú ujjas kezeinket
 mi egybefogtuk,
 355 lúdlábnyi alacsony asztal mellé,
 réczelábnyi alacsony asztal mellé
 együtt leültünk,
 s im söritalt, mézes ételt eszünk, [iszunk].
 Most Sokszolgájú-férfiúcska, szentséges hős,
 360 Soknépű-férfiúcska, szentséges hős,
 im miképpen szólok :

«Lōñχ-awit-ńol ūs māñ ātēr upkēm,
 nañ χōläln!
 ēläł ālnē jisiñ χātēl,
 365 ēläł ālnē natiñ χātēl
 tārēm ālnē āti jurti'
 ēläł voss ūnlimēn;
 pōri ālnē pōri nqmt
 vāssi' ul āñsiken,
 370 pōri ālnē pōri kakr
 vāssi' ul āñsiken!»
 ań Lōñχ-awit-ńol ūs mā.ı ātēr upkēm
 χumlē lāwili:
 «nāj-vāpsikwē, ātēr-vāpsikwē!
 375 jāγ' āγim jot
 āγiñ kwol ūliñ sāns
 ēlä voss ūnttikälēn,

«Bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkám
 hallgass meg!
 Ezután jövendő (levő) korbéli napokban,
 365 ezután jövendő időbéli napokban
 világukat élő kedves barátoknak
 maradjunk meg (üljünk) továbbra is;
 neheztelő gondolatod
 többé ne legyen, kedvesem,
 370 neheztelő érzelmed (kebled)
 többé ne legyen, kedvesem!»
 Most bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkám
 ím miképpen szól:
 «Istennőtől rendelt vöcske, istenkétől rendelt vöcske!
 375 testvéremmel együtt
 leányos ház vigalmával boldog nemzedéket
 alapítsatok édeskéim,

*p̄iṅiñ kwol ūliñ sāns
ēlä voss ūnttikälēn !»*

*

- 380 *Tēli jāñžép, tǎli jāñžép
Loñž-awit' nol ūs mān ātēr upkēm jot
soriñ tēp jāni' pasān
sawā ūnliléslemēn,
mā'iñ tēp jāni' pasān*
- 385 *sawā ūnliléslemēn.
ań Lōñž-awit'-nol ūs mān ātēr upkēm
akw'-mat-ērt laq puñkpā puñkiñ sopā
žumlē pūnsitā, žumlē lāwili :*
«naj-vāpsikwē, ātēr-vāpsikwē žōlälu !
- 390 *amki vitēm nqmētnē ti patwāsēm,
amki mām nqmētnē ti patwāsēm,
Lōñž-awit'-nol žajtnē tul tūlit ūskēmne,*

fias ház vigalmával boldog nemzedéket
alapítsatok édeskéim !»

*

- 380 Egy téli hónapon át, olvadó hónapon át
bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkámmal
söritallal való nagy lakomákat
nagy számban tartottunk (ültünk),
mézes étellel való nagy lakomákat
- 385 nagy számban tartottunk.
Ama bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkám
egyszer csak tiz fogú fogas száját
ím miképpen nyitja meg, ím miképpen szól:
«Istennőtől rendelt vöcske, istenkétől rendelt vöcske
hallgass meg!
- 390 magam vize tájékának vágya szállott meg,
magam földje tájékának vágya szállott meg.
Bálványfok-vár [nevű], futó felhő magasságú váracskámba,

minné tul lūlit ūskémné

ānēm jū sāpitikālén!»

395 *aí ajūñ çum saw pīkém-numpél*

çumlé tāwile'im:

«*sāt çārpä çāriñ sārākakém*

jū pōsilékälän,

çat çārpä çāriñ sārākakém

400 *jū pōsilékälän!*

sārāk-patitté akw' sán āūsém

çūrém nántsati āūsé'im:

Lōñç-awit-nól ūs mán ātér upkémné

tajäném voss pūwän, tajäném voss kērän!»

405 *amki mán çum porät āūsém*

tquliñ uj çansāñ sunkém,

la'iliñ uj çansāñ sunkém,

tatim voss totilitä;

amki mán çum porät āūsém

menő felhő magasságú váracskámba

[hogy visszatérhessek] szerelj föl engem!»

395 Most szolgaférfi sok fiacskámhoz

ím miképpen szólok:

«Hét rénbikájú rénbikás csordácskám

hajtsátok haza,

hat rénbikájú rénbikás csordácskám

400 hajtsátok haza!

A csorda végén egy anya ellette

három ünöm van:

Bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkámnak

ezeket fogjátok meg s ezeket fogjátok be!

405 Saját ifjúkoromban használt,

szárnyas állat ékítményű szánkóm,

lábás állat ékítményű szánkóm,

hadd vigye azt el [útjára];

saját ifjúkoromban használt,

- 410 *pāl ʒāl-jiw voikèn sūkém*
tatim voss totilitä,
amki mán ʒum porät qúśém
q̄ʒʒiñ tawēlnél siltēlim q̄lpiñ kwālikānēm
tajänēm voss totiliänä!»
- 415 *an̄ tauliñ uj ʒansāñ sunkém,*
la'iliñ uj ʒansāñ sunkém
akw' ʒurip ʒūrēm nántsatil ti kērwēs.
noʒs-piñ, uj-piñ s̄q̄pitawēs.
an̄ Lōñʒ-awit-nól us mán q̄tēr upkém
- 420 *kāt-pāliñ ʒum kāt-pālikémnél*
kwonä ti vānttilēm,
ʒāriñ sun kiwérkwén,
ujiñ sun kiwérkwén,
noʒs-piñ ünnttilēm,
- 425 *uj-piñ ünnttilēm.*
jqmēs pāl pajt-pāñkänēmēn

- 410 fél nyírfából [faragott] fehér hajtórudam,
 hadd vigye azt el [útjára];
 saját ifjúkoromban használt,
 cserzett bőrből hasított színes kantárszíjjaimat
 hadd vigye el azokat [útjára]!»
- 415 Most szárnyas állat ékítményű szánkómat,
 lábas állat ékítményű szánkómat
 egyforma három szarvasünővel ím befogták.
 Nyusztbőr-fészket, medvebőr-fészket készítettek.
 Ama bálványfok-várbeli ifjú hős sógoromat
- 420 kezes ember félkezemnél fogva
 ím kivezetem,
 a rénbikás szán belsejébe,
 a rénszarvasos szán belsejébe,
 a nyusztbőr fészekbe ültetem,
- 425 a medvebőr fészekbe ültetem.
 Jobboldali arczácskáink pizsokját

*mēn ta χōltīliänēmēn,
vortī pāl pajt-pāñkänēmēn
mēn ta χōltīliänēmēn.*

430 *āri kit pašakwēl kitti' minīlimēn,
pī' χūrēm pašakwēl χūrmi' minīlimēn. —
ań Lōñχ-awit-ńol ūs māń q̄tēr upkēm
χār-puñk va'ĩñ kwālīkütä,
uj-puñk va'ĩñ kwālīkütä*

435 *ēlāl ta ńowémteptitä.
χāriñ sun χārkanä kwālépe'it :
tūjt-puχrām kiwērné ti tēlitawé ;
posmiñ sun posmeküt
ńańrā šayl miriñ sujkwēl mirīlāli,
440 va'ĩñ šayl kumriñ sujkwēl sunmēlāli.*

törülgetjük le (fogyasztjuk) most [csókjainkkal],
baloldali arczocskáink pizsokját
törülgetjük le most [csókjainkkal].

430 Két leányi üdvözlettel kétfelé megyünk,
három fiú üdvözlettel három felé megyünk. —
Most Bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkám
rénbika-fejre való erős kantársziját,
rénszarvas-fejre való erős kantársziját

435 kissé megmozgatja.
Rénbikákkal befogott szánjai útnak erednek :
hóförgetegbe tűnik el alakja (elegyedik) ;
fáros szánkójának fara
hatalmas menydörgés döngő zajával dörög,
440 erős menydörgés csattogó zajával zeng.

III.

A larvos-i (öbölvárosi) istenek.

1. A larvosi fejedelemlhősök hőséneke.

Lār-ūs ātērt tērniñ ēri'.

*Lār-ūs ātērt žūrēm žum māñ žumiänl: Tūrēn-isēm-tūr-sāt-
-širä-ta'iliñ-kēnt, kwotl žumiänl: Xātēl-rēriñ-ēt-žpos-rēriñ-jelpiñ-sirei,
jäñ' žumiänl: Pākw-pōsi'-voikēn-alpi-ātēr. māñ žummi' nē at āñ-
šei', jäñ' žumiänl nē āñši'; namä: Jüžēñ-žū-žūsēñ-žū-pišiñ-nāj.*

- 1 *Pākw-pōsi'-voikēn-alpi-ātēr nētä
paul-ta'il, ūs-ta'il saw ēnkajän läwi:
«ñolēm sās saw žünt jūw totän,
žariñ sās saw žünt jūw totän!»*

Az Öböl-városi fejedelemlhősök közül a három férfi legkisebbikének Tóba-szállott-tóbeli-hét-sirályal-tele-sapka [az ő neve]; a középsőnek: Nap-hevű-hold-hevű-szent-kard; az idősebbiknek: Czirbolya-toboz - mogyoró - beléhez - hasonló-fehér-testű-fejedelem [a neve]. A két kisebb férfinak nincs felesége, az idősb férfinak van felesége; a neve: Sok-népű-ember-sok-szolgájú-ember-[lánya]-fondorlatos-asszony.

Czirbolya-toboz-mogyoró-beléhez-hasonló-fehér-testű-fejedelemlhős neje

teli falu, teli város sok szolgájának mondja:
«Nyári nyírhéj sok háti-batyuját hozzatok haza,
téli nyírhéj sok háti-batyuját hozzatok haza!»

- 5 paul-ta'il , ūs-ta'il saw ēnkajä
 paul-aul, ūs-aul χāl-šaylänlēné
 ta mine'it.
 iolēm sās saw χūnt
 sawél āltentawé,
- 10 χariñ sās saw χūnt
 sawél āltentawé ;
 taw pältä ta totwäst. —
 lunt-la'il χansāñ saw sān
 sawél vāri,
- 15 vās-la'il χansāñ saw votä
 sawél vāri.
 χumitü ēli-pālnē untipasanä ; lāwi :
 «nañ-χuripēn namiñ ātērnē,
 nañ-χuripēn sujiñ ātērnē
- 20 Ās-tēp, tūr-tēp pinuñkwä-ke
 manü jgmēs sānkwēt,

- 5 Teli falu, tele város sok szolgálója
 falu-végi, város-végi nyirligetbe
 im mennek.
 Nyári nyírhéj sok háti-batyuját
 sok számmal hordanak,
- 10 téli nyírhéj sok háti-batyuját
 sok számmal hordanak ;
 im ő hozzá viszik. —
 Lúd-láb rajzával ékített sok dobozt
 sok számmal készítenek,
- 15 récze-láb rajzával ékített sok kártust
 sok számmal készítenek.
 Férje elébe helyezi őket; mondja:
 «Magad-féle neves fejedelemhősnek,
 magad-féle híres fejedelemhősnek,
- 20 obi táplálékot, tavi táplálékot hogy bele helyezzel,
 óh mily szép dobozkák,

manä jəmés votät !»
χumitā nāñχ lūl'mats,
sānkwēt, votät puli' junilatwäst :
 25 «*am ti sūrēm kasauw-joχl tajimē*
luwēm jänimēs, úqwlēm jänimēs ;
Ās-tēp, tūr-tēp suñ jot
luwēm at jänimēs, úqwlēm at jänimēs.» —
lunt-la'il χansāñ saw sān, saw votä
 30 «*ūs-la'il χansāñ saw sān, saw votä,*
nētä kitētäi' ti rāri.
χumitā ēli-pālnē ās untipiänä :
«nañ-χuripēn namiñ ātérnē,
nañ-χuripēn sujiñ ātérnē
 35 «*As-vōj, tūr-vōj pinuñkwä-ke*
manä jəmés sānkwēt, manä jəmés votät !»

χumitā ās kwaläps ; sānkwēt, votät ās puli' junilatwäst. nētü
χot-kantmejawēs, ērχuñkwē ti pats ; ērχimatü namēl ti namtsanä. ti-

óh mily szép kártusok'!»
 Férje fölpattant,
 a dobozkákat, kártusokat izzé-porrá taposta; [szól:]
 25 «Nekem ezeket a kemény szárított keszeghalakat even
 növekedett csontom, növekedett húsom;
 obi táplálék, tavi táplálék bőséggel
 nem növekedett csontom, nem növekedett húsom.» —
 Lud-láb rajzával ékített sok dobozt, sok kártust,
 30 récze-láb rajzával ékített sok dobozt, sok kártust
 neje im másodjára készít.
 Ismét férje elébe helyezi őket [s szól]:
 «magad-féle neves fejedelemlhősnek,
 magad-féle híres fejedelemlhősnek,
 35 obi halzsírt, tavi halzsírt hogy bele helyezzél,
 óh mily szép dobozkák, óh mily szép kártusok!»

A férje ismét fölkelt; a dobozkákat, kártusokat ismét izzé-
 porrá taposta. Neje megharagudott, énekelni kezdett; éneklése köz-

*mūs katāγū vāreī', sākweī'. lunt-la'īl, vās-la'īl γansān saw sān, saw
votā mōnt manēr ālsēs : us ti γansēs, us ti vārés. γumitā ēli-pālne
γūrmētāi' ti untipasanā.*

*«nañ γuripēn namiñ ātérne,
nañ γuripēn sujiñ ātérne
takwsi-pēl, vāli γātēl vāri-pēl
40 kurkū-īol saw mōl
sawēl taltañkwē patawē,
tūr-vōj, Ās-vōj saw šuī
sawēl totuñkwē patawē ;
ti sūrēm kasūuw-jozl purimē,
45 manki γqsā man vāli ūnleuw ? !»
puñk tārātīme γumitā ness ūli.
atiñ-ke — nqmsi — jāluñkwē ēri.*

*

ben [hōsi] nevükön nevezte őket [t. i. a fejedelemhősöket]. E közben kezei működnek, dolgoznak. Lúd-láb, récze-láb rajzával ékített sok doboz, sok kártus, a mennyi a minapában volt: most még többet ékesített, most még többet készített. Férje elébe ím harmad-szorra is oda helyezte.

*«Magad-féle neves fejedelemhősnek,
magad-féle híres fejedelemhősnek, [atyánk),
összel, a midőn rövid napokat alkot (a Felső-Ég, a mi
40 bárkába való sok gazdagságot
sok számmal fognak szállítani,
tavi halzsír, obi halzsír bőségét
sok számmal fognak hordani :
ezt a kemény szárított keszeghalat harapdálva
45 mi soká vagy rövid ideig fogunk itt vesztegelni (ülni) ? !»
Fejét leeresztvén, a férje hallgatagon ül.
Nem lehet máskép — gondolja — útra kell indulni.*

*

Atpén ajāñ žum-pīγānā-nūpél lāwi :
 «jātā! kēr toxtép toxtiñ žāp,
 50 kēr ma'irép ma'iriñ žāp
 ti žātél žūrmit žātél nalu nāritélān!» —
 sōlēγ aγwtés vātāñ tūr ūsēnalnēl
 kēr toxtép toxtiñ, kēr ma'irép ma'iriñ
 žāpānēlne žūrmit žātél ti tālsēt.
 55 nalu tūp ti žulītaγtāst, ēkwatā lāwi :
 «ūiltāñ-puñkēt ūs āli,
 taw man žātél pokaps,
 taw man ēt-pos žulīls?»
 ań-maniñ Xātēl-rēγiñ-ēt-pos-rēγiñ-jelpiñ-sirei pāntā
 60 ta ūiltāñ-puñkēt nalu ti nēilēs.
 «āñiriš!» — lāwi — «ti totń'-utēn žotālē-ke tote'in :
 ānēmnel at ojipe'in ;
 jolēl-ke mine'in : jol at pasēpe'in ;
 numēl-ke mine'in, tārēmne-ke žāñže'in :

Ötven apródlegény-fiához szól:

«Halljátok! a vas keresztfájú keresztfás hajót,
 50 a vas fenékbordájú fenékbordás hajót
 ezen naptól számítva harmadik napon a vízre toljátok!»
 Csakugyan kőpartos tó-városukból
 vas keresztfájú keresztfás, vas fenékbordájú fenékbordás
 hajójukra harmad nap im föl szálltak. [lal :
 55 Alig hogy a vizen himbálózni kezdtek, az asszony megszó-
 «A veres sziklapart tetején város van,
 vajjon ott a nap bontakozik-e elő,
 avagy pedig a holdvilág dereng föl?» [ura,
 Hát im Nap-hevű-holdvilág-hevű-szent-kard, az ő kisebbik
 60 ama veres sziklapart tetején [az ő alakja] mutatkozik a víz
 felé.
 «Ángyika!» — szól — «a kiket itten elviszel, elviheted bár-
 én tőlem meg nem szabadúlsz; [hova :
 ha alá mégy [t. i. a földbe]: ott alant keresztül nem bújsz
 ha fölfelé mégy, ha az égbe hágsz : (hatolsz);

- 65 *kēr-nüsel jol-vāñkértilem!*
āñgā nāñχ ti lūlmats,
akw' la'il-pālél pā ti jāmāsés.
 «*tquli!*» — *lāwi* — «*atiñ-ke jūw jāñχeu!*»
namiñ ātér, sujiñ ātér akw' nalu tālés-pél,
 70 *χotāl vāssi' pā jāñχi?!*
atpén ajāñ χum-pīřānā jot
ēlāl ta minmits.

*

- Āsén nalu minüst, Ās-kwofl jāni' tumpén joχtüst,*
ti χulēmtüst.
 75 *ai atpén ajāñ χum-pī' atpén mān jāle'it,*
atpén χāp-ta'il χulél totawé.
kātā āpriñ nē, la'ilū āpriñ nē
ti atpén χāp-ta'il χul
akw' ti šqs nāñχ-vāriänä.
 80 *χumitā-nūpél lāwi:*

- 65 *vas horoggal foglal leránczigálni!*
Ángya im föl pattant,
Egyik fél lábával föl a partra lépett.
 «*Elég!*» — *szól* — «*hát fordúljunk vissza!*»
De egy neves fejedelemhős, híres fejedelemhős, ha egyszer
vízre szállt,
 70 *hogyan fordúlhat többé vissza?!*
Ötven apród legényével
im a távolba indúlt.

*

- Az Ob felé mennek, az Ob közepén levő nagy szigethez értek,*
im ott megháltak.
 75 *Most az ötven apródlegény ötven vidékre megy szét,*
ötven hajóval teli hoznak halat.
A keze ügyes nő, a lába ügyes nő
ezen ötven teli hajó halat
egyremásra földolgozza.
 80 *Férjéhez szól:*

«atpén ajäñ çum-pîj'en
 çul ališlané mán çasän ross jüle'it ;
 lapü ālné māt sārätüst.»
 çumitü êkwatü-nūpél lāwi :

- 85 «taw mat vör āls, çot sāräti?!»
 jāñkiñ šāriš āwinél,
 tūjtiñ šāriš āwinél,
 māú tāñçpü tāñçiñ çul,
 māú ñolpü ñoliñ çul
 90 étä çartçati, çätél çartçati,
 ti çätél ti sawit āls,
 çolit ās sawi' jēmti.»

çum voritü nāñç çūñ pati?! nē voritü nāñç pats. aú mir çasü
 mán çul ališlanékwé élü ta kétwést. çumitü jol çujés.

*

laúšitñ puñkpü, çarúitñ puñkpü
 pñrišükwé āñšei'.

«Ötven apródlegényed

halászó vidékre messze hadd menjenek ;

e közel fekvő vidékek kifogytak [a hal bőségéből].»

Férje a feleségéhez szól:

- 85 «Ugyan, hát erdő volt az, hogyan fogyhat ki?!

A jeges tenger kapuja felől,

a havas tenger kapuja felől

kis hátszárnyú hátszárnyas hal,

kis orrú orros hal

- 90 éjjel vonúl, nappal vonúl,

ezen a napon ím a mennyi volt,

holnap ismét annyi lesz.»

Hanem a férjnek pörügye mikor kerekedik fölül?! A nő pörügye kerekedett fölül. Most a népet messze vidékekre küldötték el halászatra. Férje pedig lefeküdt.

*

Puha fejű, zsenge fejű

kis fiacskájuk van.

- 95 *aku' et jēmtēs, šāūā*
jūntpiñ pārt tarmēl ʒujiptētū.
ʒumit' jgūt ta supī' šurtētā,
ūal-pupanā pal-ʒaltēlsanā,
sirej-tēnkanā ʒot-pērʒātālsanā,
 100 *jūntēp jolitū sāt-pis japek-tānēl*
akwān jūntētā.
tatitū tūp āstēs, añ ūaurēm ta šišʒi.
alʒāl ta ʒāntēli :
ñir-kaliñ suj sūjti,
 105 *pum-kaliñ suj sūjti.*
pīriš šišʒēnē ʒalt tū ta ʒajti.
Ujtāñ-moʒlil-ūañrā-jaut ruš ātēr,
pēs ʒumitū joʒtēm ēār takkātā.
sāt jākērpū jāni' ʒāpēl, pārsēl jim ;
 110 *taw pā kwalēm sujū ta ʒāntēmlawēs.*

*

- 95 Egy napos (éjjeles) volt meg s az anya
 tüvel kirakott deszka fölé fektette.
 Férjének ijját aztán kettémetszette,
 nyilának villás végeit fölhasította,
 kardjának csavarszegeit kiforgatta,
 100 pánczélsruhája alját hétszeres selyemideggel
 egybe varrta.
 Alig volt kész a munkájával, ím a gyermek fölsikolt.
 Most a folyó felső iránya felé hallgatózik :
 vesszőágak zörgésének zaja hallatszik,
 105 fűszálak zörgésének zaja hallatszik,
 mialatt a fiú sikoltoz, ő oda fut.
 Ajzó-görcsös-erős-ijú orosz fejedelemhős,
 az ő régi ura jött oda egyes-egyedül.
 Hét vasmacskás nagy hajóval, vitorlával érkezett ;
 110 ím az ő partra szállásának zaja hallatszott,

*

Přis šiszi, tont žumitän at žolawé. namiñ nāj, sujiñ nāj rus ātér-pālť tū jožts. rus ātér lāwi: «tot žāl'-lūpi ta žuji, nañ tatitěn tū ūnttěn!» taw tū ta ūnttēs. rus ātér kitilitā: «žumin žum-mūs žuji?» «taw» — lāwi — «žasép-pori' žuji» añ. rus ātér tū ta minēs. namiñ ātér, sujiñ ātér añ žujimāt sirejil ta sa'irēpawēs, sirej-sis num-pālěn nār lqmtiñ žum tūp numit pats. akw' ositěl ta sa'irawé. numi-pāl akw' kātātěl numěl totnē sirej-āpēr, nāri-āpēr ta ošmarli, akw' kātātěl jgutā ti nūrťmāts. kwoss žassěmtitā: ūjělnē ūjťp supěn tūp jožts, añ jgut ta tālmatēs. tūl sirejū nārťmāts; kwoss sa'irēpitā elěn: tūp āžwtēs sūliñ sujā sumlēs, tātěl sirej-nalā žłťtēs kātť. mirā nētän añ-mont žūrēm žāťěl jāluñkwé kětawšt. jūntpā, kwoss sāsipěstā: tarměl minēs. jūntěp jolitā tarm jāmūsimē kwoss maněmtā-łestā: namiñ nāj, sujiñ nāj jūntēm jūntmł žotěl mori tālmati?!

A fiúcska sikoltoz, azért nem hallja a férje [az ellenség érkezését]. A neves fejedelemasszony, híres fejedelemasszony az orosz fejedelemhőshöz oda érkezett. Az orosz fejedelemhős szól: «Ott ím egy nyirtuskó fekszik, te csak űlj oda!» Ő [t. i. az asszony] ím oda űlt. Az orosz fejedelemhős kérdezi: «Férjed miképpen fekszik?» «Ő» — szól — «a hálósátor alatt keresztben fekszik.» Most az az orosz fejedelemhős oda ment. A neves fejedelemhőst, a híres fejedelemhőst amúgy fektében ím karddal vagdosták. Alig kerekedhetett a meztelen férfi a kard fölé. Egyfolytában (egyforma vastagsággal) csapdossák ím fölűlről. Egy kezével fölfelé irányzott kardvédelmi, szablyavédelmi ügyességet fejt ki furfangosan, másik kezével ím iját ragadja meg. A mint [idegét] húzza: a feszítő nyélnek alig ért a feléig, s ím az íj kettétört. Azután kardját ragadta elő; a mint maga elé csap vele, csak kőhöz való [ütődésének] zengése hallatszott, pusztán a kard markolata maradt kezében. Népét a felesége minap három napi járásra elküldte. A mint páncélsruháját fölvette (magara öntötte): fönnekadt. Páncélsruhájának alja fölött taposva a mint szakította: neves fejedelemasszonynak, híres fejedelemasszonynak varrott varrása ugyan hogyan szakadhatna föl oly könnyen?!

zqsü āpērlēs, man vāli āpērlēs,
zürmīt zūtēl nāj nēilēm porūt
kātū toti : vit posēm sāpiñ jiu lāsēl totit i,
la'ilā toti : vit posēm sāpiñ jiu lāsēl totitū.

115 *ta porūt nētān ta sunsawē :*

pākw-pōsi' voikēn alpitā.
kēlpi' akwāi' ta jēmts.
nētā simā us ta sārꞑũkwē pats.

toz patēs-pēl vaꞑēnāꞑānēl pūꞑēmtawēs, jol voškāsawēs, rawi'
akwāi' ta sa'iruwēs, rus ātērne ta alwēs. Ēkwatū lāwi : «naura-
mēmēn ās alilēmēn!» — rus ātēr lāwi : «at alilēmēn, taw taz jū-
nimi, ānēm jā'i lāwitū.»

*

Sāt jākērpū jāni' zāpēn nalu ta zajtsei'. pāres zartsei'; rus
ātēr mutratū ta.

Hosszú ideig ügyeskedett, vagy rövid ideig ügyeskedett,
harmad napra napkelte idején

kezét a mint mozgatja (viszi): olyan, mint a víztől ázott
korhadt fa, lassan mozgatja,

lábát a mint mozgatja: olyan, mint a víztől ázott korhadt
fa, lassan mozgatja.

115 Akkor ím ránéz a neje:

czirbolyatoboz-mogyoróbeléhez hasonló fehérségű teste
ím csupa vér lett.

Nejének szíve akkor kezdett csak fájni.

A mint így elesett, [ellensége] vállainál fogva megfogta, föld-
 höz csapta, s akkor apróra vagdalta; így ölte meg az orosz feje-
 delemhős. A felesége szól: «Öljük meg gyermekünket is!» —
 Az orosz fejedelemhős felel: «Ne öljük meg őt, ő később fölneve-
 kedik és engem atyjának fog nevezni.»

*

A hét vasmacskás nagy hajóhoz ím a vízre futnak. Fölvonják
 a vitorlákat; az orosz fejedelemhősnek a fortélyá az.

Lui vôt χōjēs :

- 120 *voikēn taulēp tauliñ uj*
tēpiñ Ās alġälē, χuliñ Ās alġälē
ta t̄ilemtawēsei’.
χasā minēsei’, vāti minēsei’,
akw’ māt ēlā sunsei’:
- 125 *kēr-us, āχwtēs-ūs nēilēs.*
 «*ēkwā! tū sussēn,*
taw manēr ūs, va’ilēn ?»
 «*ati, am ās χotēl va’ilēm ? !*»
 «*at-ke vāslēn, kēr alpīp sāt mēñkw rumanēm*
- 130 *ūnlēnē ūs ta ; — tū-ke-joχtimēn*
man tārēm sañkwēn patawēmēn ? !»
tū joχtsi’, jākērt pāχwtlātsei’,
pārsān jol tārātēssi’, pā ta jāmentēssi’,
añ kēr alpīp sāt mēñkw rumanān pālt.
- 135 *jol ta χujēsei’.* —

Alvidéki szél érte :

- 120 *mint fehér szárnyú szárnyas állat*
a táplálékos Obon fölfelé, a halas Obon fölfelé
röpíti őket.
Soká mentek, vagy rövid ideig mentek,
egy helyt a távolba néznek :
- 125 *vas-vár, kő-vár látszik.*
 «*Asszony ! nézz csak oda,*
az micsoda város, tudod-e ?»
 «*Nem én, ugyan hogyan tudjam ? !*»
 «*Ha még nem tudtad, a vas testű hét mēnkw (ördög) barátom*
- 130 *lakta város az ; — ha mi oda érkezőnk,*
micsoda isten-nyila érhetne bennünket ? !»
Oda érkeztek, vasmacsát bocsátottak le,
vitórláikat leeresztették, s azzal fölmentek a partra,
ama vas testű hét mēnkw barátjukhoz.
- 135 *Ím lefeküdtek.* —

- aman *χasü χujesei'*, aman *vāti χujesei'*,
akw'-ert kwonël āwi sirejil ti pūχtēmawés.
māstēr χum vārilem ulpā-jiw jātiñ āwi
χotāl minēm lqmtä tquliñ uj turël ta lujri,
 140 *χotāl minēm lqmtä la'iliñ uj turël ta lujri,*
pułi' ta sakwalés. — rus q̄tēr nāñχ-pērēmχayti :
an-maniñ Tārēm-sāt-pī' ajiñ χum-pī',
tatit ti śältapēm. rus q̄tēr-nūpël lāw'e'it :
«mōlēχ rotti' q̄lné tārēm, rotti' q̄lné mā
 145 *manēräi' χulitilén, manēräi' nuwvitilén ?*
lui qul Ās-vōl pattän susskeuw-ert
aman χq̄tël pokaps, aman et-pos χulils,
jortal sam at lapi.»
kwonä ta lakwëltei', lāñχäl āñkwätei',
 150 *an-maniñ rus q̄tēr ekwä pañtäχä ti jiwwi',*
an jāi'-pīχän nur ti kojmitei'.

- Hosszú ideig feküdtek, vagy rövid ideig feküdtek,
 egyszer csak kívül egyet ütöttek karddal a kapun.
 A művész-ember készítette, czédrusfából való keresztpán-
 tos kapu
 mindenfelé repülő (bármerre menő) darabja ím szárnyas
 állat hangjával énekel,
 140 mindenfelé repülő darabja ím lábas állat hangjával énekel;
 apró darabokra zúzódott. — Az orosz fejedelemlhős fölemel-
 hát a hét *Tārēm*-fi apród-legény, [kedik :
 ím ök léptek be. Az orosz fejedelemlhőshöz szólnak :
 «Az azelőtt békén állott (volt) eget, békén állott földet
 145 miért háborítod föl, miért bántod (mozgatod) ?
 Az alszegi Ob-forduló végire a mint nézünk :
 nap bontakozik-e elő, avagy holdvilág merül föl,
 a szem sehogysem bírja el [fényét].»
 Kipattannak az ucczára, a folyón lefelé tekintenek,
 150 hát ím az orosz fejedelemlhős asszonyának sógorai jönnek,
 ama bátyjuk megbosszúlását keresik (űzik) ím.

- tēpiñ Ās kit pālnél,*
ʒuliñ Ās kit pālnél
ajāñ ʒum saw pī'
 155 *Tārēm vārēm saw ʒātél*
sāʒtém kwālī' saw mēsi'
toʒa-ta sāʒtawé,
Kworés vārēm saw ʒātél
sāʒtém kwālī' saw mēsi'
 160 *toʒa-ta sāʒtawé.*
tēpiñ Ās kit pālt ūnléné
lū saw pattap saw ūs,
mis saw pattap saw ūs
tēpiñ Ās ʒarū ritné
 165 *āʒit'-sāp, pīʒā sāp*
nalu toʒ ta rautawé.
ruś ātēr ēkwatēntél.

A táplálékos Ob két oldala felől,
 a halas Ob két oldala felől,
 apród ember, sok legény

- 155 *Tārēm* alkotta sok napon át
 mint gombolyított kötél sok tekervénye
 úgy gombolyodik,

Kworés alkotta sok napon át
 mint gombolyított kötél sok tekervénye

- 160 úgy gombolyodik.

A táplálékos Ob két felén álló
 lónak sok nyomával való sok várost,
 tehénnek sok nyomával való sok várost,
 táplálékos Ob tágas vizébe

- 165 mint leány[-csecsemő alól való] fatörmeléket, mint fiú[-cse-
 csemő alól való] fatörmeléket,

ím úgy hányják bele.

Az orosz fejedelemhős az asszonyával

*ań sāt jākér piném zāpān
nalu ta zajtei', pārsān zartei'.*

*

170 *Lui vōt zōjēs :*

*voikēn taulēp tauliñ uj
tēpiñ Ās aļ-ālē, zuliñ Ās aļ-ālē
ās ta tīlēm-tawēsēi'.
zgsä minēsēi', vāli minēsēi',*

175 *akw māt ēlā sunsei' :*

*Tārēm tārätēm kēr-kwāli' talēzt
ūs zani. — ēkwatā-nūpēl ās ti lāwi :
«tai ēkwa, tai manēr ūs nānki ?»
«am ās zotēl va'ilēm ?!» — lāwi.*

180 *«at-ke va'ilēn, ań S' aļl-tārēm-sāt-pī'*

*rumanēm ūnlēnē ūs ta ;
tū-ke joztimēn, manērēmēn vāssi' zumlē jēmti ?!»
S' aļl-tārēm sāt pī' ūnlēnē ūsēn*

ama hét vasmacskával fölszerelt hajóhoz
im lefutnak a vízre, fölvonják vitorláikat.

*

170 Alvidéki szél érte :

mint fehér szárnyú szárnyas állat
a táplálékos Obon fölfelé, a halas Obon fölfelé
röpíti őket im ismét.

Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek,

175 egy helyt előre néznek :

égből alábocsátott vas-láncz végén
vár függ. — Asszonyához im ismét szól :
«Ugyan te asszony, micsoda vár látszik ott ?»
«Hát én hogyan tudjam ?!» — felel.

180 «Ha nem tudod, hát a Vihar-isten hét fia,

barátom lakta vár az ;

ha oda érkezünk, ugyan mi baj érhet bennünket (micsodánk
mivé válik tovább) ?!»

A Vihar-isten hét fia lakta várba

ti jojtsei', χāpān ossulēssi',
 185 kēr-kwāli' talēγt γannē ūsēn
 nāñχ ti χāχsei', tot ta ālei'.

*

akw' ért ajāñ χum-pī' kwonēl jūw ti lakwēs,
 sāt pis kēr-āwi ālä ti sakwaläst.
 «jäyentēm, āñkwentēm! manērūi' kärsältēn'-utān?»
 190 tēpiñ Ās-vol lui aulūw,
 χuliñ Ās-vōl' lui aulūw
 aman χātélēn pokapawēs,
 aman ness Tārēm jol va'ilēs?!»
 rus ātēr ēkwatētēl pañtäγān
 195 ās ti náulwēssi', juil ti jojtwēssi'.
 āñγān S'azl-tārēm sāt pī' mā sussnē urēn
 nāñχ ti χāñχēs.
 tēpiñ Ās lāñχü' kwoss sunsi:
 pañtäγü χāp-kwotēlt χujimei',

ím megérkeztek, hajójukat elhagyták,
 a vas-láncz végén függő várba
 ím fölhágtak, ím ott vannak.

*

Egyszer csak egy apród-legény kívülről ím betoppan,
 185 a hétszeres vas-ajtó alig hogy össze nem tört.
 «Azt az apád, anyád! mire való volt neked őket bántanod?»
 Táplálékos Ob-fordulónk al-vége,
 halas Ob-fordulónk al-vége —
 Nap bontakozik-e rajta elő,
 190 avagy csak Tārēm szállott le [olyan fény árad onnan]?!»
 Az orosz fejedelemlhóst asszonyával a sógorai
 ím újra tűzbe vették, ím utólérték.
 Ángyuk a Vihar-isten hét fiának világnézö hegyére
 ím fölmászott.
 195 A táplálékos Obon lefelé a mint néz:
 sógorai a hajó közepén hevernek,

- 200 *nāñχ ta ūntsei', kātānēn ūuntsintālei'.*
kātānēn lāttāketēn,
pōlēm nāñk jar χaltalawé,
ta-kēm sujiñ ta.
Xātél-rēγiñ-ēt-pos-rēγiñ-jelpiñ-sirej lāwi :
- 205 «*tēpiñ Ās-kakér, χuliñ Ās-kakér jimmēn sis*
kātānēmēn, la'ilānēmēn ūñsné-kēm mū
at vāsintēsmēn :
kātānēmēn marsēmimé, la'ilānēmēn marsēmimé,
ñusné-kēm ūs-potali ús ta nēilés.»
- 210 *Xātél-rēγiñ-ēt-pos-rēγiñ-jelpiñ-sirej añ nāñχ-lūlēs,*
pori' ti vis, χāp-χur-sēl χasit jāmiti.

*

Tquliñ uj sāt tur,
la'iliñ uj sāt tur
puséntal tot ta kisitü.

- 200 *ím fölülnék, ujjákat (kezeiket) huzogatóják.*
Ujjáik a mint ropognak,
mint a megfagyott vörösfenyő a midőn reped,
olyan zajt támaszt az.
Nap-heví-holdvilág-heví-szent-kard szól :
- 205 «*Mialatt a táplálékos Ob medrét (belsejét), a halas Ob med-*
rét járjuk,
kezünket, lábunkat nyújtóztatásra való (értsd: verekedni
való) vidéket
még nem láttunk :
kezeink meguntakoztak, lábaink meguntakoztak,
nyújtóztatni való vár-gömböcske csak most jelentkezik.»
- 210 *Nap-heví-holdvilág-heví-szent-kard ím most föllállott,*
fűszár-sípót vett elő s a hajó széle mentiben lépdel.

*

Szárnyas állat hét hangját,
lábás állat hét hangját
együl-egyig ott elfütyölte [sípján].

- 215 *tältiñ ūs tāltén tū ti jojtsei'.*
χāpèn taqlis jāni' sāt χum tālēm ;
pā ti kwālsēt.
kwāli'-talēχt numèn tārtēlim nāñk-nort
tot ta sairuñkwē patwäst.
- 220 *mōt nāñk-nor-χiw sirej taktēpāli,*
supi' ta jāktawé : mōtén χiw ;
mōtén χiw ās tūp sirej taktēpāli :
ās mōtén χiw. — akw'-mat-ērt
añ tārēm-mān tēlēm jāni' nāñk-nor,
- 225 *ta ti sairēpawēs.*
aú Tūrén-isēm-tūr-sāt-širrä-ta'iliñ-kēnt
sirej-talχēl vāñχritēstä, puñk-ūltā χosulēstä.
naluwāl āñkwāti :
atpən χum takwitänēl vunsāl'n' totipimēt,
- 230 *rus' ūtēr sāt jākēr pinēm χāpā ās vunsāl'n' totipimē.*
atpən ajāñ χum-pīχānēn jot

- 215 A réves vár révéhez ím oda érkeztek.
 A hajóra éppen száz ember szállott ;
 ím a partra keltek.
 A kötél végén felülről alábocsátott vörösfenyő-gerendákat
 ott mostan vagdalni kezdték.
- 220 Egy vörösfenyő-gerenda-fát érint a kard,
 azonnal ketté vágják, s [újra] más jön ;
 a másik fát ismét alighogy érinti a kard,
 ismét másik jön. — Egyszer csak
 amaz égi tájon nőtt legnagyobb vörösfenyő-gerendát,
 225 ím azt vágták le.
 Ezt Tóba-szállott-tóbeli-hét-sirályal-teli-sapka
 kard hegyére tűzte (horgászta), fején keresztül hajította.
 A vízre lefelé pillant :
 ötven embert hordott el a magából,
- 230 az orosz fejedelemhősnek hét vasmacskával fölszerelt hajó-
 ját szintén elhordta.
 Ötven apród-legényével

S'azl-tārēm sāt pī' ūsēn
tūl nāñχ ta χāñχ'e'it.

*

- Nāñχ ti joχtäst, ūs-āwi at pūnsawē.*
 235 *kit χum sirej-sairépanēn vissi',*
lāu tal asit kēr-kartä
ma'ül-turēs tārä ti sairētēn.
juw ti sältse'. S'azl-tārēm sāt pī'
lalt ti nēilēs. — tēn ti lāγäse':
 240 « *Numi-Tārēm jāni' jārännē*
ēlēm-χalēs-kēlpēl at lauwēsän ! »
tulä-gulänän purēšlimē
ness ta pāχēn jāmēntē'it.
jūwlē-lalt lāwe'it : « ūsuw ul sakwätēlēn ! »
 245 *ton ārēmt juil χatpā kwon ti nē'ilēps,*
kwoss χāntitēn : tēnki apširēsēn.
añ Xätēl-rēγiñ-ētχpos-rēγiñ-jelpiñ-sirej

a Vihar-isten hét fiának várába
 aztán im fölhágnak.

*

- Ím fölérkeztek, a vár kapuját nem nyitják ki.
 235 Két férfi a fokosát (kard-fejszéküket) elővette,
 a tíz öl vastag vas-sánczot
 egymás mellett im keresztúlvágták.
 Ím bementek. A Vihar-isten hét fia
 im szembe jelentkezett. — Amazok ketten megszólalnak ;
 240 « *Numi-Tārēm, a ti fölséges atyátok,*
embervér ontását megtiltotta nektek ! »
 Ujjuk hegyét harapdálva
 erre békén félrevonólnak.
 Visszafelé szólnak : « *Várunkat el ne romboljátok !* »
 245 Akkor im belülről valaki kilépett (jelentkezett):
 a mint nézik : hát az ő öcsikéjük.
 Ama Nap-hevű-holdvilág-hevű-szent-kard nevű hőst

- ta-kēm ti putrawēs,
 χᾷτέλ-ρέριῖν, ἐτ-πος-ρέριῖν ἰελπιῖν σιρεῖᾱ
 250 jol-pūχtīmēs, jautā χartuñkwē pat.
 jaut kit qulāḡā sirēχtañkwē ti patsei':
 mortim sāmnel jim sūp-ñelmtal saw χatāñ
 sawēl rāñḡi, ta-kēm jautā χartēstā.
 āpsirišā ti listā.
 255 takwi jūḡā jūntēp āñsēm ;
 jūntēp tārā at pēlwēs,
 ness liliñ-ta'il ūs-sis-nūpēl ta totwēs.
 ton āḡēmt ruš ātēr ti nē'ilāps,
 taw-jotā χūrēm ajāñ χum-pī'.
 260 ruš ātēr ajāñ χum-pī'ḡānā-nūpēl lāḡi :
 «ajāñ χum-pī'ḡānēm pašālaχtān !
 am voss nē tūlmantēm ūr āsēm :
 jwi-gult uš pašālaχte'im.»
 ajāñ χum-pī'ḡānā ti lisēt.

- annyira elfogta ím dühe,
 hogy napheví, holdvilágheví szent kardját
 250 lebocsátotta s íját ajzani kezdte.
 Az íjnak két vége ím recsegni kezdett :
 mint tengerentúli vidékről jött hallgatag (szájtalan-nyelv-
 telen) sok hattyú
 midőn sok számban kiáltoz, olyan hangot adott íja, a midőn
 Öcsikéjét ím meglőtte. [ajzotta.
 255 Ó az atyja páncélsruháját viselte ;
 a páncélsruhát [a nyíl] nem fúrta keresztül,
 hanem őt magát elevenen a vár mögé hordta el.
 Akkor ím az orosz fejedelemhős lépett elő,
 vele együtt három apród-legény.
 260 Az orosz fejedelemhős az apród-legényeihez szól :
 «Apród-legényeim, köszönjete !
 Én pedig, ki nőt rabló tolvaj vagyok :
 én majd utoljára fogok köszönni.»
 Apród-legényei ím lőttek.

- 265 *an Xātēl-rēriñ-ēt-pos-rēriñ-jelpiñ-sirej*
úünsitálás, lajim nálét ti pūrémtesanü.
naṃsi : jiltti' alilēm — naṃtū joriñ —
akw lajim nál juwlē ti puptēs,
ruś ātēr eli-pālān mān voss pēlyati.
- 270 *ti līγ. lajim nál kērū ruś ātēr eli-pālt*
mān ti pēlyati, nál nalü nāñγāl rātēltaγti.
ruś ātēr samāγü sas palī' γójwēssi,
mā-tapriś γuril ti ajes.
Xātēl-rēriñ-ēt-pos-rēriñ-jelpiñ sirej
- 275 *γarūi éolsi γuril ti náwlitēsü.*
náwlitēsü, náwlitēsü, ti joγtēsü.
ruś ātēr kēr tāγti' elä tīlämlēs,
taw luh' γuril náwlitü.
ruś ātēr sqma posiñ tārémné

- 265 Ama Nap-hevü-holdvilág-hevü-szent-kard nevü hös
 kinyújtózkodott, a kilótt nyilakat im elkapdosta.
 Gondolja : ha rögtön megölöm [az nem lesz jó:] — gögös
 a gondolata —
 egyet a kilótt nyilak közül visszafelé irányozva helyezett az
 ij idegére [gondolván],
 hadd furódjék az orosz fejedelemhös előtt a földbe !
- 270 Im lö. A kilótt nyíl vasa az orosz fejedelemhös előtt
 a földbe furódik s a nyíl nyele fönt himbálózik (ide-oda
 verődik).
 Az orosz fejedelemhösnek mind a két szemét találta [a nyíl
 felső vége],
 vakandok képében futott im el.
 Nap-hevü-holdvilág-hevü-szent-kard
- 275 sovány hölgymenyét képében vette üzöbe.
 Üzte, üzte, im utólérte.
 Az orosz fejedelemhös vas-buvármadár képében reptül tova,
 ő pedig vöcsök képében üldözi.
 Az orosz fejedelemhös im egyenesen a fényes égbe

280 *nāñχ ta mini. — ālä ti joztěstü,*
Tārēm kwol-kiwérnē jūw ta tārätöstü.

*

Sirej-sisél Tārēm-kwol-āwi rätéslitü :
 «Numi Tārēm āsém, tē' majälñ ānénmē,
 am nurmaltēm utēm alilēm !»

285 «*afi!*» — *lāwi āsü — «at mīlēm,*
taw aléřén-pél lül, élémχlēs kēlpīñāi' jēmtē'in.»
 «*afi!*» — *lāwi — «nañ kwon tiktélälñ!*
āsü lāwi: «rus manēr jāřél ūñli χūñté?!»
lulī' χuril jīm χum lāwi: «moléχ majälñ!»

290 *āsü lāwi: «lilitü ul vojälñ!*
am la'il-pattäřü kwon taktēliäřēm ;
sirej-talřél la'il-pattäřü šurte'in :
kēlpä māñ voss pāsři!
añ la'il-pattäřü kwon ti nēltēsäřü.

295 «*nañ sar kwonnü taktälñ,*

280 *megy föl. — Nagynehezen jutott oda,*
de akkor Tārēm a háza belsejébe bocsátotta.

*

Tārēm házának kapuját kard hátával veregeti :
 «Numi-Tārēm atyám, add ide nekem,
 én bosszúm okozóját megölöm !»

285 «*Óh nem!*» — *szólt atyja — «nem adóm, [változol.]*
ha te őt megölöd, az [számodra] rossz lesz, embervéressé
 «*Óh nem!*» — *felel — «te csak nyujtsd őt ki!»*

Atyja szól: «Hát akkor az orosz minő hatalommal fog egy-
kor uralkodni (ülni)?!»

A vöcsök képében jött ember felel: «Add ide gyorsan!»

290 *Atyja szól: «Életét ne vedd!*
én lábatalpait kinyújtom ;
te kard hegyével lábatalpait meg fogod barázdálni :
s a vére hadd csurogjon le a földre!»

Most lábatalpait ím kinyujtotta.

295 «*Ejnye te, nyujtsad csak egy kissé kijjebb,*

- kwolén ti kēlpawé !»*
rus' ātēr ań kwonnū ti taktuwés.
Xātél-rēγiñ-ēt-pos-rēγiñ-jelpiñ-sirej
ēntép-jor pasél supí' ti sairépéstü,
 300 *āsä kātä ontsél sa'irépéstü.*
akw' aulä joläl' ta powari,
akw' aulä sunsilütü : joläl' ti pattuwés.
jui-ault akw' supä ās ta listä.
Xātél-rēγiñ-ēt-pos-rēγiñ-jelpiñ-sirej
 305 *lulí' γuril jolä ti tīlämlés.*
jol-joytmät āiγän kasä takmanä kinsawét.
Xātél-rēγiñ-ēt-pos-rēγiñ-jelpiñ-sirej namsi :
«taw man ūrél ārtmi?»
jüntpiñ γum jelpiñ ma'iiänémēn
 310 *akwän γōjγateγét-pél,*
γoti γumimēn sāmiñ jiw sāmä
γusätanémēn ?

- házad ím bevárezódik !»
 Az orosz fejedelembőst most ím kijebb nyujtotta
 Nap-hevű-holdvilág-hevű-szent-kard
 őt öve tájékán ketté vágta,
 300 atyja keze közelében vágta ketté.
 Egyik fele lefelé gurúl,
 másik felét nézi [*Tārēm*]: ím le van ütve.
 Utóvégre azt a másik felét szintén ledobta.
 Nap-hevű-holdvilág-hevű-szent-kard
 305 vöcsök képében most alárepült.
 A mint leérkezik, hát ím ángya az öcse fejében tetűt keres.
 Nap-hevű-holdvilág-hevű-szent-kard gondolkozik :
 «Ugyan mikép lehetne itt cselekedni ?
 Mi pánczélos emberek, ha szent melleink
 310 [birokra kelve] egymás mellé érnek, [bőrét)
 kettőnk közül melyik férfinak pikkelyes fa-pikkelyeit (értsd :
 hasítjuk le ?

- akw' jāriti' ūśśū lañṛitaṣṭimēn taḡ.*
sar am āñṛēm ness jol vośkāsāle'im.»
- 315 *añ Jāḡēñ-ḡū-ḡuśēñ-ḡū-piśiñ-nāj āñṛä*
jāmliṭapēstā,
puñk-sqawänēl pūṛēmtēstā,
mā alāi' vośkāsälēstā,
sāpēk-ñolēl nāñḡäl sāñḡwāsēstā.
- 320 *sunsimāt ta pātārs,*
ta jārītēl ta sāñḡwāsawēs.
Jāḡēñ-ḡū-ḡuśēñ-ḡū-piśiñ-nāj
numēn jālimāt nqmsi :
«āṭēr ḡujnē ñoḡs-piṭin, uj-piṭin,
- 325 *tū voss pātñūm ;*
mori mūn-ke patē'im :
luwēm sakwali, űḡwlēm sakwali.»
āṭēr ḡujnē jāmēs mūn tū i pats,
ñoḡs-piṭin, uj-piṭin tū i pats.

*

Egy erejüek levén, csak hiába fogunk egymással küzdeni.
 Hát én csak az ángyomat egy kicsit földhöz vagdalom.»

- 315 Most Sok-népű-ember-sok-szolgáju-ember-fondorlatos-asz-
 megtaposta, [szony nevű ángyát
 feje bőrénél megfogta,
 a föld színéhez hozzá vágta,
 s csizmaorral fölfelé rúgta.
- 320 A mint nézi, hát im eltűnt,
 oly erővel rúgta tova.
 Sok-népű-ember-sok-szolgáju-ember-fondorlatos-asszony
 nevű ángya
 a mint a magasban repül (jár), így gondolkozik :
 «Vajha fejedelemlhős fekvő nyuszt-fészekbe, medvebőr-
 325 esném oda ; [fészekbe
 mert ha közönséges földre esem :
 a csontom szétszakad, a húsom szétszakad.»
 Fejedelemlhős fekvő jó földre oda is esett,
 nyuszt-fészekbe, medvebőr-fészekbe oda is esett.

*

330 *Ās-ta'īl saw ūs,*
Ās-ta'īl saw paul
pupī' sēlēm āltul,
ku' sēlēm āltul
jūw ta totsant.

335 *ań ta śuńanēlt, ań ta χōlanēlt*
ań-ti χātēl-mos, ań-ta āle'it, '
ań-ta śuńe'it.

330 Az Obvidék sok teli városának,
 az Obvidék sok teli falujának
 bálványka szerzette sok vagyonát,
 ördög szerzette sok vagyonát
 ím haza hozták.

335 Ama bőségükben, amaz áldásukban
 mind e mai napig, most is élnek,
 most is boldogok.

2. Neves fejedelemhős.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Näming Ater.

*Kéring poagsäm¹ väigen² pəsi³
näming qter netä
sqas⁴ axti⁵ kannži⁶
läiling uj kumle meni
5 tqulung uj kumle meni
tok kannsit.
vätä junnti šän junnti
kumitä ilt⁷ poalén
tû uttapien.⁸
10 Näng⁹ uipen näming qtern
qass¹⁰ vuoi¹¹ punungvä¹²
mäne¹³ vuätäkvä!¹⁴
näng⁹ uipen sujung¹⁵ qternä
kuorr¹⁶ vuoi šuä¹⁷ punungvä*

Pikkelyes-czirbolyatoboz-mogyoró-fehér-bele [nevű]
neves fejedelemhős neje
nyírhéjat hánt, rajzol:
lábás állat a mint megy,
5 szárnyas állat a mint megy,
úgy rajzolja.
Bodonyt varr, dobozt varr,
férje élébe
oda helyezi őket:

2. Neves fejedelemlhős.

b) Éjszaklozvai nyelvű átirásban.

Namiñ ātér.)*

«*Kērīñ-pākw-sam-voikén-pōsi'*»

namiñ ātér nētā

sās āγuti, γansi :

la'ileñ uj γumlé mini,

5 *tquliñ uj γumlé mini :*

toγ γansitā.

vōtā jūnti, sān jūnti ;

γumitā ēli-pgalné

tū ūntipiānā.

10 «*nañ voipilén namiñ ātérné*

Ās-vōj pinuñkwé-[ke]

manā vōtakwé!

nañ voipilén sujiñ ātérné

γor-vōj súñā pinuñkwé-[ke]

-
- 10 «Magadhoz hasonló neves fejedelemnek,
hogy obi halzsírt tegyen belé,
ah minő bodonyka!
magadhoz hasonló híres fejedelemnek,
hogy apró halzsír bőségét tegyen belé,
15 ah minő dobozka.»

*) A szövegben előforduló különböző rekeszjelek jelentésére nézve l. I. köt. 100. l.

- 15 *mäne šängvä!*
täu nuk allmién,¹⁸ nuk väilen
täu viltetén¹⁹ tu kassien.²⁰
kota tallene²¹ šoas lqmtä
šän lqmtä tü tqlli.
- 20 *Täu fi jui poaltä*
korom²² saupe²³ saum
luñziln²⁴ iluntitä.²⁵
än²⁶ manntä väigen uilpä
tébing Aass joxtelägum²⁷
- 25 *qkã tarom²⁸ qllnä*
jommas jurt²⁹ vez³⁰ koatnaum.³¹

*

- Täu netä nqmten³² pättus*
täu kért³³ latti. —
ajung³⁴ kumpieten
- 30 *šät ättpen krälln ketitä*
käšä³⁵ poalt. käs ätt jiss.
täu šät ättpen ajung kumpi
mâm äti. jägä jommas kum
jägä vi — pi jommas kum
- 35 *piä vi. kit jui qlltem poarre šoabitau.³⁶*
äku qter unlne

Ő fölemeli azokat, fölveszi azokat,
 az ő [t. i. neje] arczához oda csapdossa.
 A hány felé csak nyírhéj szakadhat
 annyi felé (oda) szakad széllyel a doboz darabja.

- 20 *Ő [t. i. a nő] ennek utána*
három hangú hangos
sírással félre ül:
 «Hogyha a fehér vizű
 táplálékos Obra jövök:
 25 (élni való) világot élő
 jó társat bizonyára találnék.»

*

15 *manä sänkwé!*» —

taw nāñχ ālmiänä, nqñχ vīγänä,
taw veltän tū χosγiänä.
χotä tälléné sās-łamtä,
sān łamtä tū tālli.

20 *taw ti jui-paalté*

χūrēm sawpä sawēñ
lūnsél ēl-ūntti.

«*añ-mōnt voikén vitpä*
tēpiñ Āsné joχtele'im:

25 (*ālke*) *tārēm ālné*

jamés jurť vék χāntnūm.»

*

Taw nētü nqmtén patwés:

«*taw sōl lāwi.»* —

ājāñ χum-pīγä

30 *sāt-atpén kwolné kētitü.*

kašü paalt [āś kētitü]; kašü at jis.

taw sāt-atpén ajāñ χum-pī' māχēm ati.

jāγä jamés χum jāγä vīγ,

pīγä jamés χum pīγä vīγ.

35 *kit jiw āltēm porü śāpitawé.*

akw' ātér ūnléné jol, χujné jol śāpitawé.

Ő neki megtetszett nejének gondolata :

«Ő igazat szól» [gondolja].

Apród legényét

30 százötven házba küldi.

Öccséhez szintén [küldi]; öccse azonban nem jön.

Ő százötven apród legényből álló népet gyűjt.

A mely embernek atyja jó, atyját veszi el,

a mely embernek fia jó, fiát veszi el.

35 Két fából összerótt tutajt készítenek.

Egy fejedelemlhös ülő helyet, fekvő helyet készítenek.

- jállkuine jáll šoabitau.
 ä'mqntä jägä jommas kum
 jägä tqtuq pättus.
 40 pi jommas kum piä tqtuq³⁷ pättus.
 käpvtân²⁸ šqqa nqll ätkätét.³⁹
 mirr jui poaln qúgä⁴⁰
 mir jui poaln tû šunži.
 Männ kit kqtl päkäps⁴¹
 45 männ kit joqngp päkäps. fil kqntitâ.
 älmäling légtä⁴² nqll joamänti.
 joams qúkem kuminmä
 kuiqtnä⁴³ te kuitsen.
 kqnäll⁴⁴ tû kuminke
 50 kälä⁴⁵ kuqlli — täšit särn⁴⁶ käp
 käpät poart jelpoalt
 tott kuigelalken.⁴⁷
 äm ängum äm jäum
 ull kqštén¹³ täu loai.
 55 jällnä⁴⁸ mennä ilmkals
 mätä sorm⁴⁹ más kumle meni. —

*

- kqžü men ruät tqnn nätauht⁵⁰
 äñ mätü lqunä⁵¹
 väigen uitpä tébing Aass
 60 tqnn neilét.⁵²

- Most a mely embernek atyja jó,
 atyját kezdtek elvenni,
 a mely embernek fia jó,
 40 fiát kezdtek elvenni.
 A hajó széléhez mindnyájan összegyülekeznek.
 Ángya a nép mögé oda néz:
 «Vajjon két nap támadt-e,
 avagy két hold támadt-e?!»

- añ-mōnt jāγä jgmēs χum*
jāγä totuñkwé patwés,
pīγä jgmēs χum
 40 *pīγä totuñkwé patwés.*
χāp vātän sāχü nal-atχate'it.
āñγä mir jui pgaln' tū sunsi :
man kit χātél pokaps,
man kit jāñχép pokaps ? !
 45 *tīl χāntitā : añ-maniñ lēkwä nal jāmānti.*
jāmēs. «āñikēm, χumin χujtné ti χujtāslén ;
χanal ti χumin-ke χalä χāli :
tōnt sarän χāp χāpét pārt joli-pqalt
tot χujγélālkén.» —
 50 *«am āñkwēm, am jāγēm,*
ul āštän ! » — taw lāwi —
«jālné, minné ēlēm-χqlés
mat sorēm mā'és χuml'ē mini ? ! »

*

- χasä man vāti tan nātawét,*
 55 *añ-mat lāwné voikén vitpā tēpiñ Āsné tan nē'ile'it.*

- 45 Ezután nézi: hát az ő sógora jődögél a folyó felé.
 Oda jött. «Ángyikám, férjed fölbuttani ím fölbuttottad ;
 de ha valamikor ezen férjednek híre vész :
 akkor a zürjén bárka bárkadeszkáinak alatta,
 ott fogsz te majd heverdegélni.» —
 50 «Én anyám, én apám,
 ne haragudjatok ! » — szól ő —
 «járó-kező ember
 vajjon csupán a halál miatt menne ? »

*

- Hosszú ideig vagy rövid ideig úsztatnak, [ők,
 55 ama fehér vízűnek, táplálónak nevezett Obhoz érkeznek

- kär¹⁹ kaiti kqžq²⁰ vuolnä
 tqnn joztét. kum tq laui.
 nqurämt²¹ pâ kualén
 puott tul²² voarilén.
 65 pâ kualst. puott tul voarilét. téist, äjist.
 kotäl' kqšp²³ ném kum
 tû²⁴ [kqšp néi.] kqšp nés
 kotä kojem kum tû kojés.
 qtrén kâptä kuj jall qijus
 70 juontopt qilä jqlitém. jall juontistä.
 äkmätsitä kûntä²⁶
 kqntnä kûn joztém
 kqat kotäl' qilmätem²⁶ kum
 tqtt šarqpu.²⁷
 75 qtren kâptä nqalm koiss
 kväže²⁸ kuantomlitä,²⁹
 kûntä kqntnä joztém.
 juotpetem³⁰ kväs mäžepitä —
 tärm³¹ kaitemls, tq³² nqrmtä
 80 šangtä³³ pui pal³⁴ nálnä³⁵ pättus.
 širäe nirms³⁶ Ruš qtermä
 kväže³⁷ šqripitä širäje kvän likts.³⁸
 širilenkä néten kvenn³⁹ levetän.
 šqkq⁴⁰ ällvést.
 85 Ruš qtern äni ne⁴¹ meni ;

*

rénbika-futó hosszú folyófordulóhoz jutnak ök.
 A férfi szól : «Gyermekek, szálljatok ki a partra !
 ennivalót (üstholmit) készítsetek !»
 Ennivalót készítették. Ettek-ittak.

- 60 Minden ember a hová hálósátort köthetett, oda kötött
 hálósátort ;
 minden ember a hová feketett, oda fekütt.

χār χajtēm χqsä vōlnē tan joχte'it.

*χum ta lāwi : « náuramēt, pā kwālän,
pūt-tul vqarilän ! »*

pā kwālsēt. pūt-tul vqarile'it. tēst, ajist.

60 *χotäl' χasäp nēχēm χum, tū χasäp nēχēs ;*

χotä χujēm χum tū χujēs.

q̄tränl χāptē χuji ; jol q̄jwēs.

jüntēp-ta'ilä jolitä jol-jüntestä.

akw'-mat-ērt χūntē χāntnē χūh joχtimē,

65 *χot χotäl' q̄jilmatim χum, tot sa'irēpawē.*

q̄tränl χāptē nalēm χujēs.

kwoss χāntēmlitä : χūntē χāntnē joχtimēt.

jüntpä kwoss masēpitä : tarm χajtāmlēs.

ton q̄rēmtē sāñkwä puji pgal nälne patwēs.

70 *sirejä nirmits, rus q̄tēr kwoss sa'irēpitä,*

sirejä kwon-liktés ;

sirej-lēnkä nētän kwon lēwätawēs.

sāχä alwäst. rus q̄tērnē añ nē mini.

*

Fejedelmük a bárkában fekszik ; elalutt.

[Az asszony] a pánczélruhájának alját levarrta.

Egyszer csak a mint valamikép had érkezett rájuk,

65 minden embert, a hol elalutt, ott vágnak le.

Fejedelmük a bárkában, lenn a vizen fekütt.

A mint hallja, hát valahogyan had érkezett rájuk.

A mint pánczélruháját fölölti : fölötte lecsúszott.

Akkor az ágyékát a part felől nyíl érte.

70 Kardot rántott elő, az orosz fejedelembőst a mint vágja,

a kardja kirepült [markolatából] ;

a kardnak szögeit az asszony kihúzta.

Mindnyáját megölték. Ama nő az orosz fejedelembőshöz
megy [feleségül].

*

- m qkät*⁴² *juil tallnen*
illpoaltä kurt qatl.,
uškum šämnäpäts.
*qpel*⁴³ *oli. Ruš qter latti.*
 9. *nännä*⁴⁴ *ätkä šql*⁴⁵ *jäl äililmän.*
ällmäling nännä šql ät äililmän.
täu latti. täu än qpel oli.
täu kum kañšitä
*konäll*⁴⁶ *nukjänemmi —*
 95 *jänä näi te — täu jäuetem ät kañžit.*
Ruš qter poall älmet
kit pi äñiš.
ti piäu jänemmiju.
*kvän kualét kér lagi šanguét.*⁴⁷
 100 *täu äk täžét tuñšpi.*
ruš qter pit kitän tunšpiu.
kér lagimä tile šanguesitén.
täu ness ät ngumtoali.
täu tüli šanguesitä.
 105 *ruš qterpit kqaten*⁴⁸ *šaretiju*
ruš qterpit läilen šaretiju
*näu maχ*⁴⁹ *äñtiänt*⁵⁰
*koatn jqr̄t*⁵¹ *kotül tq̄tilis.*
*Jäen-Aass tump̄te-širepun*⁵² *jqr̄én*

Minap éjjel, mielőtt hazulról útra kerekedtek volna, harmad nappal

75 egy kis férfi jött a világra.

Még bölcsös [csecsemő]. Az orosz fejedelemlhős szól:

«Ha nem sajnálok, öljük meg őt;

de ha sajnálok, ne öljük meg!»

Ő szól: «Ő most bölcsös [csecsemő];

80 ő azt hogyan tudja [hogyan kitől való] — valamikor fel
 fog nőni,

te vagy im az apja — ő [valódi] atyját nem ismeri.»

- Mōlēχ ēt, jūil tālnānl ēli-pqalt χūrmit χq̄tēl,
 75 māñ χum samné pats.
 āpāl āli. rus q̄tēr lāwi :
 «nañēn at-ke sāl' jol-alilēmēn ;
 ań-maniñ nañēn sāl', at alilēmēn.»
 taw lāwi : «taw ań āpāl āli ;
 80 taw χumlē χāsītā, — χanal nq̄ñχ jānimi :
 jāγū nañ ti — taw jāγū at χāsītā.»
 rus q̄tēr pqalt ālmāt kit p̄l' q̄ñsēs.
 ti p̄l'γi' jānimei' .
 kvon kwālē'it, kēr-lakw sāñχwe'it.
 85 taw akw' takkāt lūli,
 rus q̄tēr-p̄l'γi' kitinē lūlei' .
 kēr-lakw tīlē sāñχwāsītēn :
 taw ness at űuwēmāli ;
 taw tūlē sāñχwāsītā :
 90 rus q̄tēr-p̄l'γi' kātān śarrātei' ,
 rus q̄tēr-p̄l'γi' la'ilān śarrātei' .
 «nañ mōlēχ ań ti jānit
 kātēn jārēt χotāl totīlēsān ? !
 jāγēn Ās-tumptē — śirrū-pun jārēn

Mialatt az orosz fejedelemhősnél élt, két fiat szült,
 ezek a fiak felnőttek.

Az ucczára kelnek, vas abroncsot rugdálnak.

85 Ő egymagában áll,

a két orosz fejedelemfiú kettesben állanak.

A vas abroncsot ide-oda rugják :

ő még csak meg sem mozdúl ;

ő oda rugja :

90 az orosz fejedelemfiak kezei fájnak,

az orosz fejedelemfiak lábai fájnak.

«Hogyha neked a minap ily nagyságú

kezed ereje volt, hová vitted azt ?

Atyádnak íme az Ob szigetén — mint sirály pelyhét,

- 110 pängsqua⁵³ tatt⁵⁴ vuqt két.
 täu jû tui — rutilä imtí.⁵⁵
 qngvä kitilí : pikvä
 näng kumle rutilä ims.
 apšiäm⁵⁶ fuku⁵⁷ laui :
- 115 jäen päng saq Aass tumpte
 sirepunn⁵⁸ ängäpunn
 jqrén tqtt vuqtau.
 Tqnn juipoaltä uoš⁵⁹ kéring iju
 kvänn poalnä kvänn nqarptau.⁶⁰
- 120 kuqłtän maš, kuqłtän
 jelte älqu.
 lunšimä⁶¹ tištemä⁶² tqtt jqamití.

*

- uoš⁶³ kéring iju kvänn poalt
 neń⁶⁴ vuane jegva qnšuh
- 125 kvän⁶⁵ qli. täu jû tui
 eijä äbikét⁶⁶ kałit⁶⁷ kałt
 jommas kum lilen⁶⁸ te kařitqu.⁶⁹
 äm [nân] kum⁷⁰ pqrät
 qnišem juotpem⁷¹ nân mium.
- 130 nukmäžepitä. täu kaqte mqrts⁷²
 täu läilä mqrts⁷³ širäem mim.
 täu punžistä.
 täu kaqaten⁷⁴ täipä kałel⁷⁵ misstä.
 te Aass älläl⁷⁶ tqun,

95 fujja ott a szél a feje bőrét.

Ő belép a házba; szomorúvá lesz.

[szomorúvá?] —

Anyja kérdi őt: «Fiúcska, te hogyan lettél egyszerre oly
 «Őcséim így beszélnek:

atyád fejbőrét az Ob szigetén

[szél.]»

100 sirály pelyhe gyanánt, hófajd pelyhe gyanánt fujja ott a
 Azután a városnak vas sánczai
 külfelére kirekesztik

95 *punk-sqwä tot vötkätä.*»

taw jüw sälti ; rütiläi' jēmti.

āñkwä kitilitä : «pīkwé, nañ xumlé rütiläi' jēmtsén ?» —

«āpsüjēm toχ lawé' :

jäyēn puñk-sqwä Ās-tumptē

100 *širrā-pun, āñgä-pun jarēn tot vötawé.*»

ton jui-pqaltē ūs kērēñ jiw

kwoni pqalnē kwon-nārptawé

χolitän-mos ; χolitän jol ti alawé.

lūñsimé, tistimé tot jāmīti.

*

105 *Ūs-kērēñ jiw kwoni pqalt*

nañ vōwné ēkwäi'-qjkäi' kwon ālei'.

taw jüw sälti.

«axja, apikät, χolit χätél jgmés χum lilin ti χaritawé.

am χum porät āñsēm jüntpēm nañēn mīlēm.»

110 *nāñχ masēpitä.*

taw kätä martés, taw la'ilä martés sirejil mistä ;

taw kätän tajpā χāpél mistä,

taw pūnséstü. —

«ti Ās alγäl tqwēn,

másnapig ; másnap megölik.

Sírva, búsúlva járkál ottan.

*

105 A város vas sánczain kívül

kenyeret kolduló asszony és öreg ember élnek.

Ő bemegy [oda].

[kioltják.

«Ejha, öcsike, holnapi napon jó ember életed [lelked] ím

Én férfikoromban viselt pánczélomat adom neked.»

110 Felöltötte.

[kozta meg őt,

Az ő kezéhez mért, az ő lábához mért karddal ajándé-

az ő kezéhez illő csónakkal ajándékozta meg őt.

Ő azt fölnyitotta [értsd : fölborította és vízre tolt]. —

«Ezen az Obon fölfelé evezz,

- 135 *ti ét pá ull koaln.*
joxtau. tagal jammes poall
nabel⁷⁷ šemel utpä jä
kuqlí, túle tau.
täu tqalmäts⁷⁸ ti tauí⁷⁹ äñ⁸⁰ jét.
- 140 *kqžä menn vuät tauí.*
ällä šunzi.
särn⁸¹ káp nätnét⁸² nangi —
uš jä suotkve pä permtí.⁸³
tú tuitkätí.⁸⁴ täu⁸⁵ poqrrä
- 145 *joxtem oarmtä⁸⁶ lauet :*
täu kqtpä⁸⁷ tqumét nängs,⁸⁸
täu äimant ti uš⁸⁹ néltaxti.⁹⁰
mann kumlé voarilaul.⁹¹
nqnsi äm⁹² kqtm tüt⁹³ vqaraumpl.
- 150 *nqll tauäntí läbä joxtarmtä*
käpingnä⁹⁴ allmejaus.⁹⁵
käpäng⁹⁶ pätt nuk uxtepaus⁹⁷.
käp älet näng⁹⁸ kqtl pättñ ?⁹⁹
näng liling to qsn ?
- 155 *qš¹⁰⁰ jän. — Näng kq qls.*
änilitä.¹⁰¹ Näng kq qls ?
äm ruš qter poalt qllsem.
Angun kq qli ?

115 ezen éjtszaka ki ne szállj a partra, mert utól fognak érni !
 Azután jobb oldal felé fekete vizü folyó ágazik el (kél),
 arra felé evezz !»

Ó fölszállt a hajóra ; im amaz éjtszaka evez.
 Hosszú vagy rövid ideig evez, a folyón fölfelé néz :
 zürjén bárka úszik lefelé, úgy látszik.

120 A kis folyótorkolaton befelé fordul, ott elrejtözik.
 A midőn vele egy irányba érkeztek, szólnak :
 «Az előbb itten úgy látszott, mintha valaki evezett volna.

- 115 *ti ét pā ul kwālèn, joxtawèn !*
tajëx jamès pqaal nūpël sēmél vitpā jā kwāli ; tülé tawèn !
taw tālmats ; ti tqwi an ét.
çasä man vāli tqwi, alçä sunsi :
sarän çāp nātnätä nānki.
- 120 *māñ jā-sūntkwèn pā pērēmti, tū tujtçati.*
taw porä joxtēm çrēmté lāwe'it :
«taw an-mōnt çatpā tqwmät nāñkés,
taw ti' voss nēltayti !
man çumlé vçarilçuw ? !»
- 125 *nçmsi : «am çotēm tit vçarawēm-pël, [ta vçarawēm !]»*
nal tqwenti, lapä joxtēm çrēmté
çāpiñ-ta'il ālmejawés,
çāp-puñk-pattän nāñç ūnttīpawés.
çāp-ālät [kitilawé :] «nāñ çotél patsén ?
- 130 *nāñ liliñ ta çsén, ās jārén [çot çli] ?*
nāñ çot çlsén ? » — anūlitü : «nāñ çot çlsén ? » —
«am rus çtér pçalt çlsém.» —
«āñkwèn çot çli ? » —

Ó hadd jelentkezzék !

Mi hogyan akarnók öt bántani ? ! »

- 125 [A fiúcska] gondolja : akármit fognak itt velem tenni [hát
 tegyenek !].

Lefelé evez, a midőn közel jött,

csónakostul fölemelik,

a bárka födelének ormára fölültetik.

A bárka födelén [kérdezik] : «Hogyan jöttél te ide ?

- 130 Hát te életben vagy ? Hát apád [hol van] ?

Hol voltál ? » — Megcsókolja : «Hol voltál te ? » —

«Én az orosz fejedelembősnél voltam.» —

«Anyád hol van ? » —

Ruš qter poalt gli.

160 *te nättvést*¹⁰² *jelljémtüst*¹⁰³ —

*

*uošne*¹⁰⁴ *ti kualepísén*¹⁰⁵

*lénte*⁴⁰⁶ *qrom*¹⁰⁷ *lételét*

äni uoš mot qilént,

uoš mot qilen kualst.

165 *kveš kqntién. sqat qter kaitem*

*qšpinši te kqimitešen.*¹⁰⁸

*kit qter kven kaitem*¹⁰⁹

*käže*¹¹⁰ *tári loattí :*

*näu mañe*¹¹¹ *kum qsn*

170 *kit qter juipoaln näu minn.*

ti šqu qter jui poalln

äm äng jälém.

täu kvenjoams. ällmäling

kit qter, [ällmäling käškvä]

175 *moar*¹¹² *iju tärmel tú utmi.*

tott unnli. kväš kqntíjau.

*ness túñišpis maq*¹¹³ *qllment*

*äk ténä*¹¹⁴ *äk šäkust*¹¹⁵

*ness luñišten jeln luñši.*¹¹⁶

180 *šqkq tal luñšiét*

«Az orosz fejedelemlhősnél van.»

185 A víz viszi ím őket lefelé, rájuk esteledett.

*

A várost most megtámadják (rákelnek).

A rengő eget rengedeztetik [harci zajukkal].

Ama város egyik végén bemennek, másik végén kijönnek.

A mint nézik : hát a hét fejedelemlhős megfutott.

140 Nagybátyja és unokaöccse ím követik őket.

[Nagybátyja] öccséhez szól :

«Két fejedelemlhős elfutott :

te fiatal vagy,

a két fejedelemlhős után menj te ;

«rus' ātēr p̄galt āli.» —
135 ti nāt̄wäst, jol-ēl̄imtawäst.

*

Ūs ti kwälépsänl.
lētēñ t̄rēm lētēlte'it.
ań ūs mōt aul̄än s̄ültsēt, mōt qul̄änēl kwäl̄sēt.
kwoss χ̄āntiän : sāt ātēr χ̄ajtēm.
140 ās-p̄l̄iñs ti kojmitēsän.
kasü-nūp̄el lāwi :
«kit ātēr χ̄ot-χ̄ajtēm :
nañ māñ χ̄um āsēn,
kit ātēr jui-p̄galnē nañ minēn !
145 ti saw ātēr jui-p̄galnē
am amki jāle'im.»
taw ēl-jāmēs.
ań-maniñ kit ātēr
ma'ir-jiw-tarmēl tū ūntm̄'.
150 kwoss χ̄āntiäyā, ness lūlm̄its.
«mōlēχ̄ ālm̄aut akw' tēnē [tēsuw],
akw' sāk̄w sāk̄wsuw !»
ness lūñsītēn, jol-lūñsītēn ;
sq̄ä-ta'ül lūñsē'it.

- 145 ezen sok fejedelemhös után
majd én magam fogok menni.»
Ő eltávozott.
Hát ama két fejedelemhös
egy görbe hátú fára, oda telepedett.
- 150 A mint megpillantotta őket, csak megállott.
«Előbbi éltünk módja szerint egy ételt [ettünk],
egy csecset szoptunk !»
Váltig kéri sírva, sírásukkal megindítják (lesírják) ;
mindnyájan sírnak. [én atyámat megölték,
- 155 A mint [ő is úgy] sírt [fölszóval]: «A minap, midőn az
senki sem sírt !»

- kvesš*¹¹⁷ *luššés* — *molaχ*¹¹⁸ *äm*
*jäum älnet kaatpä*¹¹⁹ *ätt luhišt.*¹²⁰
*jgit kaššems äkuš*¹²¹ *jäp lîsä.*
*päng saqu*¹²² *ñujuχ ;*
 185 *juontp*¹²³ *képl kaqatálnét*¹²⁴ *suiti.*
jgitä ñirtäm
*kväžä litä. qžepi*¹²⁵ *liss.*¹²⁶
*qžepi tule*¹²⁷ *kalln*
*ñeälä*¹²⁸ *pümtäntä*¹²⁹
 190 *näu mänr voarén*
*oanom šäm*¹³⁰ *ällis.*
jû menesi : qngunmä
kumle voariln.
ämmä älungvä peritilm
 200 *neng konäll lauén :*
äm qngum neng äluχ peritiss
täšit äm jurtläm älkätuχ päten.
*täu täleken qngul täläytä*¹³¹
qnguetém ti täläken
 205 *qngeln tü uottit.*

- Ijat ragadott elő, egyszeriben lelötte őket.
 Fejük bőrét nyúzta,
 midőn [egyszerre] pánczéluha aljának suhogása hallik.
 160 Iját előragadta, a mint [az érkezőre] lö:
 nagybátyjára lött.

- 155 *kwoss lūńśés* : «*mōlēχ am jāřēm almät
nē-mat χqtpä at lūńśés!*»
jğut χassēmtēs, akwēs lap-lisäřä.
punk-sqwäřä nujsarä,
jūntēp-kēmpli χarätālnät sujti.
- 160 *jğutä nířēmtēm, kwoss lūńä* :
āsä-pī' lis.
āsä-pī'tūlū-χalné nálä puřēmtamä.
«nañ manēr vğare'in? ānēm śam al' alāslēn!»
jūw minēsei'. — «āñkwēn χumlē vğarilēn?»
- 165 *am nañēn [āñkwēn] aluñkwē paritilēm* :
nañ χğnal lawē'in :
,am āñkwēm nañ aluñkwē paritāslēn'.
tōnt am-jotēm alχatuñkwē pate'in.» —
taw talχēñ āñkwēl talēχti,
- 170 *añkwä ti talχēñ āñkwēlné, tū ūnttitä.*

- Nagybátyja az ujjai között fogta meg a nyilát.
«Mit csinálsz te? Majdhogy meg nem öltél!» —
Haza mentek. — «Anyáddal mit fogsz csinálni?»
- 165 Ha én téged unszollak, hogy öld meg [az anyádat],
te akkor azt fogod mondani :
,te unszoltál engem, hogy megöljem anyámat ;
s azért velem verekedni fogsz.» —
Ő hegyes fatuskót hegyez,
- 170 anyját ezen hegyes fatuskóra, oda ülteti rá.

IV.

Az obdorszkvidéki «Túzmohás-tavi öreg» nevű isten.
(*Tun-lār ājkä*).

A Vörösfenyő-városbeli fejedelemhős, a túzmohás-tavi öreg regeképpen
elmondott hősi éneke.

*Nāñk-ūsiñ-ātér, Tañkw-tūr-ājkä
mōjt'i lāwēm tērniñ ər r ä.*

1. *Nāñk-ūsiñ ātér samné patém pasnəl vāt tāli' jēmtés, kwoni mā at vās. akw'-mat-ērt jā'i-pīγ-ä lāwei': «āpsimēn jānimēmä vāt tāli' jēmts, kwoni mā at vās: nē minēm nēiñ sām kinsuñkwé voss jā-leuw!» Nāñk-ūsiñ ātér āpsitēn-pūlt χajtä kétwés: «kit jiw āltēm
5 porä ti poraxtēslēmēn, nē minēm nēiñ sām kinsuñkwé jāleuw, voss āsti!» Nāñk-ūsiñ ātér χajtä-nūpəl ness sunsi, sūp-ñelmtal ēl-ūnli. kitit χajtä ās kétwés: «jā'i-pīγ-ä jēn kit jiw āltēm porä nēyētēn, āstēn, jājēn!» Nāñk-ūsiñ-ātér ness sunsi. χürmit χajtä ās kétwés: «jā'i-pīγ-ä jēn porätēn āstés, tūp naritaxtnētēn aritēs, jājēn!» Nāñk-*

1. A Vörösfenyő-városbeli fejedelemhős már születése korától fogva harmincz éves lett és házon kívül levő vidéket nem látott. Egyszer csak a bátyjai így szólnak: «Öcsikénk immár növéseben harmincz éves lett és házon kívüli vidéket nem látott: nőjáró nős vidéket menjünk immár keresni!» A Vörösfenyő-városbeli fejedelemhős öcsikéjéhez követet küldenek: «Két fából egyberótt tutajt ím összeütöttünk, nőjáró nős vidéket megyünk keresni, hadd készüljön!» A Vörösfenyő-városbeli fejedelemhős a követre csak rá néz, szó nélkül, beszéd nélkül (száj, nyelv nélkül) félreül. Második követet küldenek: «Bátyáid két fából egyberótt tutajt kapcsoltak össze, készülj, gyere!» A Vörösfenyő-városbeli fejedelemhős tovább

ūsiñ q̄tēr an nāñχ lūlmētēs, sirejā ālmejis, jgūtā ālmejis, āwiñ kwol 10
 kwoni-pālne kwonā kwālēs, nalu jāmēs, kit jiw āltēm porāi'-χalñē
 nalu porimēs. nalu naritaxtāst. χasā mināst, man vāli mināst, χotel
 vāyānl? akw'-mat-ērt Kēr-tāχēt-χuriñ-q̄tēr ālnē ūsēn joχtēsēt. χajtā-
 χum kētsawēs. iñ χajtēlāsēt, iñ šq̄pilāsēt. χajtā-nūpēl lāwe'it: «jūtā!
 ūsmānūw, vāpsānūw voss ūrχate'it, mōt pūri tēnē, pūri ajnē kwol 15
 šq̄piteūw.» mōt pūri tēnē, mōt pūri ajnē kwol mat sawit χq̄tēl ūnttu-
 wēs, iñ āstēs. Kēr-tāχēt-χuriñ-q̄tēr χajtā kēti: «kwol āstēs, ūsmā-
 nūw, vāpsānūw voss jiwēt!» ūsmānl, vāpsānl pū mināsēt, iñ kwolñē
 šāltēsēt, tūl lap tumētawāst. numēl kwol-nlānēl ulā tārātēnē as šq̄pi-
 tawēs, kwol an ulāl pēlētawēs. ulā ta tēs, ta tēs, kit χumiāyā sārja- 20
 wēsē', Nāñk-ūsiñ-q̄tēr jūw χūltēs. ulā-sultēm minnē jānit χal jēmtēs:
 ulā-sultēm χuril kwonā porimēs. nalwāl χajtimāt pēst lajwēs. nalu
 χajtēs, vitēn lakwēs, muril minēs. totnū vittē χāp=jol-pumēt χultχin-

is csak néz, Harmadik követet küldenek ismét: «Bátyáidnak tutaja elkészült, már csak az van hátra, hogy a parttól odább tolják magukat, gyere!» A Vörösfenyő-városbeli hős most fölállott, kardját leemelte, íjját leemelte s az ajtós háznak külfelére kiment, lement a vízre, a két fából egyberótt tutaj közepébe leugrott. Leereszkedtek (letolták magukat) a vízre. Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek, hogyan tudják ők azt?! Egyszer csak a Vas-búvármadár alakú fejedelemhős lakó városába érkeztek. Leánykérő követet küldöttek. A leánykérést tárgyalják, nagyban rendezkednek. A leánykérő követhozó szólnak: «Hallod-e! nászaink, vejünk hadd várokozzanak, valami másféle lakodalmi, vendégeskedő (evő ivó) házat szerelünk föl.» Másféle lakodalmi, vendégeskedő házat rendeztek be, néhány nap alatt éppen elkészült. A Vas-búvármadár alakú fejedelemhős követet küld: «A ház készen van, nászaink, vejünk hadd jöjjenek!» Nászaink, vejünk fölmentek, most a házba léptek, azután lakattal lezárták őket. Fönn a ház tetején egy lyukat készítettek, a melyen tüzet lehetett lebocsátani. A házat ama tűzzel fölgyújtották. A tűz égett, égett, a két ember összeégett, de a Vörösfenyő-városbeli fejedelemhős megmaradt. Egy olyan nagyságú repedés (köz) támadt, a melyen egy tűzszikra keresztülmehetett:

te'it. tū ʒulitaxtilés, moś liltés, tūl ās jolā mūr-més. ta minés, minés,
 25 tūr-vānsiñ ʒarā nolné tū pā vāñkés. Kēr-tāʒét-ʒuriñ-āter āri mēt-
 nētātél joʒtsi'. Nāñk-ūsīñ-āter sāli-tqul-kiwert jūw ālentawés. nētā
 kwolāt ʒasā ālés, man vāfi ālés, la'ilā pūsmés. takwi mātā-nūpél
 jūwlé ti minés.

2. ʒasā minés, man vāfi minés, akw'-mat-ert juil nāwelnatā ti
 suʒti. tū kwoss sunsi: Kēr-tāʒét-ʒuriñ āter ti nāwélyati. joʒtuñkwé
 vātimawés, viʒir lēin ʒuril pēremtaxtés. ʒāpʒā-āñkwél-tārmél ʒāñʒés.
 ʒāpʒā-āñkwélt lēin ʒujné umi-as āli, umi-as-kiwert piʒi āli. Nāñk-
 5 ūsiñ-āter lēin-ʒuril tū éáltés, tū ʒujés. Kēr-tāʒét-ʒuriñ-āter mirātél
 ti joʒtsét; takwoss kissét, kissét, lāñʒā ʒot-ūsstānl, jūwlé ta jāñʒsét.
 Nāñk-ūsīñ-āter an ēlāl jāmānts. ʒasā jāmés, man vāfi jāmés, akw'-
 mat-ert sēmél vitép ʒuliñ Ta'itné ti nēilés. sēmél vitép tēpiñ Ta'it
 vitā ti koji. Ta'it-taléʒt ālné āʒwtés-ūsén sāsʒānā-pālt ti joʒti. sās-
 10 ʒānān ʒuriñ ānāsél sāpita-wés, uʒiñ ānāsél sāpita-wés, an nur totuñ-

tűszsikra alakjában kiugrott. A mint a vízre lefut, a lába ikrájában meglótték. Lefutott, beleugrott a vízbe, víz alá merülve ment tova. Odább a vízben ladik aljáról [kidobott] fű úszkál. Ott fölmerült, egy keveset lélezgett, azután ismét alámerült. Így ment, ment, egy tőgye-pes tágas vízfokra, oda mászott föl. A Vas-búvármadár alakú fejedele-mhős leánya az ő szolgáló leányával jöttek. A Vörösfenyő-város-beli fejedelemlhöst rénszarvasbőrben haza czipelték. Ne-jének házá-ban hosszú ideig élt vagy rövid ideig élt, lába meggyógyult. Erre visszament a maga hazájába.

2. Hosszú ideig ment, vagy rövid ideig ment, egyszer csak ím hallik, hogy hátulról üldözik. A mint oda néz: ím a Vas-búvárma-dár alakú fejedelemlhős üldözi. Már kevés hiányzott, hogy utólerje, vörös evet alakjára változtatta magát. Egy nyárfatuskó fölé mászott. A nyárfatuskón egy evetnek fekünni való üreg van. Az üreg belse-jében fészek van. A Vörösfenyő-városbeli fejedelemlhős evet alakjában oda bement, oda lefekütt. A Vas-búvármadár alakú fejedelemlhős népével ím megérkezett; akárhogy kerestek, kerestek, a nyomát elvesztették. Tehát visszafelé fordultak. A Vörösfenyő-városbeli feje-delemlhős most tovább mendegélt. Sokáig ment, vagy kevés ideig ment, egyszer csak ím a fekete vizű halas Szoszvához érkezett. Im

kwé Kër-tāχét-χuriñ-ātér ūsén ti mini. χasä minés, man vāfi minés,
 tū joχtés. ūs sis-norāñél noréstä, ma'il-norāñél noréstä. Kër-tāχét-
 χuriñ-ātér-āri ālné kwolén sältés, an-maliñ āri χuji, āri pāχät ūs
 akw' χum χuji. āri nāñχ-kēsés, an χumitā pūtméstä. «kwälén! alām
 āsén joχtém.» χum nāñχ-kwäläps, nētä nāñχ-kwälés, taw-pältä lak- 15
 wsi' anīlaχtuñkwé. an-maliñ taw ta palit ta jälém, takwi pīγä ta jā-
 nitī' ta jēmtém. χāriñ ānāsne, ujiñ ānāsne tālχatüst, pīγiñst ta mi-
 nāst. voikén vitép χuliñ ūs lāñχalé χasä minäst, man vāfi minäst,
 akw'-ért akw' mān sossämtäst. nē rautal jelpiñ mā tot ta vārés.
 Tañkw-tūr-ājkä namél an ti χātélä-mūs tot ta χütēχlawé, tot ta 20
 pūrlawé.

a fekete vizű, tápláló Szoszva vize folyását követi. A Szoszva fejen levő kővárba érkezik az ő nagybátyjaihoz. Nagybátyjai őt szarvasbikákkal befogott szánsorral látták el, rénekkal befogott szánsorral látták el. Most bosszúját állani megy a Vas-búvármadár alakú fejedelemhős várába. Hosszú ideig ment, vagy rövid ideig ment, oda érkezett. A várost hátszoritással zúzta, mellszoritással zúzta. A Vas-búvármadár alakú fejedelemhős leánya lakó házába bement: ama leány ott fekszik, a leány mellett szintén fekszik egy ember. A leány fölébred, ama férfit [a mellette fekvőt] megbökte: «Kelj föl, nézd csak, apád érkezett meg.» A férfi fölkel, a nő is fölkel, közelebb léptek, hogy megcsókolják. Hát ő olyan sokáig járt oda, hogy az ő fia már ilyen nagyságúvá lett. A szarvasbikákkal befogott szánsorba, rénekkal befogott szánsorba fölraakodtak s im fiastul elmentek. A fehér vizű halas Obon lefelé hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek, egyszer csak egy földön letelepedtek. Nőnek érinthetetlen szentelt földet ottan szerzett. Γáz-mohás-tavi-öreg névvel mind e mai napig ott hajlonganak őneki, ottan hoznak őneki ételáldozatot.

V.

A Világügyelő-férfit, az Ég-fia.

(*Mir-susné-γum Tārém-pī'*.)

1. A világügyelő férfit, az «asszony fia» fiúcska születésének regéje.

1. *Mir-susné-γum, Ēkwä=pī' - pīris tēlém mōjtä.*

1. *Numi-Kworés járänélné γūrém γum, úilentäi' járä-ārjänl kit tārém-γalén, kit kworés-γalén jolä tārätawäst. Jäní' γumiänl: Numi-Tārém, kwotl-γumiänl: Saγl-Tārém, mañ γumiänl: Tapél-änís (Tapél-ājkü), járä-ārjänl: Kaltés-ēkwä. Jäní' γum já'i-pījänl rus nē vis. akw'-mat-ért γāntēmät lui-γum Xul-āter jot pērilem nētä. — puñk-sawänél γūrém-sos mā-aläi' γossuläléstä nētä, joläl susné as γasit joläl ta listä. tēlütä ālim vāssi'.*

2. *Kaltés-ēkwä járä-ārjütä akw'-mat-ért jolä γāntēli, náurem*

1. Numi-Kworész (Felső-menny) atyjuk három férfit, negyedik az ő testvérük, a két ég közé, két menny közé alábocsátott. Legidősebb férfi közülük Numi-Tārém (Felső-ég), a középső férfi közülük Saγl-Tārém (Viharisten), a kisebb férfi közülük Tapél atya (Tapél öreg), testvérük Kaltés asszony. Bátyjuk, a legidősebb férfi, orosz nőt vett el feleségül. Egyszer csak a mint nézi, hát a felesége egy alvilági emberrel, a Xuly-átérral (Ördögfejedelemmel) összeszűrte a levét. Fejébőrénel fogva háromszor a föld színéhez vágta feleségét, azután azon a lyukon, a melyen lefelé szokott nézni [a földre], ledobta. Többé semmi köze hozzá.

2. Kaltés asszony, az ő testvére, egyszer csak lefelé hallgatózik,

tūšnāt sujti. «taw ās ɣot āli, ɣot tūšís?» — jāmānts, jolāl' susnē asānēl jolāl' āñkwāts. ań-maniñ āñɣā Ās-vātān patēm; jāmēs pūl ɣanl-pattāt kit āñtil tāmatēm. sarniñ kātēp-la'ilep 5 ńaurēm samnē patēm. Kaltēs ēkwā simā ta-kēm ti sārɣeltaytēs, sarniñ kātēp-la'ilep ńaurēm mā'ēs jol ti va'iles. jolā joɣts, ti māt ti jānmeltētā. ań Kaltēs-ēkwā jānmeltēm ēkwā-pīris' Mir-susnē-ɣummi' jēmts. ańiñēn ɣā-teliñēn mā taw jārātēl ti ūnli; rusēn mańsin jelpiñ kwolt ɣūtēɣ-lawē. Taw mōjtā saw, taw ērɣā saw; mā jānitēl taw jolēmtālnē tɣuliñ ɣānt āfim, la'iliñ ɣānt āfim. numēl minēm tɣuliñ tɣrēm, tɣuliñ 10 pupi' kātātēl jol pūritā; jolēl minēm la'iliñ tɣrēm, la'iliñ pupi' kātātēl jol pūritā. taw ńuwēmētēnāt-mūs ūnlēp jelpiñ mā jānitātēl ńou-māti. tōnā taw ti mōjtawē, tōnā ti ērɣawē.

hát hallja, hogy valami gyermek sírdogál. «Hát az meg hol sír?» — Ment s a lefelé néző lyukon lefelé pillantott. Hát az ő ángya az Ob partjára esett; a jobb oldali hónaalján két bordája kitört. Aranyos kezű-lábú gyermekecske jött a világra. Kaltēs asszony szíve annyira megesett (megfájdúlt), az aranyos kezű-lábú gyermek miatt ím leszállott. Leérkezett, ezen a földön ím fölnevelte. Ama Kaltēs asszonytól fölnevelt asszony-fiúcska Világot-ügyelő-férfivá lett. Mind e mai napig is a föld ím az ő hatalmával áll fenn; orosz úgy, mint ugor ember a szent házban hajlong előtte. Sok az ő regéje, sok az ő éneke; akár mily nagy a világ, a mely őt lealázni képes volna, nincsen szárnyas had [értsd: istenkék], nincsen lábas had. A fönt járó szárnyas istent, szárnyas bálványkát kezével lefogja. A mint ő megindúl, az ülő szent föld egész nagyságában megindúl. Azért regélnek ő felőle, azért énekelnek ő felőle.

2. A Világügyelő-férfi, az Eg-fia felülről való lebecsátásának éneke.

2. *Mir-susné-χum Tārém-pī' numél tārätim ēryä.*

Numi-Tārém ēkwatätél lautuñkwé patsi'. Numi-Tārém nētä sairépañkwé sirej ālmejis. nāñχ kwoss totitü: Polém-tārém jänñ' pī-γän sirejä jolä pūwwés. Numi-Tārém kantmejawé, nētä joli mān sätéstä. nētä joli mān ti va'ilés, sam sajt ālné sorniñ kätép, sorniñ la'ilép náurémä samné patés.

*χasü jänmältéstä, väñi jänmältéstä,
kwon χajtíténé jäniti' ti jēmts.
akw'-mat-ért tox χajtíténät χalté
paul-kanté an-maliñ āpä ünli,
5 soper-āln, kami-āln āpä ünli.
náurém jonχuñkwé tü üntélmats,
Numi-Tārém āsän nāñχ ti níräsawés.*

Numi-Tárém az ő feleségével czivakodni kezdtek. Numi-Tárém kardot emelt, hogy a feleségére csapjon. A mint fölemeli [kezét]: Polém-isten, az ő idősebb fia, a kardját lefogja. Numi-Tárém megharagszik, feleségét az alsó földre bűvölte. Felesége az alsó földre ím leszállott és látatlanul (szem mögött) aranyos kezű, aranyos lábú gyermekecskéje világra jött.

Hosszú ideig nevelte, vagy rövid ideig nevelte,
ím oly nagygyá lett, hogy künn futkoshatott.
Egyszer csak, a mint így futkosott,
hát a falu terén egy bölcső áll,
5 soper-ezüst, kami-ezüst bölcső áll.
A gyermek játszani oda ülepedett.
Numi-Tárém atyja őt ím fölrántotta.

- nāñχ joχtēs, āpānēl χot kwālēs,
Numi-Tārem āsā kwolān jūw tūlwēs.*
- 10 *ētā jānmēltitā, χātelā jānmēltitā.
ti χātel āsnē ta'ilā χot ariti,
χolit χātel kwālim mot ta'il masi,
ērī'-χum, mōjt-χum ta kēmēl ta jānīmi.
akw'-mat-ert Numi-Tārem āsā-nūpēl lāwi :*
- 15 *«āsā! joli mā χumiñ tāremnē
ānēm tārātāln!»
āsā āln sitpā sitiñ āpān ūnttētā,
joli mā χumiñ tāremnē tārātētā.
Turuj-punpā-χum jā'i-pīγā kwol-alātān*
- 20 *hānrā sαχl sujil ta patēs.
jā'i-pīγā kwonā kwālēpālēs, jūw ālmejestā,
ētā jānmēltitā, χātelā jānmēltitā.
toχ jānīmēnāt χaltē ānγān rātūlawē,
toχ jānīmēnāt χaltē jā'i-pīγān rātūlawē.*

- Fölrkezett, a bölcsöböl kiszállott,
Numi-Tárém atyjának házába bevezették.
- 10 Este neveli, éjjel neveli.
Mai nap viselt ruhája fölöslegessé válik,
holnapi napra kelve más ruhát ölt föl,
az ének embere, a rege embere oly szerrel növekedik.
Egyszer csak Numi-Tárém atyjához szól:
- 15 «Oh atyám! az alsó földet lakó emberes világra
bocsáss alá engem!»
Atyja ezüst hajlatú hajlatos bölcsöbe ültette,
az alsó földet lakó emberes világra alábocsátotta.
Sas-tollú-ember bátyjának háza tetejére
- 20 hatalmas menydörgés hangjával esett le.
Bátyja künn termett, [a házba] beemelte,
éjjel neveli, nappal neveli.
A mint így növekedik, veri őt az anyja,
a mint így növekedik, veri őt a bátyja.

25 *luwä ti lüti, ñqwlä ti ñqwełtawé.*
qññän kitentäi' q̄s rütawé,
çürmentäi' q̄s jä'i-p̄ññän rätawé.

*

Īñimés, lünšimé kwonä kwälés,
paul-kanné ti j̄q̄mentés.
 30 *j̄ä-j̄ä värméltim q̄ln sitpä sitiñ äpä*
tot ti ünli,
q̄ln sitpä sitiñ äpäñ tū üntéłmatés,
Numi-Tq̄rém äšän nq̄ñç ti ñiräsawés.
nq̄ñç joçtés, äpäñél çot kwälés,
 35 *Numi-Tq̄rém äšä kwolän j̄uw tülwés.*
ëtä jänméłtawé, çq̄télä jänméłtawé,
ti çq̄tél q̄šné ta'ilä çot ariti,
çolit q̄šné ta'ilä çot ariti.
çum jänitäi' iñét jémtés,
 40 *joli män ti voräti.*

25 Így keményedik a csontja, így izmosodik a húsa.
 Ángya másodszorra is megveri,
 harmadszorra meg bátyja veri meg.

*

Bejjeledett, sírva kiment az ucczára,
 ím a falu terére jött.
 30 Az atyja készítette ezüst hajlatú hajlatos bölcső
 ím ott áll,
 az ezüst hajlatú hajlatos bölcsőbe ím oda beleült,
 Numi-Tárém atyja őt erre fölrántotta.
 Fölrkezett, a bölcsőből kiszállott,
 35 Numi-Tárém atyja házába bevitték.
 Éjjel neveli, nappal neveli,
 ezen napi viselő ruhája fölöslegessé válik,
 holnapi viselő ruhája fölöslegessé válik.
 Férfi nagyságúvá még nem vált,
 40 és ím minden áron az alsó földre vágyakozik.

ētū vorāti, γᾱtēlā vorāti :
 Numi-Tārēm āsān at tārātawē.
 luvā iñ va'ital, ḥqwlā iñ va'ital,
 Numi-Tārēm jāḡān ti jārtawē.

*

- 45 γᾱsā jānimēs, vāli jānimēs,
 luvā lūtēs, ḥqwlā ḥqveltawēs.
 Numi-Tārēm āsā-nūpēl akw'-mat-ērt lāwi :
 «āsā! joli mā ḡumiñ tārēmne
 ānēm tārātāln!»
- 50 sōpēr-āln, kami-āln āpān ti ūnttawēs,
 Numi-Tārēm āsān jolāl ti tārātawēs.
 kit tārēm, kit kworēs-ḡalēn tū pūwwēs.
 Numi-Tārēm āsā ali vōtā-ke vāri :
 āln sitpā sitiñ āpātāt
- 55 lui śāriśné ūlmawē,
 Numi-Tārēm jāḡā lui vōtā-ke vāri :

Éjjel vágyakozik, nappal vágyakozik :
 Numi-Tārēm atyja nem bocsátja alá.
 Csontja még erőtlen, húsa még erőtlen,
 Numi-Tārēm atyja azért akadályozza.

*

- 45 Hosszú ideig növekedett, vagy rövid ideig növekedett,
 a csontja megerősödött, a húsa megizmosodott.
 Numi-Tārēm atyjához egyszer csak szól :
 «Oh atyám! az alsó földet lakó emberes világba
 bocsáss el engem!»
- 50 Ím s'opér-ezüst, kami-ezüst bölcsőbe ülteté,
 Numi-Tārēm atyja őt ím alábocsátotta.
 A két ég, a két menny közé oda fogta.
 Numi-Tārēm atyja ha felvidéki szelet támaszt :
 ezüst hajlatú hajlatos bölcsőjében
- 55 az alvidéki tengerhez emelődik,
 Numi-Tārēm atyja ha alvidéki szelet támaszt :

āln sitpā sitiñ āpātāt

ali šāriśné ālmawé.

Numi-Tārēm āsā rakw-kē rakwi :

60 *ñawli rakw-rēγil sāsti,*

Numi-Tārēm jāγä vōt-ke vōti :

luwä vōt-rēγil lūti.

tuwä sāt vōtwés, tälä sāt vōtwés,

jōrēn ta ūntwés.

65 *Numi-Tārēm jāγän tül ūltté ta tārätawés.*

Turuγ-punpü-γum jā'i-pīγä kwol-alätän

ñañrä šayl sujil ta pats.

γūrēm sämp sāmīñ šumpél

γūrmī' šāmpéltéstä,

70 *ñilä sämp sāmīñ šumpél*

ñiläi' šāmpéltéstä,

jä'i-pīγä āñγä sas alésaγä.

ezüst hajlatú hajlatos bölcsőjében

a felvidéki tengerhez emelődik.

Numi-Tárēm atyja ha esőként esőzik :

60 húsa az eső által gyarapodik,

Numi-Tárēm atyja ha szélképpen fú :

csontja a szél által erősödik.

Hét nyáron fújta a szél, hét télen fújta a szél,

akkor szállotta meg az erő.

65 Numi-Tárēm atyja azután im lebocsátotta.

Sas-tollas-ember bátyjának háza födelére

im hatalmas menydörgés hangjával esett.

Három szögletű szögletes vízmerő [nyírhéja] módjára
eszét három felé forgatta,

70 négy szögletű szögletes vízmérő [nyírhéja] módjára

eszét négy felé forgatta,

bátyját-nénjét, mind a kettőt megölte.

3. A Világügyelő-férfi, az Ég-fia felnövekedésének éneke.

3. *Mir-susné-χum Tārém-pī' jāniméné ērǵä.*

«*Āsü mān pī', āsü tūpiñ,*
śānā mān pī', śānā tūpiñ —
χanal ēlēm-χalēs jisiñ tārēm tēli,
la'iläǵü-tärmel lülne ēlēm-χalēs

5 *manä ūrēl vēriti?*

mēnki mōt χum-pī' kātēn mālēmēn,
mōt χum-pī' kättē rottiji' jānimi!»
āsü-śānā akiǵü-ākwiǵän mistēn.

*

χasä āñsawē, man wāti āñsawē,
10 *χājiñ rus χum-pī' rumatēn joǵtēs.*
akw' pasānt tēǵi', ajei'; akw'-mat-ērt

«Atyjának kis fia, atyjának kedvese,
anyjának kis fia, anyjának kedvese —
valamikor ember korabeli világ fog támadni,
a lába fölött álló ember
5 miképen fogja majd kibírni?
Adjuk őt mi más ember kezére,
más ember kezében ő majd szeliddé fog nevelődni!»
Atyja, anyja bácsijához, nényéhez adták.

*

Hosszú ideig tartják, vagy rövid ideig tartják,
10 egyszer csak barátjuk, az üstökös orosz ember eljött.
Egy asztalnál esznek-isznak; egyszer csak
barátjuk, az orosz ember mondja:

- rus' xum-p̄i' rumatēn lāwi :*
 «rumakwé ! ti p̄irisákēn ānēm tinēlāln,
 mat jānit tin vōwē'in : vōwān !» —
- 15 «rumakwé ! ānēm nē-mat tin at ēri ;
 ruma-xalt am tinēl manēr vāre'im ? —
 p̄irisēm ēri-ke : ness totāln !»
 āsā mān p̄i', āsā tūpiñ,
 s̄āiā mān p̄i', s̄āiā tūpiñ —
- 20 x̄ājiñ rus' xum-p̄i' rumatān ta totwēs.
 rumatā-pālt tū ti joxtsi'.
 p̄iris' āwi-sirkiptē āñsawē,
 rumatā lqutxatné pāñk vitā
 taw tǎrmēlā rautāsitā.
- 25 tox' āšnātā-xalt x̄asā āls, vātī āls,
 n̄oxsiñ j̄ārēn xum rumatā joxts.
 n̄oxsiñ j̄ārēn xum rumatātēl tēγi', ajei'.
 akw'-mat-ērt rumatā lāwi :

- «Barátocskám ! add el nekem ezen fiúcskádát,
 akár mily nagy árat kérsz : csak kérd !» —
- 15 «Barátocskám ! énnekem semminemű ár nem kell ;
 barátok között én minek tegyek árat ?! —
 Hogyha a fiacskám kell : hát csak vidd el úgy !»
 Atyjának kis fia, atyjának kedvese,
 anyjának kis fia, anyjának kedvese —
- 20 üstökös orosz ember, az ő barátjuk, im elvitté őt.
 Barátjához im oda érkeztek.
 A gyermekeket az ajtósarokban tartják,
 barátja a mosakodó piszkos vizét
 ő reá önti ki.
- 25 A mint így tartja, hosszú ideig élt, vagy rövid ideig élt,
 egyszer csak nyusztos szamojéd barátja érkezett meg.
 Nyusztos szamojéd ember barátjával esznek, isznak.
 Egyszer csak [szamojéd] barátja szól :
 «Barátocskám, ezt a fiúcskádát add el nekem ;

«rumakwé! ti p̄r̄isükén ānēm tinélāln!
 30 tinā-ke jānī' tin vōwe'in : vōwān!» —
 «rumakwé! ānēm nē-mat tin at ēri,
 ruma ɣalt am tinél manēr vāre'im? —
 p̄r̄isēm ēri-ke : ness totāln!»

*

āsā mān p̄ī', āsā tūpiñ
 35 šānā mān p̄ī', šānā tūpiñ —
 aī nōysīñ jūrēn rumatān ta totwēs.
 ɣqsā minēsī', man vāti minēsī',
 paulnē nēilēsī'.
 vāt tal kēr-tiñsāñ sērmātél
 40 aī naurēm sip-lut pūutmawé,
 sunnēl pōɣēn pūutmawé,
 vāt tal kēr-tiñsāñ aulā
 sun-la'īlnē nēɣēmtawé.

30 akármilyen nagy árat kérsz : csak kérd!» —
 «Barátocskám! énnekem semminemű ár nem kell,
 barátok között én minek tegyek árat?! —
 Hogyha a fiacskám kell: hát csak vidd el!»

*

Atyjának kis fia, atyjának kedvese,
 35 anyjának kis fia, anyjának kedvese —
 most nyusztos szamojéd barátjához vitték el őt.
 Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek,
 egy faluhoz érkeztek.
 Harmincz öles vas pányvakötélből álló kötőféket
 40 dobtak most a gyermek nyakába,
 őt a szántól félre taszították,
 s a harmincz öles vas pányvakötél végét
 a szán lábához kötözték.
 Egyik útfélen, másik útfélen,

mōt mōt pāl lā̄nχ pāl,
 45 vāt tal kēr-tiñsāñ-talēxtē,
 χansāñ šopēr jāmēs vāpi
 manēr vāpakti!
 paul-ńauramēt mūχinte'it:
 «kūšiäkeūw χūrmit täl kāsēm
 50 surti χār-pīkāt ti sēlēpamē!»
 paul akw' aultē
 kēriñ pākw-sam jānit kwolnēl
 ēkwāi'-ājkāi' kwonā āñkwāte'i':
 «ńauramēt! manēr mūχintijin?» —
 55 «ūs kūšiäkeūw χūrmit täl kāsēm
 surti χār-pīkāt ti sēlēpamē!» —
 «ti kūšiäkän χūrmit täl kāsēm
 surti χār-pīkātän Kāsēm-pōχ sāt ūs
 sis-norāñēl ul voss norsawēs,
 60 ma'il-norāñēl ul voss norsawēs!»

45 a harmincz öles vas pányvakötél végén,
 mint tarka siketfajd jóféle hánykolódása
 [óh a szegény] hogyan hánykolódik!
 A falu gyermekei nevetgélnek:
 «Gazdácskánk harmadik tele áldozatul fogadott
 50 rénszarvas tulokját ím megszerezte!»
 A falu egyik végén
 pikkelyes czirbolyatoboz mogyorójához hasonló nagyságú
 házból
 egy öreg asszony s egy öreg ember kitekintenek:
 «Gyermekek, mit nevettek?» —
 55 «Hát a mi gazdácskánk harmadik tele áldozatul fogadott
 rénszarvas tulokját ím megszerezte!» —
 «Csak a melyet gazdátok harmadik tele áldozatul fogadott
 az a rénszarvas tulkotok Kászém folyó melléki hét város-
 hátszorítással össze ne zúzza, [tokat
 60 mellszorítással össze ne zúzza!»
 A gazda és a gyermek a városba érkeztek,

kūsájí' naurémí' ūsén joxtsi',

sun l'ulné māt jolāl ti ussi'.

kūsájü naurémä-nüpel lāwi :

«*nañ naurém, sunén kār wiltälñ !*»

65 *kūsájü kwolné jūw šáltés,*

jāñkiñ žul pūt-sis jälés,

tūjtīñ žul pūt-sis jälés,

kwonä kwälés, ēlāl talmatsi'.

*

žqsü minési', man vāti minési',

70 *akw' māt žarü mān nēlési',*

ēlāl sunsei' : paul nāñki.

vāt tal kēr-tiñsāñ sērmätél

añ naurém sip-lut pūutmawé,

sunnél pōžén žot pūutmawé,

75 *vāt tal kēr-tiñsāñ aulä*

sun-la'ilné nēžémtawé.

a hol a szán szokott állani, ím azon a helyen megpihentek.

A gazda szól a gyermekhez :

«Te gyermek, vigyázz a szánra!»

65 A gazdája belépett a házba,

míg egy jeges hal az üstben megfőhet, addig járt,

míg egy havas hal az üstben megfőhet, addig járt,

kijött, további útra fölkerelkedtek.

*

Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek,

70 egyszer csak egy tágas vidékre érkeztek,

távolba néznek : falu látszik.

A harmincz öles vas pányvakötélből álló kötőféket

most a gyermek nyakába dobják,

a szántól öt félre taszítják,

75 a harmincz öles vas pányvakötél végét

a szán lábához kötözik.

Egyik útfélen, másik útfélen,

mōt mōt pāl lāñχ-pālt,
χansāñ šopēr jāmēs vāpi
manēr vāpakti!

80 paul-ńauramēt mūrinte'it :

« kūsiakeūw χūrmit tāl kāsēm
surti χār-pīkāt ti sēlépamé ! »
paul akw' aulté

kēriñ pākw-sam jānit kwolnēl

85 ēkwāi' -ūjkāi' kwonā āñkwātei' :

« ńauramēt ! manēr mūrintijin ? » —

« ās kūsiakeūw χūrmit tāl kāsēm
surti χār-pīkāt ti sēlépamé ! » —

« ti kūsiaikān χūrmit tāl kāsēm

90 surti χār-pīkātān Kāsēm-pōχ sāt ūs

sis-norāñēl ul voss norsawēs,
ma'il-norāñēl ul voss norsawēs ! »
sun lūlnē mān joχtsi', tū lūlsi'.

mint tarka siketfajd jóféle hánykolódása,
[óh a szegény] hogyan hánykolódik !

80 A falu gyermekei nevetgélnek :

« Gazdácskánk harmadik tele áldozatúl fogadott
rénszarvas tulokját ím megszerezte ! »

A falu egyik végén

[házból

pikkelyes czirbolyatoboz mogyorójához hasonló nagyságú

85 egy öreg ásszony s egy öreg ember kitekintenek :

« Gyermekek ! mit nevettek ? » —

« Hát a mi gazdácskánk harmadik tele áldozatúl fogadott
rénszarvas tulokját ím megszerezte ! » —

90 « Csak a melyet gazdátok harmadik tele áldozatúl fogadott,
az a rénszarvas tulkotok Kászēm folyó melléki hét város-
hátszorítással össze ne zúzza, tokat
mellszorítással össze ne zúzza ! »

A szán álló helyére érkeztek, oda állottak.

A gazda szól a gyermekhez :

kūsājä náurēmä nūpəl lāwi :

95 «*nañ náurēm, sunén kār-wiltāln !*»

*kūsājä kwolné jūw sáltés,
jāñkiñ žul pūt-sis jälés,
tūjtiñ žul pūt-sis jälés,
kwonä kwālés, ēlāl tālmatsi'.*

100 *žasä minési', man wāti minési',*

*kūsāj ālné ūsén nēilési'.
tū jožtsi', sālīānēn tārātési',
kwolén jūw sáltsi', jol žujési'.*

žolit kwālsi'. wāt tal kēr-tiñsāñ náurēmēn majwēs. kūšājä lāwi : «minén, šārākné jälén, sakwalik-sam, žulaj-sam kit ująřēm pūwāřēn !» náurēm Kāsēm-talēž žarä mān jāmēs. puuñ-žalén jožtēs : sakwalik-sam, žulaj-sam kit uj akw' ma'il-tarēs žilei'. taw wāt tal kēr-tiñsāñ sožtētä, rēpitēsarä, an uji' akw' tēlél patwēsi'. pūw-sarä, nēž-sarä, jūw wānttēsarä. jūw jožtēs, náuramēt lāwe'it : «an sakwalik-sam, žulaj-sam kit ująřēm ti pūwime'i'.» kūšāj lāwi : «am

95 «Te gyermek, vigyázz a szánra !»

A gazdája bement a házba,
míg egy jeges hal az üstben megfőhet, addig járt,
míg egy havas hal az üstben megfőhet, addig járt,
kijött, további útra fölkerelkedtek.

100 Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek,

a gazda lakó városába érkeztek.
Oda jöttek, rénszarvasaikat elbocsátották,
a házba beléptek, lefeküdtek.

Másnap reggel fölkeltek. A harmincz öles vaspányvát a gyermeknek adták. A gazdája szól : «Eredj, menj a rénszarvas csordához, a szarkaszemű, hollószemű két állatkámat fogd meg !» A gyermek a Kászēm folyó fejenél elterülő tágas vidékre ment. A jószág közé jutott : a szarkaszemű, hollószemű két állat egymás mellett kapálnak [patáikkal]. Ő a harmincz öles vaspányvát összegombolyította, rádobta, amaz állatkákat rögtön eltalálta. Megfogta, megkötözte, azután hazafelé vezette őket. Haza érkezett, a gyermekek

χotäl minuñkwé moléχ pate'im?! nóysiñ jārén saw ajiñ χum-pīχém
 namiñ sāt náwle'it, sujiñ sāt náwle'it, us pūwiāχānl; — tawān ās
 χot lūli pūwuñkwé?! » íguramét lāweit: «ātim, sōl pūwweśi.» kūsāj
 kwon āñkwätés: sōl pūwimeí. náurém-nūpél lāwi: «kērāχén!» náu-
 rém kēruñkwé patsaχā. íol-kwālī'-śāneww mañśík aulné nēχéstā,
 va'ilép sāñk-ültté kēréstā, sol-kwālχī' χanl-pattā ültté kērsaχā. kūsāj
 kwonā kwälés, ań-maliñ lūlsiñ kēriméi. mā-χar-āñt-narép vis, náu-
 rém sámā rātéstā, paul-kan-pors-ańān listā. χum-pīχānā-nūpél lāwi:
 «náuramét! man tajéχ tārém-kanūw śāpíteūw, kāmíñt íelmkātā
 ānémné totāln, kāmíñt sam-pālékātā ānémné totāln!» tārém-kanné
 tan ta mināsét. tan minémānl jui-pālt náurém pors-ańāt χujimāt
 lūńśim nāñχ-lūlēs, élāl jāmμές.

la'iläyā χotäl χālχélālnétēn sujti.

105 la'iläyān kwoss χānti:

szólnak: «Ama szarkaszemű, hollószemű két állatka ím meg van fogva.» A gazda szól: «Én hová keljek útra ilyen hamar?! Hiszen nyusztos szamojéd sok apródlegényem egy híres hétig, egy zajos hétig üldözik és csak akkor fogják meg; — neki pedig hogyan lehetett (áll) ilyen hamar megfogni?!» A gyermekek szólnak: «Óh nem, igazán meg vannak fogva.» A gazda kitekintett: hát igazán meg vannak fogva. A gyermekhez szól: «Fogd be őket!» A gyermek kezdette őket befogni. A kötőfék homlokzabláját a farka végéhez kötötte, a nyaklóját az ágyékán keresztül kötötte, a haslószijakat a hónaalján keresztül kötötte. A gazda kijött, hát rosszul vannak befogva. Egy mamutesontból készült ruhaporolót vett elő, a gyermeket csaknem agyonütötte s a falu piacának szemétdombjára dobta. Legényeihez szól: «Gyermekek! mi később istennek áldozati teret akarunk készíteni, az ő puha nyelvecskéjét hozzátok nekem ide, az ő egyik fél puha szemecskéjét hozzátok nekem ide!» Azok most az áldozati térre mentek. Miután ők elmentek, a gyermek a szemétdombon való fektéből sírva fölállott, ellépett.

Érzi, hogy lábai valamikép esúsznak:

105 A mint a lábaira tekint:

- āñku-kwot kit josä zūñté votintaztém'.
 takwitän kwoss zāñti :
 lakw sampä samiñ lāzēr zūñté masmé.
 úārēm-çalèt matēr sujtnät sujti ;
 110 t̄l kwoss zāñtitä :
 sāt nál punim samiñ tawèt
 úārēm-çalän tärapēm.
 vortī-pāl kätän samāzā kwoss patei' :
 kēr zāsnāp zāsnāñ jaut zūñté pūwimé.
 115 jāmēs-pāl kätän kwoss zāñti :
 āln lūspä lūsiñ sirej zūñté pūwimé.
 solīñ jiw sāt çalnē ēlāl jāmētēs.
 jāmētēm patitāt
 sāt ujpä ujiñ saçwtél zāñtēs.
 120 akw' lim nálāt
 takwsi-çul jāmēs nur-jiw pusēn nurtsanā,

szarvastehén lábabőrével fődött két hótalp valahogy föl
van rá csatolva.

Magára a mint néz:

sűrű szemű szemes pánczélsruha valahogy rá van öltve.

Vállai között valaminek zörgését hallja ;

110 hát a mint nézi :

hét nyállal fölszerelt füles tegez

van a vállára fölakasztva.

Bal oldali kezére a mint tekintete esik

vas bordájú bordás íját valahogy fogja.

115 Jobb oldali kezére a mint tekint :

aranybojtos kardját valahogy fogja.

Deres fa hét közébe ellépett.

Járata végén

hét szarvasból álló szarvasfalkát talált.

120 Egy kilőtt nyilán

[salta,

mint őszi hálnak jó nyársfáján mindnyájukat fölnyár-

mint tavaszi hálnak jó nyársfáján mindnyájukat fölnyár-

salta.

tūjā-χul jāmēs nur-jiw pusēn nurtsanā.

ēlāl jāmētēs,

sāt χārpā χār-vānt χāntēs.

125 akw' lim nālāt

takwsi-χul jāmēs nur-jiw pusēn nurtwāsēt,

tūjā-χul jāmēs nur-jiw pusēn nurtwāsēt.

tūl ēlāl jāmēs,

Kāsēm-talēχ űoχsiñ jārēn

130 tārēm-kannē tū joχtēs.

tārēm-kan jiwēt rawi' sairsanā,

űoχsiñ űntmit nalwāl pērēmestā.

nalwāl jāmī,

űoχsiñ jārēn kű.ājā pīγā χāntēstā.

135 sirejil rawi' sairēstā,

űelmā χot sűrītēstā,

sam-pālā χot sűrītēstā,

űelmā sam-pālā akw' solēn soltsayā.

Tovább ment,

hét jávorbikából álló jávorbika csordát talált.

125 Egy kilőtt nyilán

mint őszi hal jó nyársfáján mind fölnyársalta őket,

mint tavaszi hal jó nyársfáján mind fölnyársalta őket.

Azután tovább ment,

a Kászém folyó forrásánál [lakó] nyusztos szamojéd

130 áldozati terére, oda érkezett.

Az áldozati tér [szent] fáit darabokra vagdalta,

nyusztos útjegyét a folyóhoz lefelé fordította [értsd:

lement a folyó mellett lévő faluba].

Lemegy a folyóhoz,

nyusztos szamojéd gazdáját és fiát megtalálta.

135 A karddal apróra vagdalta,

nyelvét kimetszette,

fél szemét kimetszette,

nyelvét és fél szemét egy nyársra fölnyársalta.

Most a nyusztos szamojéd öreghez jött,

- an' noysiñ jārēn ās-ājkā-pālt joxtēs,*
 140 *pīγā helmā, sam-pālā sānsān pinēstā,*
Kāsēm-pāγ sāt ūs sis-norāñēl norēstā,
Kāsēm-pāγ sāt ūs ma'il-norāñēl norēstā.
tūl γājiñ rus γum-pī' rumatā pālt joxtēs.
taw ūsā akw' toγ sis-norāñēl norēstā,
 145 *akw' toγ ma'il-norāñēl norēstā.*
tūl akit ājkā-pālt joxtēs,
akit ājkā lāwi: «apikwē, joxtēsēn?» —
«joxtēsēm.» — tūl akit ājkā alēs.
an' Numi-Tārēm āsā ūnlēnē ūsēn joxtēs,
 150 *Numi-Tārēm āsā kwolēn jūw sáltēs.*
āsā lāwi: «pīkwē, joxtēsēn?» —
«joxtēsēm.»

- 140 fiának nyelvét és fél szemét a térdére helyezte,
 a Kászēm vidéki hét várost hátszorítással összezúzta,
 a Kászēm vidéki hét várost mellszorítással összezúzta.
 Azután üstökös orosz ember barátjához érkezett.
 Az ő városát éppen úgy hátszorítással összezúzta,
 145 éppen úgy mellszorítással összezúzta.
 Azután öreg bácsijához érkezett,
 öreg bácsija szól: «Öcsikém, megjöttél?» —
 «Megjöttem.» — Azután öreg bácsiját megölte.
 Most Numi-Tárēm atyja lakó várába érkezett,
 150 Numi-Tárēm atyja házába belépett.
 Atyja szól: «Fiúcska, megjöttél?» —
 «Megjöttem.»

4. A Világügyelő-férfi, máskép «Asszony-fiá»-nak nevezett fiúcska regéje az ő Numi-Tarém atyjától való felavatásáról (erővel való bocsátásáról).

4. *Mir-susné-γum, Ēkwä-pī' pīris*
Numi-Tārém āšän va'il tārätém mōjtä.

1. *Numi Tārém jārūw sāt γum āšäsi. mir-susné-γummi' vāruñkwē akwä ti jēmtwēs. «γoti-utūw mir-susné-γummi' jēmti?» γalänēlt kitilayte'it. Ta'it-kwotl-ājkä-lāwi: «am ti!» Ēkwä-pī' pīris akitä Tapél-ājkä Ēkwä-pī' pīris nūpél lāwi: «pīkwē, am la-pémt ālén!» sāt lū γaite'it. Tapél-ājkä lāwi: «jätä! ti sāt lū γoti γumín lā'ināt tori' kätän γanuje'it: mir-susné-γum taw voss āli!» kätänl tuštīpasänl, lūt tū voss γanuje'it; tākwoss lāγést, ness kāsī'. Ēkwä-pī' pīris lāγēmä porät sāt lū tūp tot lüle'it. «jätä!» — akit lāwi — «mir-susné-γum ti nāñki!» —*
10 *mōtānt lāwe'it: «tīl ās kāsūñkwē ēri; γoti γumīūw Tārém-kwol-awin*

1. Numi-Tarém atyánknak hét embere van. Im egyikét világügyelő-férfivá akarták tenni. «Vajjon közülünk ki lesz világügyelő-férfivá?» kérdezik egymás között. A Szoszva-középi öreg szól: «Én leszek!» Az Asszony fiának [nevezett] fiúcska bácsija, Tapél-öreg, így szól az Asszony-fi fiúcskához: «Fiúcska, közelemben légy!» Hét ló fut. Tapél-öreg szól: «Halljátok! ezen hét ló a melyik embernek a hívására a kezéhez ragad: az hadd legyen világügyelő-férfivá!» Kezeiket oda állították, hogy a lovak oda ragadjanak; de akárhogy hívták, mind hiába. Midőn az Asszony-fi fiúcska hívta, a hét ló egyszerre ott állott. «Halljátok!» mond a bácsija — «a világügyelő férfi ím ez, lássátok!» — Mások mondják: «Ezenkívül is kell még versenyt futni, a melyik embernek közülünk a keze Tarém házának kapujához legelőszőr oda érkezik (esik): az legyen világügyelő-férfivé!» Most versenyt futni kezdettek.

kātā sār̄t tū patī : mir-susnē-γum taw voss āli !» ti kāsūñkwē patsēt. luwiñ γum luwél kāsī, sālīñ γum sālil kāsī. akit ājkā kit vīγir pāsī-ris kērēm. Ēkwā-pī' pīris-nūpél lāwi : «apīkwē, nañ manēriséntél kāsē'in ? am ti vīγir pāsγāγēm vojāyēn, tīrisāyēntél kāsēn !» Ēkwā-pī' pīris nqmsi : ti as-pīγél am γotāl' élāl joγte'im ? γot tūle'im, akw 15 tot i γūlte'im. akitā lāwi : «apīkwē, taw kāsā, γūlteyēn-ke : ta γūlte'in !» Ēkwā-pī' pīris ti tālmats. ti tārēm akwāri ti jānγepēsānl Tārēm-kwol-āwinē joγtēpēmanēlt Ēkwā-pī' pīris kātā num-pālēn pusēn kātānl ! ti pats. Ēkwā-pī' pīris sart joγts Tārēm-kwolnē. «mirsusnē-γum nañ ta !» lāwē'it. «ās ul am ? !» lāwi Ēkwā-pī' 20 pīris.

2. Numi-Tārēm' sāt γumitā-nūpél lāwi : «tajékān ! γāsā vātī rōpot tātījin ? !» γūrēm sāmpā nēpēk-lqmt pusēn jāktēstā. «jātā !» — lāwi — «γoti γumin kāt-pattāt vōr-jiw, tāsēm jiw, nār jiw pusēn γasγate'it, ta γumin mir-susnē-γum.» kātānl palī taktēpālst. «tī' sun-

Lovas ember lóval fut versenyt, rénes ember rénnel fut versenyt. Bácsija, az öreg, két vörös rénborjút szerelt föl. Az Asszony-fi fiúcskához szól: «Öcsike, te mivel akarsz versenyt futni? Vedd ím ezt a két vörös borjaeszkámat! Ezekkel a kedveskéekkel fuss versenyt!» Az Asszony-fi fiúcska gondolja: «Ezekkel a hitvány állatokkal, (lyuk-fiakkal) hova jutok én előbbre? A hol fölszállok, ott meg is fogok maradni.» Bácsija szól: «Öcsike, már akárhogy (az ő kedve), ha helyben maradsz: hát helyben maradsz!» Az Asszony-fi fiúcska ím föltelepedett. Ezt a világot egy pillanat alatt körülforogták és midőn Tárēm háza kapujához értek, mindnyájuknak keze az Asszony-fi fiúcska keze fölé jutott. Az Asszony-fi fiúcska először jutott a Tárēm házához. «A világügyelő-férfi te vagy!» mondják. «Hát hogy is ne én ?!» mondja az Asszony-fi fiúcska.

2. Numi-Tárēm az ő hét emberéhez szól: «Egyetek kedveseim! Hosszú vagy rövid ideig fogtok fáradozni?!» Egy háromszögletes papiros-darabot egészen fölvgdalt. «Halljátok!» — mond — «a melyik embernek közületek keze tenyerén erdei fa, száraz fa, zöld fa mind oda rajzolódik, az az ember lesz közületek világügyelő-férfivá.» Kezeiket fölnyitva kinyújtották. «Ide nézzetek!!» A papiros-darabok a keze tenyerén mind ott fekszenek.

5 sän! » nēpakét kät-pattät pusén tot çuje'it. Ta'it-kwoŋl-ājkä kät-pat-
tät pälä jiw : tāsém jiw çasçatém, pälä jiw : nār jiw āŋim. Ēkwä-
pī' pīris nēpek-lçmtät mā jānitél ālém nār jiw ālém, tāsém jiw ālém,
pusén çasçatämt. «mir-susné-çum nañ ti!» lāwe'it «rus āli, mañsi
āli, çanal nañ tanänl ūrāln!»

3. Tajmänl, akw'-mat-ért Mir-susné-çum nāñç ti lūlmits.
«ej!» — lāwi — «kit çum ta çalei'». mōtānt sunsilayte'it, lāwe'it :
«çot?» Ēkwä-pī' pīris lāwi : «am nāñç visāçém». ās lāwe'it : «çot?»
Ēkwä-pī' pīris lāwi : «tū sunsän! šārišt çulçjimētén vōtné šāris-
6 kwotélt çami rautāsimei'; ēntēp-çor pasén çultçinte', toç ta tātān-
tawe'i' vōtné, sei-tumpén pā ta tātwešei'.» sunsimānl : «jā-tī! sōl-pél
nañ ta vānén!» lāwe'it. jāçānl lāwi : «mir-susné-çum taw ta!»
uš ta va'il tārätéstä. anññén çatéliñné rušné, mañsin ti çutēç-
lawé.

A Szoszva-középi öregnek a keze tenyerén az egyikféle fa : a szá-
raz fa' lerajzolódott, a másikféle fa : a zöld fa nem volt ott. Az assz-
szony-fi fiúcska papiros-darabján az egész világon a mi volt zöld
fa, a mi volt száraz fa, mind oda voltrajzolva. «Világügyelő-férfi ím
te vagy!» mondják. «A hol orosz van, a hol ugor van, valamikor
mind te fogod őket fentartani!»

3. Midőn esznek, egyszer csak a Világügyelő-férfi ím fölállott.
«Ej!» — szól — «két ember ím haldoklik.» Mások nézik, mond-
ják : «hol?» Az Asszony-fi fiúcska szól : «Én őket megmentettem
(fölemeltem). Ismét szólnak : «Hol?» Az Asszony-fi fiúcska szól :
«Oda nézzetek ; a tengeren a mint halásztak, a szél őket a tenger
közepén fölfordította ; az öv-hely tájáig lubiczkolnak a vízben,
úgy viszi őket a szél ; ím egy homok-dombra vitte föl őket.»
A mint nézik : «No lám, igaz bizony, a mit látsz!» mondják.
Atyjuk szól : «A világügyelő-férfi ím ő!» Akkor erőt bocsátott reá.
Mind e mai napig orosz és ugor ember hajlong ő előtté.

5. A Fekete-nyuszt-bőr-galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős, a Világügyelő-férfi regeképpen előadott hősi éneke.

5. *Sēmēl-uj-sq-w-raχwiñ-ta'il-masēm-ātēr Mir-susnē-χum mōjtī' lāwēm tērniñ ērřā.*

1. *Sēmēl-uj-sq-w-raχwiñ-ta'il-masēm-ātēr ajiñ χum-pīγänä-nū-pēl lāwi: «nāl-jiw totuñkwē jälän!» ajiñ χum-pīγänä nāl-jiw totuñkwē minäst. vörnēl jūw joχtsēt, nāl-jiwēt totsēt. Sēmēl-uj-sq-w-raχwiñ-ta'il-masēm-ātēr nāl-jiw sunsilāñkwē takwi kwonä kwālēs. sunsilā, sunsilā: nāl-jiwēt akwäi' lūlēt. pusēn paul-kannē pāχwtsanä, lāwi: «χolit ās jälän!» χolitäi' jēmts, ajiñ χum-pīγēt ās vörnē minäst, nāl-jiwēt totsēt. takwi ās kwonä kwālēs, sunsilānā: ās akwäi' lūlēt. «vörnē-ke mine'im» — lāwi — «ti χurip jiw χum-mūs totilēm?!» nāl-jiwēt ās kwol-kannē pāχwtsanä, tül jol χujēs. χolit kwālēs, sēmēl uj-sq-w raχwiñ ta'ilä masēs, liliñ kēr sairēpā vis, χālā tēlēm χālīñ 10*

1. A Fekete-nyuszt-bőr-galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős apród-legényeihez szól: «Menjetek, hozzatok nyílra való fát!» Apród-legényei elmentek nyílra való fát hozni. Az erdőből haza jöttek, nyílra való fákat hoztak. A Fekete-nyuszt-bőr-galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős a nyílra való fákat megtekinteni maga ment ki az ucczára. Nézi, nézi: a nyílra való fák egytől-egyig rosszszak. Mind a falu terére dobta és szól: «Holnap menjetek ismét!» Másnap lőn, apród-legényei megint az erdőbe mentek, nyílfákat hoztak. Maga ismét kiment az ucczára, nézdegéli: hát ismét egytől-egyig rosszszak. «Ha én az erdőre megyek» — szól — «efféle fajta fát hogyan hozok?!» A nyílfákat ismét a ház udvarára dobta, azután lefekütt. Másnap reggel fölkel, fekete nyusztbőr-galléros ruháját felöltötte, éles (eleven) vasú fejszójét vette, nyírfáját termő

urné minés, nāñkū tēlēm nāñkiñ urné minés, jgmés jiwñel jgmés jiw pērji. pērjimātā jgmés jiw χāntés. añ jgmés jiwā urā-ke akw' urā jāñ-χitā. toχ jāñjimātā ālā sairitā, numel matēr-sir matēr sujti. nāñχāl kwoss āñkwāti: matēr-sir jāni' tawlep tawliñ ujnē pūwuñkwē ti jēm-
 15 timē. taw jiw-ūltā tū kwonsitaytēs, aī tawliñ ujñ taw ta kwonsitawēs. kwoss jiwēn tākis tū pēχti, manitaytēs, iñ ālmejawēs, ti totawē.

2. χasā totwēs, man wāti totwēs, šārisné totwēs. šāris šār simēn tārātawēs. Sēmēl-uj-sq-w-razwiñ-ta'il-masēm-āter Sorni-Kworēs āsān taw ngmēlmati: «ērēm-ke ēlā mini, mōjtēm-ke ēlā mini: am jol joxtnēm ēli-pālt, χum patnē jānit sei-kan voss χulili!» χum patnē
 5 jānit sei-kan ta χulili. taw sei-kan tārmēl tū ta pats. sei-kan ēlēm-χalēs-luwēl akw'-mūs ta'ilā; jāni' tawlep tawliñ uj pūwim ēlēm-χalēs-anā χotēl toti, ta sei-kannē tū tārāti. ēlēm-χalēs-lu akwān ats, ēlēm-χalēs-lu tārmēl tālēs. ēlēm-χalēs-nārem-luwēl tūp pattiji' šāris-

nyírfás hegyre ment, vörösfenyőjét termő vörösfenyős hegyre ment, a jó fák közül a legjobb fákat választja ki. A mint így választ, jó fát talált. Azt a jó fát oldalára nézve egy oldalára körüljárja. A mint így körüljárja, már csaknem levágta, midőn felülről valami hallatszík. A mint fölfelé pillant: valamiféle nagy szárnyú állat őt megragadni kezdi. Ő [t. i. a hős] a fát átölelve oda kapaszkodott, hanem a szárnyas állat ismét őbelé kapaszkodott. Akármily erősen fogózkodik oda a fához, elszakadt tőle, azután [a madár] fölemelte s im elvitte.

2. Hosszú ideig vitte, vagy rövid ideig vitte, a tengerhez vitte. A tengernek éppen a közepébe lebocsátotta. A Fekete-nyusztbőr-galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős, Szorni-Kworész atyjára gondol ő: «Ha énekiem továbbra folytatódik, ha regém továbbra folytatódik: mielőtt én alá érkezem, oly nagyságú homok-tér emelkedjék föl a vízből, a melyre egy férfi ráeshetik!» Ím oly nagyságú homok-tér emelkedik a vízből, a melyre egy férfi ráeshetik. Ő a homok-tér fölé im odaesett. A homok-tér telides-teli van embercsontokkal; a nagy szárnyú szárnyas állat az ő elragadott embereit akárhonnan hozza, ezen homok-térre oda bocsátja alá. Embercsont-

vātän pā tqwēs, śāriś-vātän pā kwālēs. śāriś-vātāt tqrēm teltēm jāni' nāñk, ta nāñk tqlyät pīti. ta nāñk jolä sairéstü, pīti jolü patēs, ań 10 jāni' tqwlēp tqwliñ uj pīriśä tot ta çuji. jāni' tqwlēp tqwliñ uj pīriśä rawi' sairéstü, lakw sampü samiñ jüntpä jol sairēm nāñk-āñkwélné tū mastéstü, tül takwi çot tūjtçatēs. ań jāni' tqwlēp tqwliñ uj tū kwoss joçti, nāñkä jolä sairimé, pītitä jolä jäktimé. nāñk-āñkwélné kwoss sunsi : çum tūli. nāñk-āñkwélné tū tīlamlēs, tū kwonsütaytēs. 15 Sēmēl-uj-sqaw-raçwiñ-ta'il-masēm-ätēr ań Sorni-Kworēs āsän ās nqmelmati : «ānēm ērçēm-ke ēlä mini, möjtēm-ke ēlä mini : ań jāni' tqwlēp tqwliñ uj kwonsänü tū voss pēle'it, am joçtnēm-mūs ul voss sēte'it, am voss joçtilēm!» ań jāni' tqwlēp tqwliñ uj kwonsänü tū pēlsēt, ti-kwoss maniti, maniti, çot at sēte'it. ti kūmtē Sēmēl-uj-sqaw- 20 raçwiñ-ta'il-masēm-ätēr tū çajtēs, sip-luwä supi' sairēpestü, tül ās çot-tūjtçatēs. akw'-mat-ērt sunsi : mōt śāriś-aulnēl ās matēr-sir mat jāni' tqwlēp tqwliñ uj jināt nāñki. jimä-mūs : nāñk jolä patim. sun-

tokat gyűjtött össze, az emberesontok fölé űlt. Ember-lapoczkacson-
tot használva evező gyanánt, a tenger partja felé evezett, a tenger
partjára fölment. A tenger partján egy isten növelte nagy vörösfenyő
[áll], ama vörösfenyő csúcsán egy fészek. Ama vörösfenyőt le-
vágta, a fészek leesett, hát ama nagy szárnyú szárnyas állat fia ím
ott fekszik. A nagy szárnyú szárnyas állat fiát darabokra vágta,
sűrű szemű szemes páncélruháját a levágott vörösfenyő tuskójára
oda rá öltöztette, azután maga elrejtőzött. Ama nagy szárnyú szár-
nyas állat a mint oda jön, hát a vörösfenyője le van vágva,
a fészke le van vágva. A vörösfenyő tuskójára a mint néz: ott
egy ember áll. A vörösfenyő tuskójához oda kapaszkodott a kar-
maival. A Fekete-nyuszt-bőr-galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős
most ismét Szorni-Kworész atyjára gondol: «Ha énekiem to-
vábbra folytatódik, ha regém továbbra folytatódik: ama nagy
szárnyú szárnyas állat karmai hadd fúródjanak oda be, míg én oda
[nem] jövök, ki ne húzhassa, hadd érjem én őt utól!» Most a nagy
szárnyú szárnyas állat körmei oda befúródtak, akárhogy ráutja,
rántja, nem jönnek ki. Ebben a pillanatban a Fekete-nyuszt-bőr-
galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős oda futott, a nyakát ketté vágta,

sitä : patèm nāñk-āñkwélt çum lūli. ās tū kwonsitayts, kwonsänä ās
 25 tū pēlsét. ań Sēmél uj-saw-raçwiñ-ta'il-masém-āter Sorni-Kworés
 āsän ās nqmélmati : «āném ēryém-ke ēlä mini, mōjtém-ke ēlä mini :
 kwonsänä ul voss sēte'it!» jāni' tawlep tawliñ uj kwonsänä ti-kwoss
 maniti : at sēte'it. ań-maliñ mōtit jāni' tawlep tawliñ uj sip-luwä
 ās sup'i' sairéstä, kasäj-tapèr, sairèp-tapèr sairsayä. jūntpä çot
 30 vistä, nāñç maséstä, ēlä' minés.

3. Totim aulä-nūpél çasä jāmés, man vāti jāmés ; — çotél
 va'itā çotäl totwés?! akw' māt jākwèn pats. jā-vātā çasit jāmēnti, jāmēnti,
 akw'-mat-ērt jāmimāt va'ital pats. pālē sunsi : çsiñ çaut-tit
 nūñki. tū jāmés, tū jolä çujés. çujimätä akw'-mat-ērt matèr-sir mat
 5 nē, Xul-āter-āri ti çoytès. nāräl totwés, vājil totwés, masçatès, ań
 nētä jot ta minés. ań nētä kwolén çoytsi', tū ēlä ālmejis. çasä ālès,
 man vāti ālès, akw'-mat-ērt Xul āter upänél lātiñ totwés : «vāpsēm

azután ismét elrejtőzködött. Egyszer csak nézi: a tenger másik
 végéről ismét valamiféle nagy szárnyú szárnyas állat jövele lát-
 szik. A mint jó: ím a vörösfenyő le van ütve (ejtve). Nézi: hát a
 leütött vörösfenyő-tuskón egy ember áll. Szintén oda kapaszkodott
 a karmaival, karmai ismét belefúrdtak. Most Fekete-nyusztbőr-
 galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős ismét Szorni-Kworész atyjára
 gondol: «Ha az én énekem továbbra folytatódik, ha az én regém
 továbbra folytatódik: a karmai ki ne jöhessenek!» A nagy szárnyú
 szárnyas állat karmait akárhogy rántja: ki nem jönnek. Most ama
 második nagy szárnyú szárnyas állatnak nyakát ismét ketté vágta,
 a milyen apróra csak késsel vagdalni lehet, a milyen apróra
 csak fejszével vagdalni lehet, olyan apróra vágta. Pánczéluháját
 elvette, felöltötte és eltávozott.

3. A tájék felé, a melyről hozták, sokáig ment, vagy rövid
 ideig ment; — hogyan tudja ő azt, hova vitték el? Egyszer csak egy
 folyócskához jutott (esett). A folyónak partja hosszában mendegél,
 mendegél, egyszer csak a mint megy, elgyöngült. Fölfelé néz: hát egy
 vastag jegenyefenyő töve látszik. Oda ment, oda lefekütt. A mint fek-
 szik, egyszer csak valami nő, a Xuly-átér leánya, ím oda jött. Csizmát
 hozott neki, harisnyát hozott neki, fölöltözött s arra nejjével elment.

kwonä voss kwāli jonɣuñkwé!» nētā lāwi: «kwonä kwālné sakwoss kwālé'in; — āpér χāse'in, man atí? sāt χāñχeltép lūlitté lū lūli; nañ tajéχ tū lāwawén; tūl porimén nāñχ! χumlé lū sisné nāñχ porimé'in: āln lūspā lūsiñ sērmāt, tati moléχ kātén pattūln! kātén-ke pattilén: vāssi' jolā at pate'in.» vāpsū kwonā kwāls. Xul-āter vāpsū-nūpél lāwi: «vāpsukwé, ti lū-sis-tārmél nāñχ porimén!» Sēmél-uj-sqw-raχwiñ-ta'il-masém-āter nāñχ porimés, lū-sis-tārmél χumlé pats, sērmāt kātén pattéstā, lū élāl sūlintés. kis-lakw miném lakwiñ tqrém sāt sām tqutné pūl sis jāléstā. jūw ti joχts, lū-sisnél jolā porimés; liliñ kēr sairépā nāñχ ālmejistā, upā sairuñkwé ti jāmi. upā lāwi: «vāpsukwé! ānēm ul alālñ! nañ ās nañki voril ālén, am ās amki voril ālé'im.» Sēmél-uj-saw-raχwiñ-ta'il-masém-āter nētā kwolān juw ta sūltés. χqsū ālsi', man vāfi ālsi', χotél vāwé?! 10 20

Ama nejének házába jöttek, ott továbbra letelepedett. Sokáig élt, vagy rövid ideig élt, egyszer csak Xuly-äter ipától izenetet hoztak: «Hadd jöjjön ki a vöm a szabadba játszani!» Neje szól: «Kimenni csak kiméssz; — hanem értesz-e a fortélyhoz, vagy nem? Hét létra magasságában áll egy ló; téged majd oda fo gnak rendelni akkor csak ugorj fölfelé! A mint a ló hátára fölugrasz: az arany-rojtú rojtos kantárszárát, ezt gyorsan kapd a kezedbe! Ha a kezedbe kaptad: többé nem fogsz leesni.» Veje kiment a szabadba. Xuly-äter szól a vejéhez: «Vöcske, ezen ló hátára ugorj csak föl!» Fekete-nyuszt-bőr-galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős fölugrott, a mint a ló hátára esett, a kantárszárát kezébe kapta, és a ló tova szökött. Az abroncs-karika módjára forgó kerek égnek hét sarkát, míg egy falatot megrágnak, azalatt bejárta. Ím haza érkezett, a ló hátáról leugrott; éles (lelkes) vas fejszójét fölemelte, és megy, hogy ipját leüsse. Ipa szól: «Vöcske, engem meg ne ölj! Te is a magad erejével fogsz élni, én is a magam erejével fogok élni.» Fekete-nyuszt-bőr-galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős a felesége házába így bement. Hosszú ideig, vagy rövid ideig éltek, hogyan tudjuk azt?!

6. Az «Asszony-fia» fiúcska regéje.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Jégva pi piiriš mąjt.

1. *Jegvapi¹ piiriš āli, kajtiti, jąnnegāsi.² akti³ jegva kitilitā : akum jegva neg⁴ ān tu qlén, kąttā⁵ mātā⁶ né menem⁷ neng sqam ätt vqagin,⁸ kum menem kumiñ sqam ätt vqagin? «ābiriš,⁹ ām mättne¹⁰ titti šqāentāsm ;¹¹ ātkąt māt né¹² menem neiñ sqam ätt*
5 *vāilm.»*

2. *Tāu jąnnegāsi, kvāne kuale poals. jū¹³ šeltāpi, mulipoalne¹⁴ kąnti,¹⁵ ur két tott kui. kaithtlitāpi ān vur két pūbntitā,¹⁶ ān vuir két jillnqu¹⁷ patemli.¹⁸ ān tąt qš šéltitā. ān két mulisqamnā¹⁹ āk²⁰ āsā kui. kvāne²¹ lākvālti, tū kaiti ; ān két āk²² longa kui.²³ ti kvāit²⁴*
5 *kvāitā.²⁵ ākmätjért kvällne joxti, ān két ān kvällnā longa kui. ān jū te šiāltāpi. āllmaliñ né pāngā qrrvi,²⁶ moąt poāl sāgetén²⁷ liling nōxs kāngi,²⁸ mot poal sāgetén²⁹ liling nōxs vāili.³⁰ kuma³¹ āñ³² molāl āñ qgum jegva [moqląz] laui : ām nēmkąt³³ ätt vaum ne meni nēñ sqam. kumā āñ te ne oanemne, māne³⁴ ne sāsār³⁵ ām jū jālepoa-*

1. Asszony-fia fiúcska él; futkos, játszik. Asszony-nénjét kérdezi: «Néném-asszony, te ím itten lakol; valahol valami nő-járó nős vidéket nem ismersz; férfi-járó férfiás vidéket nem ismersz?» — «Öcsike! én ím itten öreg korra termettem, én sehol semmiféle nő-járó nős vidéket nem ismerek.»

2. Ő játszik. Az ucczára kiment, bemegy vissza a házba. A vendégnek való szoba-rekeszbe pillant: ott egy vörös sapka fekszik. Oda fut, azt a vörös sapkát megragadja: hát a vörös sapka

6. Az «Asszony-fia» fiúcska regéje.

b) Felsőlozvai nyelvű átirásban.

6. *Ēkwä-pī' - pīrēs āli - pīrēs mōjt.*

1. *Ēkwä-pī' - pīrēs āli; χajtiti, jončasi. ākwä-ēkwatā kitilitā: «ākum-ēkwā! nañ ań ti āle'in; χottē mat nē minēm nēχēñ sām at vāχēñ; χum minēm χumēñ sām at vāχēñ?» — «apīrēs! am matnāi' tit ti sāñkēmlāsēm, at-χottē mat nē minēm nēχēñ sām at ti va'ilēm.»* 5

2. *Taw jončasi. kwonā kwālēpals, jūw sältēpi. muli-pqalné χānti: vīřir kēnt tot χuji. χajlitāpi, ań vīřir kēnt pūχēmtitā: ań vīřir kēnt ēlnūw pātēmlī. ań tot ās sēltitā: ań kēnt, muli-sāmnēl akw' asū χuji. kwonā lakwēlti, tū χajti: ań kēnt akw' lāñχā χuji. ti kojitā, akw'-mat-ērt kwolné joχti. ań kēnt ań kwolné lāñχā χuji. ań jūw ti sältēpi: ań-manēñ nē puñkā qryi. mōt-pqal saχān liliñ űoχs χāñři, mot-pqal saχān liliñ űoχs va'ili. — «χumā! ań mōlāl ań ākum-ēkwā [mōlēχ] lāwi: am nē-mat-χot at vāχēm nē mini nēχēñ sām. χumā, ań ti nē ānēmnē manā nē! sāsēr, am jūw jālēpālē'im.» kwol jor-* 5

távolba sikamlik. Most ott ismét meg akarja szerezni: hát a ven-a dég-szobarekesz sarkából csupán a [kivezető] lyuka látszik (fekszik). Kiugrik az udvarra, oda fut: hát a sapkának csak a nyoma látszik. Ezt követi, egyszer csak egy házhoz érkezik. Ama sapkának ama házba vezet (fekszik) az útja. Most íme bemegy oda: hát egy nő a fejét fésüli. Egyik oldali hajfonatán eleven nyuszt hág föl, másik oldali hajfonatán eleven nyuszt száll le. — «Ejha! [a minap] a néném-asszony azt mondotta: én sehol sem ismerek valami nő-járó nős vidéket. Ejha, íme ez a nő milyen magamnak való nő! Azonban megálljunk csak, hadd megyek előbb haza.» A háztájékat

10 lém.³⁶ kväll³⁷ járri luott šqbituñ³⁸ jû kaiti; jû šeltäpi. qgum jegva neng jértem³⁹ ätt vuain mättne qllsen. äm äñ tânou⁴⁰ jäläpoals;⁴¹ äm äñ tott ne qkts.⁴² kväll járri šqbituñ akti jekvam sqrmol talite.⁴³ akti jégva qaštäl⁴⁴ uttmä, täkvi⁴⁵ kaperti.⁴⁶ men šoat ät qaštess akti jegva, men soat ät qastom nuk šqbitéln.

3. Äm te ménäs äñ langä qkšt⁴⁷ joami. kuänn sunsi.⁴⁸ kériñ poagsem jänit kvellkvä pašim⁴⁹ räñigänti. kumä äñäm kvenn jgmlitqale. äñ kuenjamlits, nuk kangits kväll äle tärm, surmes tarre jele sunsi. äki taš jallq qjemä kui.⁵⁰ täu num poall véltjätä⁵¹ tütül
5 tqulistä. Upha! tä tui! — täu anquetali:⁵² ägim aši, äläm⁵³ äm. äbiršä näu surm suott tare kot anqvetaqali. jû šältn. jäll vqilips.⁵⁴ jû šeltäps. äbikétä⁵⁵ kotäl' menein? ägemäs⁵⁶ äm nem tatungve meneum. — äbikétä moan⁵⁷ môlti⁵⁸ kolliu, ne vîpä kum, jäne utt jätt⁵⁹ tqti. näñ qanemne jät ät vielin? ägimaš! nqmtenke qli menärrä⁶⁰
10 ätt⁶¹ tai minunkve pättš. ägitaš 'ti šqpitaxts. päšä poallä qkt⁶² uosts. tä kinsä kinsit, ät qantit. tqrom tuh⁶³ jét ims, päšä poalä qantes. ägimaš näng kuate⁶⁴ säpe⁶⁵ punéln.⁶⁶ kolitän⁶⁷ koalepimän, tarre⁶⁸ joamentimän. kuoltän kualepiji, Ägitaš intkäti,⁶⁹ kéntä⁷⁰ kott⁷¹ uostitä. tä kinsi kéntä qantí. tqrom jéd⁷² ims. Äpüi⁷³ mengí ipsät
15 kotäl' menimän,⁷⁴ kolitän qalpel.⁷⁵ Ägimaš int kualen šapé punéln.

rendezni haza fut, bemegy a házba. «Néném-asszony! te mintha nem tudnád, noha vénségre jutottál; én pedig csak egy kicsit tova jártam, hát én ott nőt találtam. A háztájékot rendbe [kell] hozni! Nénje-asszonyát sietteteti. A mivel nénje-asszonya el nem bír készülni, abban maga igyekezik. Valamennyit nem volt képes elvégezni a nénje-asszonya. [Ő szól:] «A menyői nem készült el, azt csak hozd rendbe!»

3. Most ím elment. Im útja hosszában megy. A mint nézi: egy pikkelyes czirbolya toboz mogyorója nagyságú házacska füstje szállong. «Ejha! én ide félre térek.» Félre tért, fölmászott a ház tetjére; a ház tetőnyílásán keresztül alánéz: öreg bácsija elaludva fekszik. Ő felülről arczára havat hányt reá: «Huh, ím havazik!» Ő [t. i. az öreg] széllyelnéz: «Öreg bácsi, ni, én vagyok!» — «Öcsike,

lut *šāpituñkwé jūw ʒajti, jūw šältäpi. «ākum-ēkwä! nañ ertēm at vāyēn, matnäi' ālsēn; am añ tūnuw jālepālsēm, am añ tot nē ʒānt-sēm. kwol-jor šāpituñkwé [ēri].» ākwä-ēkwä sūrméltālitä. ākwä-ēkwä āsttal utä takwi kaperti. man sawit at āstēs ākwä-ēkwä. «man sawit at āstēm, nāñʒ šāpitāln!»*

20

3. *Añ ti minēs. añ lāñʒä ʒasit jāmi. kwon sunsi: kērēñ pākwsam jānit kwolkwé posimél rāñyenti. «ʒumä! añ am kwon jāmlitā-le'im.» añ kwon jāmlits, nāñʒ ʒāñʒits kwol-alä tarm; surēm tārä jolä sunsi: akit-ās jol-ajimé ʒuji. taw num-pqal véltä tūjtél tqw-léstä: «uffā, ti tūji!» taw āñkwütāli: «akim-ās, aläm am!» — «apirés! nañ surēm-sūnt-tārä ʒot āñkwütāle'in? jūw šältēn!» jol va'i-lāps, jūw šültāps. «apikēt, ʒotāl' mine'in?» — «akim-ās! am nēm totuñkwé mine'im.» — «apikēt, man mōlēʒ ti ʒōlililqauw: nē viné ʒum jāny' ut jot toti. nañ ānēm jot at vīlén?» «akim-ās! nāmtēn-ke āli, manērāi' at taji?!» minuñkwé patsei'. akit'-ās ti šāpitaʒts. 10 passā-pqalä ʒot ūstēs. ta kinsitā, kinsitā, at ʒāntitā. tārēm tox ētimēs, pāssā-pqalä ʒāntēs. «akim-ās, nañ ʒotté šēpnē pināln. ʒolitān kwālēpimēn, tārä jāmentimēn!» ʒolitān kwālēpei'. akit'-ās ēntʒari. kēntä ʒot ūstitä. ta kinsi, kēntä ʒāntitā, tārēm ētimēs. «api', mēnki ipsät ʒotāl' minimēn? ʒolitān ālpel.» «akim-ās, ēntēp-kwalʒēn šēpnē 15*

te a tetőnyilás káváján keresztül hol kukkansz be? Gyere be!» Leszállott, bement a házba. «Öcsike, hová mégy?» — «Öreg bácsi, én feleségemet megyek elhozni.» — «Öcsike, mi azelőtt úgy hallottuk: a nőt vivő ember idősebbet szokott magával vinni. Te nem vennél-e engemet magaddal?» — «Öreg bácsi! ha kedved van, miért ne lehetne?!» Menni kezdtek. Öreg bácsija ím fölszerelni kezdte magát. Az egyik fél keztyűjét elvesztette. Csak keresi, keresi, nem találja. Az ég így beesteledett, [az öreg] a fele keztyűjét megtalálta. «Öreg bácsi, te valahová tedd a zsebedbe [a keztyűdet]! Holnap útra kelünk, haladunk egyenesen.» Másnap fölkelnek. Bácsija az övét övezi föl. Elveszti a sapkáját. Csak keresai sapkáját; [végre] megtalálja, [de] az ég beesteledett. «Öcsike, sötétben mi hová megyünk? Majd holnap jókor.» — «Bácsi, övedet tedd a zsebedbe » Lefeküsz-

kujji, kolitän kouli, Ägitaš nÄrä poalÄ kÄt uosti. tÄ kinsit. tÄu me-nem te kaiti.

4. *Äkmät kven sunsi: sqat⁷⁶ piš qšagel mäškätem sqat⁷⁷ päng-näpä pängning üle poaltem urovure⁷⁸ tÄtt joqngsi.⁷⁹ tÄue šemlayxtiste. äburšÄ ti kvänü⁸⁰ jÄläpoaln. kvän joamänts. kote menein? Äm nem tÄtungve meneum. neng oanemne jÄtt viln? Mqan⁸¹ jÄning mä*
 5 *kÄmnÄ koalÄlÄju. nuoplayxtpÄ nÄm jÄne uott jÄtt tÄtien. Ägimaš me-nimÄn. ti meni loqznÄ pättesi,⁸² koqtpÄ⁸³ tÄjÄntem pätil⁸⁴ kÄlen⁸⁵ tÄlpalnen. ÄimÄnt Ägimaš ti uš näktau⁸⁶ mäÄm tukvä ti jÄllät. iln nou joamentÄju. ÄÄ Ägitaš kusi⁸⁷ jiu tÄrm tÄtt unli. laui: Äbigvä Äm kvÄne kÄtpÄn uoš Äqurejgum⁸⁸ nÄng kuot ÄquriÄilen. mangi Äk*
 10 *jurtl meniu. joamentÄset. Äki oÄš ÄÄšikui laui: menn tit kvän kultimÄn, nÄng jü tuin. menn kit poalnÄ ti untimÄn, nÄng tÄjÄx⁸⁹ kualtiln:⁹⁰ menn⁹¹ vilteten⁹² vÄilemÄn; tok⁹³ tÄjÄx Ätt vÄilemÄn.*

5. *Jü šielÄpi, né unnlÄ tÄn voari. tÄu laui: jü⁹⁴ qÄštlax-ten. ne unli.⁹⁵ tquli jÄ Ämki⁹⁶ némnÄ mänr pojÄxšungvä⁹⁷ pätssem. kÄt poaltÄn pumtilem, kÄt poalten puntungve jemtistÄ.⁹⁸ ÄÄ ne kvän luqoltÄs. ÄÄ⁹⁹ pell kaiti. Ägitanškva laui: jÄ ÄqulÄln,¹⁰⁰ ti ÄqulitÄ.*
 5 *ilÄl rÄgÄts.¹⁰¹ kose menn vuÄt kojÄs. ÄjusÄikÄls.¹⁰² longÄ kuÄst jü jÄamÄntes. ÄÄ kvÄleten joxti. jü šielti. Ägitaš ÄÄ ne poÄgtÄ tott kuigÄlÄli, laui: Äbigvä ÄÄ te Ägum jÄgvÄ kotÄ! tÄtungve jemtÄlis.*

nek, másnap reggel fölkelnek, a bácsija meg a fél botosát veszti el. Csak keresi. Ö [t. i. a fiú megúnta a folytonos késedelmet s] element, im fut.

4. Egy helyt az úttól félrenéz: hát látja, hogy hétszeres su-bába öltözött [öreg] hét tuskóval megrakott tüze körül egyik oldalról a másikra forog. Öt megpillantotta. «Öcsike, jer ide félre!» Oda félre ment. «Hova mégy?» — «Én a feleségemet [haza] hozni megyek.» «Te engemet nem vinnél magaddal? Mi azt halljuk az öreg néptől: a násznép öreget visz magával.» — «Bácsi, menjünk!» Hát ím mennek, kijutottak az útra. Valaki hótalppal járván, lépésének közei egy ölnyi távolságra esnek [egymástól]. A minapi bácsi mostan jelentkezik. (A nép ott ím úgy szokott jární.) Távolabbra mennek [t. i. a második öreg és a fiú]: hát [az első] bácsija egy görbe fa fölött ott ül. Mondja: «Engemet játsszon ki akárki; de te hogy

pináln!» *χυjei'*, *χολιτάν kwālei'*, *akit'-ās nārā-pqalā χot ūsti. ta kin-sitā. taw minēm, ti χajti.*

4. *Akw' māt kwon sunsi: sāt-pis qsjaxel masχatēm [qjka] sāt pūrnap pūrnan pqaltēm urā-urā tot jāñχāsi. tawā sampéltéstā. «apirés, ti kwon jālépālén!» kwon jāments. «χotā mine'in?» — «am nēm totuñkwé mine'im.» — «nañ ānēm jot at vīlén? man jāni' māχémné χōlileuw: nūplaytné mām jānχ' ut jot totiānl.» — «akim- 10 ās, minimēn!» ti minei', lāñχné patsei'. χatpā tojāntēm patil-χalanā tal-palitné [patente'it]. an-mōnt akim-ās ti us nēlittawé. (mām toχ ti jālé'it). ēlnuw jāmentei': an ākit'-ās χusi jiw-tarm tot ūnlī. lāwi: «am kwoni-χatpān voss nāwrijawēm; nañ χot nāwrijilén [ānēm]?! manki akw' jot mineuw!» jāmentäst. aki-ās anśukwā' lāwei': «mēn 15 tit kwon χultimēn, nañ jūw sältén! mēn kit pqalné ti ūnttimēn, nañ χajéχ kwon kwātilén: mēn vēltā va'ilēmēn; toχ tajéχ at va'ilēmēn.»*

5. *Jūw sältēpi. nē ūnlī, tān vqari. taw lāwi: «jā, āstlaytén!» nē ūnlī. — «tquli! ja, amki nēmne manēr pojéksuñkwé patsēm?! kāt-pqalān pūrēmtilēm.» kāt-pqalān pūrēmтуñkwé jēmtéstā. an nē kwon lakwélts; an-pél χajti. akít'-ānśukwā' lāwei': «jā, nāwlāln!» ti nāwlitā, ēlāl rāχāts. χāsā, man vāfi χujēs, jūw sajkālés. lāñχā χāsit 5 jūw jāmāntēs. an kwolān joχti, jūw sälti: akít'-ās an nē-pāχtē, tot χuj-χélāli. lāwi: «apikwé! an ti ākun-ēkwā χotāl' totuñkwé jēmtilāslén?»*

fognál [engem] kijátszani?! Menjünk mi együtt valamennyien!» Mentek. A két öreg bácsi szól: «Mi itt künn maradunk, te pedig eredj be! Mi itt két felé leülünk, te pedig később hozd őt ki: mi látni fogjuk az arczát; egyébként később nem láthatjuk az arczát.»

5. Bemegy. A nő ott ül, czernát csinál. Ő szól: «Na, készülddjél!» A nő ül. «Elég legyen! na, majd bizony én a magam nejének itt könyörögni fogok?! Megfogom mindjárt a fél kezénél fogva.» A fél kezénél fogva meg akarta fogni. Az a nő kiugrott; még most is fut. A két öreg bácsi szól: «Nosza, űzd!» Ő űzi, lerogyott. Hosszú ideig, vagy rövid ideig fekütt, fölébredt. Utja hosszában visszafelé mendegélt. Ama házhoz jutott, bemegy: hát öreg bácsija ama nő mellett, ottan heverdegél. Szól: «Öcsike, hát te ezt a nénéd-asszonyt ugyan hová akartad elvinni?»

MÁSODIK SZAKASZ.

A SZOSZVA-VIDÉK ISTENEI.

VI.

A jugrai isten (*Ta'it-tal'ëχ-ājkü*).

A Tavi-hattyú-obi-hattyú-fehérségű-fejedelemlhősnek, a Szoszvafői öregnek
hősi éneke.

*Tūr=χqtäñ-Ās=χqtäñ-voikén-āqtér, Ta'it-tal'ëχ
ājkü tērniñ ērγä.*

«*Sēmél vitép tēpiñ Ta'it tal'ëχtē,
pasiñ vitép jelpiñ tūr pattant,
sēmél jiwpä jelpiñ saw kwotlén
Tūr-χqtäñ-Ās-χqtäñ-voikén-āqtér
5 Numi-Tārem jāčennē tū sāt wäsén.
sēmél jiwpä jelpiñ saw kwotlént
sāt jūr ta'iliñ kēmplin āqtér ūnlilén.
sāt jūr ta'iliñ kēmplin ūnlénén χaltē*

«Fekete vízű táplálékos Szoszva forrásánál,
fényes vízű szentséges tavad fenekén,
fekete fájű szentséges liget közepében,
Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű fejedelemlhős,
5 Numi-Tārem atyád oda teremtett téged.
Fekete fájű szent ligeted közepén
hét jūr-állattal telt ruhád alját űlöd, fejedelemlhős.
Hét jūr-állattal telt ruhád alját űltöd közben

Numi-Tārēm jāyēnnē tārātālēm

- 10 kēr alpīp sāt ajāñ gum-pīyēn
 çotäl' ālnē nājiñ sāt mā-lāmtēnnēl,
 çotäl' ālnē ātriñ sāt mā-lāmtēnnēl
 sipiñ çāntnē, puñkiñ çāntnē çāntlawē.
 osiñ lām-uj, osiñ palēm
- 15 turä-suj sujtilāli,
 náñrā šaxl, vāyriñ šaxl
 turä-suj miryilāli.
 kēr alpīp sāt ajāñ gum-pīyēn
 sis-jörānl at joxtili,
 20 ma'il-jörānl at joxtili.»

*

«Tūr-çatāñ-Ās-çatāñ-voikēn-āter!
 osiñ tārpā tāriñ ūlēm çujnēn çalt,
 osiñ tqwpā tqwiñ ūlēm çujnēn çalt,
 ti kēr alpīp sāt ajāñ gum-pīyēn

Numi-Tārēm atyádtól alábocsátott

- 10 vas testű hét apródlegényedet
 mindenfelé levő istennőcskét uraló hét világtájékod felől,
 mindenfelé levő istenkét uraló hét világtájékod felől
 nyakas hadsereg, fejes hadsereg hadazza.
 Mint sűrű (vastag) szunyograj, mint vastag bögölyraj,
 15 hallatszik kiáltásuk zaja,
 mint erős menydörgés, mint hatalmas menydörgés,
 zeng kiáltásuk zaja.
 Vas testű hét apródlegényed —
 hátuk ereje elégtelen (nem jut ki),
 20 mellük ereje elégtelen.»

*

Tavi-hattyú-obi-hattyú fehérségű-fejedelemhős!
 vastag gyökerű gyökeres álmot aludtod közben,
 vastag ágú ágas álmot aludtod közben,
 ezen vas testű hét apródlegényed —

- 25 *pojkiléné noxsiñ pojkünl voss çōlnülén,*
pojkiléné ujiñ pojkünl voss çōlnülén :
ti lapné sipiñ çānt, puñkiñ çānt
nañrā śaçl turätél mirçe'it,
vāçiñ śaçl turätél mirçe'it ;
- 30 *ti sēmél jiwpä jelpiñ tumpèn,*
ti sāt jūr ta'iliñ piñū
nāñçäl' tūšténé tāriñ jiw tārā
nāñçäl' tūštawé,
tāsliléné tqwiñ jiw tqwā
- 35 *ta tāslilawé.*
ti kēr alpīp sāt ajāñ çum-pīçén ūnliléné
sēmél jiwpä jelpiñ tumpèn kwoni pālnél
kēriñ ālné sāt jelpiñ tumanél
lap voss mōnt tuméntāslén !
- 40 *ti kēr alpīp sāt jūr-pīçén*
ti jelpiñ vitép tūr jelpiñ vitānél

- 25 imádkozó nyusztbőrös imádságukat óh hallgatnád meg,
 imádkozó medvebőrös imádságukat óh hallgatnád meg :
 ezen fölkerekedett nyakas had, fejes hadnak
 mint erős menydörgés zeng kiáltása,
 mint hatalmas menydörgés zeng kiáltása ;
- 30 ezen fekete fájú szent szigetednek,
 ezen hét jūr-állattal tele fészünknek
 fölfelé állítható gyökeres fája gyökerét
 fölfelé állítják,
 kiszárítható ágú fája ágát.
- 35 ím kiszárítják.
 Ezen vas testű hét apródlegényed lakó
 fekete fájú szent szigeted kívülről
 vasból álló hét szent lakattal
 óh lakatolnád bár le !
- 40 Ezen vas testű hét jūr-állat fiad
 ezen szent vizű tó szent vizéből

- nāñχ voss χulitenūlèn!*
ti jelpiñ jiwēp nāriñ tumpèn kwoni pālnél
vāñkéné uj sāt jūr voss vāñke'it!
 45 *ti kēr alpīp sāt ajāñ χum-pīχén*
sis-jōr at āñseu, ma'il-jōr at āñseu;
ti kēr alpīp sāt jūr-pīχénnél,
sis-jōr tūl kinseu, ma'il-jōr tūl pojkiēu.
sis-jōrél tūl-ke pinnuweu,
 50 *ma'il-jōrél tūl-ke pinnuweu:*
ti lapné sipiñ χānt,
ti lapné puñkiñ χānt,
ti osiñ lām-uj, osiñ palēm
jelpiñ sawiñ mān sāt χalén
 55 *jolä ti rātilēnuwānū,*
jelpiñ sawiñ mān sāt χalén
ness ti χosχilēnū.
jāχén sātēm kēriñ aulēp jelpiñ sirejrišén

- óh bár buktatnád föl!
 Ezen szent fájú szentséges szigeted külfeléről
 mászó állat: hét júr hadd másszék elő!
 45 Nekünk, vas testű hét apródlegényednek,
 hátunknak nincs ereje, mellünknek nincs ereje;
 ezen vas testű hét júr-állat fiadtól — [günk mi:
 hát-erőt onnan keresünk mi, mell-erőt onnan könyör-
 óh bárha onnan szerelnél föl (helyeznél) háterővel,
 50 óh bárha onnan szerelnél föl mellerővel!
 Ezen fölkerekedett nyakas hadat,
 ezen fölkerekedett fejes hadat,
 ezen vastag szúnyograjt, vastag bögölyrajt
 szent réteges földed hét közébe —
 55 [oda] verdesnök mi őket alá,
 szent réteges földed hét közébe
 csakúgy csapdosnök mi őket alá.
 Atyád teremtette vasas végű szent kardocskádat

ti kēr alpīp sāt ajāñ ḡum-pīḡén ūnlīlénē
 60 jelpīñ jiwēp nāriñ tumpén kwoni pālén
 ness voss susselténūlén!
 nañ-ke susselténūlén:
 kēr alpīp sāt ajāñ ḡum-pīḡén
 sis-jōr man mōnt ālémnuwū,
 65 ma'il-jōr man mōnt ālémnuwū.
 ḡotāl ālnē nājiñ sāt mā-lāmténnél,
 ḡotāl ālnē ātriñ sāt mā-lāmténnél,
 ḡotāl ālnē numél minnē tquluñ tḡrém,
 ḡotāl ālnē la'ilél ḡajtne la'ilīñ nāj
 70 nañ Tūr-ḡatāñ-Ās-ḡatāñ-voikén-āḡtér namén
 man mōnt ta ālémnuwū.
 sēmél vitēp tēpiñ Ta'it ta'ḡént
 jāḡén sātém sāli āln ta'ilīñ kēntén,
 nēilénē ḡāḡtél saḡiñ nāj-sāhín jūntém
 75 sāt jūr ta'ilīñ kēntén,

ezen vas testű hét apródlegényed lakó
 60 szent fájú szentséges szigeted külfelén
 óh bárcsak megpillantani engednéd!
 Ha te megpillantani engednéd:
 vas testű hét apródlegényed —
 hát-erőt merítenénk (emelnénk) mi abból,
 65 mell-erőt merítenénk mi abból.
 Mindenfelé levő istennőcskét uraló hét világtájékod felől,
 mindenfelé levő istenkét uraló hét világtájékod felől,
 mindenfelé levő magasan járó szárnyas isten,
 mindenfelé levő, lábbal futó lábas istennőcske —
 70 a, te «Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős» ne-
 mi akkor majd magasztalnók. [vedet
 Fekete vizű táplálékos Szoszvád forrásánál
 atyád teremtette tiszta ezüsttel teli sapkádát,
 kelő napsugaras hajfonatú asszony-anyakád varrta
 75 hét júr-állattal teli sapkádát,

- šāli āln tiniñ kēñnēn*
nēm-γoti tauliñ tārmen at susswēs,
nēm-γoti la'iliñ nājin at vajwēs ;
Tūr-γatāñ-Ās-γatāñ-voikēn-ātēr namēn
 80 *ness γōlilawē. — ti jāyēn sātēm*
sēmēl vitēp tēpiñ Ta'it tal'χēn
qwā minnē qwiñ vitā,
ti pasiñ vitēp jelpiñ tūrēnnē
tū ti mari.
 85 *ti pasiñ vitēp jelpiñ tūrēn pāχāt,*
sēmēl jiwpä jelpiñ tumpēn kwollūt
sāt jūr ta'iliñ piñi ;
ti sāt jūr ta'iliñ piñi kwollān
Tūr-γatāñ-Ās-γatāñ-voikēn-ātēr
 90 *Numi-Tārem jāyēnnē ti sātwasēn.*
man ti ūnlēnē jelpiñ tūrū pāχān
kit jiw āltēm porā voss nēñnuwū,

- tiszta ezüsttel drága gombodat
 semmiféle szárnyas isten nem nézte,
 semmiféle lábas istennőcske nem látta ; [vedet
 a te «Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős» ne-
 80 csak [hírből] hallják. — Ezen atyád teremtette
 fekete vizű táplálékos Szoszvád forrásának
 sebje menő sebes vize
 ezen fényes vizű szent tavadba
 ím oda szűkűl [értsd : onnan folyik ki].
 85 Ezen fényes vizű szent tavad oldalán,
 fekete fájú szent szigeted közepén
 hét jūr-állattal teli fészek ;
 ezen hét jūr-állattal teli fészek közepébe,
 Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős,
 90 Numi-Tārem atyád ím [ide] teremtett téged.
 Mi ezen álló (ülő) szent tavunk oldalához
 két fából összerótt tutajt hadd kötnénk,

ti kit jiw āltēm porāūtēl
kēr alpip sāt ajāñ žum-pīžēn
 95 *ti sēmēl vitēp tēpiñ Ta'itū*
qawā minnē qwiñ vitā
žumlē minīli, man voss āawlilēnūlū,
žotāl ālnē māñ žul kāsātēl
man voss totnuweu!»

*

100 *Sēmēl vitēp tēpiñ Ta'it vitēt*
jolēl žajtnē la'iliñ nāj žājnē ioltē,
numēl minnē tquliñ tqrēm žājnē ioltē
Lēplā-sūnt ājkū ūnlilāli.
ajēmkitēm la'iliñ nājnē saka pilawē,
 105 *ajēmkitēm tquliñ tqrēmne saka pilawē :*
kēriñ aulēp jelpiñ sirejil
ēlā rātilitā, ēlā ūsilitā.
sāt jūr vitānēl nāñž vāñkile'it,

ezen két fából összerótt tutajunkkal
 vas testú hét apródlégényed —

95 ezen fekete vizú táplálékos Szoszvánknak
 sebje menő sebes vizét [folyását],
 a mint mendegél, mi is hadd úzzük [értsd : kövessük a víz
 mindenfelé levő kis halacska kedvével
 minket is hadd vigyen [a víz]!»

*

100 Fekete vizú táplálékos Szoszva vizében, [fokán,
 lent futkosó lábas istennőcske szálló (beforduló, érő) föld-
 fent járó szárnyas isten látogató földfokán
 Lēplā-torkolati öreg uralkodik (üldögél).
 Apró-cseprő lábas istennőcskének rettenetesen félik őt,
 105 apró-cseprő szárnyas istenkék rettenetesen félik őt :
 vas végű szent kardjával
 elveregeti őket, elűzőgeti őket.
 Hét jūr-állat mászik fölfelé vizéből,

Numi-Tārēm jāγān mōl toγ ti sātūwēs.

- 110 *ti Lēplā-sūnt ājkā*
qu χājnē qwiñ jā nōlāt,
qu χājnē qwiñ sājim nōlāt
sāt jūr ta'iliñ pīitāt ūnlilimē
akw'-mat-ērt kvoss sunsilitū :
- 115 *Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikēn-qtēr*
kit jiw qltēm porāt
taw ti nātūlawē,
sēmēl vitēp tēpiñ Ta'it vitān,
qwā χumlē mini, toγ ti nātūlawē.

*

- 120 *Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikēn-qtēr*
añ Lēplā-sūnt ājkā ūnlilēnē tāltēn
χūrēm puñkpā puñkiñ jākērēm
tū ta pinilēm, tū ta pōχētāl'e'im.
sāt jūr ta'iliñ pīitānēl

Numi-Tārēm atyja egykor őt így teremtette.

- 110 Ezen Lēplā-torkolati öreg
 víz sebje mosta (érte) sebes folyójának földfokán,
 víz sebje mosta sebes patakjának földfokán
 hét jūr-állattal tele fészekben ülvén,
 egyszer csak, a mint nézi :
- 115 Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős —
 két fából összerótt tutajon
 im ő úsztat lefelé,
 fekete vizű táplálékos Szoszva vize,
 folyása a mint megy, im úgy úsztatja lefelé.

*

- 120 Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős
 ama Lēplā torkolati öreg lakta révbe
 három fogú fogas vasmacskámat
 im oda helyezem, im oda kapaszkodom.
 Hét jūr-állattal teil fészkéből

- 125 *Lēplä-sünt ājkä kwonä ti kwāli.*
kit jiw āltēm porām-pālt
nalu ti va'ili ; χumlē lāwi :
 «*Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikēn-qtēr,*
nañ qs χotāl' mine'in ?»
- 130 *Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikēn-qtēr*
χumlē lāwile'im :
 «*ti sēmēl vitēp tēpiñ Ta'it vitēm*
voikēn vitēp tēpiñ Āsnē χumlē mini,
am toχ ta nāwliēm, toχ ta kojilēm.
- 135 *voikēn vitēp tēpiñ Ās vitēt*
Ajās-Tārēm ājkä lāwēltawē ;
saka jāni' lāwēltawē, saka voriñ lāwēltawē ;
ti Numi-Tārēm jāyēmne tārātālēm
kēriñ aulēp jelpiñ sirejim
- 140 *tawän sussēltañkwē ti mine'im.*»
an Lēplä-sünt ājkä
-

- 125 *Lēplä-torkolati öreg im kikél.*
Két fából összerótt tutajomhoz
ím lejön a folyóra ; ím miképpen szól :
 «*Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemlhős*
hát te ugyan hová mégy ?»
- 130 *Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemlhős*
ím miképpen szóllok :
 «*Ezen fekete vizű táplálékos Szoszvám vize*
a fehér vizű táplálékos Obba a mint megy,
én ím úgy üzöm őt, ím úgy követem őt.
- 135 *Fehér vizű táplálékos Ob vizén*
Ajász-isten öreget emlegetnek ;
igen nagynak emlegetik, igen hatalmasnak emlegetik ;
ezen Numi-Târēm atyámtól alábocsátott
vas végű szent kardocskámat
- 140 *ővele megnézetni megyek én.*»
Ama Lēplä-torkolati öreg

kēriñ aulēp jelpiñ sirejrišä
sipēlän māḡestä, nalu ti totestä,
Ajäs-Tḡrēm ḡjkä pält am jotēm ti mini.
 145 *ḡūrēm puñkpä puñkiñ jākēr*
kit jiw ḡltēm porän nal ti tätilawēs,
kēr alpīp sāt ajäñ ḡum-pī'
nalu ti näritüst, ḡs ta nätilaweu.

*

ḡsü nätilaweu, väfi nätilaweu,
 150 *an tēpiñ Ta'it vitünel akw'-mat-ērt*
voikēn vitēp tēpiñ Āsnē ti nēilēsü.
an Lēplä-sünt ḡjkä ḡumlē lāwili :
«jāḡä sātēm Ajäs-Tḡrēm ḡjkä
jāḡä sātēm jelpiñ ḡāl-urä
 155 *tot ta ünli.*
ti kēr alpīp sāt ajäñ ḡum-pīḡrēm
Ajäs-Tḡrēm ḡjkän sart ness kētän :

vas végü szent kardocskáját
 hüvelyébe dugta, a folyóra ím lehozta,
 Ajász-isten öreghez én velem együtt megy.
 145 A három fogú fogas vasmacska
 a két fából összerótt tutajra ím fölemelődik,
 a vas testü hét apródlegény
 ím a vízre tolja magát, ismét úsztatunk tovább.

*

Hosszú ideig úsztatunk, vagy rövid ideig úsztatunk,
 150 egyszer csak ama táplálékos Szoszva vizünkből
 ím a fejer vizü táplálékos Obba érkezünk.
 Ama Lēplä-torkolati öreg ím miképpen szól:
 «Atyja teremtette Ajász-isten öreg
 atyja teremtette szent nyireshegye
 155 ím ottan fekszik (ül).
 Ezen vas testü hét apródlegényedet
 küldd csak előbb Ajász-isten öreghez :

*jāḡä sätēm jelpiñ ḡāl-urän
tārätaweu, man ā'im ? —*

160 *at-ke tārätaweu :*

*ti liliñ jūr ta'ilñ ḡōñḡältne
tōnt tū ti pojteu.»*

*añ kēr alpīp sāt ajāñ ḡum-pīḡänēm
Ajäs-Tārēm ājkä pält ti minäsét ;*

165 *Ajäs-Tārēm ājkä ḡumlē lāwili :*

*«am mat ḡurip sis-jōriñ, ma'il-jōriñ
Tūr-ḡqtāñ-Ās-ḡqtāñ-voikēn-qtēr
at ta sunsiläslēm,*

numēl minnē tauliñ tārēm-pīḡän

170 *ness lāwēltawē ;*

*taw ti ḡāl-urēm jelpiñ aulēn
tī' voss pōḡéti !»*

*

atyja teremtette szent nyíreshegyére
fölbocsát-e bennünket, avagy nem ? —

160 *Hogyha nem bocsát föl bennünket :*

*ezen eleven jūr-állattal teli folyóérben,
akkor im ott állapodjunk meg.»*

*Ama vas testű hét apródlegényem
im Ajász-isten-öreghez mentek ;*

165 *Ajász-isten-öreg im miképpen szólal :*

*«Én hogy micsoda alakú, hátában erős, mellében erős
az a Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős,
még sohasem láttam,
csak fenn járó szárnyas isten-fiacskája,*

170 *csak az emlegeti őt ;*

*ő ezen nyíreshegyem szent végébe
ide hadd kapaszkodják föl !»*

*

- Kit jiw q̄ltēm porä
 χāl-ur jelpiñ aulä p̄q̄χän
 175 p̄āi' ti p̄ōχēts.
 χūrēm puñkpä puñkiñ jākēr
 sāt sqwēp sqwiñ mān
 p̄āi' ta totwēs, p̄āi' ta pinwēs.
 ań Ajäs-Tq̄rēm-ājkä ün̄lilēnē
 180 sāt sossēl ta'iliñ kwolän
 Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikēn-q̄tēr
 kēriñ aulēp jelpiñ sirej-suwēmtēl
 p̄āi' ti jām̄ilē'im, jū ti sālt̄ilālē'im.
 ań Ajäs-Tq̄rēm ājkä χum̄lē lāwili :
 185 «Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikēn-q̄tēr,
 nañ q̄s χotāl mine'in ?
 sipiñ χq̄ntnē, puñkiñ χq̄ntnē
 tit ness ūrilawēn ;
 tajēχ ti kēr alp̄ip sāt ajāñ χum-p̄l̄χēn

- A két fából összerótt tutaj
 a nyíreshegy szent vége oldalába
 175 ím fölkapaszzkodott.
 A három fogú fogas vasmacsát
 a hét rétegű réteges földre —
 ím a partra vitték, ím a partra helyezték.
 Most Ajász-isten öreg lakó
 180 hét szösszél-állattal teli házába
 Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelehmős
 vas végű szent kardpálczikámmal
 ím fölfele lépdelek, ím oda mendegélek.
 Amaz Ajász-isten öreg ím miképpen szólal :
 185 «Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelehmős
 hát te hová mégy ?
 Hiszen csak nyakas had, fejes had
 vár tereád itten ;
 a te vas testű hét apródlegényedet majd

- 190 *pusén alawét,*
aí Lēplā-sūnt ajkän takkät ness χūlti ;
sošsél sam-vitén taχ lūsí' ta nēili.»
Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikén-qtér
χumlé lāwile'im :
- 195 «*alām nañ Ajās-Tārēm ājkä*
ti jelpiñ tqwpä χāl-urén
jāχénné saka vorihí' sāt-wāsén :
āném sis-jörél nañ voss pintélténülén,
ma'il-jörél nañ voss pintélténülén.
- 200 *sis-jörél-ke nañ āném pine'in,*
ma'il-jörél-ke nañ āném pine'in :
ti kēr alpíp sāt ajāñ χum-pīχém-ke alawét,
pūt vārné akw' χum-pī' āném χultnū :
ti sēmél vitép tēpiñ Ta'itēm kojuñkwé.
- 205 *numél minné tquliñ nājné,*

- 190 *mind megölik,*
 csak ez a Lēplā-torkolati öreged maga fog megmaradni ;
 szosszél-állatos szemed-vize (= könnyed) majd sírásra fog
 jelentkezni.»
 Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős
 ím miképpen szóllok :
- 195 «*Lásd te Ajász-isten öreg*
 ezen szent lombú (ágú) nyíreshegyre
 atyád téged igen hatalmasnak teremtett :
 hadd szerelnél föl te engemet hát-erővel,
 hadd szerelnél föl te engemet mell-erővel.
- 200 *Ha te engemet hát-erővel fölszerelsz,*
ha te engemet mell-erővel fölszerelsz :
ha ezen vas testű hét apródlegényemet mind megölik is,
üstömet rendező [t. i. ételfőző] egy legény hadd maradjon
nekem :
 ezen fekete vizű táplálékos Szoszvámat követni.
- 205 *Fent járó szárnyas istennőcske,*

la'ilēl ɣajtne la'iliñ tārēmne
 am sis-jōrēl ɣūñ miššentawēm,
 ma'il-jōrēl ɣūñ miššentawēm?!»
 tēpiñ Ās voikēn vitēp Ajäs-Tārēm

210 ɣumlē lāwi :

«Tūr-ɣatāñ-Ās-ɣatāñ-voikēn-āter,
 kwonā kwālēn sār!
 kit jiw āltēm porān
 ɣotāl ta totimāt sujtī.»

215 ań Tūr-ɣatāñ-Ās-ɣatāñ-voikēn-āter

kwon kwoss kwāle'im,
 ańmaliñ kit jiw āltēm porām
 nāj-jiw ōrās māñ sālmi' pol'i sairimē.
 ɣumlē vārīlilēm?! — akw'-mat-ērt sunsilēm :

220 ań kēr alpīp sāt ajāñ ɣum-pīɣēm

ań sipiñ ɣāntne, puñkiñ ɣantne
 ti ɣōltimēt.

lábbal futkosó lábas istenke

hogy adott volna nekem hát-erőt,

hogy adott volna nekem mell-erőt?!»

Táplálékos Ob fejer vize [fölkött uralkodó] Ajász-isten

210 ím miképpen szól :

«Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedeleMHős,

menj csak egy kicsit ki!

Két fából összerótt tutajod

úgy hallik, hogy valahová elrepült (elhordódott).»

215 Most Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedeleMHős

a mint kimegyek,

hát a két fából összerótt tutajom

mint tűzifa-rakás apró szilánkokká van szétvagdalva.

Miképpen cselekedjem?! — Egyszer csak nézem :

220 hát ama vas testű hét apródlegényemet

ama nyakas had, fejes had

ím tönkre tette (elfogyasztotta).

ań tēpiń Ās-vit ūnlēnē Ajās-Tq̄rēm
sāt sossēl ta'iliń kwolāt,
 225 *kēriń aulēp jelpiń sirejrišēm,*
tot jun ta γūltēs.
tēp tēnē tēpiń nq̄mtēm γumlē nq̄msi :
am Ajās-Tq̄rēm ājkā kwolān
jū voss γajtnūm,
 230 *kēriń aulēp jelpiń sirejrišēm*
kātēn voss pattēnūlēm,
tī puńkiń γāntēl, sipiń γāntēl
matēr vēk vārñūm.
tēpiń Ās-vit ūnlēnē Ajās-Tq̄rēm ājkā
 235 *sāt sossēl ta'iliń kwolān*
jū tī γajtsēm,
kēriń aulēp jelpiń sirejrišēm
tī ālmejāslēm.
ań Ajās-Tq̄rēm ājkā γumlē lāwili :

Ama táplálékos Ob vizén uralkodó Ajász-isten
 hét szosszél-állattal teli házában
 225 **vas** végű szent kardocskám
 ím ott maradt benn.
 Ételt evő étkes elmém ím miképpen elmélkedik :
 én Ajász-isten-öreg házába,
 hadd futok vissza,
 230 **vas** végű szent kardocskámat
 hadd kapom kezemhez,
 ezen fejes haddal, nyakas haddal
 valamit bizonyára cselekedhetném.
 Táplálékos Ob vize fölött uralkodó Ajász-isten öreg
 235 hét szosszél-állattal teli házába
 ím visszafutottam,
vas végű szent kardocskámat
 ím fölemeltem.
 Amaz Ajász-isten öreg ím miképpen szól :

240 « *nañ tajëχ Tūr-χatäñ-Ās-χatäñ-voikën-ätër*
nañkin jänitël ti puñkiñ χānt, sipiñ χānt
χumlë vārilën ? » —

« *Nañ Ajäs-Tārëm ājkä saka-ke ātim,*
ānem kätëm torästënë akw' ajāñ χum-pī'

245 *voss śāpitënün ;*

am ti osiñ lqm-uj sipiñ χānt,
ti osiñ palëm puñkiñ χānt
sāt sawpä jelpiñ mānë
jolä rätnuwänëm.

250 *mośśä mōnt sis-jōrnë joχtnūwëm,*
mośśä mōnt ma'il-jōrnë pūwnūwëm ! »
tēpiñ Ās-vit ūnlënë Ajäs-Tārëm ājkä
χumlë lāwili :

« *Tūr-χatäñ-Ās-χatäñ-voikën-ätër*

255 *nañ χōntälälën, am nañën*
manä ajāñ χum-pī' āñsé'im ?

240 « Te Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemlhős majd
 egymagadban (magad nagyságával) ezen fejes hadnak, nya-
 im mit is (hogyan) tehetsz ? » — kas hadnak

« Ajász-isten, ha többet nem,
 legalább egy kezemet támogató apródlegényt

245 **hadd** rendelnél (szerelnél föl) mellém ;

én ezen sűrű (vastag) szúnyograjhoz hasonló nyakas hadat,
 ezen sűrű bögölyrajhoz hasonló fejes hadat
 a hét réteges szent földbe
 verném le.

250 Ha csak egy kis hát-erőhöz jutnék,
 ha csak egy kis mell-erőt kaphatnék ! »

Táplálékos Ob vize fölött uralkodó Ajász-isten öreg
 im miképpen szólal meg :

« Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemlhős,

255 te hallgass meg, neked való
 minő apródlegényem van nekem ?

am āwi ūrné akw' mēñkw ānśé'im ;
 akw' pāl alpi-ñawlä kēr-ñawlél,
 akw' pāl alpi-luwä kēr-luwél
 260 kēr alpip jelpiñ mēñkwí'
 Numi-Tārém jäjän tārätawés.
 ti kēr alpip jelpiñ mēñkwén
 sipiñ çānt çalän tū tārätäln,
 puñkiñ çānt çalän tū tārätäln !
 265 sis-jārél nañén taw ta āntéstitä,
 ma'il-jārél nañén taw ta āntéstitä.»

*

Áñ kēr alpip jelpiñ mēñkw
 sipiñ çānt çalén ta tārätawés,
 puñkiñ çānt çalén ta tārätawés.
 270 sipiñ çānt, puñkiñ çānt kēr siréj sāt ūsel
 sāt saqpä jelpiñ mū sāt çalén
 jol ta rätülinä. — toz rätülenät çalté

Nekem egy ajtó-örzö mēñkw-ördögöm van ;
 egyik fele teste-húsa vas hús,
 másik fele teste-csontja vas csont,
 260 vas testű szent mēñkw-ördögnek
 bocsátotta őt alá Numi-Târém atyja.
 Ezen vas testű szent mēñkwed
 ereszd be oda a nyakas had közibe,
 ereszd be oda a fejes had közibe !
 265 Hát-erővel majd ő fog téged segíteni,
 mell-erővel majd ő fog téged segíteni.»

*

Ama vas testű szent mēñkwet
 ím a nyakas had közibe bocsátják,
 ím a fejes had közibe bocsátják.
 270 A nyakas hadat, a fejes hadat a vas kard hét legyintésével
 a hét kérges szent föld hét közébe
 verdesi ím le. — A mint így verdesi,

Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikén-āter
χunlé lāwe'im : «kēr alpīp jelpiñ mēñkw,
 275 *nañ tūp āném ul alén !»*
kēr alpīp jelpiñ mēñkwēm χunlé lāwi :
«Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikén-āterakém !
am kēlpīñ sam-vitāçēm pātrési',
kēr ēlmīp ēlmiñ sirejim pāçān
 280 *nañ tī' ul rāwīlālén sār !*
sipiñ χānt akw' pālā
sāt sqwpā jelpiñ māné ti rātilāslēm,
punkiñ χānt akw' pālā ti χultēs ;
am sipiñ χāntēm χōlte'im,
 285 *puñkiñ χāntēm χōlte'im.*
ti kēriñ qu'ēp jelpiñ sirejim
kis-lakw minēm lakwiñ tārēm jānitēl
akw'-mūs totīpilēm.
jāçēm sātēm sis-vorim

Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemlhős
 im miképpen szólok : «Vas testű szent mēñkw,
 275 te valahogy csak engem meg ne öl !»
 Vas testű szent mēñkwēm im miképpen szól :
 «Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelmecském,
 az én véres könnyeim törnek elő,
 vas élű éles kardom oldalához
 280 te csak ide hozzá ne nyúl !»
 A nyakas hadnak egyik felét
 im a hét rétegű szent földbe verdestem le,
 a nyakas hadnak másikk fele im megmaradt ;
 én az én nyakas hadamat fogyasztom,
 285 az én fejess hadamat fogyasztom.
 Ezen vas végű szent kardom
 az abroncs-kerék módjára forgó kerek ég terjedelmében
 mindenfelé hordozgatom.
 Atyám teremtette hát-erőmm

- 290 *ta kēmēl ta joxtēs,*
jäγēm lāwēm ma'il-vorim
ta kēmēl ta joxtēs :
am tēpiñ Ās-vit ūnlēnē
Ajäs-Tārem ātērakēm nalu-ke patnū,
- 295 *tawä ās alnūlem.*
Tūr-χatāñ-Ās-χatāñ-voikēn-ātēr,
kēr ēlmip ēlmiñ sirejīm pāχän,
nañ tē' ul jissēntälēn!»
puñkiñ χānt akw' pälü ti ojilälēm,
300 *sipiñ χānt akw' pälü ti minilälēm,*
kēr alpīp jelpiñ mēñkw
juil ti náwliänä. — toχ náwlenät χaltē
akw'-mat-ērt χumlē lāwi :
«Tūr-χatāñ-Ās-χatāñ-voikēn-ātērakēm !
305 *tē puñkiñ χānt, sipiñ χant*
nañ mōnt ti juil voss náwelnwēn ;

- 290 oly mértékben jött ím meg,
 atyám rendelte mell-eróm
 oly mértékben jött ím meg :
 hogy még ha az én, táplálékos Ob vizén uralkodó
 Ajász-isten fejedelmecském kardomhoz jutna,
 295 őt is megölném.
 Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelem,
 vas élű éles kardom oldalához
 te ide ne jöddögélj !»
 A fejes had egyik fele ím megfutott,
 300 a nyakas had egyik fele ím elment,
 a vas testű szent mēñkw
 őket hátul üldözi. — A mint így üldözi,
 egyszer csak ím miképpen szól :
 «Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű fejedelmecském,
 305 ezen fejes hadat, nyakas hadat
 hadd üldöznéd csak te

- am kēriñ nāl joli-pālñé*
saka ti patilimēm sujti,
naliñ nāl joli pālñé
 310 *saka ti patilimēm sujti ;*
mosiñ luwēm am ti χāntāslēm,
mosiñ nqwēlñé am ta patsēm.»
an Tūr-χatāñ-Ās-χatāñ-voikēn-qtēr
kēr-tāχ jelpiñ ta'ilēm
 315 *jāřēm sātēm jelpiñ nqwlēm num-pālēm*
nqñχ ti masilēm,
jāřēm lāwēm jelpiñ luwēm num-pālēm
nqñχ ti masilēm.
χotāl' ālñé tauliñ tārēm jānitēl,
 320 *χotāl' ālñé nājiñ sāt sāt lāmtēm*
pusēn ti χōltlililēm.
manēr mā'ēs χōltlililēm ?

- én vas nyíl alá való
 estemet ím nagyon érzem,
 nyeles nyíl alá való
 310 estemet ím nagyon érzem.
 Kóros csontomat találtam ím én,
 kóros húsba estem ím én.»
 Most Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelem
 vas mellű szent ruhámat
 315 atyám teremtette szent húsom fölé
 ím felöltöm,
 atyám rendelte szent csontom fölé
 ím felöltöm.
 Mindenfelé levő szárnyas isten [uralma terjedelmében]
 320 bármerre levő istennőcskét imádó hét földrészem
 ím mind tönkre teszem [elfogyasztom].
 Miért teszem őket tönkre?

amki āšné šakwiñ ma'ilep
akw' āyim mā'és ti jōltililēm.

*

- 325 Kēlp-lēin-χuriñ-āter,
Kwonsiñ-lēin-χuriñ-āter
tēpiñ Sanjä talχén,
χuliñ Sanjä talχén
Numi-Tārēm jāyēnnē
- 330 tū ti joltilimén.
tēpiñ Sanjä viténnél
χuliñ Sanjä viténnél
Kēlp-lēin-χuriñ-āter,
Kwonsiñ-lēin-χuriñ-āter
- 335 manēr mā'és sipiñ χāntén
am laltém ti lūlsēm?
manēr mā'és puñkiñ χāntén
am laltém ti lapilalēm?

A magam nemzette csecses mellű
egy lányom miatt teszem én tönkre.

*

- 325 Vörös-évet-alakű fejedelemlhős,
Karmos-évet-alakű fejedelemlhős,
a tápláléka bő Szanja folyó forrásához,
a hala bő Szanja folyó forrásához
Numi-Tārēm atyád
- 330 im oda igézett téged.
Tápláléka bő Szanja vizedtől,
hala bő Szanja vizedtől
te Vörös-évet-alakű fejedelemlhős,
Karmos-évet-alakű fejedelemlhős,
- 335 nyakas hadad ugyan miért
áll ott ime én ellenem?
fejes hadad ugyan miért
kerekedett föl im én ellenem?

amki āšné šakwiñ ma'ilep akw' āyim mā'és
 340 nañ puñkiñ γantèn ti lapilälèm,
 nañ sipiñ γantèn ti lapilälèm.
 muj-γum ālné jāmés γuril
 am-pältèm nañ voss lülsén!
 tōnt-γum ālné jāmés γuril
 345 am pältèm nañ voss lülsén!
 amki āšné šakwiñ ma'ilep akw' āyim
 māñ kēr ālné sujiñ sunné
 amki ūnttēnülēm;
 tēpiñ Sanjü talγent āšné
 350 kēlp lēin ta'iliñ kwolēnné,
 kwonsiñ lēin ta'iliñ kwolēnné
 nañki ań totnülēn. —
 amki āšné šakwiñ ma'ilep akw' āyim
 tinä ti tanä ti:
 355 puñkiñ sāt jūr ānémné voss mislén,

Magam nemzette csecses mellú egy leányom miatt
 340 kerekedett ím föl a te fejes hadad,
 kerekedett ím föl a te nyakas hadad.
 Vendég emberhez illő (levő) jó alakban
 állottál volna én elém (hozzám),
 jövevény emberhez illő jó alakban
 345 állottál volna én elém!
 Magam nemzette csecses mellú egy lányomat
 vashól való kicsiny csengő szánra
 ültetem volna én,
 tápláléka bő Szanja folyód forrásánál levő
 350 veres evettel teli házadba,
 karmos evettel teli házadba,
 vitted volna most magad. —
 A magam nemzette csecses mellú egy leányom
 ára ez, díja ez:
 355 fogas hét jūr-állatot adtál volna nekem,

- puñkiñ sāt sossél ānēmnē voss mīslēn !*
am tēpiñ Tu'it, çuliñ Ta'it talēçt
jelpiñ vitēp nāriñ tūr āñsé'im ; —
puñkiñ sāt jūr ānēm voss tāltilāmēn,
 360 *puñkiñ sāt sossél ānēm voss tāltilāmēn ?*
am jelpiñ vitēp nāriñ tūrēm kwotlēn
ti tēpiñ Ās-vitnēl totnē sāt jūrēm,
ti pasiñ Ās-vitnēl totnē sāt sosslēm
māñ tāñçpā tāñçiñ çulī'
 365 *tū tārätēnuwānēm,*
māñ nolēp nolīñ çulī'
ēlül' ujmitēptēnuwānēm.
añ Kēlp-lēin-çuriñ-ātēr,
Kwonsiñ-lēin-çuriñ-ātēr
 370 *nañ çōlilālñ !*
nañ āñsīlēnē ajāñ çum sāt p̄rēn
am ti āsnē kēr ēlmip jelpiñ sirejil

- fogas hét szosszél-állatot adtál volna nekem !
 Énnekem a tápláléka bő, hala bő Szoszva forrásánál
 szent vizű szentséges tavam van ; —
 fogas hét jūr-állatot tettél volna föl nekem [csónakomra].
 360 fogas hét szosszél-állatot tettél volna föl nekem [csóna-
 Én szent vizű szentséges tavam közepébe komra] !
 ezen tápláléka bő Ob vizéből hozott hét jūr-állatom
 ezen fényes Ob vizéből hozott hét szosszél-állatom
 kis hátszárnyú szárnyas halképpen
 365 bocsátottam volna őket oda bele,
 kis orrú orros halképpen
 úsztattam volna őket el.
 Most pedig, Vörös-évet-alakú fejedelemhős,
 Karmos-évet-alakú fejedelemhős,
 370 hallgass csak meg!
 A te uralmad alatt levő (birtokoltad) hét apródlegényed
 ezen birtokomat tevő vas élű szent karddal

nāñχä ti jāñχtilēm.

sāt ātpä ātiñ χum-puñkänl

375 *alχäl' sujtéltawé sūntiñ Sanjä-sūntén*

voikén seipä seiñ nolén

tū ti ūnttiliäném ;

numél jäné vör-χulaxén

luwänl tot lakwä voss totawét.

380 *vāssi' ti sis-vorim nañ at višsentilén,*

vāssi' ti ma'il-vorim nañ at višsentilén.»

añ Tūr χqtāñ-As-χqtāñ-voikén ātér

Kēlp-lēin-χuriñ-ātér,

Kwonsiñ-lēin-χuriñ-ātér

385 *sāt ajāñ χum-pēχä puñkiñ χum puñkänl*

sūntiñ Sanjä sūntén,

voikén seipä seiñ nolén

tū ti ūnttiliäném.

tül lqu puñkpä puñkiñ sūpém

ím [lábukról] fölfogatom.

Hét hajú hajas emberfejüket

375 — a felső folyásában híres torkolatos Szanja torkolatához,

fehér homokú homokos földfokához,

ím oda fogom őket helyezni.

Fönn járó erdei hollók

csontjaikat hadd vigyék ott széllyel.

380 Többé te ezen hát-erőmet el nem veszed,

többé te ezen mell-erőmet el nem veszed.»

Most Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős

a Vörös-ebet-alakú fejedelem,

a Karmos-ebet-alakú fejedelem

385 hét apródlegénye fejes ember fejét

torkolatos Szanja torkolatához,

fehér homokú homokos földfokához,

ím oda teszem őket.

Azután tíz fogú fogas számát

390 *ti pūnsilēm :*

« *Kēlp-lēin-γuriñ-ātēr,*
Kwonsiñ-lēin-γuriñ-ātēr !
nēm-γoti nājiñ sāt sāt mānē,
nēm-γoti ātriñ sāt sāt mānē

395 *nañ sis-vori totuñkwé ul lūlén,*
ma'il-vori totuñkwé ul minén ;
tātél ālné Kwonsiñ-lēin-γuriñ-ātri'
ness namejawén !
nē-mät sis-jör at āñsé'in,
 400 *nē-mät ma'il-vai' at āñsé'in.»*

*

Añ tēpiñ Ās, γuliñ Ās voikén vit
ūnléné Ajäs-Tārem ājkū
sāt sossél ta'iliñ kwolän
ti mine'im.

405 *Ajäs-Tārem ājkū numpél γumlé lāwé'im :*

390 *ím megnyitom :*

« *Vörös-évet-alakú fejedelemhős,*
Karmos-évet-alakú fejedelemhős,
semmiféle istennőcskét uraló hét-hét földrészre,
semmiféle istenkét uraló hét-hét földrészre,
 395 *te többé hát-erőd tüntetésére (viselésére) ne állj,*
mell-erőd tüntetésére ne menj ;
semmiházi (üresen levő) Karmos-évet-alakú fejedelemhősnek
fogsz te csak neveződni,
semminemű hát-erőd nincsen,
 400 *semminemű mell-hatalmad nincsen.»*

*

Most a tápláléka bő Ob, hala bő Ob fehér vizén
 uralkodó Ajász-isten öreg
 hét szosszél-állattal teli házába
 megyek ím.

405 *Ajász-isten öreghez ím miképpen szólok :*

- «*ʒotäl ālné nājiñ sāt mā jānitēl*
ʒotäl ālné la'iliñ tārēmné,
ʒotäl ālné tauliñ tārēmné,
jelpiñ tawpā tawiñ ʒāl-urēn
 410 *ūnléné Ajäs-Tārēm-ājkä jānitlawēn.*
tī tēpiñ Ta'it, ʒuliñ Ta'it vitēm
Lēplä-sünt ājkä ūnléné
sāt jūr ta'iliñ nolēn
numēl minné tauliñ uj jāmēs ʒuril
 415 *ānēm tū ross kētnülēn.*
tūl ās tēpiñ Ta'it talʒēmné,
ʒuliñ Ta'it talʒēmné,
jelpiñ vitēp vitiñ tūrēmné,
jelpiñ jiwēp jiwēñ tumpēm kwotēlt ālné
 420 *sāt sossēl ta'iliñ pitimné —*
ānēm tū ross lāwāslēn !»
añ tēpiñ Ās-vit ūnléné

- «Bármerre levő istennőcskét uraló hét földrész terjedelmé-
 bármerre levő lábas isten, [ben
 bármerre levő szárnyas isten
 szent galyú galyas nyíresdombodat
 410 lakó Ajász-isten öregnek magasztal téged.
 Ezen tápláléka bő, hala bő Szoszva vizem
 Lēplä-torkolati öreg lakó
 hét jūr-állattal teli földfokához
 fönn járó szárnyas állat jeles alakjában —
 415 hadd küldenél engem oda.
 Azután ismét tápláléka bő Szoszvám forrásához,
 hala bő Szoszvám forrásához
 szent vizű vizes tavamba,
 szent fájú fás szigetem közepén levő
 420 hét szosszéllel teli fészkembe —
 hadd rendelnél engem oda!»
 Most a tápláléka bő Ob vizén uralkodó

Ajäs-Tārēm ājkä žumlé lāwi :
 «*žotäl' ālné āžiñ paul*
 425 *vāssi' ul úqwitén !*
žotäl' ālné pīžiñ ūs
vāssi' ul sakwätälén !
āžiñ paul, pīžiñ ūs ās-ke úqwite'in :
Numi-Tārēm āšenné taž nāri' vīwén.»
 430 *āži pasā pasā kitti' ti lūlimēn,*
pī' pasā pasā kitti' ti lūlimēn.

*

Numél minné vōr-sakwalik žamés žuril
tūr-žatāñ žamés lāñžém
ti lūlilēm,
 435 *tēpiñ Ta'it, žuliñ Ta'it vitākém*
ti kojilēm.
Lēplä-sünt ājkä ūnliléné
qu žājné qwiñ nólä

Ajász-isten öreg ím miképpen szól:
 «Bármerre levő leányos falut
 425 többé te meg ne bánts (ne mozgass),
 bármerre levő fias várost
 többé te ne rombolj !
 Leányos falut, fias várost ha ezentúl is fogsz bántani,
 Numi-Tárēm atyád elvégre rossz néven fogja venni.»
 430 Leánybúcsúzó búcsúszóval most mi ketté válunk (állunk),
 fiúbúcsúzó búcsúszóval most mi ketté válunk.

*

Fönn járó erdei szarka jeles alakjában
 tavi hattyú [repülő] jeles útamra
 állok ím,
 435 tápláléka bő, hala bő Szoszva vizecskémét
 követem ím.
 Lēplä-torkolati öreg lakó
 víz sebje mosta víz-sebes földfokának

- sāt sossəl ta'iliñ pītātān,
 440 sāt jūr ta'iliñ pītātān
 ti joḡtsēmēn.
 χātél χansāñ jāmēs pasān tārməl
 tūr-tēp šuniñ ānil
 mēn mujlēptaχtimēn,
 445 Ās-tēp šuniñ ānil
 mēn mujlēptaχtimēn.
 χasā mujilsēmēn, vāfi mujilsēmēn,
 Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikēn-ātēr
 χumlē lāwe'im :
 450 «jātä, Lēplä-sünt ājkä
 āri jāmēs pasāntəl ti χūltēn,
 pi' jāmēs pasāntəl ti χūltēn !
 am sēməl vitēp vitiñ Ta'itēm
 ēläl ti kojilēm, ēläl ti marilēm.

*

- hét szosszél-állattal teli fészkébe,
 440 hét jūr-állattal teli fészkébe
 érkeztünk mi most meg.
 Nap-hímes szép asztal fölött
 tavi táplálékban bőséges tányérral
 vendégljük meg mi egymást,
 445 obi táplálékban bőséges csészével
 vendégljük meg mi egymást. [kedtünk,
 Hosszú ideig vendégeskedtünk, vagy rövid ideig vendéges-
 Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemlős
 im miképpen szólok :
 450 «Hallod-e Lēplä-torkolati öreg,
 leánybúcsúzó jó búcsúszóddal maradj,
 fiúbúcsúzó jó búcsúszóddal maradj,
 én fekete vízű vizes Szoszvámat
 im tovább követem, im tovább szükitem.

*

- 455 *Jelpiñ vitép vitiñ tūrémné
am ta joxtilamēm.
jelpiñ jiwpä jiwñ tumpémné
zqsä jälēm zum la'ilēm
tū ta tūstiäyēm.*
- 460 *am ünkliléné jelpiñ jiwpä tumpēm kwotlēt
sāt jūr ta'iliñ piim kojilēm,
zqt jūr ta'iliñ kwolēm kojilēm.
āwiñ kwol āwim jui-pälén sälte'im :
jūr ta'ilép ta'iliñ piimné,*
- 465 *jūr ta'ilép ta'iliñ kwolémné
numél minné tquliñ tqēm
at joxtälēm,
la'ilél zajtne la'iliñ nāj
at joxtälēm.*

*

- 455 Szent vizű vizes tavamhoz
én azután megérkeztem,
szent fájú fás szigetemre,
hosszú ideig járt ember, lábamat
ím oda állítom.
- 460 Magam lakó szent fájú szigetem közepén
hét jūr-állattal teli fészket nyomozom,
hat jūr-állattal teli házamat nyomozom.
Ajtós házam ajtaja belfelére lépek,
jūr-állattal telides-teli fészkehez,
- 465 jūr-állattal telides-teli házamhoz
fönn járó szárnyas isten
nem férközött,
lábbal futó lábas istennőcske
nem férközött

*

- 470 *Ti tēpiñ Ta'it talχémté,
ti χuliñ Ta'it talχémté,
jelpiñ jiwpä jiwñ tumpémt
χāpél minné χāpiñ χumné
puri ānil voss ūnttawém !*
- 475 *sunél jālné suniñ χumné
puri-pūtél voss ūnttavém !
numél minné tquliñ tārém
am num pālém ul voss patχati,
la'ilél χajtne la'iliñ nāj*
- 480 *am num-pālém ul voss patχati !
lū-jir-ke vōwsém :
am lū-jirél voss tūštīlawém,
uj-jir-ke vōwsém :
am uj-jirél voss tūštīlawém !*

- 470 Ezen tápláléka bő Szoszvám forrásánál,
ezen hala bő Szoszvám forrásánál,
szent fájú fás szigetemen
hajóval járó hajós ember
ételáldozatos edényt hadd állítson (ültessen) nekem,
- 475 szánnal járó szánas ember
ételáldozatos űstöt hadd állítson nekem !
Fönn járó szárnyas isten
én fölém ne kerekedjék (essék),
lábbal futó lábas istennőcske
- 480 én fölém ne kerekedjék !
Ha lóáldozatot kérek :
lóáldozatot állítsanak nekem,
ha rénáldozatot kérek :
rénáldozatot állítsanak nekem !

VII.

A szoszvaközépi isten (*Ta'it-kwoŋl ājkä*).

A szoszvaközépi öreg hősi éneke.

Ta'it-kwoŋl ājkä tērnin ērγä.

*Manä sijn ātēr sijim totilawé,
manä namiñ ātēr namēm namejawé!
ti rus γum jālné, mañsi γum jālné
γāpiñ jā, tüpiñ jā kwotélrisémt,
5 γajtné tul lūlit ūsérísét,
minné tul lūlit ūsérísét
Ta'it-kwoŋl ājkä ūnlile'im.
ajāñ γum saw pīγēm saw kwoss ālili,
ajāñ γum sāt pīγēm sāt kwoss atγatili:
10 marēmané sorγän γul ti marēmawésū,
marēmané nalkän γul ti marēmawésū.*

Minő híres fejedelemkép terjesztik az én híremet!
minő neves fejedelemkép nevezik az én nevemet!
Ezen orosz ember járó, ezen ugor ember járó
hajó lepte folyócskám, evező lepte folyócskám közepében
5 futó felhő magasságú váracskámban,
menő felhő magasságú váracskámban
Szoszva-középi öreg lakozom én.
Apródférfi sok fiam sok számban a mint van,
apródférfi hét fiam hétté a mint egybegyűl: [ségbe,
10 mint szükségbe jutott pisztránghal jutottunk mi ím szük-
mint szükségbe jutott héringhal jutottunk mi ím szükségbe.

- Numi-Sorñi āśuwné ēta-ke sāt pojksēu,
 Numi-Sorñi āśuwné ɣātél sāt pojksēu :
 «ti ɣajtñé tul lūlit ūśū,
 15 ti minñé tul lūltt ūśū —
 alil jine tquliñ tārēm,
 luil jine la'iliñ pupi'
 mōlēɣ tit tārū at pāsépāles ;
 marémané nqmtiñ uj nqmtānū
 20 ti marémawäst,
 marémané kakriñ uj kakrānū
 ti marémawäst !»

*

- Ētū sāt, ɣātél sāt ti-kwoss ūɣateu.
 sipū jākténé sari ūlēm
 25 jolā ti ɣuje'im,
 porɣā jākténé náñrā ūlēm
 jolā ti ɣuje'im.

-
- Felső-Aranyos atyánkhoz hét éjjel imádkozunk,
 Felső-Aranyos atyánkhoz hét nap imádkozunk :
 eme futó felhő magasságú várunk,
 15 eme menő felhő magasságú várunk —
 felülről jövő szárnyas isten,
 alulról jövő lábas bálvány
 azelőtt itten keresztül nem juthatott [rajta].
 Szükségben levő elmés állat elménk
 20 ím szükségbe jutott,
 szükségben levő kebles állat keblünk
 ím szükségbe jutott.

*.

- Hét éjjel, hét nappal hiába várakozunk.
 Nyakat levágható igaz álmat
 25 [alunni] fekszem ím le,
 derekat levágható erős álmat
 [alunni] fekszem ím le.

talkwé qsmä-ke pine'im :
l'üliñi' jēmti,
 30 *l'üliñ qsmä-ke pine'im :*
talkwäi' jēmti ;
uriñ jiw ɣət urü
ness ti-kwoss jḡñɣe'im,
uriñ jiw sāt urü
 35 *ness ti-kwoss jḡñɣe'im :*
ülmēm at-pél jiwwé.

*

Ajāñ ɣum sāt pīɣēm,
úir nálpä sāt q̄tēr
pum-jonɣil jonɣimé,
 40 *úir-jonɣil jonɣimé*
ētäliñ kwon ta-pél kaperte'it,
ētäliñ kwon ta-pél kārwilte'it.
toɣ jonɣenänl ɣalté akw'-mat-ērt

Ha alacsony párnát rakok,
 magassá válik,
 30 ha magas párnát rakok,
 alacsonnyá válik.
 Oldalas fa módjára hat oldal felé
 habár csakúgy forgok,
 oldalas fa módjára hét oldal felé
 35 habár csakúgy forgok :
 álmom még sem jön meg.

*

Apródférfi hét fiam,
 vesszőnyilas hét fejedelemhős
 füves játékot játszva,
 40 vesszős játékot játszva,
 éjjelenként azalatt künn ügyeskedik,
 éjjelenként azalatt künn örködik.
 A mint így játszanak, egyszer csak

ajāñ çum jāni' pīçēm
 45 sirej-sisiñ jamés kātél
 jū ti šáltépālém ; çumlé lāwi :
 « Ta'it-kwofl ājkā !
 manā namiñ ātér namén totawé,
 manā sijiñ ātér sijn totawé,
 50 nañ iñ ti çumlé-mqs çuje'in ? !
 tāltiñ ūs tāltuwné çānt-çāp ti pūçtém.
 nāñç kwālén !
 nóçsiñ vāçén num-pālén,
 ujiñ vāçén num-pālén
 55 laçriñ ātér laçrén nāñç masāln ! »

*

Ta'it-kwofl ājkā nāñç ti kwāle'im,
 nóçsiñ vāçén num-pālén,
 ujiñ vāçén num-pālén
 laçriñ çum laçrém

apródférfi legnagyobb fiam
 45 kardhátas jó kézzel
 lépett ím be, ím miképpen szól :
 « Szoszva-középi öreg !
 minő neves fejedelemlhőskép terjesztik a te neved,
 minő híres fejedelemlhőskép terjesztik a te híred,
 50 és te mégis hogyan heverhetsz így még ? !
 Réves város révünkhöz ím hadi hajó kapaszkodott.
 Kelj föl !
 Nyusztbőrös vállad fölé,
 medvebőrös vállad fölé,
 55 pánczélos fejedelemlhős, pánczélodat öltsd föl ! »

*

Szoszva-középi öreg ím fölkelek,
 nyusztbőrös vállam fölé,
 medvebőrös vállam fölé
 pánczélos ember pánczélom

- 60 *nānχ ti masililēm.*
tūl qsmān pāl qsmamēn
pāi' ti χilχatile'im,
qsmān pāl qsmamēn
pāi' ti kissχatile'im,
- 65 *jelpiñ sirejim ti χq̄ntmēm.*
at tulāp tulān kātñē toχa pūmēm.
nāñk-jiw jelpiñ kwolērisēm,
χq̄ut-jiw jelpiñ kwolērisēm
kwol-kanä kwoflén nalu tuštípäslēm :
- 70 *järtäkēt nāj ti pēlamlēs,*
ta χurip sirej ta ālilälēm.
uj kit pa' kwona' χumlē χōntle'im,
χār kit pa' kwona' χumlē χōntle'im,
järtäkēt kwon matēr sij ta sijti.
- 75 *āwiñ kwol āwimnēl*
kwonä ta-pēl kwālsēm.

- 60 *ím fölöltözöm.*
Azután párnás ágyam párnából
ím előturkálni kezdek,
párnás ágyam párnából
ím előkeresgélni kezdek,
- 65 *szent kardomat ím megtaláltam,*
öt újjú ujjas kezembe úgy meg is fogtam.
Vörösfenyő-fából való szent házacsám,
lúczfenyő-fából való szent házacsám
padlója közepére leállítottam :
- 70 *éppen mintha tűz gyúladt volna ki,*
olyan módú kard vala ím az.
Rénszarvas két füle módjára a mint kifelé hallgatózom,
rénbika két füle módjára a mint kifelé hallgatózom:
ím éppen mintha valami zaj hallatszanék.
- 75 *Ajtós házam ajtajából*
tehát kimentem.

*kwonä nēilmēm porät
ponsem sosi' kitī' sam
χumlē sunse'im :*

- 80 *S'ärχql-āñēt-jütlän ājkä
χqñtä ti joχtilälēm.
ajän χüm saw pīγēm akw' pälä
akwäi' χālamēt, akwäi' alimēt.*

*

Namiñ sirejim, sijiñ sirejim

- 85 *at tuläp tulän kätäl
tākis ta pūmēm, tīl tū χajtsēm.
namiñ q̄tēr namä,
sijiñ q̄tēr sijä
S'ärχql-āñēt-jütlän ājkä
90 puñkä ti sairēpilem,
sāt ātpä ātiñ puñk-sqwä
ti nujēmtilēm,*

A mint kiérkeztem,
érett ribiszke két szemem
ím miképpen néz :

- 80 *Rén-bika-szarv-ijas öreg
hada érkezett ím meg.
Apródférfi sok fiam egyik fele
csupa halottak, csupa leöltek.*

*

Neves kardomat, híres kardomat

- 85 *öt ujjú ujjas kézzel
erősen megfogtam, ezzel oda futottam.
Neves fejedelemhős a neve,
híres fejedelemhős a híre, —
Rén-bika-szarv-ijas öregnek
90 fejét ím levágom,
het hajú hajas fejbörét
ím lenyúzóom,*

*ńoysiń ěntapěmně tū taimatilēm,
ujiń ěntapěmně tū taimatilēm.*

- 95 *tajęq q̄s — ti sisiń kwol sisěmt
akw' sāsnel tēlēm sāt nānk tūli —
ńoysiń ěntapěmněl, ujiń ěntapěmněl
ti vislēm ; ań akw' sāsnel tēlēm sāt nāńkně
nq̄ńq̄ ti q̄āńq̄tilēm, nq̄ńq̄ ti taq̄ātilēm ;*
100 *Ās-γaleu vōtlańēn numēn oss vōtawē,
tūr-γaleu vōtlańēn numēn oss vōtawē !
Ta'it-kwołl q̄jkā
namiń q̄tēr namēm tīl oss sunsawē,
sijiń q̄tēr sijēm tīl oss sunsawē !*

*

- 105 *Tūl ponsēm sosi' kiti' sam
q̄umlē sunsē'im : kit q̄tēr
ajāń q̄um p̄q̄āńēn jot ta ojemī'.
ań sirejim ěntapěmně taimatāslēm,*

nyusztbőrös övemhez oda akasztom,
medvebőrös övemhez oda akasztom.

- 95 *Később misét — ezen mögös házam mögében
egy töből fakadt hét vörösfenyő áll —
nyusztbőrös övemből, medvebőrös övemből
ím elővettem ; s amaz egy töből fakadt hét vörösfenyőre
ím fölszállítom (hágtatom), ím fölakasztom ;*
100 *obi csüllőmadár himbálására hadd himbálja ott fönn a szél,
tavi csüllőmadár himbálására hadd himbálja ott fönn a szél !
Szoszva-középi öregnek
neves fejedelemhős nevem ebből hadd lássák (nézzék),
híres fejedelemhős hírem ebből hadd lássák.*

*

- 105 *Azután érett ribiszke két szemem
ím miképpen néz : két fejedelemhős
apródlegényeivel együtt ím megfutott.
Most kardomat övembe akasztottam,*

- sisin̄ kwol sisemn̄e ti jälēpālsēm,*
 110 *tot q̄n̄sēm ānt-jqut ālmejšlēm,*
χūrēm kwonsēp ānt-nāl ālmejšlēm,
an̄ kit q̄tēr jui-pālt ta χajte'im.
akw'-mat-ērt ponsēm sosi' kitī' sam
χumlē sunse'im :
- 115 *ajān̄ χum saw p̄l̄rēm pusēn alimēt,*
akw' ajān̄ χum-p̄l̄rēm ness χultēm.
ānēm kāselamēn kēmt kit q̄tēr
sisī' ta ojēmī'. — pēlpī' ti jēmtsēm ;
ajān̄ χum-p̄l̄rēm-pālt joχtāsēm,
- 120 *ajān̄ χum p̄l̄rēm-numpēl χumlē lāwe'im :*
«nañ manērī' mināsēn nañkēn jānītēl ? !
an̄ mirēn akw'-mūs ti alwāsēt.»
ajān̄ χum-p̄l̄rēm ta χūltēs,
am kit q̄trārēm ti nāwliārēm.
- 125 *vātin̄ ti vātīmtēm kēmt χumlē rāñχe'im :*

- mögös házam mögébe mentem,
 110 ottan tartott szaru-íjamat leemeltem,
 három horgas szaru-nyilamat leemeltem
 s azzal ama két fejedelemlhős után futok.
 Egyszer csak érett ribiszke két szemem
 im miképpen néz :
- 115 apródférfi sok fiam mind le van ölve,
 egy apródelegényem maradt meg csupán.
 A midőn engemet észre vett a két fejedelemlhős,
 im visszafelé futott. — Neki gyorsalkodtam,
 apródelegényemhez érkeztem,
- 120 apródelegényemhez im miképpen szólok :
 «Te minek mentél egymagadban (magad nagyságával),
 lám néped most mind leölték.»
 Apródelegényem most helyben maradt,
 én pedig két fejedelemlhősömet tűzbe veszem. [kiáltok :
- 125 A midőn kis távolra közeledtem hozzájuk, im miképpen

«ul minēn sār!

matēr nur-ke kinseḡen

ānēmnel kinsēlēn,

matēr vārmēl-ke ānēseḡen

130 ānēmnel kinsēlēn!»

añ žūrēm kwosspä ānt nālēm

sānsiñ jgūt sānsān tū pinilēm,

tīl žartilēm, tārmatilēm:

añ kit ātēr sas ta žājwēsī'.

135 takwsi-žul jgēs nur-jiw

akw' nālt tūlei',

tūjū-žul jgēs nur-jiw

akw' nālt tūlei'.

sar žumim žumlē lāwīli:

140 «tāžam! nañ ānēm manēri' jūwclē pūwāslēn?»

juī žumim žumlē lāwīli:

«takwsi-žul jgēs nur-jiw,

«Ne menjetek csak!

Ha valami bosszút kerestek,

tőlem keressétek,

ha valami ügyetek van,

130 tőlem keressétek!»

Most három horgas szaru-nyílatat

hajlatos (térdes) íjam hajlatához oda helyezem,

íjamat most megfeszítem, lebocsátom:

ím ama két fejedelemhöst, mind a kettőt érte.

135 Mint őszi hálnak szép nyársfáján

egy nyárson állnak,

mint tavaszi hálnak szép nyársfáján

egy nyárson állnak.

Első emberem ím miképpen szól:

140 «Héka, te engemet miért rántottál vissza?»

Hátsó emberem ím miképpen felel:

«Mint őszi hal szép nyársfáján,

tūjä-χul jgmēs nur-jiw
 χūrēm kwosspä ānt-ñält
 145 akwät ti lūlimēn.»

*

Ta'it-kwołl ājkä
 namiñ ātēr namēm χotä totawé,
 sijiñ ātēr sijēm χotä totawé!
 tū ta χajte'im,
 150 pēs-pāχt lūlēm sirejim
 ta leimatilēm :
 añ kit ātēr sāt ātpä ātin puñkärēn
 ti nujēmtiārēm,
 ñoχsiñ ēntapēmne, ujiñ ēntapēmne
 155 tū taīmatiaārēm.
 tūl jūwle jāñχnē saχiñ puñkēm
 jūwle ti jāñχtāslēm,
 jūwle ta minente'im.

mint tavaszi hal szép nyársfáján,
 három horgas szaru-nyílon
 145 ím együtt állunk.»

*

Szoszva-középi öreg
 neves fejedelemhős nevem mily messze (hova) viszik,
 híres fejedelemhős hirem mily messze viszik!
 Ím oda futok,
 150 csipőmön függő (álló) kardom:at
 ott előrántom:
 ama két fejedelemhősnek hét hajú hajas fejét,
 ott lenyúzom,
 nyusztbőrös övembe, medvebőrös övembe
 155 oda akasztom.
 Azután visszafelé forduló fürtös fejemet
 ím visszafelé fordítom,
 ím visszafelé mendegélek.

ań sisiñ kwol-sisém

160 *akw' sāsnel tēlem sāt nāñk lūli —*

ań mōlāl tařätēm puñk-sqwēm-pālt

ti puñk sqwāřēm

ās nāñχ χāñχtiāřēm, nāñχ tařātiāřēm ;

Ās-χaleu vōtlañēn numēn oss vōtawēt,

165 *tūr-χaleu vōtlañēn numēn oss vōtawēt !*

Ta'it-kwołl ājkā

namiñ ātēr namēm tīl oss sunsawē,

sijiñ ātēr sijēm tīl oss sunsawē !

*

Ań ārtéléné ārtiñ uj

170 *χumlē ārtélilēm,*

kēmjeléné kēmiñ uj

χumlē kēmjelilēm :

sās tālipēm, āl tālipēm lāñχ χasit

ań χūrēm ātēr ajāñ χum-pīřän

Most — mögös házam mögött

160 egy töből fakadt hét vörösfenyő áll —

a minap fölakasztott fejbörömhöz

ezt a két fejbörömet is

fölszállítom, fölakasztom ;

obi csüllőmadár himbálására hadd himbálja ott fōnn a szél,

165 tavi csüllőmadár himbálására hadd himbálja ott fōnn a szél!

Szoszvaközépi öreg

neves fejedelem nevem most hadd lássák,

szoszvaközépi öreg híres fejedelem hírem most hadd lássák !

*

Most okoskodó okos állat

170 ím miképpen okoskodom,

elmélkedő elmés állat

ím miképpen elmélkedem :

a térdkoptató, lábszár-koptató [értsd : oly hosszú és fárad-

ságos] út mentében

a három fejedelemhős apródlegényei

175 *tī ojamēt.*

añ ānt-ńālēm, ānt-jgutēm ti vislēm.

sās tālipēm, āl tālipēm lāñχ χasit

ti mine'im.

toχ minnēm χaltē akw'-mat-ērt

180 *ponsēm sosi' kiti' sam*

χumlē sunse'im :

añ ajāñ χum-pī'ānēm ti nēilāsēt.

ti χajtsēm, χajtsēm ;

ńāl pāχwtne pāsēn

185 *lapān ti joχtsanēm.*

χūrēm kwosspä ānt-ńālēm

sānsiñ jgut sānsān ti pinilēm,

tīl χartilēm, tārmätilēm :

χūrēm ajāñ χum-pī' akw' nāl lūle'it.

190 *sar ajāñ χum-pī' χumlē lāwi :*

«tāχam ! nañ ānēm manēri' juwlē χartāslēn !»

175 *ím megfutottak.*

Most szaru-nyílamat, szaru-íjamat ím megragadtam.

A térdkoptató, lábszár-koptató út hosszában
ím megyek.

A mint így megyek, egyszer csak

180 *érett ribiszke két szemem*

ím miképpen néz :

apródlegényeim ím előtűntek.

Most futottam, futottam,

nyíllövő távolságra

185 *ím közelükbe jutottam.*

Három horgas szaru-nyílam

ím hajlatos íjam hajlatára helyezem,

ezzel megrántom, eleresztem :

a három apródlegény egy nyílon áll.

190 *Az első apródlegény ím miképpen szól:*

«Héka, te engemet miért rántottál vissza ?»

- jui ajān χum-pī' χumlē lāwi :*
 «takusi-χul jāmēs nur-jiw
 akwän ti nurtwēsü,
 195 tūjā-χul jāmēs nur-jiw
 akwän ti nurtwēsü.»
tū ti χajtsēm, sirejim leimatsēm,
añ sāt ātpä ātiñ puñkänl
namiñ sirej, sijiñ sirej-tal'čel
 200 *pusēn šurtēmtēsānēm, pusēn nujimtēsānēm,*
añ sirejim pēs-pāχēmnē
tū ma'imtāslēm,
puñk-sqwän hóχsiñ ēntapēmne, ujiñ ēntapēmne
tū ta'imatsānēm.
 205 *añ ēlēn ojēm ajān χum-pī'χānēm*
sās tālīpēm, āl tālīpēm lāñχ χasit
q̄s ta nāwliānēm.
toχ nāwlēnēm χaltē akw'-mat-ērt

- A hátul levő apródlegény ím miképpen felel :
 «Mint őszi hal szép nyársfáján
 vagyunk ím mi egybenyársalva,
 195 mint tavaszi hal szép nyársfáján
 vagyunk ím mi egybenyársalva.»
 Ím oda futottam, kardomat előrántottam,
 ama hét hajú hajás fejüket
 neves kardom, híres kardom hegyével
 200 egészben lemetszettem, egészben lenyúztam.
 Erre kardomat csipőm mellé
 oda dugtam,
 fejük bőrét nyusztbőrös övembe, medvebőrös övembe
 oda akasztottam.
 205 Most tovább futott apródlegényeimet
 a térdkoptató, lábszár-koptató út hosszában
 ismét üzőbe veszem.
 A mint így üzöm, egyszer csak

- ponsēm sosi' kiti' sam
 210 *χumlē sunse'im :*
ta nēilmānl nānki.
mōnt kwoni-pāl pēlpiš
q̄s ti nōumtāslēm. — akw'-mat-ērt
nāl līnē pāsne ti joχtsanēm.
 215 *añ χūrēm kwosspā ānt-nālēm*
sānsiñ jgut sānsēmne ti pinilēm,
īl χartilēm, tārmätilēm :
nūlā χum takusi-χul jqmēs nur-jiw
akwät ti tūle'it,
 220 *tūjä-χul jqmēs nur-jiw*
akwät ti tūle'it.
tū ta mināsēm ;
pēs-pāχēmnel sirejim leimatāslēm,
sāt ātpā ātiñ puñkänl
 225 *namiñ sirej, sijiñ sirej-talχel*

- érett ribiszke két szemem
 210 *ím miképpen néz :*
előttünnek, az látszik.
 Még gyorsabban, mint az imént,
 mozogtam ím ismét előre. — Egyszer csak
 nyíllövő távolságra értem őket utól.
 215 *Erre három horgas szaru-nyílamat*
hajlatos íjam hajlatára helyezem ;
azután megfeszítem, eleresztem :
a négy ember mint őszi hal szép nyársfáján
ím együtt áll,
 220 *mint tavaszi hal szép nyársfáján*
ím együtt áll.
 Erre oda mentem ;
 csipőm mellől kardomat előrántottam,
 hét hajú hajás fejüket
 225 *neves kard, híres kard hegyével*

*pusén súrtemtésaném, pusén nujémtésaném,
punk sqwän nóxsiñ éntapémné, ujiñ éntapémné
tū taimatsaném.*

*

*Añ am ūnléné nāñk-jiw jelpiñ kwolémné,
230 am ūnléné xqut-jiw jelpiñ kwolémné
iwwlé jḡmile'im.*

*añ takkät xultém ajäñ xum-pīḡém
kaniñ paul kanémté,
kaniñ ūs kanémté*

235 *tūñsimé ti lūli.*

namiñ qter, sijiñ qter xumlé lāwe'im :
«nañ ajäñ xum-pīḡém manér tūñste'in?» —
«am tōnä tūñsé'im, am nqmsé'im :
namiñ qter, sijiñ qter, jamés qtrékém

240 *nañ xotäl ta totwäsén.»*

añ ajäñ xum-pīḡét puñk-sqwän

egészben lemetszettem, egészben lenyúztam.
Fejük bőrét nyusztos övembe, medvebőrös övembe
oda akasztottam.

*

Most a magam lakta, vörösfenyőből való szent házamba,
230 a magam lakta, lúczfenyőből való szent házamba
visszafelé mendegélek.

Az a magában maradt apródlegényem
teres falum terén,
teres városom terén

235 *ím sírva áll.*

[lok :

Neves fejedelemhős, híres fejedelemhős ím miképpen szó-
«Te apródlegényem mit siratsz?» —

«Én azért sírok, azért gondolkozom :
neves fejedelemhős, híres fejedelemhős jó uracskám,

240 *vajjon téged hova vittek el.»*

Most az apródlegények fejbőreit

- mōlāl taṛätēm puñk-sqwanēm-pält*
tū ta ḡāñḡtiänēm, tū ta taṛätiänēm.
añ āñt-ḡqutēm, āñt-ñälēm
 245 *sisiñ kwol sisémné*
tū ta taṛätiüḡēm.
namiñ sireḡim, siḡiñ sireḡim
kwon lēwätilem ;
ajäñ ḡum-pīḡēm numpel ḡumlé lāwe'im :
 250 «*tī tāltiñ ūs tāltémné nalu va'ilén,*
tī jelpiñ jārišémṡ sireḡim ḡot loutälñ,
tūl am ūnléné jelpiñ kwolēm-kiwrén jū tulälñ !
am ḡsmäñ päl ḡsmanné jolä pinilēm.»

*

- Ētä sāt, ḡṛtél sāt ūlémṡal ḡlēm ḡum*
 255 *añ sipä jāktim sari ūlēm*
jolä ḡuje'im,
puñkä jāktim ñañrä ūlēm

- a minap fölakasztott fejbőreimhez
 ím oda szállítom, ím oda akasztom.
 Erre szaru-íjam, szaru-nyílam
 245 mögös házam mögébe
 ím oda akasztom.
 Neves kardom, híres kardom
 kihúszom ;
 apródlegényemhez ím miképpen szólok :
 250 «Ezen réves városom révéhez szállj alá,
 ezen szent folyócskában mosd meg a kardomat,
 azután a magam lakta szent házamba hozd be !
 ezen párnás ágyam párnám alá helyezem.»

*

- Hét éjjel, hét nappal álomtalanúl volt férfiú
 255 most nyakam vágható igaz álmomat
 [alunni] ím lefekszem,
 fejem vágható igaz álmomat

- jolä zuje'im.
 urä-ke sät ur jãñxe'im,
 260 urä-ke çqt ur jãñxe'im :
 akw'-mat-ërt ajãñ çum-pĩrem
 kwon ta rãñxeltaştës,
 sirej sisiñ jamës kätël
 jũ ti sältaps ; — çumlë lãwi :
 265 «namiñ qter, sijiñ qter
 Ta'it-kwofl qjkã nãñç kwälën !
 nalmi jelpiñ jãrišmën
 Mëñkw-qjkãn ti joçtime,
 açwtës-normäl ti vãrawë.»

*

- 270 An namiñ qter, sijiñ qter
 nãñç ti untçate'im.
 ñoçsiñ vãçën num pälën,
 ujiñ vãçën num pälën

[alunni] im lefekszem.

- Oldala szerint hét oldal felé forgok,
 260 oldala szerint hat oldal felé forgok :
 egyszer csak apródlegényem
 künn elkiáltotta magát,
 kardhátas jó kezzel
 im belépett ; — im miképpen szól :
 265 «Neves fejedelemhős, híres fejedelemhős,
 Szoszva-középi öreg kelj föl !
 Lent levő szent folyócskánk
 im Mëñkw-öreg szállotta meg,
 kögátat készít rajta.»

*

- 270 Most neves fejedelemhős, híres fejedelemhős
 im fölülök.
 Nyusztbörös vállam fölé,
 medvebörös vállam fölé

- laχriñ χum laχrēm*
 275 *nāñχ ti masililem.*
qsmāñ pāl qsmēm
nāñχ ti χilχate'im,
qsmāñ pāl qsmēm
nāñχ ti kissχate'im,
 280 *at tulāp tulāñ kātēl*
namiñ sirejim, sijiñ sirejim
ti pūwāslēm,
kwol-kan kwotlēn nalu tuštīpāslēm ;
jārentakēt naj pēlamlēs sirejimnēl. —
 285 *āwiñ kwol āwimnēl*
kwonā kwoss kwāle'im,
tāltiñ ūs tā'tēmnē
ponsēm sosē' kiti' sam
χumlē sunse'im :
 290 *jelpiñ jārišēm Mēñkw-ājkān*

- pánczélós ember pánczélomat
 275 ím felöltözöm.
 Párnás ágyam párnámat
 ím felturkálom,
 párnás ágyam párnámat
 ím fölkatatom,
 280 öt ujjú ujjas kézzel
 neves kardomat, híres kardomat
 ím megfogtam,
 a ház padlója közepére leállítottam;
 éppen mintha tűz gyúladt volna ki kardomból. —
 285 Ajtós házam ajtajából
 a mint kimegyek,
 réves városom révére
 érett ribiszke két szemem
 ím miképpen néz :
 290 szent folyócskámát Mēñkw-öreg

rāñxim, si'rim normāl vārawē.

āñt-jautēm, āñt-ñälēm

sisin kwol sisémnél ti vislēm,

tāltiñ ūs tāltémné

295 *nalu ti jāmīle'im.*

Mēñkw-ājkā numpél žumlē lāwe'im :

«*Mēñkw-ājkā ! nañ manēr vāre'in ?*» —

«*ti jelpiñ jārisén am normāl lap-vārilēm.*»

tūl-ūlt ań žūrēm kwospā āñt-ñälēm

300 *ti vīmēm,*

sānsiñ jaut sānsémné

ti pinmēm,

tīl žartāslem, tārmätāslēm :

ań Mēñkw-ājkā žotāl rá'im luwā tū rāřēs,

305 *žotāl rá'im űaqlā tū rāřēs.*

*

kiabálva, űvöltve gáttal zárja el (készíti).

Szaru-íjamat, szaru-nyílamat

mögös házam möge mellől im elővettem,

réves városom révéhez

295 im lemendegélek.

Mēñkw-öreghez im miképpen szólok :

«Mēñkw-öreg, te mit csinálsz?» —

«Ezen szent folyócskádát én gáttal zárom el.»

Erre ama három horgas szaru-nyílamat

300 im elővettem,

hajlatos íjam hajlatára

im ráhelyeztem,

ezzel megrántottam, eleresztettem,

ama Mēñkw-öregnek a hová a csontja esett, oda esett,

305 a hová a húsa esett, oda esett.

*

- Namiñ q̄tér, sujiñ q̄tér
 ań çumlé lāwile'im :
 «ēlēm-çqlés jisiñ t̄q̄rēm çūñt tēli,
 ēlēm-çqlés notiñ t̄q̄rēm çūñt tēli :
 310 ań Mēñkw-ḡjkā, majtēn patēm mā
 çulaç-tumpi' oss lāwawé!
 ań porçén patēm mā
 Poréç-sup-tumpi' oss namejawé!
 ań vaš-çurçén çumlé ālmuwés,
 315 Vas-çuri'-tumpi' oss lāwawé!
 ań nāj-çurçén çumlé patés,
 Nāj-çuri'-tumpi' oss namejawé!
 ań s̄q̄pakēn r̄q̄ātēm mā
 çūñt taç S̄q̄pék-l̄q̄mt-tumpi' oss lāwawé!
 320 ti pēs-luwén patēm mā
 Pēs-lu-vōl'i' oss lāwawé!
 ēlēm-çqlés jisiñ t̄q̄rēm çūñt tēli,

-
- Neves fejedelemlhős, híres fejedelemlhős
 most ím miképpen szólók:
 egykor az ember korabeli világ fog támadni,
 egykor az ember idejebeli világ fog támadni :
 310 azt a helyet, a hova Mēñkw-öreg a májad esett,
 «Holló-dombnak» hadd nevezzék!
 azt a helyet, a hova derekad esett,
 «Derékdarab-szigetnek» hadd nevezzék!
 gyomorzacskód a mint emelődött,
 315 «Gyomorzacskó-dombnak» hadd nevezzék!
 tűziszerszám-zacskód a mint leesett,
 «Tűziszerszám-dombnak» hadd nevezzék!
 azt a földet, hová csizmád lehullott, [vezzék,
 egykor majd «Csizmadarab-dombnak» hadd ne-
 320 azt a földet, hova ez a csipőcsontod esett,
 «Csipőcsont-fordulónak» hadd nevezzék!
 A midőn az ember korabeli világ fog támadni,

*ēlēm-χqlēs notiñ tārēm χūñt tēli,
χum rautal, nē rautal*

825 *jelpiñ jā tit oss āli!*

*χūñt taχ alχä minnē χum,
χūñt taχ lāñχä minnē χum
ti māt vit vāssi' ul oss aji,
pūri-āni, pūri-pūt oss ūñttāli!*

a midőn az ember idejebeli világ fog támadni,
férfinak érinthetetlen, nőnek érinthetetlen

825 *szent folyó hadd legyen itt!*

Ha egykor erre fölfelé utazik ember,
ha egykor erre lefelé utazik ember,
e helyen vizet többé sohase igyék,
áldozatétel-edényt, áldozatétel-üstöt állítgasson!

VIII.

A múnkeszi Hadisten (*Xānt-tārem*).

A fölemelkedett-makkréce-magasságú-fejedelemlhős öcsikéjének,
a Hadisten öregnek hősi éneke.

Lapém-pirwä-lūlit-ātēr apγä, Xānt-tārem
ājkä tērniñ ērγä.

Lapém-pirwä-lūlit ātēr
akim-ājkärišné
pupγēt-sip lūlit ūsērišēmt,
tārmēt-sip lūlit ūsērišēmt
5 *nāri' la'ilēp māñ ātēr jānmēltēlawēm,*
nāri' kātēp māñ ātēr jānmēltēlawēm. —
kaniñ ūs kanēmne kwonä kwāliłāle'im :
Lapém-pirwä-lūlit-ātēr
akim-ājkärišné ānšēm

Fölemelkedett-makkréce-magasságú fejedelemlhős,
öreg bácsikám
bálványok nyaka magasságú váracskámban,
istenek nyaka magasságú váracskámban
5 zsenge lábú kis fejedelemlhöst nevelget engem,
zsenge kezű kis fejedelemlhöst nevelget engem. —
Téres váram terére kimendegélek,
Fölemelkedett-makkréce-magasságú fejedelemlhős
öreg bácsikám uraló (birtokolta)

- 10 *χotāl' ālnē ajāñ χum saw pīγēm*
pumä nāl jonγe'it,
nirä nāl jonγe'it.
χotāl' ālnē ajāñ χum saw pīγēmne
χum-puñk jänit nūr-lākil
- 15 *ta sänχwäsēlawēm :*
noγs-sāχi akw' pālēm
jot nujimtēlawē
χum-puñk jänit nūr-lākim
ta višsentilēm,
- 20 *Lapēm-pirwä-tülüt-āter*
akim-ājkärišné āñšēm
ajāñ χum saw pīγēt-nūpēl
at tulāp tulāñ la'ilēl
ta ālmētilēm.
- 25 *χotāl' ālnē ajāñ-χum saw pīγēm*
kātiñ āpēr kwoss vāriliänl,

- 10 mindenfelé levő apródférfi sok legényem
 fűszár-nyíllal játszik,
 vessző-nyíllal játszik.
 Bármerre levő apródférfi sok legényem
 férfi-fej nagyságú szíjlabdával
- 15 dobál íme engem :
 nyusztprémes subám egyik felét
 magával rántja.
 Férfi-fej nagyságú szíjlabdámat
 most megfogom,
- 20 Főlemelkedett-makkrécze-magasságú fejedelemhős
 öreg bácsikámat uraló
 apródférfi sok legény felé
 öt ujjú ujjas lábbal
 ím emelintem.
- 25 Bármerre levő apródférfi sok legényem
 kézbeli ügyességet noha kifejtének (csinálnak),

la'iliñ āpér kwoss vāriiānl
 ʒum-puñk jānit hūr-lākil
 ta āmértélawét.

30 ajāñ ʒum saw pījēm lāwile'it :
 «ti jānit kātēn-jōr ālmilēm,
 ti jānit la'ilēn-jōr ālmilēm :
 Nāʒēr-pāsi'-voikēn-ātēr jājēn alēm-sis
 ʒotāl jāliiālmēn ? »

35 kātēm śāmtal ta porāt ālilēm,
 la'ilēm śāmtal ta porāt ālilēm.
 Lapēm-pirwä-lūlit-ātēr
 akim-ājkāriśné
 us ti jānméltélawēm ; —

40 ʒumlē vāriiilēm ? !
 tajēʒ luwēm jānimāli,
 tajēʒ ūqwlēm jānimāli,

lábbeli ügyességet noha kifejtenek,
 férfi-fej nagyságú szijlabdával
 mégis levágódnak (fölmerődnek).

30 Apródférfi sok legényem [erre emígy] szólal :
 «Ha kezed ereje ilyen nagy volt vala,
 ha lábad ereje ilyen nagy volt vala :
 Czirbolya-toboz-mogyorójához-hasonló-fejérségű fejedelem-
 hős atyád megölésekor

hol járkáltál volt ? »

35 Kezem pedig erőtlen volt akkor,
 lábam pedig erőtlen volt akkor.
 Fölemelkedett-makkréce-magasságú fejedelemhős
 öreg bácsikám
 im még csak most nevelget engem ; —

40 mikép cselekedjem ? !
 Majd később megnő a csontom,
 majd később megnő a húsom,

*āšēm-nur ul kinsilēm,
jāγēm-nur ul kinsilēm?!*

*

- 45 *Kātēm jānimēs, la'ilēm jānimēs.
ajāñ γum-pīγēm-nūpél lāwe'im :*
«*Sar pīkēm ! tauliñ uj γansāñ γāp vārān,
la'iliñ uj γansāñ γāp vārān !*»
tauliñ uj γansāñ γāpél vārawēm,
50 *la'iliñ uj γansāñ γāpél vārawēm.
tauliñ uj γansāñ γāpén tālimēn,
la'iliñ uj γansāñ γāpén tālimēn,
lunt-saγ mēsiñ jā γṣit
mēn nātéltālimēn,*
55 *vās-saγ mēsiñ jā γṣit
mēn nātéltālimēn.
Pupi'zjā-sūntrišmēnnē joγtimēn.*

atyám bosszúját ugyan hogy ne keresném,
apám bosszúját ugyan hogy ne keresném?

*

- 45 *Kezem megnőtt, lábam megnőtt.
Apródlegényemhez szólok :*
«*Immár fiacskám, szárnyas állat [rajzával] ékesített hajót
késztsetek,
lábás állat [rajzával] ékesített hajót készítenek !*»
Szárnyas állat rajzával ékesített hajót készítenek nekem,
50 *lábás állat rajzával ékesített hajót készítenek nekem.
Szárnyas állat rajzával ékesített hajóba mi ketten beszállunk,
lábás állat rajzával ékesített hajóba mi ketten beszállunk,
lúdbél módjára kacskaringós folyó hosszában
úsztatunk mi ketten,*
55 *réczebél módjára kacskaringós folyó hosszában
úsztatunk mi ketten.
Bálványos folyócskáknak torkolatához érkezünk.*

tquliñ kārēs-pitiñ nāñk
tot lūlilēnätä.

60 *tquliñ kārēs-pitiñ nāñk*
jol jäktēlilmēn.
sāreḡ-sam ḡansāñ ta'ilem
añ kārēs-pitiñ nāñk-āñkwälēmnē
tū mastililēm.

65 *ḡasli-sq̄w nuje'im, tū tūjtḡate'im.*
añ tquliñ kārēs joḡtilāli ;
sirejim viśsentē'im, tū jḡmīlē'im,
sip-luwä sup'i sairēpālilēm.
akw' tquliñ kārēs ḡs joḡtilāli,
 70 *sip-luwä ḡs sup'i sairēpālilēm.*

*

Ajäñ ḡum-piḡēm-nūpēl läwe'im :
«ti lunt-saḡ mēsiñ ḡśśä jā,

Szárnyas kárész-madár fészkével megrakott vörösfenyő
 áll ím ottan.

60 A szárnyas kárész-madár fészkével megrakott vörösfenyőt
 mi levagdadjuk,
 lazac szem módjára pikkelyezett pánczélomat (ékesített
 ruhámat)
 ama kárész-madár fészkes vörösfenyő tuskójára —
 oda ráöltöm.

65 Mohkérget vájok föl (nyúzó), oda rejtőzködöm.
 Ama szárnyas kárész-madár megérkezik ;
 kardomat veszem, oda megyek,
 a nyakát ketté vagdalom.
 Még egy szárnyas kárész-madár jödögél,
 70 nyakát szintén ketté vagdalom.

*

Apródlegényemhez szólok :
 «Eme lúdbél módjára kacskaringós keskeny folyón,

- ti vās-saχ mēsiñ āśśū jā*
pūkwē sar ās minilimēn!»
 75 *toχ ēlāl' minilimēmēn,*
Lāpēχ-aul sāt ātēr ūnlénē mān
lapā joχtilimēn, pāi' pūχtilimēn.
ajāñ χum-pīχēm-nūpēl lāwē'im :
«nañ sar ti tquliñ uj χansāñ χāpēmēn
 80 *ti ūnlilāln! am pā jālilālē'im.»*
pāi ti jāmilē'im,
Lāpēχ-tūr-vātan nēile'im,
Lāpēχ-ārit pūlēnē lāñχēn pate'im,
Lāpēχ-tūr-vātan tū tūjχate'im.
 85 *akwē māt toχ tūjχatēm māmt*
Lāpēχ-ārit pūluñkwē ti jāme'it.
ūs-puñk namiñ nē,
ūs-puñk sujiñ nē
kit ēñkajū jot ti jāmilālim.

- eme réczébél módjára kacskaringós keskeny folyón
 fiúcska immár ismét mendegéljünk!»
 75 Ím tovább mendegélünk,
 Lápéχ-végi hét fejedelembős lakó helyéhez
 közel érkezünk, a partra kapaszkodunk.
 Apródlégényemhez szólok:
 «Te immár ezen szárnyas állat rajzával ékesített hajónkon
 80 maradj veszteg (ülj)! Én fölfelé mendegélek.»
 Ím fölfelé lépdelek,
 Lápéχ tó partjához érkezem,
 a Lápéχ-beli lányok fürdő útjára jutok,
 Lápéχ tó partjához oda rejtőzködöm.
 85 Egy helyt a mint így rejtőzködöm,
 a Lápéχ-beli lányok ím fürdeni jönnek.
 Város feje, a neves nő,
 város feje, a híres nő
 két szolgálójával ím lépdegelnek.

- 90 *jəmē'āk w āñχwsələy'te'it,*
Lāpèχ-tūr vātanel nalu va'ile'it.
añ am nalu tū jəmīle'im,
ūs-puñk namiñ nē,
ūs-puñk sujiñ nē
- 95 *vit-kiwérnē jolä jəmäsälilēm.*
śāñsi-lilitä, vörös-lilitä
ti tälipañkwē voräti :
māt sāt ātēr ti kāsüläli,
vit sāt ātēr ti kāsüläli.
- 100 *nañtēm χulilälēm, ti tārätäläslēm.*
ūs puñk namiñ nē,
ūs-puñk sujiñ nē
am nūpälēm lāwi :
«nañ jilpi jāñimēm
- 105 *nāri' kätép māñ ātēr,*
nāri' la'ilép māñ ātēr !

- 90 Szépecskén levetköznek,
 Lápèχ tó partjáról alászállnak.
 Most én oda lelépdelek,
 város fejét a neves nőt,
 város fejét, a híres nőt,
- 95 a vízbe alátaposom.
 Veréb-lelke, vércse-lelke
 ím elszakadni törekszik (majd elhagyja):
 íme a földbeli hét fejedelemlégy idézi,
 íme a vízbéli hét fejedelemlégy idézi.
- 100 Megsajnáltam (elmém fölemelkedett) s ím elbocsátottam.
 Város feje, a neves nő,
 város feje, a híres nő
 énhozzám szól:
 «Te most (ujonnan) nevelkedett
- 105 zsenge kezű kis fejedelemlégy,
 zsenge lábú kis fejedelemlégy,

- am sãñši-lili-aulèm,*
am vōrēs-lili-aulèm
nañ zartañkwè ti vorätilèn :
 110 *çanal nãr ta-pãlnël*
Xúpãrilēki sarãn q̄tēr q̄jkēm joçtipël
ti pupçēt-sip lūlit ūserisēnnē,
ti tãrmēt-sip lūlit ūserisēnnē
pãnti' totnēmën jui-pãlt
 115 *tū ūsējãlimën.*
nañ tãrmélën āri-sãp tū sãsimën,
nañ tãrmélën p̄i'-sãp tū sãsimën.»
toç potértãlēm. — am lãwe'im :
«nañ ãnēm túlt ãniñ sãtãñën ul q̄ñsãln !»

*

- 120 *Án ti pupçēt-sip lūlit ūserisēmñē,*
ti tãrmēt-sip lūlit ūserisēmñē

- az én veréb-lelkem végét,
 az én vércse-lelkem végét,
 ím te kiszakítani törekedtél :
 110 ha majd egykor az Ural túlsó feléről
 Xúpãrilēki zürjén fejedelemhős öregem megérkezik,
 ebbe a bálványok nyaka magasságú váracskádba,
 ebbe az istenek nyaka magasságú váracskádba, —
 miután majd [a földdel] egyenlővé hordtuk,
 115 oda fogunk mi majd várost alapítani. [szórni,
 Te föléd leány [csecsemő alól való] fatörmeléket fogunk
 te föléd fiú [csecsemő alól való] fatörmeléket fogunk szórni.]
 Így beszélt. — Én felelek :
 «Te csak engem valami könnyen hozzáférhető nagy szeren-
 csének ne tarts !»

*

- 120 Most ezen bálványok nyaka magasságú váracskámból,
 ezen istenek nyaka magasságú váracskámból

- jū jāmīle'im.*
an̄ ɣultēm ajāñ ɣum-p̄rēm-pālt
tū jāmīle'im.
- 125 *tquliñ wj, la'iliñ wj ɣansāñ ɣāpél,*
lunt-saɣ mēsiñ q̄ssū jā koililimēn,
vās-saɣ mēsiñ q̄ssū jā nawlilimēn.
puɣrēt-sip lūlit, tārmēt-sip lūlit
ūsérisémné joɣtmēmēt
- 130 *jāñkiñ tāl tēlimēm,*
tūjtiñ tāl tēlimēm.
jāñkiñ tāl ɣālemā jui-pālt,
tūjtiñ tāl ɣālemā jui-pālt
muñmiñ tū ēlā ɣāltlilū,
- 135 *sāñkiñ tū ēlā ɣāltlilū :*
n̄q̄r ta-pālnél ta-kwoss ūrilū,
Xūpārilēki sarān ātēr at joɣti.
muñmiñ tū ɣālemā jui-pālt,

vissza lépdelek.

Ama hátrahagyott apródlegényemhez
oda lépdelek

- 125 a szárnyas állat, lábas állat rajzával ékesített hajóval,
 a lúdbél módjára kacskaringós keskeny folyót követjük,
 a récebéél módjára kacskaringós keskeny folyót űzzük.
 Bálványok nyaka magasságú, istenek nyaka magasságú
 váracskamba miután visszaérkeztünk,
- 130 jeges tél állott be,
 havas tél állott be.
 A jeges tél elmúlta után,
 a havas tél elmúlta után
 izzadságos nyarat töltünk el,
- 135 napheves nyarat töltünk el :
 az Ural túlsó feléről, noha várunk reá,
 Xúpárilēki zürjén fejedelemlhős nem jön.
 Az izzadságos nyár eltelte után,

- sāñkiñ tū χālēmā jui-pālt*
 140 *ašerēm turpā turiñ vōt vārilem.*
χotēm ālnē χātelt anī nār ta-pālnēl
Xūpārilēki sarān ātēr χāntā rāñχulāli.
ajāñ χum saw pīχānēm
ta χāntlañkwē patīlamēt.
- 145 *ajāñ χum saw pīχānēm*
toχ χāntlimanl akw'-mat χātelt
am-nūpélēm ta joχtilālmēt :
«tāsēm nārā, tāsēm vāj masnē kōm
manaūn ātrū majēn !»
- 150 *anī am sārēχ-sam χansāñ ta'ilēm*
nōχsiñ vāχēn num pālēn
nāñχ χōptilālilēm.
tāltiñ paul tāltēmne
nalu jāmilāle'im,
- 155 *tāltiñ ūs tāltēmne*

- a napheves nyár eltelte után
- 140 hideg zúgású (hangú) zúgó szél támadt.
 Valamelyik napon [egyszer csak] az Ural túlsó feléről
 Xúpárilēki zürjén fejedelemhős hada kiáltoz.
 Apródférfi sok legényem
 most hadakozni kezd.
- 145 Apródférfi sok legényem
 a mint így hadakozik, egy napon
 énhozzám jön im el : [időt
 «Hogy száraz botost, száraz harisnyát ölthessünk, arra kis
 óh adj nekünk, fejedelmünk !»
- 150 Most én lazacz szem módjára pikkelyezett pánczélomat
 nyusztbőrös vállam fölé
 fölkapdosom.
 Réves falvam révéhez
 lelépdegélek,
 155 réves városom révéhez

nalu jamilāle'im.

ań nār ta-pāl sāt ātēr-pālt

nalu joxtilāle'im.

kit pāl ālné náliń kan lūleū,

160 *χūrém pāl ālné jautiń kan lūleū.*

toχ χāntléneū χalt

ań nār ta-pal sāt ātēr

ti ojilāle'it.

tan ojémanl jui-pālt

165 *pā jāmīle'im,*

liliń vōntēr kit josä

ti votāntiāřém,

ań ojém nār ta-pāl sāt ātēr

ti nawliliäném.

170 *lunt-saχ mēsiń jā mēsit,*

vās-saχ mēsiń jā mēsit

ti ūriliäném. ti joxtile'it.

lelépdegélek.

Amaz Ural-túli hét fejedelemlhőshöz

leérkezem.

Két felől való nyílas küzdő téren állunk,

160 három felől való íjas küzdő téren állunk.

A mint így hadakozunk,

amaz Ural-túli hét fejedelemlhős

ím futásnak indul.

Miután ők megfutottak,

165 föllépdelek a partra,

eleven vidra [gyorsaságú] két hótalpamat

ím fölcsatolom,

amaz elfutott Ural-túli hét fejedelemlhőst

ím ūzőbe veszem.

170 A lúdbél módjára kacskaringós folyó fordulójánál,

a réczébél módjára kacskaringós folyó fordulójánál

várom ím őket. Ím megérkeznek,

χūrēm puñkpä āñt-sāχarim
ti pinéltáslēm,

175 *χūrēm puñkpä āñt-sāχarim*
ti tārätülēm :

lunt minnē χara χal
χarai' χūrtélawé,
vās minnē χara χal

180 *χarai' nužilawé.*

an' nūr ta-pāl sāt q̄tér
mat-kēm ti nujrelālimé,
akw' q̄tér q̄s élāl' ojilāli.
χūrēm puñkpä āñt-sāχarim

185 *q̄s pintéltülēm,*

q̄térrišém lajim nāl palitné
ti ālmélālimé.

ta patēm mātūt nār āχwtési'
ēlä qumlālēm.

Három fogas bunkós szaru-nyílamat
 ím [az íjra] helyezem,

175 három fogas bunkós szaru-nyílamat
 ím eleresztem :

lúd-járó [erdő-] köz a mily széles,
 oly szélesre horzsolja le [az ellenfél testét],
 récze-járó köz a mily széles,

180 oly szélesre nyúzza le.

Most az Ural-túli hét fejedelemlhős
 a mennyire meg van nyúzza :

egy fejedelemlhős mégis odább menekül.

Három fogas bunkós szaru-nyílamat

185 ismét az íjra helyezem :

az én fejedelmecskémet kilőtt nyíl távolságnyira
 emeli ím el.

Azon a helyen, a hová hullott, kopár kővé
 változott (ömlik) el.

- 190 *tū kwoss joχtīlāle'im :*
ūār āχwtēsī' ēlā gumlālēm,
puñk-sqwä kātēmne
at ti pattīlālmēm.

*

- Jū ti jōñχīlāle'im.*
- 195 *Lāpēχ-gul sāt q̄tēr ūnlēnē*
pīγiñ ūsēn, āγiñ ūsēn ti minē'im.
Lāpēχ-tūr-vātan ti nēile'im :
añ Lāpēχ-tūr sāt q̄tēr
tot ti pūrlaxte'it.
- 200 *añ ūrēm-uj kwonsiñ ta'ilēm*
nāñχ χōptīlālēm.
añ ūrēm-uj kwonsiñ ta'il-lqmtēl
Lāpēχ-tūr-ūlttē ta lakwile'im,
ūrēm-uj kantiñ tūrēl ujile'im.
- 205 *añ Lāpēχ-gul sāt q̄tēr*

- 190 A mint oda érkezem :
 kopasz kövé változott el ;
 feje bőrét kezemhez
 így nem kaphattam (ejthettem).

*

- Ím visszafelé fordúlok.
- 195 A Lápēχ-végi hét fejedelemhős lakta
 fias városba, leányos városba megyek im.
 Lápēχ tó széléhez érkezem :
 ama Lápēχ tóbeli hét fejedelemhős
 im ott vendégeskedik.
- 200 Én most »erős állat» (medve)-karmos pánczélsruhámat
 fölkapdosom,
 amaz »erős állat»-karmos pánczélsruhában
 a Lápēχ tón átszököm,
 »erős állat» haragvó ordításával úszkállok.
- 205 Erre a Lápēχ-végi hét fejedelemhős

- nalu ti xajtilé'it,*
Lāpêx-tūr vātan ānēm ūriānl.
pāi' xanilālē'im,
an' nūrēm-uj kwonsiñ ta'ilēm
 210 *pq̄xēn xossulilēm,*
xūrēm puñkpā ānt-sq̄xarim
ēlāl' pinēltāilēm.
akw' lim nālēm-tēl xqt q̄tēr
lunt minnē xara xal
 215 *xarai' xūrtēlawē,*
vās minnē xara xal
xarai' nujilawē.
an' Lāpêx-gul sātīt q̄tēr
kankānl ojilālēm.
 220 *Lāpêx-gul sātīt q̄tēr kankānl*
ta' nawlilālē'im.
noxsiñ sispā saw ur

- ím a folyó felé futkos,
 a Lápêx tó partján engem vár.
 Partra érek,
 amaz «erős állat»-karmos páncélsruhámat
 210 félre hajítom,
 három fogas bunkós szaru-nyilamat
 íjamra helyezem.
 Egy kilótt nyilammal hat fejedelemlőnek —
 lúd-járó köz a mily széles,
 215 oly szélesre horzsolódik le [teste],
 récze-járó köz a mily széles,
 oly szélesre nyúzódik le [teste].
 Most Lápêx-végi hetedik fejedelemlős
 nagybátyjuk megfutott.
 220 Lápêx-végi hetedik fejedelemlős nagybátyjukat
 ím üzőbe veszem.
 Nyusztos hátú sok hegyet

- sawä ojilālili,*
ujiñ sispä saw ur
 225 *sawä ojilālili.*
toχ áawlilimémt ta joχtilém.
kit-pāl ālné núli-uj
ness tūstχatimēn.
kitti' minémēn jui-pālt
 230 *Lāpēχ-qul jāni' ūs*
āri-sāp, pī' sāp nalu sāsīlamém.
añ ūs-puñk namiñ nē,
añ ūs-puñk sujiñ nē
tūp χūltēptālém.
 235 *akw' pēs-luwä supī' rātilāle'im,*
akw' kāt-luwä supī' rātilāle'im.
añ pupχēt-sip tūlit ūserisémne
ta totilālilém,
añ tārmēt-sip tūlit ūserisémne

- sok számban fut által,
 medvés hátú sok hegyet
 225 sok számban fut által.
 A mint így üldözöm, im utólérem.
 Két felől levő esküvő állatként
 csak [egymással szembe] helyezkedünk.
 Miután ketté váltunk,
 230 a Lápēχ-végi nagy várost
 mint leány-[csecsemő alól való] fatörmeléket, mint fiú-[cse-
 csemő alól való] fatörmeléket szórom a folyóba.
 Ama város fejét, a neves nőt,
 ama város fejét, a híres nőt
 hagyom meg csak egyedül.
 235 Egyik csipőcsontját ketté verem,
 egyik kezezsontját ketté verem.
 Ama bálványok nyaka magasságú váracskámba
 viszem el őt erre,
 amaz istenek nyaka magasságú váracskámba

240 *ta totilālilēm.*
āwi-sīrkipnē tū šältēmtilēm,
lqutɣatnē pāñk vit taw tärmēl
ta sqsentālawē.

*

Añ mōl nuriñ nqmtēm ta nūsīlālēm,
 245 *añ mōl nuriñ nqmtēm ta sēɣīlālēm ;*
q̄s ti nuriñ nqmtēm ɣotāl' ēlā totilēm ?
kwālēm jā tq̄ɣän totilēm,
minēm s̄q̄jim tq̄ɣän nawlilēm.
sāt ujt̄sī ūnlēnē nār nāñk q̄ltēm
 250 *sisiñ kwol sisāt t̄ulē'im.*
toɣ t̄ulimēm sāt ujt̄sī jāɣänl
ɣumlē suj̄t̄ilī :
«p̄kwē ! nañ ti sisiñ kwol sisāt
ɣumlē t̄ulilālē'in ? jū šältilālēm,

240 *viszem el őt erre.*
 Ajtó sarkába dobom oda,
 a mosdó piszkos vizet ő reája
 szokták ezentúl öntögetni.

*

Minapi bosszúálló elmém ím megnyugodott,
 245 *minapi bosszúálló elmém ím lecsillapodott (törlődött) :*
 most hát ezt a bosszús elmémet ugyan merre irányozhatom
 torkolló folyó forrásához viszem, ismét?
 eredő patak forrásához tűzöm.
 Hét manó lakta, karesú vörösfenyűből egyberótt,
 250 *mögös ház mögében állok.*
 A mint így állok, a hét manó atyja
 ím miképpen szólal meg :
 «Fiúcska ! te ezen mögös ház mögében
 minek (hogyan) álldogálsz ? Lépj be !

- 255 *sāt ujtsi pīrānēmtēl*
ma'ilān akwān vortxateyēt-pēl
χoti χumin lōñχ ūniñ sātāñ vol lūlīli ?
χoti χumin kāt ūniñ sātāñ vol lūlīli ?»
jū jāmīlāle'im, jū sāttilāle'im,
- 260 *āwi-pālt χumlē sunsilēm :*
āwi-qul χasāp sajiñ pālt āri ūnli,
kwołl-pālt χumlē sunsilēm :
kwołl χasāp sajiñ pālt ās āri ūnli,
muli-pālt χumlē sunsilēm :
- 265 *muli χasāp sajiñ pālt ās āri ūnli.*
āwi-qul χasāp sajiñ pālnēl
ēlā jāmīle'im,
kwołl χasāp sajiñ pālnēl
ēlā jāmīle'im,

255 Hét manófiammal

ha melleiteket egymásnak feszítitek,
 melyik férfi közületek állja meg a bálvány nagy szerencsésjű
 helyét [értsd: melyik szerencsésebb a birkózásban],
 melyik férfi közületek állja meg a kéz nagy szerencsésjű
 helyét?»

Bemendegélek, belépdelek,

260 az ajtó melletti szobarekeszben a mint nézem :

az ajtó-végi függő kárpittal eltakart szobarekeszben egy
 leány ül,

a középső szobarekeszben a mint nézem :

a közép kárpittal eltakart szobarekeszben ismét egy leány ül,

a vendég szobarekeszben a mint nézem :

265 a vendég sarokbeli kárpittal eltakart szobarekeszben ismét
egy leány ül.

Az ajtóvégi függő kárpittal eltakart szobarekesztől

odább mendegélek,

a közép kárpittal eltakart szobarekesztől

odább lépdelek,

- 270 *muli-pālne tū sältilāle'im.*
rusiñ t̄r pinem āri-pāχen
tū ūnttilē'im,
vātāñ t̄r pinem āri-pāχen
tū ūnttilē'im.
- 275 *toχ ūnlénem χalt tūlmaχ-ājkū*
kwonel ti nēilāli,
χasāp sajiñ pālēm-nūpēl
m̄irχimē ti j̄m̄ilāli.
Sāt-ujtsi-ātēr j̄r̄ā χunlē lāwi :
- 280 «*p̄ikwē pojten ! t̄l alām*
r̄awn'-utēl toχ χūn ālilawē ? !»
añ tulmaχ-sq̄wā χot āñχwītālītā,
l̄ēñχné n̄ñχ ta taχūtītā :
manā tēlēm nāj-p̄iχi' ta jēmtilēm,
- 285 *manā tēlēm ātēr-p̄iχi' ta jēmtilēm !*
jolā ūnttilāli ; toχ ūnlilimātā

- 270 a vendégrekeszhez oda mendegélek.
 Rojtos kendőt öltött (tett) leány mellé
 oda ülepedem,
 csipkés kendőt öltött leány mellé
 oda ülepedem.
- 275 A mint így ülök, egyszer egy borz bácsi
 jelentkezik be ím kívúlról,
 függő kárpittal eltakart rekeszemhez
 ím morogva lépdegél.
 Hét-manó-fejedelemhős atyja ím miképpen szól :
- 280 «Fiúcska, légy veszteg ! Lám, ki ezentúl
 rokonunk lesz, avval hogyan szabad így viselkedni (élni) ?»
 Most borz-bőrét ím levetkezi,
 a szegre ím fölakasztja :
 minő fejedelemasszony szülte ifjúvá változott át,
- 285 minő fejedelem nemzette ifjúvá változott át !
 Leül ; a mint így ül :

- kwonél sālī=purn'-uj-ājkā nēilāli.
 χasāp sajiñ pālēm-nūpél
 kantiñ turél ti jāmīlāli.
 290 Sāt-ujtsi-ātér jāγä χumlé lāwi :
 «pīkwé pojten ! tīl alām
 rəwn'-utél toχ χūn ālīlawé ? !»
 añ sālī=purn'-uj sqwä χot āñχwītālitü,
 lēñχné nāñχ ta tarātītü :
 295 manā tēlēm nāj-pī' ta ālīlénätä,
 manā tēlēm ātér-pī' ta ālīlénätä.
 jolä ūnttīlāli, toχ ūn'limätä
 kwonél vōrt-ālné-ājkā q̄s nēilāli.
 χasāp sajiñ pālēm-nūpél
 300 miriñ turél ti mirγīlāli,
 kantiñ turél ti jāmīlāli.
 Sāt-ujtsi-ātér jāγä χumlé lāwi :
 «pīkwé pojten ! tīl alām

- kívúlról farkas (rénszarvas harapó állat) bácsi jelentkezik.
 Fügő kárpittal eltakart rekeszem felé
 ím haragos hanggal lépdegél.
 290 Hét-manó-fejedelehmős atyja ím miképpen szól :
 «Fiúcska, légy veszteg ! Lám, ki ezentúl
 rokonunk lesz, avval hogyan szabad így viselkedni ?»
 Most farkas-bőrét levetkezi,
 a szegre ím fölakasztja :
 295 minő fejedelemasszony szülte ifjú ím ő,
 minő fejedelem nemzette ifjú ím ő !
 Leül ; a mint így ül :
 kívúlról ismét medve (erdőben lakó) bácsi jelentkezik.
 Fügő kárpittal eltakart rekeszem felé
 300 ím morgó hanggal morog,
 ím haragvó hanggal lépdegél.
 Hét-manó fejedelehmős atyja ím miképpen szól :
 «Fiúcska, légy veszteg ! Ki ezentúl lám

- rəwn'-utél toχ χūn ālīlawé ? !»*
 305 *vōrt-qlnē-ājkā sqwā χot ānχwitālitā,*
lēnχné nānχ ta taχātītā :
manā tēlēm nāj-pīri' ta jēmtilēm,
manā tēlēm q̄tēr-pīri' ta jēmtilēm.
jolā ūnttilāli, toχ ūnlimātā
 310 *kwonēl ūilā ujtši akw'-torī' joχte'it.*
kantiñ nāmtél jāmīle'it,
lawiñ nāmtél jāmīle'it.
Sāt-ujtši-q̄tēr jāyānl χumlē lāwi :
«manērāi' toχ kantiñ nāmtél ālīlājīn,
 815 *manērāi' toχ lawiñ nāmtél ālīlājīn ?*
nāj-vāpsi', q̄tēr-vāpsi' tawā lāwelān !»

*

Sāt-ujtši-q̄tēr upēm-pālt
ēlā ti ālmejāsēm.
toχ ālīlénēm χalt

- rokonunk lesz, avval így mikép szabad viselkedni ?»
 805 Medve bácsi bőrét levetkezi,
 im a szegre fölakasztja :
 minő fejedelemasszony szülte ifjúvá változott im,
 minő fejedelem nemzette ifjúvá változott im !
 Leül ; a mint így ül :
 310 kívülről négy manó egyszerre érkezik be.
 Haragvó elmével lépdelnek,
 dühös elmével lépdelnek.
 Hét-manó-fejedelemhős atyjuk im miképpen szól :
 «Haragvó elmével miért viselkedtek úgy,
 315 dühös elmével miért viselkedtek úgy ? [zéték őt !»
 istennőcskétől rendelt vőnek, istenkétől rendelt vőnek nevez-

*

Hét-manó-fejedelemhős ipamnál
 im továbbra letelepedtem.
 A mint így éldegélek :

- 320 *uj-la'il çarés takwés vārs,*
āmp-la'il çarés takwés vārs.
minuñkwé ti patile'im.
solñ vōr sāt çalt jāmimēm
çār-pāsi' jänit kit loñi kapajēm,
- 325 *uj-pāsi' jänit kit loñi kapajēm*
qu-vquñ jāmés turél lūlilei'.
qu-vquñ jāmés turél lūlné māné,
tūlè ti jāmīle'im.
pūt-pāñk voipi jāmés nóçs
- 330 *ti ūnlilāli,*
pūt-pāñk voipi jāmés nóçs
tūjā ūriñ çqsä çātél
ti-kwoss alililēm,
takwés ūriñ çqsä çātél
- 335 *ti-kwoss alililēm :*

- 320 szarvas lába [nyoma látható] vékonyhavú ősz lett (őszet csinált, t. i. Numi-Târem atyám),
 eb lába [nyoma látható] vékonyhavú ősz lett.
 Ím indulni készülődöm.
 A mint a deres erdő hét közében járok,
 szarvastulok nagyságú rettenetes két vadászkutyám,
- 325 szarvas-tinó nagyságú, rettenetes két vadászkutyám,
 «au, vau» jeles hanggal álldogál.
 «Au, vau» jeles hanggal álló helyükre
 im oda lépdegélek.
 Űst kormához hasonló [feketeségű] szép nyuszt
- 330 üldögél im [ottan].
 Űst kormához hasonló szép nyuszt —
 soká tartó, hosszú tavaszi napon által
 hiába vadászgatom,
 soká tartó, hosszú őszi napon által
- 335 hiába vadászgatom :

*akw'-mūs at alyatīli,
tīl-pēl χot ūstīlem.
pāχēmne kwoss āñkwātāle'im :*

340 *tit lūlīlēnātā,
ań rusiñ tār pinēm nāj
tit lūlīlēnātā.
vātāñ tār, rusiñ tār pinēm nāj
χūmlē lāwi :*

345 *«nañ ti χātēl am jotēm
χūmlē ti kāpēte'in ?
ti-kēm nqmtēl ālnēn ti
ānēm at ti vāsšintāle'in ? »
ań puprēt-sip lūlit ūsērisēmne*

350 *ta totīlīlēm,
tārmēt-sip lūlit ūsērisēmne
ta joχtīlimēn.*

semmikép se hagyja magát megöletni,
sőt azután nyomát is veszttem.

Amint [egyszer] mellém pillantok :
hát egy csipkés kendőt öltött asszonyka

340 áll íme itten,
hát egy rojtos kendőt öltött asszonyka
áll íme itten.

Csipkés kendőt, rojtos kendőt öltött asszonyka
ím miképpen szól :

345 «Te e mai napon énvelem
hogy úgy huzakodol, hogyan van ?
Olyanféle gondolattal vagy te tán,
hogy engem már észre sem veszel ? »
Most bálványok nyaka magasságú váracskámba

350 viszem ím őt,
istenek nyaka magasságú váracskámba
érkezünk ím meg.

āri jisiñ notīñ ārt
 ēlā ūnttīlīmēn,
 355 pī' jisiñ notīñ ārt
 ēlā ūnttīlīmēn.

Leány-gyermekbeli koros, idős nemzedéket (időt)
 alapítunk jövőre [értsd: leányokat nemzünk],
 855 fiú-gyermekbeli koros, idős nemzedéket (időt)
 alapítunk jövőre.

IX.

A vorjä-falvi istenek (*Vörjä-ätért*).

A vorjäbeli fejedelemhősök hősi éneke.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

V u o r j ä j é r i .

*Pał¹ jüpä jüung vuortä
 jäüvän² soattvesau.³
 ne rątal⁴ lulve⁵ pitt
 kęęę⁶ ńęll soattvesau.²
 5 rąęę⁷ unńli kęęę ńęll soattvesau.
 jérikä⁸ korom⁹ ęter soattvesau.*

*

*ąjung¹⁰ kumpit kvänn¹¹ kualét
 mąęę¹² pąęęę¹³ jąęęęęęę¹⁴ sui¹⁵
 numi tąęęę jąęę nukva kęęęę.¹⁶
 10 ąimąęęę kęęęęę¹⁷ jąęęęęęę
 jąęę nurke¹⁸ ąęęęę¹⁹
 tębä taim²⁰ kęęęęęęę tąęęę
 neš²¹ šęęęęęęę.*

*

Sűrű fájú fás erdőben [élnünk]
 rendelt bennünket igézetével atyánk,
 nőnek érinthetetlen vöcsök-fészkes
 ritka fájú földdel áldva igézett bennünket,
 5 iszap-ülő ritka fájú földdel áldva igézett bennünket,
 énekbeli három fejedelemhőssé igézett bennünket.

*

IX.

A vorjä-falvi istenek (*Vörjä-ätért*).

A vorjäbeli fejedelemhősök hősi éneke.

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Vörjä-ätért tērniñ ērjä.

*Pal' jiwpä jiwēñ vörtē
jǎrūwnē sātwsəquw,
nē rəwtal lūli'-piti
χarä noləl sātwsəuww,
5 raxt ūnli χarä noləl sātwsəquw,
ēri'-ke χūrēm ātēr sātwsəquw.*

*

*Ajāñ χum-pīt kwon kwāle'it,
marä pāχwte'it. — jānteuww patnē suj
Numi-Tārēm jāχännē nāñχ-χasili.*

10 *añ-mont χottē*

*jä'i minēm jā'i-nur-ke āškeuww;
tēpä tajim kwossēm-tqwēl'
ness šaxēnlawē.*

*

Az apródlegények az udvarra mennek, [zaja
játékbabra [czélozva] lőnek. — Az ijideg visszapattanásának
Numi-Tárém atyjukhoz hangzik (nyúlik) föl.

10 Hogyha valahol

atyától származó atyai bosszúokunk volna :
mint étke kifogyott nyírhéj-puttony héját
csakúgy verdesnök öklünkkel [ellenfelünket].

*

- Jéri toxti*²² *jéri qter, tau laui :*
 15 *naurämät mätä*²³ *nqmtanke oli*
*jällne*²⁴ *illmkals jäge nurr*
*kinžemä kuí*²⁵ *jäli*
*ness*²⁶ *pell tuk jäli.*²⁷
Ajan kum pieten
 20 *uožä lahua kêtitiä*
ajang kum piä pieten
*puott*²⁸ *sizä*²⁹ *mąhting jäli.*³⁰
*jäipien lating*³¹ *pätti.*
šät ätmen kum
 25 *ajung kum piengu*
*märrä menn*³² *kqaten näh märrämqus.*³³

- *
- Kit jiu qltem poqrre šqbitau.*
korom qter unlne jäll šqbitau.
korom qter kuine jäll šqbitau.
 30 *jäyü jommas kum jägä vívü ;*
pie jommas kum píe vívü.
*nql*³⁴ *tqalét ; mirr nql ätkätét.*
Jéri toxti, jéri ater
ätt täänpä täning iüü

- Az ének zengte [vivő] énekbeli hős, ő szól :
 15 «Gyermekek, ha valami kedvetek van [utazni] : [sen
 az utazó ember [csupán azon okból,] hogy atyai bosszút keres-
 ugyan hogyan utaznék?! Azon czél nélkül (csak úgy) is utaz-
 Apródlegényét hatik»
 város szerte küldözgeti.
 20 Apródlegénye
 míg egy étellel megrakott üst fővése tart, addig jár,
 atyjafiaihoz izenetet juttat.
 «Százötven férfi apródlegényünk
 unatkozó [t. i. mozgást kívánó] kezünk ize megunatkozott.

Ēri'-toti-ēri'-q̄tēr, taw lāwi :

- 15 «*nauramēt! matä nq̄mtän-ke q̄li,*
jälæ ēlēm-χq̄lēs jāγä-nur kinsimē
χūñ jāli? — ness-pəl tox jāli.»

Ajāñ χum-pīγä
ūsä lakwä kētītä.

- 20 *ajāñ χum-pīγä*
pētēm pūt sisä mañtiñ jāli,
jä'i-pīγäγän lātiñ patti.
«*sāt atpēn χum ajāñ χum-pīγänūw*
marēmanē kātän-nak marēmawēs.»

*

- 25 *Kit jiw q̄ltēm porü s̄q̄pitawé,*
χūrēm q̄tēr ūnlēne jol s̄q̄pitawé,
χūrēm q̄tēr χujne jol s̄q̄pitawé.
jäγä jqmēs χum jāγä v̄iwé,
pīγä jqmēs χum pīγä v̄iwé.

- 30 *nal tāle'it. mir nal atγate'it.*

Ēri'-toti-ēri'-q̄tēr
at tānpä tānēñ jiwä
γanl-pattūt totitā. — lāwi :
«*nauramēt! nq̄mtän-ke pati,*

- 25 Két fából egyberótt naszádót készítenek,
három fejedelehmős számára ülni való helyet készítenek,
fekünni való helyet készítenek.

A mely férfinak atyja jó, atyját viszik el,
a mely férfinak fia jó, fiát viszik el.

- 30 Fölszállnak [a naszádra]. A nép a folyóhoz gyülekezik.

Az ének zengte énekbeli fejedelehmős
öt húrú húros fáját [értsd: hárfáját]

hóna alatt hozza. — Így szól:

«Gyermekek! ha kedvetek tartja,

- 35 *kqnnl*³⁵ *pättlet tqtitä. laui :*
*ñgurämät nqntenke*⁴⁹ *päti*
tet tqpä täning jiu jett vilau ;
nqntenke ätt päti
*pqli*³⁷ *vuaškilm.*
- 40 *lauét : ti mätä kqsq*
*kqsq mä männr*³⁸ *koasel*
*mann*³⁹ *gi minungve pätiu.*
*mirr nqlltqlet. kqnte*⁴⁰ *raq vuive.*⁴¹
*äk*⁴² *poal raq squa*¹⁴³
- 45 *squmä anguen*⁴⁵ *jäl qtangni ;*⁴⁵
äkvü poal raq squen
*numi tqrom jägennä nunkve tquni*⁴⁶

*

Menn kosä menn vuät nätauxt.

änmätä laoltänä

- 50 *väigen uitpä tébing qass*
tqnn neilet. kär kaiti
kqsq vuolne tqnn neilet.
pätting vuql pätitä
*šämä*⁴⁷ *pqsing kumne*⁴⁸
- 55 *pätting vuql pättét vqua.*

- 35 ezen öt húrú húros fát vigyük magunkkal ;
 ha kedvetek nem tartja, akkor szétzúzom.»
 Felelnék : «Ezen földje hosszú hosszú földön
 minő vígsággal fogunk mi majd menni ?!»
 A nép fölszáll a naszádra. Hadi kiáltást tesznek.
- 40 Egyik fele kiáltó szavuknak
 kérges földanyjukhoz zeng alá,
 másik fele kiáltó szavuknak
 Numi-Târém atyjukhoz zeng föl.

*

- 35 *ti at t̄ānpä t̄āniñ jiu jot viɣlauw ;*
naṃtān-ke at pati : palī' voškilēm.»
lāwe'it : «ti mātä ḡsā ḡsā mā
manr kāsēl manki minuñkwē pateuw ?» —
mir nal tāle'it. ḡānt-rāḡ vqarwē. (?)
- 40 *akw' pqaal rāḡ-sqwān*
sawēñ mā āñkwānnē jolä ta'ini,
akw' pqaal rāḡ-sqwān
Numi-Tārēm jāḡānnē nāñḡä ta'ini.

*

- Man ḡsā, man vāfi nātawēt :*
- 45 *añ-mat lāwēltanē*
voikēn vitpā tēpēñ Āsnē
tān nēile'it,
ḡār ḡajti ḡsā vōl'nē
tān nēile'it.
- 50 *pattēñ vōl' pattatä*
samā posēñ ḡumne vāwē ;
samā postal ḡum
kwo'lēñ vōl' kwo'län tūp va'i.
samā posēñ ḡum lāwi :
- 55 *«pattiñ vōl' pattatät*

Hosszú, vagy rövid ideig úsztatnak :

- 45 *amaz úgynevezett*
fehér vízi táplálékos O-hoz
érkeznek űk ;
rénbika futására alkalmas hosszú folyófordulóhoz
érkeznek űk.
- 50 *A véges folyófordulónak végét*
az erős szemű (szeme fényes) férfi látja ;
a gyöngye szemű (szeme fénytelen) férfi
a közepes folyóforduló közepéig alig lát.
Az erős szemű férfi így szól :
- 55 *«A véges folyóforduló végén*

- šämä pǫstal kum
 kvätling vuql' kvätlén tuop⁴⁹ uj.⁵⁰
 šämä pǫsing kum loai :
 pättling vuql' pätitä
 60 uos unlnét⁵¹ nangi.⁵²
 šämä pǫstal kum laui :
 ness⁵³ urr⁵⁴ iǫall unlnét nangi.
 uoss⁵⁵ poal šäm läχ tǫut.⁵⁶
 šämä pǫsing kum laui :
 65 än pal'⁵⁷ iupä jivung vuǫr
 šimét unlpä jérikü
 korom ǫter nätnen⁵⁸ nangi.⁵⁹
 nätaut — uos tǫlnä⁶⁰ joǫtét.
 pä ätt puoǫtét.⁶¹
 70 aǫung kumpien pä kualét.
 jéri^{*} toǫti jéri ǫtren
 ilta poalét unless⁶² puott⁶³
 l'äpä⁶⁴ kǫššemtistä⁶⁵
 puott poangel⁶⁶ viltetem
 75 tǫil⁶⁷ napitistä. sui⁶⁸ jiu joǫmi ;
 tülä⁶⁹ päti tüle päti.⁷⁰
 *
 Soate⁷¹ soammus joǫtem
 soatem⁷² mui. téli⁷³ kǫtl joǫtem kum

úgy látszik egy város áll.»

A gyöngö szemű férfi [meg] így szól :

«Úgy látszik [ott] csupán egy hegyfok áll.»

A város felől észreveszik őket. —

60 Az erős szemű férfi [ott] így szól :

«Ama sűrű fájú fás erdőnek

közepében ülő énekbeli három fejedelemhős
úsztat erre, úgy látszik.» —

Úsztatnak, a város révéhez érkeznek.

65 Föl nem kapaszkodnak.

Apródlegényei kimennek a partra.

ūs ūnlénät nāñki.»

samä postal çum lāwi :

«ness ur-ñol ūnlénät nāñki.»

Ūs-pqal sampeltawēt. —

60 *samä poseñ çum lāwi :*

«añ pal jiwpä jiwñ vör

simät ūnelpä ēri'-ke çürēm qter

nātnānl nāñki.» —

nātawēt ; ūs-tāltne joçte'it.

65 *pā at pūçte'it.*

ajāñ çum-piçän pā kwāle'it.

Ēri'-toti-ēri'-qtrānl

ēli-pqalāt ūnlés pūt

lapä çassémtéstä ;

70 *pūt-pāñkél vēltä*

ta'il napitéstä.

suç-jiwél jami,

tūle-tūle pati.

*

«Sātä sām-mūs joçtēm,

75 *sātä muç tēli çätél joçtēm çum*

sun-jiwä ti çälés ; —

tūjā çätél joçtēm çum

Ének zengte énekbeli fejedelehmösük

az előtte állott üstöt

magához közel rántotta,

70 az üst kormával arczát

tele mázolta.

Bottal jár,

ide oda dülöng.

*

«A hét vidék felől érkezett,

75 a hét vendégsegből teli napon érkezett férfi,

a kinek ím elkopott a számkója fája ; —

[a hét vendégsegből] tavaszi napon érkezett férfi,

sunn⁷⁴ jiuwä te källes;⁷⁵
 80 tujé kätel joxtem kum
 káp jiuve te källes.
 täüä tit joamemét kotta⁷⁶ šélms.

*

Uos kértü lenting⁷⁷ tqrom
 létü⁷⁸ tänét suitl.⁷⁹
 85 äkumät⁸⁰ jért uos kéring iju uoltä⁸¹
 kvän⁸² qngurmäts laui :
 qngum⁸³ äñsim⁸⁴ kütä pi
 märrämenn⁸⁴ kätä näh
 ull us märrämau.⁸⁵
 90 ätt šät ätpen kvälem kales,⁸⁶
 šät ätpen kvälem äritis.⁸⁷
 kosä menes vuäti.
 äkumät jért kqnnlpättém
 jäu äñsim kuritétl.⁸⁸
 95 täu mätämtä⁸⁹ uos kéring jiu uolté
 kvän⁹⁰ tarmäti,
 moqt⁹¹ qternä täxtapitä.⁹² laui :
 äm nännä né visen — väielh.
 täu qter kaqtäu tqlä joxti⁹³

a kinek im elkopott csónakja fája :

ő itt való járta közben ugyan hova veszett el?»

80 A város sánczában rengő égnek

rengedezése hallik :

egyszer csak a város sánczán át

kifelé pillant. Szól :

«Anyám szülte két fiú

85 unatkozó kezetek-ize

ugyan ne unatkozzék !

Ötszáz ötven házam már elpusztúlt,

százötven házam még fenmaradt.»

Hosszú vagy rövid idő múlva, egyszer csak

χᾱp-jiwā ti χᾱlēs :
tūu tit jᾱmimāt χotā šēlmēs ? »

*

- 80 *ūs-kērt lēntēn tᾱrēm*
lēntitēnāt sujti.
akw'-mat-ērt ūs kērēn jiw-ūlttē
kwon āñkwēr-mäts. läwi :
«āñkun qñsēm kit pi',
- 85 *marēmanē kātēn-nak*
ul voss marēmawē !
at sāt atpēn kwolēm χᾱlēs,
sāt atpēn kwolēm arīts.»
χqsä man-qs vāti akw'-mat-ērt
- 90 *χanl-pattayā jü' qñsēm χuritātēl*
taw matā-matā ūs kērēn jiw-ūlttē
kwon tär-mäti.
mōt q̄tēr-nē taktēpitā ; läwi :
«am nañēn nē visēm, vojāln !»
- 95 *tūu q̄tēr-kātā tū alā joxti :*
jūw niremtitā.
māχmanā Ās-simtē
nalēm χūltjinte'it.
tīl tū naluw sāñχwāsi.

-
- 90 hónaalját azon módon, a mint az apja csinálta,
 ő valamiféle sánczoszlopon keresztül
 kitárja [úgy hogy női szeméremtestnek látszik].
 A másik fejedelemlhősnek nyújtja ; szól :
 «Én neked nőt szereztem, vedd!»
- 95 Az ő fejedelemlhősi keze csaknem oda ér :
 [amaz ím] visszarántja.
 Népe az Ob közepén
 lenn [a naszádban] himbálózik.
 Innen oda leugrik.

- 100 *iu*⁹⁴ *nirmitä.*
*mäkä*⁹⁵ *menn oass šimtä*
*nqllm*⁹⁶ *kultentét.*
*tíl tu*⁹⁷ *nqle šänkväsi.*⁹⁸
nqll pätäm porént. lauét :
 105 *mann ju jau poalaut*
*ull nqulkätém.*⁹⁹

*

- Tébing qass älläl kose men vuät*
jéte soat menn kqtl soat tauét.
*ajung kumpit*¹⁰⁰ *uošnä*
 110 *kqaten näh šäkä*¹⁰¹ *vuošäst.*¹⁰²
*tuop*¹⁰³ *tarmätqu*¹⁰⁴ *näll kvätl*
*poasen*¹⁰⁵ *portenti, qilmä*¹⁰⁶ *taut*¹⁵
*tuop nällne vél tén*¹⁰⁷ *tü*¹⁰⁸ *kqi.*
jéri toxti jéri qtren, laui :
 115 *naurämät pã kualén*
šäkä uoššesän — pã kualét.
puoting tép tépã kum
*puting tép tíj ;*¹⁰⁹
*tqzing*¹¹⁰ *tép téptü kum*
 120 *tqzim téptíj. — jqlq kojäst.*
jäneng jäupi nététl
käp kért kujju.
äkmät jért netä laui :

-
- 100 A midőn leérkeztek, [emberei] így szólnak :
 «Ne üldözzetek bennünket!»

*

- A táplálékos Obon fölfelé hosszú vagy rövid ideig,
 hét napig vagy hét éjjelig eveznek.
 Az apródlegények fáradó kezük íze
 105 nagyon elfáradt.
 Az evezőt a vízbe eresztik,

100 *nal pätəm porénält lāwe'it :*
«man jui-pqālūt ul nāwēlyatän!»

*

Tēpēñ Ās alyäl xqsä man vāti,
ētä sāt man xätälä sāt tqwe'it.
ajän xum-pīt ūsné kätän-nak

105 *saka ūšäst.*

tüp tärmatawé :
nal-kuoll pasén portjinti ;
qjilmatawét : түp-nalné vēltän tü xāji.
Ēri'-tōti-ēri'-qtränl lāwi :

110 *«nauramēt! pā kwälän,*
saka ūšésän!» — pā kwälé'it.

pütēñ tēp tēpä xum
putēñ tēp tēi',
tāšém tēp tēpä xum

115 *tāšém tēp tēi'.*

jol xujäst.

Jäniñ jä'i-pi' nētütél

xāp-kiwért xujei'.

akw'-mat-ērt nētä lāwi :

120 *«xānt jinät sujti!»*

nyele közép tájáig lebeg a vízben ;

110 elalusznak : az evező nyele arczukhoz oda ér.

Ének zengte énekbeli fejedelehmősük szól :

«Gyermekek ! menjetek föl a partra,

nagyon elfáradtatok !» — Fölmennek a partra.

A fött (üstös) ételt evő ember

115 fött ételt eszik,

a száraz ételt evő ember

száraz ételt eszik.

Lefeküttek.

Az idősebb bátyja a nejével

120 a hajó közepén feküsznek.

- kqnt*¹¹¹ *inét* *suiti*.
 125 *täu kuontäls laui* :
*turr väs*¹¹² *räšét*¹¹³
*värrsemänén*²⁸ *suiti*.
netä laui : *kqnäll*¹¹⁴ *kuontnä*
*älvén, toat*¹¹⁵ *näng lauén* :
 130 *näng*¹¹⁶ *moasän mann*
kuoatnä ällvesqu.
äkmät jért kqšä menn vuät
kqnt ti joxtmät *suiti*. —
*käšäu*¹¹⁷ *äkmät jért laui* :
 135 *täu tämm mätr*¹¹⁸ *lilingnä öli,*
menes qatim.¹¹⁹
*mot*¹²⁰ *kum linä kéring näll*
*menn*¹²¹ *foaštsemän*.¹²²
*täu jql vuaulipi*¹²³
 140 *sisäpärr*¹²⁴ *tuop qllmäi*.¹²⁵
tüli jüneiti,¹²⁶ *tüli jüneiti* ;
*pomm kum'le räpi*¹²⁷
tok mäm räupi
*Apšjäi*¹²⁸ *jéntap kualén*¹²⁹
 145 *péšmäti*,¹³⁰ *näl kirén*¹³¹
*kvänn*¹³² *sulkatét*.
kqzä menn vuati kqnteliju
*än*¹³³ *qzing lämm uj*

Egyszer csak neje szól :

120 «Hadnak jövele hallik!»

Ő hallgatózott; szól :

«Tavi ruczácskákknak szárnycsattogásuk hallik.»

Neje felel : «Ha majd téged a had meg talál ölni,
akkor te azt fogod mondani,

125 hogy te miattad ölt meg bennünket a had',»

Egyszer csak hosszú vagy rövid idő múlva
ím hadnak jövele hallik.

taw *χ*āntélés ; lāwi :

«tūr-vāsrūšt vārśemanānl sujti.»

nētū lāwi : «*χ*anal *χ*āntné alawān,
tōnt nañ lāwe'in,

125 nañ mā'éslen man *χ*āntné alwésau.»

Akw'-mat-ért *χ*sā man vāti,

*χ*ānt ti jōjtnāt sujti.

kašayā akw'-mat-ért lāwe'i' :

«taw ta-matr liliññē āli,

130 man-qs ātim ? !

mōt *χ*um linē kērēñ nālnē

mēn tū āstsēmēn.»

taw jol va'ilipi,

sisi-por tūp almaji,

135 tīlē jūñiti, tūlē jūñiti :

pum *χ*umlé raupi,

to*χ* mām raupi. —

āpsīä'ä' ēntēp-kwālyēñ pēsimatei'.

nāl-kērān kwon sul*χ*ate'it.

140 *χ*sā man vāti *χ*āntlei' ,

an qseñ lām-uj ti *χ*āltitēn,

Öccsei egyszer csak szólnak :

«Ő vajjon életben van-e,

130 vagy pedig nincsen ? !

Más ember lőtte vasas nyílhoz,

már mi odáig értünk [t. i. hogy elkapdoshatjuk ; oly közel

Ő nyomban leszáll,

[az ellenség].»

evezőjét fölemeli,

135 erre csap, arra csap :

a fő a mint hull,

úgy hull a nép. —

Öccsei övszíjukat oldják.

Nyílvasaik kihulladoznak.

140 Hosszú vagy rövid ideig hadakoznak,

ama sűrű szunyograj [mennyeségű hadat] im elpusztítják,

- ti kuoltitén* ¹³⁴
 150 *än qzing käpsimä*
te kuoltitén. moultitén ¹³⁵
soat qter kaitem soat qter
juipoalt te meni. ¹³⁶
ti juipoalt te soat qter
 155 *pussn älljén.*
äku qter te tultkätsi, ¹³⁷
sirién säkväläst ; ¹³⁸
sirinä ¹³⁹ *lentl tuoltkätsi.*
mątn juniti ¹⁴⁰
 160 *mąten tenn näxnemän* ¹⁴¹ *qlmąu.*
mąten juniti
ten näxnemän qlmąu.
jłluntl. unnlı íuntłaxtı. ¹⁴²
qs ¹⁴³ *te kualepaxtı* ¹⁴⁴ *pųxtıjıu.* ¹⁴⁵
 165 *mąten juql* ¹⁴⁶ *te pāti.* ¹⁴⁷
jäu ¹⁴⁸ *qai nąmel mätitü* ¹⁴⁹
jolt te pätteus
tąku ¹⁵⁰ *suott kåletän*
qsše šohri levataus. ¹⁵¹
 170 *Numi tąrom jägetän*
nunkre ¹⁵² *taxtestä*
tu ¹⁵³ *kuripä pąsing šämpä kątl* ¹⁵⁴
tu kuripä nämıng qter
päng ¹⁵⁵ *saueten nänne* ¹⁵⁶ *te rąnkılm.* ¹⁵⁷

ama sűrú mérgezlégy-raj [mennysiségú hadat] im elpusztítják.
 Körüljárják [a vidéket]: hét fejedelemlhös elfutott.
 Ím a hét fejedelemlhös után megy.

- 145 Ezután eme fejedelemlhös mindannyit megölte.
 Ím egy fejedelemlhössel küzd.
 Kardjaik ketté törtek,
 kardjaik nyelével küzdenek.
 Az egyik csap :

150 erre ím a másík a látható területről elemelődik,

- an qseñ kapsäj ti xältitën.*
müxältitën : sät qter xajtem.
sät qter jui-pqalt ti mini.
 145 *ti jui-pqalt ti sät qter pusën aliänä.*
akw' qtertel ti tültxatsei'.
sirejän sakwëläst,
sirej-naläntel tültxatsei'.
mötën jüniti :
 150 *mötën ta nāñknë mān almawë,*
mötën jüniti :
[mötën] ta nāñknë mān almawë.
jol ünthei'. ünlei', ünntlaytei'.
q̄s ti kwälépaçtei', pūçtei'.
 155 *mötën jol ti pati.*
jāj'-āritä ngemmatitā.
jol ti pattuwës.
tāç-sünt çalänël
q̄ssū soçri lewätawës.
 160 *Numi-Tq̄rëm jājän nq̄ñç taktëstä :*
«ti çuripä poseñ sampä çq̄tel,
ti çuripä namëñ q̄ter puñk-sq̄wä
nañënnë të rq̄ñçilëm!»

a másik csap :

és ím emez emelődik el a látható területről.

Letelepednek. Ülnek, pihennek.

Ismét fölkerekednek, egybefogódzkodnak.

155 Az egyik ím leesik.

Testvérjére gondol.

Ím leterítették.

Kés tokja (torok-szád) közepéből

vékony kést húzott elő.

160 Numi-Târëm atyjához felnyújtotta :

«Ilyenféle fényes szemű (értsd: ragyogású) naon,

ilyenféle neves fejedelemhős feje bőrét

kiáltom föl ím neked!»

- 175 *tq*¹⁵⁸ *nq̄mtä äm kotäl*¹⁵⁹ *silläts.*¹⁶⁰
kveš kq̄ntitü
*jäu qaitü fit*¹⁶¹ *joamänti.*¹⁶²
näng kaiχtlen
kit intep intem kum qlnem kell.
- 180 *äm kälüä vuor šengiši*
p̄imnä juolt
kumle mos pättaum.
*käžetem*¹⁶³ *nuk tuštīt*¹⁶⁴
*jü kuntite.*¹⁶⁵
- 185 *ientep koalle pežätī*¹⁶⁶
*unlna*¹⁶⁷ *kum lülitel unli*¹⁶⁸
näl kër äñä.
unnla kum lülitel unnli.

Ezalatt hova, vagy hova nem, [ellenfele] eltünt.

¹⁶⁵ A mint szemléli : nénje itt lépdegél.

«Ha magadfele, két övet övező férfi volnék:

egy olyan erdei verébfiók alá, a kit én is meg tudok ölni,

ton *ā*rēmt aman *χ*otāl' siläts,

165 *kwoss χ*āntitā : *jār'-ār*itā tit *jā*menti.

«*nañ χ*ajtélēn kit *ēntēp ēntēm χ*um *ālnūm-ke* :

*amki alnē vōr-sāñši-pīχ*ēmne *jolit*

*χ*unlē-*mūs pattawēm ?* »

kašā nāñχ tūstitā, *jūw χ*ūntitā.

170 *ēntēp-kwālγä* *pēsāti* :

*ūnlēnē χ*um *tūlitēl ūnli*,

nāl-kēr-añä

*ūnlēnē χ*um *tūlitēl ūnli*.

ugyan mikép ejtetném magamat?»

Öccsét föltámasztotta, hátára emelte.

170 Öve szíját leoldja :

az [t. i. az öv] egy ülő ember magasságnyira áll,

nyílvas-csomója

egy ülő ember magasságnyira áll.

A KONDAVIDÉK ISTENEI.

X.

A konda-alvidéki (Mot-us-falvi) isten.

A konda alvidék fejedelmeiről regeképpen elmondott hősi ének.

Khōntiñ lui-ōtrei' mōjti lāwem tērēñ eri.

1. *Lui-ōtēr jā-pōrīnš tokh ūlnätēn mqs, tokh khwojnätēn mqs*
äkw'-mäist vis' ötēr kwänē kwals. pöul-aqlt, vūs-qolt' ekw'-anšux ūla.
anšux vis' ötēr-tqri loqtti: «ötēr!» — lāwi — «ēl mōt, ēl šoqt, Törēm-
sēilēñ-ätmēn-ötēr'-oä lqoltqu, nāmät: ,qln-sōsi-surin-sōsi-vaimelēñ-
nāi'; sōnēñ kwqli khūrēm qolät näinän nūwēmtqus, oqpeñ kwqli
khūrēm qolät näinän nūwēmtqus. Oqs-vōtāt ,Khūrēm-täl-vuor-pupi'
ūli. täunän voqnē nērēmtqus, el-pēl väjwēs.» vis' ötēr kwälētän ju
tūs, tonätēl jā-pōrāt poqlt mēnēs. jāni ötēr-tqri loqtti: «Törēm-
sēilēñ-ätmēn-ötēr poqlt oä lqoltqu, sōnēñ kwqli khūrēm qolät omnam

1. Az alvidéki fejedelemlhős-testvérek a mint úgy [rendes módjuk szerint] élnek, a mint úgy feküsznek, egyszer csak az ifjabbik fejedelemlhős kiment a házból. A falu végén, város végén öreg asszony s öreg ember élnek. Az öreg ember az ifjabbik fejedelemlhőshöz szól: «Fejedelemlhős!» — mond — «messze földön, messze világban ,Ég-széli-ötven-fejedelemlhős' leányát emlegetik, a neve: ,Ezüst-ribiszke-arany-ribiszke-fondorlatos(?)-asszony'; dobozbölcső-kötelének három végét te himbáltad, pólyabölcső-kötelének három végét te himbáltad. Az Ob partján ,Három-ölnyi-erdei-bálvány' él. Az öt erőszakkal elragadta és magához vette.» Az ifjabbik fejedelemlhős házába bement, azután bátyjához indult. Az idősebb fejedelemlhőshöz szól: «Az Ég-széli-ötven-fejedelemlhősnél egy leányt emlegetnek, doboz-bölcsője kötelének három végét én himbáltam,

nūwém̄tq̄us, oq̄pēñ kw̄q̄li khūrēm̄ q̄olāt omnam̄ nūwém̄tq̄us. khq̄š̄yēñ! 10
 — *l̄q̄wi — q̄m̄ j̄q̄tlēm̄ nūpi-j̄or̄fi j̄q̄t oq̄t j̄ül̄yēñ? m̄ñk — l̄q̄wi — nē*
j̄üntēp-ñq̄lām̄ p̄ili, nē sēri-ñq̄lām̄ p̄ili? Aln-sōsi-suriñ-sōsi-vaimēlēñ-
n̄q̄i Khūrēm̄-tāl-vuor-pupinē voq̄nē iérēm̄tq̄us. Khūrēm̄-tāl-vuor-
pupi vūsāt Oqs̄ j̄ōñkhwēltēñ soāt vōl; ñom-q̄ol vūs-j̄iwēt Ñom-
Tōrēm̄ ñōñkhwē khōjēm̄, j̄q̄l-q̄ol vūs-j̄iwēt J̄q̄l-Tōrēm̄ j̄q̄lē vort- 15
kātēm̄. tāu-pogltāt oq̄tēm̄ ūli; khwon̄yē-pon, oq̄mp-pon sau j̄or-
yēñ sawēl ūli; kit nākēp nākēñ khōs̄ȳi-s̄q̄tēñēl tāu oq̄tēm̄āt s̄q̄t̄ȳi;
khūrēm̄ nākēp nākēñ khōs̄ȳi-s̄q̄tēñēl tāu oq̄tēm̄āt s̄q̄t̄ȳi.»

2. J̄āni ōtēr viś ōtēr kāsāt-t̄ari loatti: «t̄amē kāsēm̄!» —
l̄q̄wi — «om oq̄t mēnam.» viś ōtēr tē s̄q̄ut p̄āri-t̄ari loatti: «nāi' j̄ā-
p̄ōu, khq̄š̄yēñ» — l̄q̄wi — «kiutkātne' ōx̄wtēsēi' tēlēñ! āl̄yāl' mēnēp-kh̄q̄r
ūlēs-kēt, kās̄iāt mās̄sēs-kēt: nāi' āl̄yēñ p̄ānlitē. l̄q̄ñkhal' mēnēp-kh̄q̄r
ūlēs-kēt, s̄ēryāt mās̄sēs-kēt: nāi' āl̄yēñ p̄ānlitē. kit p̄ojip nēȳi' tēlēñ! 5
āl̄yāl' mēnēp-kh̄q̄r ūlēs-kēt: khōmērāt moł̄ti; l̄q̄ñkhal' mēnēp-kh̄q̄r ūlēs-
kēt: khōmērāt moł̄ti!» — Viś ōtēr ju mēnēs, ākwē t̄ākw̄ kēr̄st̄q̄ytēs. khw̄q̄š̄ē

pólyabólesője kötelének három végét én himbáltam. Hallod-e te (tudod)! — mond — «násztársúl nem jönnél-e velem? Nekünk» — úgy mond — «micsoda tűnk-hegye szúr, micsoda kardunk hegye szúr? Ezüst-ribiszke-arany-ribiszke-fondorlatos(?)-asszonyt a Három-ölnyi-erdei-bálvány erőszakkal elragadta. A Három-ölnyi-erdei-bálvány városában az Obnak kanyarúlatos hét fordulója [foglal tért]; a legfelső városgerendák Nom-Törémhez (a felső égbe) érnek föl, a legalsó városgerendák Jal-Törémhez (az alsó égbe) támaszkodnak. Ő nála sok nép él; mint rénszarvas szőre, mint eb szőre sok szamojéd nagy számban él; két minőségű hangya-büvölettel büvöli az ő népét, három minőségű hangya-büvölettel büvöli az ő népét.»

2. Az idősebb fejedelembős ifjabbik fejedelembős öccséhez szól: «Óh nem, öcsém!» — mond — «én nem megyek.» Az ifjabbik fejedelembős erre vissza válaszol: «Te bátya, tudod» — mond — «köszörőkövekké változzál! Ha a folyón fölfelé menő ember akad, kinek a kése eltompúlt: te fölötted javítsa ki. Ha lefelé menő ember akad, kinek kardja eltompúlt: te fölötted javítsa ki. Két farú növé változzál! Ha a folyón fölfelé menő ember akad: a természete múljon el; ha lefelé menő ember akad: a természete múljon

ménés, vōtʃe ménés, ákw'-mäist tükw khqlätét loatti: «om» — lāwi — «tété šjül ménem, khwqté joxtam?!» «tonätél vuj-anšux-khwqrél rqu-
 5 lajts. sūmés té sūmés, ákw'-mäist jalé tūñšpés. «omi tété šjül lōpéstäm, khwqtäl joxtam?!» — lāwi. tonätél jalé tūñšpés, nomsaxti, pupi-
 • khwor-khwqrél té rqu-lajts. pupi-khwor-khwqrél ménés, ménés, ákw'-mäist ūs jalé tūñšpés. «om tōsēm pumét kwōsältäm, khwqté joxtam?!» — lāwi. tonätél khorthkän-khwqrél rqu-lajts, noñkhwé tēi-
 10 lémlés. tēlēs, tēlēs, Khūrēm-täl vuor-pupi vūsén té jojts. nomsaxti: «tété Nom-Tōrēm noñkhwé khōjém vūsmé om khōmle nokh khōñ-khilém?» — lāwi. sōlīs-khwqrél tonätél té rqu-lajts. vūs-män-tél noñkhwé khōñkhōj té pōmtés. khōñkhés, khōñkhés, kwānsän jalé khwqlništ päri jōnkhés. mō-kän jalé kholékh-tāxw té pōmtés. jalén
 15 ās khōntés, kiwér-poql noñkhwé kholéktés, noñkhwé té jojts.

3. Khūrēm-täl-vuor-pupi vūsät-kän jojtmät-vuil viš ōtēr Nom-Tōrēm jāčētän soät soätēñ rēv' gʃrēs. rēv' voqrēm vuil, Khūrēm-täl-

el!» Az ifjabbik fejedelemhős haza ment, egymagában készülődött. Hosszú ideig ment, vagy rövid ideig ment, egyszer csak önmagában szól: «Én» — úgy mond — «ha ilyen módon megyek, ugyan hova jutok el?!» Avval állat-öreg (medve) alakjára változott át. Csak futott, csak futott, egyszer csak megállt. «Ha én ilyen módon talpalok», — úgy mond — «hova fogok elérni?!» Azzal megállt, gondolkozik, [és] bálványkép (kigyó) alakjára változott im át. Bálványkép alakjában ment, ment, egyszer csak ismét megállapodott. «Én a száraz füvet suhogtatva ugyan hova jutok el?!» — mond. Erre ölyv alakjára változott át és fölfelé repült. Repült, repült, im a Három-ölnyi-erdei-bálvány városába érkezett. Gondolkozik: «Ezt a felső égbe fölérő várost én hogyan mászhatom meg?» — mond. Erre im hölgymenyét alakjára változott át. A város hosszában im fölfelé mászni kezdett. Mászott, mászott, [majd] körmeinek lekoptával visszafordult. Erre a föld belsejébe kezdte magát aláásni. Lent egy lyukat talált, belülről fölfelé kezdte magát ásni s így fölérkezett.

3. A Három-ölnyi-erdei-bálvány városába a mint megérkezett, az ifjabb fejedelemhős Nom-Tōrēm atyjához hét hétig tartó hőségért kiáltott föl. Miután [ő] hőséget csinált, a Há-

vuor-pupi ěkwät, *Aln-sōsi-suriñ-sōsi-vaimelēñ nqi*, *Oqs-vōtān pāiluz*
nqlu tē ménēs. jartlāt soāt nē jat tqtš. elē ōñkhwsqzts, pāiluz
nalu tē voilēs. pāilēm ji-poqlt pō kwqls. iñkāt-tqri loqtti: «om» 5
 — *lāwi* — «*vosām-kīnē glē-nē-sēr vuj tūs.*» *iñkāt vosēt noñkhwē*
hērēmtēsän, lazu rāuz tē pōmtēsän. «mātē vuj oqti!» — *lāwi.*
viš ōtēr vosēt-kīn ju mqumtaqzts. jēn vosēt-kit pērmēnē oqmēlāt
oqtim. kwānē tē vqztekēts, vuj-añšuz-khwqrēl rāulaqzts, Aln-sōsi-
suriñ-sōsi-vaimelēñ nqimē tūsē-kīn vēstē, pori tqumēstē, vuor-kīn 10
pō sūmēltēptēstē, jat ēra ūlnē mōtān tqtēstē.

4. *Khūrēm-tāl-vuor-pupi khwojēs tē khwojēs, noñkhwē tē kīñšēs*
ěkwät äkwē-pēl oqti. noñkhwē kwqlēs, khōlēzme tē ērwēstēsän. «om
ěkum» — *lāwi* — «*khwqtē ménēs, khwqñē kħsqwē?*» — «*nāi'*
khwojñēn-māntēl» — *loqttat* — *soāt soātēñ rēi' voqrs, Oqs-vōtān*
pāiluz nqlu ménēs, votkēsñē jalē squlqūs.» Khūrēm-tāl-vuor-pupi 5
jutpān, sēriān noñkhwē māsēsän, Oqsñē nqlu lākvelts, Oqs vitē

rom-ölnyi-erdei-bálvány felesége, Ezüst-ribiszke-arany-ribiszke-fondorlatos-asszony ím az Ob partjára ment le fürödni. Hét nőt vitt magával. Levetkőzött és ím fürdeni a folyóba szállott. Fürdése után kijött. A sógorasszonyához szól: «Az én ruhamba» — úgy mond — «valamiféle állat mászott bele.» Sógorasszonya a ruhákat fölragadta, mindenfelé rázni kezdte. «Semmiféle állat nincs benne!» — mond. Az ifjabb fejedelmhős a ruhákba bele bujt. Benn a ruhában nincs mód, hogy kiállja. Ím kiugrott és állat-öreg (medve) alakjára változott át, az Ezüst-ribiszke-arany-ribiszke-fondorlatos-asszonyt a szájába vette, fogai közé fogta, föl-szökött vele az erdőbe s rendes lakóhelyére vitte magával.

4. A Három-ölnyi erdei-bálvány csak fekütt, csak fekütt, [míg végre] ím fölébredt. A felesége csak nincsen sehol. Fölkelt, a hollót kezdte ím kérdezgetni. «Az én feleségem» — úgy mond — «hogy hova ment, ki tudja azt?» — «Míg te aluttál», — így szólnak [a hollók] — hét hetes hőség állott be, [8] az Ob partjára lement fürödni és a vízi szörnyeteg bekapta.» A Három-ölnyi-erdei-bálvány felöltötte pánczélját, kardját s az Obba ugrott; az Ob vize csendes gyűrűket vetett. A vízi szörnyetegeket erre vagdalni kezdte.

- rāpʻés. votkését sqorox té pōntésän. sqori, sqori, soät tqulémist votkés-sopét khwōlilat. «ēkum soät täl kit säʻa» — lāwi — «votkés-käʻr-kīt oqʻimeʻi.» pō té ménés, khōlkhät ūs eläl ērwéstésän.
- 10 «Om ēkum» — lāwi — «khwatē tqatéslän?» khōlēx loqtat: «soät vuor-jälwélne pō tqtwés». Khūrēm-täl-vuor-pupi tonätel jutpän, sériän másépsän, vuor-kīn jälwél jat khōntlaxtux té ménés. soät tqulémist jälwél-sopét vūs-kīn ju pätilat. «ēkum soät täl kit säʻa» — lāwi — «jälwél-käʻr-kīt oqʻimeʻi» — khwōrēx teilenti. Khūrēm-täl-vuor-pupi khwōrēx-tqri loqti: «šomé khwōrēxšisikēm! om ēkum khoté oqʻt kāséloqlilén?» — khwōrēx loqti: «khaqšilēm-pél oqʻt loqtam, oqʻt khaqšilēm-pél oqʻt loattam!» — lāwi — «näiʻ vuor késništ sos älän, om kēlp-säm tēxw khwqšé ūoram, näiʻ joutén-ŋōlén késné péšén ménan om tqryém älkätōx.» Khūrēm-täl-vuor-pupi elé
- 20 té méné. khwqšé ménmät oqʻt khaqšé, vōt ménmät oqʻt khaqšé — äkw-müüst khwōlēx teili. Khūrēm-täl-vuor-pupi khwōlēx-tqri loqti: «šomé khwōlēxšisikēm!» — lāwi — «om ēkum näiʻ khoté oqʻt kāséloqlilén?» —

Vagdolja, vagdolja, egy hét letelte után csupán csak darabok maradtak meg belőlük. «A feleségemnek hét ölnyi hosszú két hajfonata» — úgymond — «nincs a vízi szörnyeteg hasában.» Erre fölment s a hollókat ismét előlről kezdi faggatni. «Az én feleségemet» — úgymond — «hova vittétek?» A hollók szólnak: «A hét erdei manó vitte el.» A Három-ölnyi-erdei-bálvány erre páncézlját, kardját felöltötte s az erdőbe indult a manókkal hadakozni. Egy hét elteltével a manódarabok a városba hullanak be. «A feleségem hét ölnyi két hajfonata» — úgymond — «a manók belsejében nincs.» Egy csóka repdes. A Három-ölnyi-erdei-bálvány a csókához így szól: «Drága kedves csókám! az én feleségemet nem vetted-e valahol észre?» A csóka szól: «Úgy sem mondom meg neked, ha tudom, úgy sem mondom, ha nem tudom!» — úgymond. «Te midőn az erdőben vadászol, jávort ölsz, én ha egy csepp vért akarok enni, te a te ijaddal, nyiladdal vadászfortélyoddal jössz velem verekedni.» A Három-ölnyi-erdei-bálvány erre tovább megy. Azt sem tudja, hogy hosszú ideig ment-e, azt sem tudja, hogy rövid ideig ment-e — egyszer csak egy varjú repül el [fölötte]. A Három-ölnyi-erdei-bálvány a varjúhoz szól: «Drága kedves varjúcskám!» — úgymond — «az én

«khgúšilém-pél oqt loqtam, oqt khgúšilém-pél oqt loqtam!» — lāwi.
 ūš elé té mēni. sakwélāχ tēilenti. «om ēkum, šomé sakwélāχšúškwé,
 khoté oqt khgúšilén?» — kitilité. sakwélāχ loqti: «khgúšilem, khgúšilém, Khūrém-tāl-vuor-pupi!» — «om nāyēn soät tōrés vōj-vātāl vōtti-
 lém» — lāwi Khūrém-tāl-vuor-pupi sakwélāχ-tqari. sakwélāχ tq
 ēsēps, nōkhwi. «té loqtēn, sakwélāχ, am ēkum khoté ūli?» sakwé-
 lāχ loqti: «lui Khōntēn vis ōtēr-poqat, nāi ēkun tq ūli.» sakwélā-
 χēm létānēl ūcrēmtesté, mō-kān-āl' šāmē testé.

5. Khūrém-tāl-vuor-pupi vūsātēn ju mēnēs. vis ōtēr jat khōnt-
 laχtoχ kēstaxti. khōnt ātoχ pōmtmāišť jōñkhēp jūtken-ālē khotél
 tušú. khōnt ātēm pasmāišťn jōñkhēp tōlpēs. khōntāntél vis ōtēr-
 poqat khōntlaχtoχ té mēnēs. vis ōtēr ēkwāt kwānē kwāls, pāri tūs, vis
 ōtēr-tqari loqti: «qlé-māt khōntnē jiwām, qlé-māt mojnē jiwām.
 tqłkhē sqorēpām vuor-ūql lākwi.» vis ōtēr māsķēts; jūtpān, sēriān
 noñkhwé māsēsān, kwānē kwāls. tī joχtoχ té jēmtsēt. Khūrém-tāl-

feleségemet nem láttad-e te valahol?» — «Ha tudom is, nem mondom, ha nem tudom is, nem mondom!» — úgy mond. Ím ismét tovább megy. Egy szarka repül. «Az én feleségem, drága szarkácskám, nem tudod-e hol van?» — kérdezi. A szarka felel: «Tudom, tudom, Három-ölnyi-erdei-bálvány!» — «Én neked hét arasznyi halzsíros bődönt állítok eléd» — így szól a Három-ölnyi-erdei-bálvány a szarkához. A szarka oda szállott [a halzsírhoz] s az orrával csipegeti. «Tehát mondd meg szarka, hogy hol van az én feleségem?» A szarka szól: «Az alsó-kondai ifjabb fejedelmhősnél, ott van a te feleséged.» A [Három-ölnyi-erdei-bálvány] a szarkát farkánál fogva megragadta és a földhöz vágva agyonütötte.

5. A Három-ölnyi-erdei-bálvány az ő városába visszament. Az ifjabb fejedelmhőssel hadakozni készül. A midőn a hadat gyűjteni kezdette, a hold mint valami varró-doboz födele állott. Midőn a had gyűjtését befejezte, a hold elfogyott. Hadaival az ifjabb fejedelmhőshöz erre hadakozni indult. Az ifjabb fejedelmhős felesége kijött, visszament s [így] szól: «[úgy látszik] valamiféle had jön felénk, valamiféle vendégség jön felénk. Mint valami csúcsa levágott erdőfok, úgy mozog előre.» Az ifjabb fejedelmhős

vuor-pupi ilt kit piš-pōχ vōñkhēm tē khqiti. «viš ōtēr pōšēm!» —
 lāwi — «sqilē-jiw, pum-jiw vūsēn khwqšān ām-nē vōtjē pērmi?»
 10 vūsne joχtmūt vuil lo-nōn sqorēnē jāni tulēl vūs toqrē sqoroχ tē
 pōmtēs. viš ōtēr ton-logt joutētām khqrtéléstē, lēstē. Khūrēm-tāl-vuor-
 pupi khūrēm oqjrel šqunē elē oqlēmwēs, ōršēn tušit mō-kīn jqlē
 tūs. lāk-wēlts, elāl pāri khqitēs. vūs elāl tē sqorenti. viš ōtēr joutētām
 ūs khqrtéléstē, elāl lēstē; Khūrēm-tāl-vuor-pupi oqjrel šqunē
 15 elē oqlēmwēs, khūrēm tōrēs šqunē mō-kīn jqlē khōlēkhqtoqlēs. ūs lāk-
 wēlts, elāl khqjtēs, vūs-pōχēn joχts, elāl sqorenti. viš ōtēr joutētām
 khqrtéléstē, ūs lēstē. Khūrēm-tāl-vuor-pupimē višt khōnt kwān-
 poqlnē vuotēmtēstē, vuot-khur squlēχ-tēpi kwānē ēra tē vuotēm-
 tēstē. viš-ōtēr Khūrēm-tāl-vuor-pupi khōntāt jqt khōntlaχtoχ tē pōm-
 20 tēs. khūrēm khotēl tqulēmistān ēkwētām jā-pōjāt-poqlt kētītē. viš-
 ōtēr-ēkwē jāni ōtjē-poqlt joχts, tāu-tqri loqtti: «nōtoχ, khqšjēn, oqt
 jāljēn?» — lāwi — «kāsēn tqlē-somān nōñkhwē lōtēlst.» jāni

felöltözött, pánczélját, kardját felöltötte s kiment. Ime már [a
 hadak] oda érkezni kezdtek. A Három-ölnyi-erdei-bálvány ím leg-
 elöl a két czombját ütve fut. «Ifjabb fejedelemlős sógorom!» —
 úgy mond — «léczfával, fűfával [körülkerített] várad hosszú vagy
 rövid ideig bírja-e ki [a hadviselést]?» A mint a városba érkezett,
 ló-péra vágó nagy fokossal kezd a város felé vagdalkozni. Az
 ifjabb fejedelemlős erre iját felajzotta és lőtt. A Három-ölnyi-erdei-
 bálvány három kiáltásnyi távolságra emelődött el, egy rőfnyi mély-
 ségbe hatolt be a földbe. Fölpattant s visszafutott. A várost tovább is
 csak vagdalja. Az ifjabb fejedelemlős ismét fölhúzta iját, kilötte; a
 Három-ölnyi-erdei-bálvány egy kiáltásnyi távolságra emelődött tova,
 három arasznyira fúródott be a földbe. Ismét fölpattant, futni kezdett,
 a város közelébe jött s tovább vagdalkozik. Az ifjabb fejedelemlős
 iját megfeszítette, ismét kilötte. A Három-ölnyi-erdei-bálványt ép-
 pen a táboron [hadon] kívül eső térre fujta el, szél-széli ocsu gyanánt
 végképpen elfujta. Az ifjabb fejedelemlős a Három-ölnyi-erdei-bál-
 vány hadával ím hadakozni kezdett. Három nap eltelte után nejét
 bátyjához küldi. Az ifjabb fejedelemlős neje az idősb fejedelemlős-
 höz érkezett, ő hozzá [így]szól: «Hallod-e, nem jönnél segíteni?» —

ȍtér khwoji-pél loqtti: «käsém käsijät mänsés-kēt, om pōχémne
 kiutāγw jälé!» vis ȍtér ēkwé päri té ménés. vis ȍtér-tqri
 loqtti: «jā-pōγén oqt jiw, näi' käsijén — lāwi — mänsés-kēt, 25
 tāu pōγétün kiutāγw jälkén.» tonätél vis ȍtér eläl khōntlaγ-
 toγ pōmtés. ūs khūrém khotél khōntlaγtémät ji-poqlt, mot ēkwétüm
 kētité jā-pōγät-poqlt. «käsém sērijät mänsés-kēt» — loqtti jāni ȍtér
 — «om älyém kiutät, tērēñäi' jēmti.» vis ȍtér mot ēkwät tonätél päri
 ménés, loqtti: «jā-pōγén lāwi: näi' sērijin tāu älyät kiutélén, tokh 30
 tērēñäi' jēmtan.» — vis ȍtér ūs khōntlaγtoγ pōmtés. khūrém khotél
 tqulémist jelpél ēkwétüm kētité jā-pōγät poqlt. jamés-poql koäté-
 tät ūqor-vuj, sūpél-vuj šiiñ toqs, qlmēγ-poql koätétät tqut-
 ülém väip jelpél khul. vis ȍtér jelpél ēkwé jāni ȍtér-pōγén té
 ménés. tū joγts, kwälén ju tūs, jāni ȍtér jal qsmät khwojim mōtänél 35
 nom qsmän noñkhwé lākwés. «ménén päri!» — loqtti — «kēstax-
 tam.» kēstaxts; loγa noñkhwé jēkélésa; tonätél khōnt ātoγ té ménés.

mond — «az őséd ujjá hegyének puha húsa leszakadt.» Az idősb
 fejedelehmős a mint fekszik, így szól: «Ha ősémnek a kése meg-
 tompúlt, hadd jöjjön, köszörülje meg az én oldalamon!» Az ifjabb
 fejedelehmős neje erre ím visszament. Az ifjabb fejedelehmőshöz
 szól: «Bátyád nem jön, azt mondja: ha a te késed megtompúlt,
 eredj csak, köszörüld meg az ő oldalán.» Azzal az ifjabb fejedelehmős
 tovább hadakozni kezdett. Miután még három napig hadakozott,
 másik nejét küldi bátyjához. «Ha az ősém kardja eltompúlt» — így
 szól az idősb fejedelehmős — «rajtam köszörülje, fűrgévé válik.» Az
 ifjabb fejedelehmős másik neje ezzel visszament s [így] szól: «Bátyád
 azt mondja: a te kardodat ő rajta köszörüld meg, úgy fűrgévé
 fogsz változni.» — Az ifjabb fejedelehmős ismét hadakozni kezdett.
 Három nap elteltével új feleségét küldi bátyjához. Jobb kezében idei
 csikó, másodfü csikó [húsával] bőséges tál, bal kezében tűz láng-
 jához hasonló (vörös) új posztó. Az ifjabb fejedelehmős új neje ím
 az idősb fejedelehmőshöz ment. Oda érkezett, a házba bement, az
 idősb fejedelehmős az alsó párnán [való] fekvő helyéből a felső
 párnára felpattant. «Menj vissza!» — mond — «készülődöm.» Ké-
 szülődött; két lovat fölnyergelt s avval ím hadat gyűjteni ment,

khwqšē ménés, vōt ménés, sēmél mō-kān jqlē tūs. sēmél mō jql-poqlt
ūs ménés, ménés, ākw'-mäišt ūs khōntēs. tētē ās-toqrē sēmél mō jql-
 40 *poqlnēl mō-kān tārmēl nōñkhwē kwqšs, mot mōt ulnē soāt khom*
jāyānl-pōu-pōxén tokh tē joxts. tonätēl soāt khom šōkānl-pōxén
ménés, tonätēl soāt khom jāyānl-pōxén ménés, tonätēl Nōm-Tōrēm
pajrēxš-poqlt nōñkhwē khōñkhēs. «šomē pajrēxš!» — loqtti —
«oqnēm suriñ ōštérēl oqt mīlén? — «šomē pajrēxš jāyēm, khqš-
 45 *žen!» — lāwi — «oqnēm suriñ šoqkhēl oqt [mīlén? soāt šoqr*
khom toqtām lēlēñ vit-khūrjēl oqt mīlén?» suriñ ōštérēl mājwēs,
suriñ šoqkhēl-pēl mājwēs, lēlēñ vit khūrjēl-pēl mājwēs; tonätēl päri
tē ménés. päri khwqšē joxti, soāt khom jāyānl-pōu, soāt khom šōkānl,
soāt khom jāyānl, sokho viš ōtēr-pōxén ūtoqx ménat. jāni ōtēr Khū-
 50 *rēm-tāl-vuor-pupi khōntān ji-poqlt vuitaxtoqx tē pōmtēs. akw'-mäišt*
elē khwqšē khōnti, soāt khom jāyānl-pōu jqlē-pēl ālwēs, soāt khom šō-
kānl jqlē-pēl ālwēs, soāt khom jāyānl jqlē-pēl ālwēs. kāsāt sām-poqlāt
kwānē vājwēs, pāl-poqlāt elē jāxtwēs, lqila šopi sqilwēsēi', koāta šopi

Hosszú ideig ment, vagy rövid ideig ment, a fekete földbe alá-
 hatolt. A fekete föld alatt ismét ment, ment, egyszer csak egy nyí-
 lást talált. Ezen a nyíláson keresztül a fekete föld alsó feléről a föld
 színe fölé fölemelkedett, más világon (földön) élő hét férfi atyjafiá-
 hoz így érkezett meg. Erre a hét férfi anyjához ment, azután a hét
 férfi atyjához ment, azután a Felső-Ég úrhoz hágott föl. «Drága
 uram!» — így szól — «engemet nem ajándékoznál-e meg egy arany-
 ostorral? Kedves uram atyám, hallod-e!» — mondja — «nem
 ajándékoznál-e meg engem egy arany fokossal? Hét világtájon [ural-
 kodó] férfi, atyám, elevenítő (eleven) víz tömlőjével nem ajándékoz-
 nál-e meg?» Aranyostorral ajándékozta meg, arany fokossal is
 megajándékozta, elevenítő víz tömlőjével is megajándékozta; ezzel
 ím visszament. A mint visszaérkezik, hét férfi atyjafia, e hét férfi
 anyja, e hét férfi apja mindannyian az ifjabb fejedelemlőshöz
 mentek segíteni. Az idősb fejedelemlőshöz a Három-ölnyi-erdei-bál-
 vány hadait ím üldözni kezdte. Egyszer csak előre néz: hát hét
 férfi atyjafia is le van konczolva, a hét férfi anyja is le van kon-
 czolva, a hét férfi atyja is le van konczolva. Öccsének fél szemét
 kivették, fél fülét levágták, lábait ketté törték, kezeit ketté törték,

sqilwéséi', lo-tqul-khūri kīn ju pōnwés, Khūrēm-tāl-vuor-pupi khōntét jat tqṭṭānl tqñk vūsānnē.

55

6. Jāni ōtēr khōntét el-poqlnē mēnēs. Khūrēm-tāl-vuor-pupi-vūsne joxtoḡ molemtaxti. khōntét eltān-poqlān tqū joxts. ton vūsté lélēñ pupéxt ūlat. jāni ōtēr lélēñ pupéxt kwālānnē ju tūs, lélēñ pupéxtmē sāmē roḡtsān, jarānnē tākw vōntēs. nēt pūrlaxtoḡ tqū tē jist. — ākw-māist khōntét tqñk vūsānnē pāri joxtést. lélēñ pupṭṭānl tēxtāxw kwōsnās-māntel lo-tqul-khūri ju tē vqxtwēs. «mān» — loḡttat — «nāḡēn lélēñ sāmēl tqtsēnqu, lélēñ pālél tqtsēnqu, lélēñ lqilél, lélēñ koätél tqtsēnqu.» jāni ōtēr-pōu lélēñ pupi-kwālt tākw vōnli. ju vqxtēm lo-tqul-khūri pēsteléstē, pqlī khwqṣē pūnsēsētē tāu kāsāt khūri-kīt ḡon tē khwoji. kāsētām kwānē vēstē, nōmēl tqtēm lélēñ viť-khūrṭētātél sārtoḡ tē pōmtéstē. kāsāt pēs-khoitél tē jeltēs. mot khotél kwālsei', ūs khōntlaxtoḡ tē pōmtsei'.

5

10

7. Jāni ōtēr khōntlaxti, khōntlaxti, oqtēm-pél khwqlilat, vuor-

lóbőr-tömlőbe helyezték bele s a Három-ölnyi-erdei-bálvány hadai őt magukkal viszik városukba.

6. Az idősb fejedelemhős a hadak előtt előre ment. A Három-ölnyi-erdei-bálvány városába siet eljutni. A hadak előtt érkezett oda. Abban a városban eleven bálványok élnek. Az idősb fejedelemhős az eleven bálványok házába bement, az eleven bálványokat agyonütötte s helyükbe maga ülepedett oda. A nők ím oda jöttek étellel áldozni. — Egyszer csak a hadak visszajöttek az ő városukba. Hogy az eleven bálványokat étellel megvendégeljék, a lóbőr-tömlőt ím az ablakon keresztül bedobták. «Mi» — így szólnak — «neked eleven szemet hoztunk, eleven fület hoztunk, eleven lábat, eleven kezet hoztunk.» Az idősb fejedelemhős férfi az eleven bálványok házában egyedül ül. A bedobott lóbőr-tömlőt föloldotta, a mint fölnyitotta, ím az ő öccse fekszik benn a tömlőben. Az öccsét kivette, felülről [t. i. az égből] hozott elevenitő víz tömlőjéből [vett vízzel] dörzsölni kezdte. Az öccse ím fölé pült a régi alakjára. Másnap fölkeltek s ismét hadakozni kezdtek.

7. Az idősb fejedelemhős hadakozik, hadakozik: a nép is

jiw, soj:jiw-pél kwq̄lilat. khwq̄sé am-né vōt̄yē khōntlaxtēmūt ji-poql-
 ākw'-mūistān nōurē mātērne t̄q̄zlēs. šoq̄kēl khwq̄sé junititē, šoq̄kāt
 sopi tolemāts. kitilitē: «nāi' khwq̄n-né-sé-nār tēmlē ōsēn?» —
 5 tūu pāri loatti: «om» — lāwi — «jāl-nājēr ōsem.» tonätēl elāl
 khōntlaxtoz pōmtsei'. ji-q̄qlt jāl-nājēr sēmēl mō-kān toqrē jalē lāk-
 wēlts. jāni ōtēr ūs elāl khōntlaxti. khōntlaxtnūt vuil ākw'-mūist ūs
 nōurē mātērne t̄q̄zlēs. suriñ ōštērēl khwq̄sé junititē, ōštērūt sopi tole-
 māts. jāni ōtēr kitilitē: «nāi' né-sēr q̄nsux ōsēn?» — «om Oqs-ōtēr-
 10 ańsux ōsem» — lāwi. elāl tē khōntlaxta. khwq̄sé khōntlaxtēnātēn
 ji-poqlt Oqs-ōtēr jalē lāk-wēlts. jalē lāk-wēltēmāist mqrūt sālīñkān
 khūlīlāt̄fēt. jāni ōtēr elāl tē khōntlaxti. tokh khōntlaxtēnāt vuil
 ākw'-mūist pāri khwq̄sé kāšēlaxti oqtēm-pél khwqlēs, vuor:jiw-pél
 khwqlēs, soj:jiw-pél khwqlēs; elē khwq̄sé khōntijo viš-ōtēr kūsāt
 15 khq̄itenti, kit khōm: Khurēm-tāl-vuor-pupi jā Vūs-jot vōnlēp-kāumēñ-
 sämpē-voq̄ñ-ōtēr jit vujtitēn. jāni ōtēr kāšēlēmāist t̄l khq̄itēm lōñkhān-

elfogy, az erdő fája, liget fája is elfogy. Miután hosszú ideig, avagy
 rövid ideig hadakoztak, egyszer csak valami erősre akad. A mint
 a fokossal üti, a fokosa ketté tört. Kérdezi: «Kicsoda, micsoda
 vagy te?» — Amaz visszafelel: «Én» — úgy mond — «az alvilági
 fejedelem vagyok.» Erre tovább kezdtek hadakozni. Végre az alvi-
 lági fejedelem a fekete földön keresztül szökött alá. Az idősb fejede-
 lemhős ismét tovább hadakozik. Hadakozása közben egyszer csak
 ismét valami erősre akad. Az arany ostorral a mint üti, az ostora
 ketté szakad. Az idősb fejedelemhős kérdi: Te micsoda öreg vagy?»
 — «Én az obi fejedelem-öreg vagyok» — úgy mond. Ímtovább ha-
 dakoznak. Miután hosszú ideig hadakoztak, az obi fejedelem alászö-
 kött. Midőn alászökött, lehelletének bugyborékai szállnak fel. Az
 idősb fejedelemhős most [ismét] tovább hadakozik. A mint így hada-
 kozik, egyszer csak a mint visszatekint, a nép is elfogyott, az erdei fais
 elfogyott, a ligeti fa is elfogyott. A mint előre tekint, ifjabb fejedelem-
 hős öccse fut, két ember: a Három-ölnyi-erdei-bálvány és a Város-
 közepett-lakó-malomkő(?)-szemű-erős-fejedelemhős üldözik. A mint
 az idősb fejedelemhőst észrevették, addig futott útjukról félre tér-
 nek s két irányban futnak szét. A két alvidéki fejedelem így össze-

nél elé tülést, kit poqlá té khaítseí'. kit lui-ötrei' ákwän té joztkhétseí.
 jáni öter küsät-tqri loqtti: «näi' ménén!» — lāwi — «Khūrém-täl-
 vuor-pupi pōsén jatél vuítayten, om Vūs-jot rōulēp-kāumēn-sāmpē-
 voqñ-ötér jatél vuítaytam.» tūu jatläät vujtaytoz té pōmtés. vujtésté, vuj- 20
 tésté, jit joztné mōtét jalé älesté. tonütel päri jis. Khūrém-täl-vuor-
 pupi vis ötértél jit joztém mōtént älkäta. Khūrém-täl-vuor-pupi vis
 ötérme khōni' tēsté, äñ maqlät tärmélt nomélt vonli. khom-tōkh püténé
 jelpiñ kērmé käsētänél koätētän kwäné vésté, vis öter tōkhētäm
 toqré pūtoz jémstésté. vis öter Khūrém-täl-vuor-pupi tqri loqtti: 25
 «näi'» — lāwi — «mqri oqnem toqré khomle pütülen? — om
 Tōrém tēlém, khūrmét khotél tēlém khqr ösém»; — lāwi — «näi' om
 lélém Nom-Tōrém jayémné noñkhal' gyyän!» Khūrém-täl-vuor-
 pupi noñkhal' khosertayts, vis öter ton-lät täütäm khoni' pūtmésté.
 Khūrém-täl-vuor-pupi khoni' päts; vis öter tūu tärmél vontélmäts. 30
 Khūrém-täl-vuor-pupi loqtti: «näi' om lélém noñkhäl' gyyelén!»
 vis öter loqtti: «näi'-sōu tgyém-ñoul' tēp-khqr, näi' khwqné khqñ-

jött. Az idősb fejedelemlhős öccséhez szól: «Te menj!» — úgy
 mond — «üldözd Három-ölnyi-erdei-bálvány sógorodat, én a
 Város-közepett-lakó-malomkő-szemű-erős-fejedelemlhöst üldözöm.»
 Erre őt üldözni kezdette. Üldözte, üldözte, azon helyen, a hol utól-
 érte, leölte. Avval visszajött. A Három - ölnyi - erdei - bálvány az
 ifjabb fejedelemlhőssel küzdenek ott, hol egymást utólérték. A Há-
 rom-ölnyi-erdei-bálvány az ifjabb fejedelemlhöst hanyatt vágta s
 most az ő melle fölött fönn ül. Férfi torokcsutkáját keresztúlszúrni
 való szent vasát kivette a zsebéből a kezébe s már azon volt, hogy
 az ifjabb fejedelemlhős torokcsutkáját keresztúlszúrja. Az ifjabb feje-
 delemlhős [ekkor] a Három-ölnyi-erdei-bálványhoz [így] szól: «Te»
 — úgy mond — «hogyan akarsz engem hitvány módra agyon-
 szúrni? — Én Törém nemzette, harmad napon született ember
 vagyok;» — úgy mond — «te az én mellemet Nom-Törém atyám-
 hoz kiáltva ajánld föl!» A Három-ölnyi-erdei-bálvány fölfelé emelte
 a fejét: az ifjabbfejedelemlhős azalatt őt hasba döfte. A Három-
 ölnyi-erdei-bálvány hanyatt esett; az ifjabb fejedelemlhős föléje
 telepedett. A Három-ölnyi-erdei-bálvány szól: «Te kiáltva ajánld
 föl az én lelkemet!» Az ifjabb fejedelemlhős felel: «Magadféle

šqun? Tōrēmne oqt khqñšqun.» tonätel tökhät toqré pütlesté, jalé-pél älesté.

8. Khūrēm-täl-vuor-pupi jalé älmät ji-poqlt viš öter jã-pöyätél äkwän khōntkhētsei', päri té ménēsei'. jalé älem khwoltém soät khom jārānl-pöu-poqlt joxtsei'. tqñän ñomél tqtem lélém vit khurýél ñōñkhwé jeltéptésän. tonätel soät khom šölkānl-pōžén joxtsei', tqñän-pél jeltéptésän; soät khom jārānl-pōžén joxtsei', tqñän-pél jeltéptésän. tqul eläl té ménēsei'. kwqšé ménēsei', äm-né vōtýé ménēsei', äkw'-mäist kit lui-ötrei' tñk vūsānné ju joxtsei'. örekh voqrsét, posé voqrsét; soät tēst, soät äjist. om-pél tqt tēsém, om-pél tqt äjsém. ēryém-pél ülés, mojtém-pél-ülés.

tetűhússal táplálkozó, téged ugyan ki ismer? Tōrēm téged nem ismer.» Azzal keresztüldöfte a torokcsutkáját s megölte.

8. A Három-ölnyi-erdei-bálvány megölte után az ifjabb fejedelehmős összetalálkozott idősb fejedelehmős bátyjával, s visszamentek. A leölve elhagyott hét férfi atyjukfiához érkeztek. Őket a felülről [az égből] hozott elevenítő víztömlővel fölélesztették. Erre a hét férfi anyjához jöttek, azt is fölélesztették; a hét férfi atyjához jöttek, azt is fölélesztették. Arra onnan tovább mentek. Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek, egyszer csak a két alvidéki fejedelehmős a maguk városába érkezett haza. Arakot készítettek, boza-sört készítettek; egy hétig ettek, egy hétig ittak. Én is ott ettem, én is ott ittam. Énekem is megvolt, a regém is megvolt.

XI.

Tárjaim-Khórjaim.

A fajdfarkas zsembékú láb túlsó felén született Tárjaim-Khórjaim hősi éneke

*Jätér ponsép sāñsēñ úōr oqlēm-poqlt tēlēm Tār-
jāim - Khōrjāim tērēñ-ēri.*

1. *Jätér ponsép sāñsēñ úōr oqlēm-poqlt tēlēm*

ōítēñ vosēñ, khōr-jākh māsēm khōm

Tārjāim-Khōrjāim kit jāi-pōwiñš āñsí.

Voqçēñ-khōñfā-ñōurā-khōñfā-ūñek-kāçr kāsētām

5 *voqñtél viçw Tōrēm-sēlékēñ-ātpén-ōtér ūsēñ té mini.*

ōrēs-pōçép khūrēm vujāt minelíst

ākwé pāt toštāt : sujñel toštāt,

kit pāt toštāt : khōrēpnél toštāt ;

sērēñ mō ōlēs-ke : rēkwi rātfāñl,

10 *rēkwiñ mō ōlēs-ke : sēri rātfāñl .*

A fajdfarkas zsembékú láb túlsó felén született

szaru-ruhás, rénbikabőr-subát öltött férfinak,

Tárjaim-Khórjaimnek két fitestvére van.

Hatalmas-rén-erős-rén-keskeny-kebel [nevű] öccsének

5 feleséget szerezni az Ég-széli-ötven-fejedelemhős városába

Csíkos oldalú három állata menése közben megy ím.

a mint egyik lépését teszi (állja): a gyalogfenyvesből teszi,

a mint a másik lépését teszi: a vörösfenyvesből teszi [oly

gyorsan halad];

ha homokos föld volt [a melyen haladtak]: meredélyé verik

10 ha meredélyes föld volt: homokká verik szét.

szét.

ménat, ménat, mō tēlemišt, vił tēlemišt tēlēm
 jāni tāri-pōχēn khūrēm jā-pōwiñš ti joχtat.
 ōrēs-pōχēp khūrēm vuj sōn-kiwērnēl Tārjāim-Khōrjāim
 sairēp-koχtēl tārim jqlē jāχtoχ kwānē tē lākwełts.

15 tāri Tārjāim-Khōrjāim-tqri loχtti :

«oqnēm jqlē aň ti jāχtine Tārjāim-Khōrjāim ?

oqnēm jqlē vėl jāχtān Tārjāim-Khōrjāim !»

Tārjāim-Khōrjāim tāri-tqri loχtti :

«oqmp-jer-nān-pōu ! jqlē jāχtinēm,

20 ākwē-māišt pātan !»

«oqmp-jer-nān-ēkwē-pōu ! oqnēm jqlē tē jāχtan :

nāi-pēl khōnti mennēn mōnt jqlē ālēnkwēn !

sāyēñ khōm sāyēn jqlē jāχtēñkwē,

ōtēñ khōm ōtēn jqlē jāχtēñkwē !»

25 Tārjāim-Khōrjāim tāri-tqri loχtti :

«toqlēñ tāri toqlēn tēt khojnēn mōnt tēt tōsē,

tqweñ tāri tqwēn tēt khojnēn mōnt, tēt tōsē !»

Mennek, mennek, a föld teremtésekor, a víz teremtésekor
 nagy fenyőhöz érkezik ím a három testvér. [termett

A csikos oldalú három állatos szánból Tárjāim-Khōrjāim,
 hogy a fenyőt levágja, ím fejszés kézzel kiugrott. —

15 A fenyő Tárjāim-Khōrjāimhez szól :

«Engem akartok ti most levágni, Tárjāim-Khōrjāim ?
 engem ne vágjatok le, Tárjāim-Khōrjāim !»

Tárjāim-Khōrjāim a fenyőnek válaszol :

«Eb-lyuka-kölyke ! leváglak biz én,

20 rögtön le fogsz dőlni !» —

«Eb-lyuka-asszony-kölyke ! ha engem most levágsz :

téged is, hogy most harezba méssz, hadd vágjanak le !

Fürtös férfi, fürtöd hadd vágják le,

hajás férfi, hajad hadd vágják le !»

25 Tárjāim-Khōrjāim a fenyőnek felel :

[jon el,

«Tügalyas fenyő tügalyad ezen a fekvő helyeden, itt szárad-
 lombgalyas fenyő lombgalyad ezen a fekvő helyeden, it

száradjon el !»

2. Tonätél mō tēlēmíst, viť tēlēmíst tēlēm tuššép tārime sgorlāzw
 nqostē. khūrēm khotél sgorēstē, khūrmít khotél pāts. jal pātēmíst mō-
 kán khūrēm ji-tē-khqtél rēytkhqtš. ōrēs-pōžép khūrēm vuj sonētān tē
 tqlēs. tē mēnēst. mēnēst, mēnēst khūrēm jāi-pōwińš Tōrēm-sēilēkēń-
 ātpén-otér ūsēn tē nē'ilst. ūs-ōut tortām ōlat, ju pāsēpēnē oqmēlānl 5
 oqti. ūs-khāńkha khūrēm jāi-pōwińš khūrēm lo vqžlēkhqtst. tonätél
 ūs-kiwértē kwāl-kiwérnēl khom kwānē nē'ilēs. «khwqńārt tēmlē-khqt
 joztést?» — lāwi — «Nom-Nājēr voutēń khom šomē jāyēmnl vq-
 tām suriń sēr lot ju pqrwēlēmíst sopi mánēmāwēs. sērjin» —
 lāwi — «kwān leutēlkān!» Tārjäim-Khōrjäim loqti: «om sērjim 10
 kwān leutēsēm-kē: ēlēm-kholēs-pāńk kástēl leutinēm». tonätél sērjāt
 sopi mqš kwānē leutēstē. Kwāl-kīnēl kwān jim khom sērine tqū sē-
 lēkhats, kāt-tqlānl sopi khojwēst. Tārjäim-Khōrjäim sērjāt pāri ju
 mqyēstē. kwāl-kīnēl kwān jim khom elāl nokhtēs: «sērjin ūs kwānē
 lewētān Tārjäim-Khōrjäim «om šonsinēm!» Tārjäim-Khōrjäim 15
 sērjāt kwānē tē lewētēstē, tonētätél pāńk-pāltānēl sgorēpēstē, piš-jqž-

Azzal a föld teremtésekor, víz teremtésekor termett álló fenyőt
 vagdalni kezdette. Három nap vagdalta, harmadnap ledőlt. A mint
 ledőlt, a föld színe három éjjel, három nap rengett. Csikos oldalú
 három állatos szánjára ím föl szállt. Ím elmentek. Ment, ment a há-
 rom testvér, [végre] az Ég-széli-ötven-fejedelemhős városához érkez-
 tek. A város kapui be vannak zárva, nincs módjuk behatolni. A három
 testvér három lóval a vár falán keresztül vetette magát. Erre a
 várban egy házból egy férfi tűnt elő. «Ugyan micsoda emberek
 érkeztek meg?» — úgy mond. «A Fenn-trónoló királyi férfiú [a
 Főnséges-Ég] kedves atyámtól kért [várerősítő] aranylánczot a
 lovak, midőn beugrottak, ketté szakították. Kardotokat» — így
 szól — «vonjátok csak ki!» Tárjäim-Khōrjäim felel: «Hogyha én a
 kardomat kivonom: ember-fő kedviért vonom ki.» Avval kardját
 a közepéig kivonta. A házból kijött férfi a kardjához oda kapott s
 keze ujjait ketté vágta. Tárjäim-Khōrjäim a kardját ismét vissza-
 dugta. A házból kijött férfi tovább is unszolta: «Vond ki ismét a
 kardodat Tárjäim-Khōrjäim, hadd lássam!» Tárjäim-Khōrjäim a
 kardját ím kivonta, ezzel a feje tetején kezdve vágta és [tetőirányo-

šépät jalé gjmäts. jalé té älesté. višké käsät ton-šöut tokho pelmés, po té taräts, ūs-qolné élé té tuitkhqts.

3. Tonétätél ju viñst té ménést. Tārjäim-Khōrjäim ju mēnmät-uil loṭām vorän-lémés-kholé-kiwérné tau ju té lékémésté. Tōrēm-sēilékēñ-ät-pēn-ōtēr tāu-poglt té ménés, Tārjäim-Khōrjäim tārī loṭti: «om käsēm nēné jal älésnēn? nē kogréx tī jisné?» — Tārjäim-Khōrjäim loṭti: «näi' isēnné» — lāwi — «nūpi tī jisqu.» Tōrēm-sēilékēñ-ät-pēn-ōtēr loṭti: «jupän-sérjān tī mājān, viñst isēm mēnēm!» Tārjäim-Khōrjäim tonétätél jutpän-sérjān lunšēm ujim misän. lälíst, jotké käsät voantél vésté. nūp-pāsēn voqrsēt, tēst, äjist; tonétätél jotké käsä ēkwät tāltépésté, päri ju té ménēsei'.

4. Tārjäim-Khōrjäim Tōrēm-sēilékēñ-ät-pēn-ōtēr ūsētät té khul-tés, äñ-mont jal älem khom ēkwätél äkwän té ölmejšéžé. äkwé-mäist Tōrēm-sēilékēñ-ät-pēn-ōtēr Tārjäim-Khōrjäim loṭänl kēnsēm khaj-tités. vorän-lémés-kīt khōtsänl, kwän té pūsänl, ūs-kīt sutteläxw ngu-

san ketté hasítva] csipői közt végezte (hagyta el). Ekképpen (ím) leölte. Legkisebb öccse erre annyira megijedt, hogy a hegyre futott föl és a város végén elrejtőzött.

Ezután már bementek. Tárjäim-Khōrjäim a midőn bement, a lovát egy ronda istállóba lökte be. Az Ég-széli-ötven-fejedelehmős ő hozzá ment, Tárjäim-Khōrjäimhez szól: «Az én öcsémet miért ölted meg? minek jöttél te ide?» — Tárjäim-Khōrjäim felel: «A te húgodért» — mondja — «násznépül jöttünk ide.» Az Ég-széli-ötven-fejedelehmős szól: «Adjátok ide a pánczélruhátokat, kardotokat, akkor odaadjuk hűgunkat!» Tárjäim-Khōrjäim azzal pánczélruháját, kardját [még egyszer] sírva odaadta. Az eljegyzési alkudozásokat megtették, középső öccsének feleséget szerzett. Lakodalmi asztalt rendeztek, ettek, ittak; azzal középső öccse a feleséget fölültette a szánra, megnézte s hazafelé mentek vissza.

Tárjäim-Khōrjäim az Ég-széli-ötven-fejedelehmős városá an maradt, ama minapában megölt ember feleségével együtt élnek. Egyszer az Ég-széli-ötven fejedelehmős a Tárjäim-Khōrjäim lovat ker-sve futkosott. A ronda istállóban megtalálták, kihajtották, a város közepén nyargaltatni kezdték. Erre a Tárjäim-Khōrjäim

sänl. tonétätél Tárjäim-Khörjäim élé tuitkhatém kásät-pél pujin, 5
 ūs-əolt khōtwés, Törém-sēilékēñ-ātpén-ōtérné jalé älwés. — Tár-
 jäim-Khörjäim kwäl-kīt vönlenät-uil kásät pätmüt khōlésté. kwäl-
 kīnēl kwäné lākwełtəχw vārāti, nētän oqt tārétəu. jī-əolt kwän té
 lākwełts. ūs-kīt viš-khart khajtítat. Tárjäim-Khörjäim viš-khart tari
 loqtí: «šomé viš-khart, om jutpäm, sérjäm tí' khōlténän!» — 10
 ləwi. viš-khart təul-uil təu té kholtésänl: «nə' jutpän, sérjän» —
 loqtat — «Törém-sēilékēñ-ātpén-ōtér kwält mələñ liχt khanat.» täu
 viš-khart khōltmānl-məş sazér-lömtél misän. viñst lākwełtémät-uil
 jutpän-sérjän jalé té nérémtesän, ūs-kīn kwäné té lākwełts, loté té
 suttələntəu. khōléymé jutpän-sérjénántél séréytsän, khqté oqlmém- 15
 khart təu oqlémwést. tonétätél jutpän-sérjän noñkhé mässän, lotétäm
 té nérémtesté, sonné tälémäts, ju té mēni.

5. Tárjäim-Khörjäim mēnés. té mēnés, äkwé-mäist sos-loyēñ
 khomne jīt té vujtəwé. Törém-sēilékēñ-ātpén-ōtér vujtité. jīt joχtwés,
 äkwén-pél nöłöl läjwés. jutpän, sérjän täré läjwés, nöulētän khojwés.

elrejtözött öccsét is megtalálták a hegyen, a város végiben s az
 Ég-széli-ötven-fejedelehmős öt lekonzolta. — Tárjäim-Khörjäim
 a mint a házban ül, öccsének elestét hallotta. A házból kizontani
 igyekezik, [de] a felesége nem bocsátja. Végre ím kizontott. A vá-
 rosban gyermekek futkosnak. Tárjäim-Khörjäim a gyermekekhez
 szól: «Kedves gyermekek, az én pánczélruhámat, kardomat mu
 tassátok meg nekem, hol van!» — úgy mond. A gyermekek azzal
 megmutatták neki: «A te pánczélruhád, kardod» — mondják —
 «az Ég-széli-ötven fejedelehmős házában a vendégrekeszbeli szö-
 gön függ.» Ó a gyermekeket, mivel neki megmutatták, czukordara-
 bokkal ajándékozta meg. Mcst berontva [a házba], pánczélruháját s
 kardját lerántotta. Ezzel kizontott a várba, [hol] ím lovát nyargal-
 tatják. A népet pánczélruhájával, kardjával megijesztette: kiki a
 hová elemelődött, oda emelődött el. Azzal pánczélruháját, kardját
 felöltötte, a lovát megragadta, szánba fogta s ím haza megy.

Tárjäim-Khörjäim ment, ment, egyszer csak egy rénparipús
 ember üldözi hátulról. Az Ég-széli-ötven-fejedelehmős üldözi. Utól-
 érte és nyíllal lött reá. Pánczélruháját, kardját keresztüllötték, a
 húsát találták. Nyíllal kezdett lövöldözni, [a pánczélruháján] ke-

úólél pōxwtoχ tē nguwēs, tārē tē khojentqu. viñst jolēsaxtoχ pōmtēs
 5 Torēm-sēilekēñ-ātpēn-ōtērnél: «lélēñē ju joxtoχ tārētān oqñēm!» —
 lāwi. jolēsaxtoχ pōmētmetān lélēñē tārētqu. sonē-kīt tatentqu. elāl
 mēnēmāst jalē jāxtēm tārūt-pōχēn tē joxtēs. tāri loqtti: «elāl mēnē-
 mēništ om loqtsēm, oqñēm jalē vėl jāxtān; nāi' oqñēm ton-šōut jalē
 jāxtēsñēn, añ nāi'-pəl sārē voqñē lélēñ tē olentan.» — Tārjāim-
 10 Khōrjāim loqtti: «Jotētēr-khulēñ-ūsēm khotél mātñē el-poqłt ūs-pəl
 nēltinēm!» khotél mātñē el-poqłt Jotētēr-khulēñ-ūsāt nē'ilēs. ūs-kīn
 ju tūs: kit viš khom jōmitenta ūsāt. tētē kit khom kit pōwā olsei'. kit
 koqłānəl pūwēs, ju tē eltqwēs kwälāt-kīn. ēkwāt kitilītē: «om jālnēm-
 mātñél khom tē voqrepēsēn?» — nētē loqtti: «mātr oqł voqrsēm;
 15 nāi' mēnmēništ kāxrēm-kīt kit pōwi khultsei', jālnēm-mātñél kwān
 āssam». — pōwi loqta: «loqł, khomlē jēmetsēn?» — Tārjāim-
 Khōrjāim loqtti: «Torēm-sēilekēñ-ātpēn-ōtēr ūsēm Voqçēñ-khwoñfē-
 ñourē-khwoñfē-ūnēk-kāxr kāsēm voqñtél viχw tqu jālsēm, tāu ēkwā-
 tēl ju mēnēs, om khultsēm, jal ālwēsēm. — Voqçēñ-khwoñfē-ñourē-

resztül éri őt a nyíl. Most könyörögni kezdett az Ég-széli-ötven-
 fejedelemlőshöz: «Engedd, hogy elevenen térjek haza!» — úgy
 mond. A mint könyörögni kezdett, elevenen bocsátották el. Szán-
 jában viszik. A mint előre ment, ím levágott fenyőjéhez érkezett el.
 A fenyő szól: «Midőn elmentél, én megmondtam, hogy engem
 le ne vágj; te engemet akkor levágtál, most magad is alighogy
 (nagy-nehezen) életben vagy.» — Tárjaim-Khórjaim-felel: «Jotē-
 tēr-khulēng városomba napeste előtt vajha eljuthatnék!» Napeste
 előtt Jotētēr-khulēng városában megérkezett. A városba bement;
 két kis fiú járkál a városban. Ez a két kis fiú az ő két fia volt.
 Megfogták a két kezénél fogva és bevonszolták az ő házába. Fele-
 ségét kérdezi: «Mialatt én oda jártam, te férjet szereztél?» —
 Neje szól: «Semmit sem csináltam; midőn te elmentél, méhembem
 két fiú maradt, míg oda jártál, megszültém őket.» — A két fiú szól:
 «Atyus, mi történt veled?» — Tárjaim-Khórjaim felel: «Az Ég-
 széli-ötven-fejedelemlős városába Hatalmas-rén-erős-rén-keskeny-
 kebel [nevű] öcsémnek feleséget szerezni jártam oda, ő a feleségével
 haza ment, én [meg ott] maradtam, és megsebesítettek (leöltek). —
 Hatalmas-rén-erős-rén-keskeny-kebel [nevű] öcsémet» — úgy

khwoñǰé-ünék-käxr käsém» — lāwi — «tī vāténän!» tqu vātqus. tī 20
ti jis. vis khomijän viltjät sártésqu; tètē mōné oqlmq, mot mōné
oqlmq.

Tārjäim-Khórjäim léléte té ménés, jalé té šökörlés. pōwi toq-
tätén jalé säptéstén. soqtén taulép tēné voqrlést, soqtén taulép äjne
voqrlést. äjoz, tēzw pōmését. ēryém-pél taulés, mojtém-pél taulés.

mond — hívjátok ide!» Oda hívták. Ím oda érkezett. A kis fiúk az arczát fricskázzák : erről a helyről elemelődik, másik helyre emelődik.

Tárjäim-Khórjäim lelke ím elszállt (elment), ím meghalt. A fiúk az atyjukat eltemették. Hétiig tartó torevést rendeztek, hétiig tartó torivást rendeztek. Enni, inni kezdettek. Énekem is elfogyott (megtelt), regém is elfogyott.

ISTENEK HÓSLÓ ÉNEKEI ÉS REGÉI.

I.

A Pelimvidéki isten (*Polém-tārém*).

Polém-isten öregnek hósló éneke.

1. *Polém-tārém ājkä tērniñ ɛrɣä.*

Ti tēpiñ Polém vitikém,
ti ɣuliñ Polém vitikém,
ɣajtné tul tūlit ūsikémné,
minné tul tūlit ūsikémné,

5 *Jāni'-Tārém āškémné*

Polém-tārém ājkä tī' sāt-wāsém,
ɣūrém sāt ajāñ ɣum-pīkém-tél
Polém-tārém ājkä tī' jolt-wāsém.
alɣāliñ-ke namiñ jākém

10 *Polém jākém namejawé,*

1 Ezen tápláléka bő Polém vizecském mellett,
ezen hala bő Pclém vizecském mellett
futó felhő magasságú váracskámba,
menő felhő magasságú váracskámba

5 Nagy-Ég atyácskám

Polém-isten öreget, ide igézett engem,
háromszáz apródlegénykémmel
Polém-isten öreget, ide rendelt engem.
Fölfelé vivő neves folyócskám,

10 Polém folyócskám neve hírlík,

lāñžālīñ-ke sujiñ jākēm
Lūsm jākēm sujejawē.

*

Sēmél uj ta'iliñ kwolkémte,
vīγīr uj ta'iliñ kwolkémte,
 15 *ñoγs-pīñit, uj pīñit χujñēm χaltē*
akw'-mat-ērt talkwä qsmä-ke pine'im :
saka talkwä ālilälēm,
lūliñ qsmä-ke pine'im :
saka lūliñ ālilälēm.
 20 *kwolliñ ēt kwotēlrišēt*
χumlē χōlilälilēm :
āwiñ kwol āwikénnē jāmīl'e'im,
at tulāp tulāñ kātqwél
āwiñ kwol āwikém pali' pūñsilälilēm,
 25 *tī sāt ātpā ātiñ-puñkkēm*
kwonā kwältlälilēm,

lefelé vivó híres folyócskám,
 Lozva folyócskám neve hangzik.

*

Fekete vad [bőrével] teli házacskámban,
 vörös vad [bőrével] teli házacskámban
 15 amint nyusztbőr-fészekben, medvebőr-fészekben fekszem,
 egyszer csak ha alacsonyra rakom a párnát,
 nagyon is alacsonyan volt;
 ha magasra rakom a párnát,
 nagyon is magasán volt.
 20 Éjfeles éj éjfele tájt
 amint hallgatózom,
 ajtós házam ajtócskájához lépdelek,
 öt ujjú ujjas kezeckével
 ajtós házam ajtócskáját fölnyitom,
 25 ezt a hét hajú hajás fejceském
 kifelé viszem,

- sisiñ kwol siskémné jǫmǫle'im,*
lui nǫr aulkém numpél
ǫum'è sunsilǫlǫlém :
 30 *tǫuliñ pupi' ǫjkǫ*
taw ti joxtilǫlém,
tǫlǫiñ nǫñk tǫlǫen
taw ti isilǫlém.
rǫyiñ vǫt ǫurém rǫyǫ
 35 *ǫumlǫ jissǫntǫli,*
pomiñ vǫt ǫurém pomǫ
ǫumlǫ jissǫntǫli,
akw'-mat-ert tǫuliñ pupi' ǫjkǫ
ǫumlǫ lǫwilǫli :
 40 « *Polém-tǫrém ǫsíkém ǫǫlilǫln :*
ti vǫtiñ tǫr ǫlém-pǫlt,
ti rakwiñ tǫr ǫlém-pǫlt
jǫni' ǫkwǫi' ǫjkǫi' ǫlei' ;

- mǫgǫs házacs-kám mǫgǫ lépdelek,
 alǫfelǫ nyúlǫ bǫrczecs-kém irǫnyǫban
 amint nǫzdegǫlek :
 30 szǫrnyas istenke ǫreg
 im ǫ ǫrkezett meg,
 tetǫs vǫrǫsfenyǫ tetejǫbe
 im ǫ szǫllott le.
 Hǫ szǫlnék hǫrom heve
 35 amint jǫdǫgǫl,
 fagyos szǫlnék hǫrom fagya
 amint jǫdǫgǫl,
 egyszer csak szǫrnyas istenke ǫreg
 im mikǫppen szǫlal meg :
 40 « Polém-isten atyǫcs-kám hallgass meg :
 ezen szǫl jǫrta tǫ bal felén,
 ezen esǫ jǫrta tǫ bal felén
 ǫreg asszony ǫs ember ǫlnék ;

- ulä-vittal ünlepténé män äritën
 45 Jäni'-Tq̄rēm āškennē nañen namejime.»
 Polēm-tq̄rēm ājkä çumle läwile'im :
 «nañ tq̄uliñ pupi' ājkä
 nañ ai minërisën !
 am çolit çq̄tël tärmël
 50 us joçtiläle'im.»
 tēpä-ke lošit kwolkëmnë
 jū ti šältile'im,
 vitä-ke lošit kwolkëmnë
 jū ti šältile'im ;
 55 sipä nawlënë sari ülëm
 ëlä ti çujilem,
 porçä nawlënë çqsä ülëm
 ëlä ti çujilem.
 çqsä çujämëm, väti çujämëm çalät
 60 çumle çöntilälilëm :

- tüz-víz nélkül tartott (ültetett) kis leánykájuk
 45 Nagy-Ég atyácskától neked van nevezve.»
 Polēm-isten öreg ím miképpen szólalok :
 «Te szárnyas istenke öreg,
 most te csak menj el, kedvesem !
 Én holnap nap tájt
 50 megyek csak majd el.»
 Tápláléka bö házamba
 ím belépek,
 vize bö házamba
 ím belépek ;
 55 nyakveszíthető (üldöző) igaz álmot
 alszom ím ezutánra,
 derékveszíthető igaz álmot
 alszom ím ezutánra.
 Amint hosszú ideig fekszem, rövid ideig fekszem,
 60 ím miképpen hallom :

- ajāñ çum-pīkēmñē
 sirej-sisel jūñitawēm.
 ajāñ çum-pīkēm çumlē lāwilāli :
 «namiñ ātrakēm, sujiñ ātrakēm !
 65 sipā nawlēñē sari ūlēm,
 porçä nawlēñē çqsä ūlēm
 manēr ti palit çuje'in ? !
 alām ti vōtiñ tūr ālēm pālt,
 ti rakwiñ tūr ālēm pālt
 70 jāñi' ðkwäññē-ājkäññē ūrawēñ.»
 añ çūrēm sāt ajāñ çum-pīkänēm
 am ti atiliänēm,
 nilä sāt ajāñ çum-pīkänēm
 am ti atiliänēm.
 75 tauliñ uñ çansāñ kit sunkäçēm
 ti šq̄pitawēi',
 la'iliñ uñ çansāñ kit sunkäçēm

- apródlegényem
 kardháttal üt reám.
 Apródlegényem ím miképpen szólal meg :
 «Neves uracskám, híres uracskám,
 65 nyakveszíthető igaz álmot,
 derékveszíthető igaz álmot
 miért alszol ily soká ? !
 Ím ezen szél járta tó baloldalán,
 ezen eső járta tó baloldalán
 70 az öreg asszony és ember várnak.»
 Most háromszáz apródlegényem
 én ím egybegyűjtöm,
 négyszáz apródlegényem
 én ím egybegyűjtöm.
 75 Szárnyas állattal ékesített két szánkómat
 ím fölszereilik,
 lábas állattal ékesített két szánkómat

ti s̄āpitaweī'.

vouta jarmak saw kūnäs

80 *sawël ālentawē,*

vouta nuj saw s̄āxit

sawël totīlawē.

añ namiñ ātēr, sujiñ ātēr

kwonä kwātilawēm,

85 *tquliñ uj, la'iliñ uj χansūñ sunkēm*

kwotliñ sun kwotēlkātān

am tātilawēm.

χār-puñkēp vāχēn-kwālikēm

am űowēmtaptilēm ;

90 *posmiñ sun posmekēm*

pāñkiñ sampä samiñ tūjtkēm

numēn j̄q̄ñχilāli.

añ vōtiñ tūr ālēm-pālne

am joχtilāle'im,

ím fölszerelik.

Vékony selyem sok göngyölegjét

80 sok számban emelik,

vékony posztó sok tekeresét

sok számban hordják.

Ama neves fejedelemhöst, híres fejedelemhöst,
engem kivezetnek,

85 szárnyas állat, lábas állat ékítette szánkómba,

közepes szánom közepébe

ültetnek föl engem.

Rénbika fején való gyeplőszáracskám

én megmozgatom ;

90 faros szánom fara mellől

a piszkos szemű szemes hó

fölfelé fordul.

Ama szél járta tó baloldalára

érkezem én,

95 *an rakwiñ tūr ālēm pālne*
am joxtilāle'im.

*

An jāni' ēkwāi'-ājkāi'
mān tūr jānit kwolēnnē,
mān sārīs jānit kwolēnnē
 100 *moj-puñk jāni' ājkāris*
am kētilāle'im.
lqu puñkpā puñkiñ sōpā
χumlē pūnsilālitā, χumlē lāwili :
«ēkwāi'-ājkāi'! Polēm-tārem ājkāris
 105 *ulā-vittal ūnlēptēnē mān ājikēn*
sarēlaχtuñkwē, pērsēlaχtuñkwē
lātiñ kētilālēs.»
an jāni' ēkwāi'-ājkāi'
sōp-nelmtal jamēs uj
 110 *elā ūnlei'.*

95 amaz eső járta tó baloldalára
 érkezem én.

*

Amaz öreg asszony és ember
 kis tó nagyságú házába,
 kis tenger nagyságú házába,
 100 násznagyúl egy öreg emberkét
 küldök én.
 Tíz fogú fogas száját
 ím miképpen nyitja föl, ím miképpen szól:
 «Öregek! Polēm-isten öregecske
 105 tűz-víz nélkül tartott kis lányotokat
 hogy töletek kiunszoljam, elszerezsem,
 [az ügyben] küldött izenetet.»
 Amaz öreg asszony és öreg ember
 mint szájtalan-nyelvtelen [értsd: néma] jó állat
 110 [felelet nélkül] ülnek tovább.

aí moĵ-puñk jāni' āĵkā

ti lāwīlāli :

«*nēn manēri' sōptal uĵkwé ūnlīkēn,*

manēri' ūelmtal uĵkwé ūnlīkēn ?

115 *Polēm-tārem āĵkārišēn*

sarēlaĵtuñkwé lātiñ kētweš,

pērsēlaĵtuñkwé lātiñ kētweš.»

aí jāni' ēkwāi' -āĵkāi'

ēlā ālné ēli potrēn

120 *ēlā potērtālītēn :*

«*alpi-ĵar ta'īlrišmēn*

mēn kinsīlimēn ;

akw' āĵi jānmēltēsmēn,

rōpottal ĵūi jānmēltāslēmēn ? !»

125 *aí moĵ-puñk jāni' āĵkā*

vouta ĵarmak saw kūñās

sawā totīlāli,

Most a násznagy, az öreg ember

ím megszólal ;

«Ti miért ültök úgy, mint szájtalan állatocska,

miért ültök úgy, mint nyelvtelen állatocska ?

115 *Polēm-isten öregecske*

azt izeni, hogy [leányotokat] töletek kiunszolja,

azt izeni, hogy [leányotokat] töletek elveszi.»

Amaz öreg asszony és öreg ember

további életre czélzó további beszédüket

120 erre megkezdik (elbeszélük) :

«Testi külsőt [fedő] ruhácskánkat

követeljük (keressük) mi ;

egy leányt neveltünk föl,

munka nélkül ugyan hogy neveltük volna föl?!»

125 Most a násznagy, az öreg ember

vékony selyem sok göngyölegét

sok számban hord be,

vouta nuj saw s̄axit
sawä ālentāli.

- 130 ań jāni' ēkwāi' -ājkāi'
ań vouta jarmak saw kūñās,
ań vouta nuj saw s̄axit
sawä viššentālei'.
χumlē lāwilei': «jaxatā sār!

- 135 āri tēnē jāni' pūri
manki vārilāleu,
pī' tēnē jāni' pūri
manki šāpitaļu ;
ań moj-puñk jāni' ājkā

- 140 nañ jālēn sār,
ūs-ta'il saw χumikānū
nañ atilālān!
paul-ta'il saw nēkānū
nañ atilālān!»

vékony posztó sok tekersét
sok számban emel be.

- 130 Amaz öreg asszony és öreg ember
a vékony selyem sok göngyölegét
a vékony posztó sok tekersét
sok számban fogadja el.
Ím miképpen szólalnak meg: «Nos tehát,
135 leány evő nagy lakodalmat
készítgessünk mi,
fiú evő nagy lakodalmat
rendézzünk mi ;
most násznagy, öreg ember,
140 haladj te csak,
teli város sok férfiacskákat
gyűjtögesd te egybe,
teli falu sok nőcskénket
gyűjtögesd te egybe!»

- 145 *ūs-ta'il saw zum*
atimanl jui-pält,
paul-ta'il saw nē
atimanl jui-pält
ūs tēnē jāni' pūri
- 150 *tan vārīlālē'it,*
paul tēnē jāni' pūri
tan vārīlālē'it.
an Polēm-tārem ājkāris
an jāni' ēkwāi'-ājkāi' ūnlēnē
- 155 *mān tūr jānit kwolnē,*
mān sārīs jānit kwolnē
jū ti tūlīlawēm ;
lunt-la'il talkwā pasānnē,
vās-la'il talkwā pasānnē,
- 160 *am ti ūntīlawēm.*

*

- 145 Teli város sok férfit
 miután egybegyűjtöttek,
 teli falu sok nőt
 miután egybegyűjtöttek,
 város evő nagy lakodalmat
- 150 készítgetnek ők,
 falu evő nagy lakodalmat
 készítgetnek ők.
 Most Polēm isten öregecske —
 amaz öreg-asszony és öreg ember lakó
- 155 kis tó nagyságú házba,
 kis tenger nagyságú házba
 vezetnek im engem ;
 lúdlábnyi alacsony asztalhoz,
 réczelábnyi alacsony asztalhoz
- 160 ültetnek im engem.

*

çasü tēnū çalät,
 vātī tēnū çalät,
 an jänī' çkwäi' -çjkäi'
 ulü-vittal ünleptēnē mān āçitētēl
 165 akwän ti ünttälawēmēn.
 at tulläp tullāñ kätānamēn
 akwän tārū pūwintēsanamēn ;
 an mān tūr jänit kwolrišēt,
 an mān šāriš jänit kwolrišēt
 170 tīlē jāmīlimēn, tūlē jāmīlimēn.
 ajūñ çum-pīkänēm numpēl
 Polēm-tārēm çjkä çumlē lāwile'im :
 «tçuliñ uj çansāñ kitī' sunkwē,
 la'iliñ uj çansāñ kitī' sunkwē
 175 nan šāpītēkän !
 akw' çurip çürēm çärkēm,
 akw' çurip nälä çärkēm

Miközben sokáig eszünk,
 miközben rövid ideig eszünk,
 amaz öreg asszony és öreg ember
 tűz-víz nélkül tartott kis lányával,
 165 egymás mellé ültetnek.
 Őt ujjú ujjas kezecskénket
 egymáséba karoltuk ;
 ama kis tó nagyságú házacskában,
 ama kis tenger nagyságú házacskában
 170 erre sétálunk, arra sétálunk.
 Apródlegényeimhez
 Polēm-isten öreg ím miképpen szólok :
 «Szárnyas állat ékítette két szánkót,
 lábas állat ékítette két szánkót
 175 szereljete fől, kedveseim !
 Egyforma három rénbikámat,
 egyforma négy rénbikámat

nan kēritālān.»
ań tɔuliń uj ɣansāń kit sunkwei',
 180 *la'iliń uj ɣansāń kit sunkwei'*
ti śq̄pitawei'.
ań ulā-vittal ūnleptēnē māń āɣikwē
am kwon ti kwāłtilālilēm ;
ńoɣs-pit̄ikwēn, uj-pit̄ikwēn
 185 *akwān mēn tālilēmēn.*
akw' ɣurip ɣūrēm ɣārēm,
akw' ɣurip ūilā ɣārēm
am űowēmtaptilēm.
posmiń sun posmikāɣēmnel
 190 *pāńkiń sampā samiń tūjtikēm*
numēn jāńɣilāli,
pāńkiń sampā samiń śorakēm
numēn lapilāli.
amkim ūnlilēnē

fogjátok ti be!»
 Most a szárnyas állat ékítette két szánkót,
 180 a lábas állat ékítette két szánkót
 im fölszerelték,
 ama tűz-víz nélkül tartott kis lánykát
 én im kivezetem,
 s a nyusztbőr-fészekbe, medvebőr-fészekbe
 185 im együvé szállunk be.
 egyforma három rénbikám,
 Egyforma négy rénbikám
 én megindítom.
 Faros szánom fara mellől
 190 piszkos szemű szemes havam
 fölfelé fordul,
 piszkos szemű szemes zuzmarám
 fölfelé emelkedik.
 A magam lakta,

- 195 *χajtné tul lūlīt ūskémné,
minné tul lūlīt ūskémné
mēn ti joχtīlālīmēn ;
amkim ūnlīléné
sēmēl uj ta'iliñ kwolkémné,*
- 200 *vīγir uj ta'iliñ kwolkémné
jū ti sāltīlālīmēn.
ñoγs-pītit, uj-pītit
tāqrēm ālné āti jurtkémēntél,
jēlēm-aul āti jurtkémēntél*
- 205 *sipā nawléné sari ūlēm
ēlā ta χujīpilmēn,
porχā nawléné sari ūlēm
ēlā ta χujīpilmēn.
tēpā lošit lošit kwolkémēnt,*
- 210 *vitā lošit lošit kwolkémēnt,
ēlā ālné χātēlakēmēn*

- 195 futó felhő magasságú váracskámba,
menő felhő magasságú váracskámba
érkezünk meg íme ;
a magam lakta,
fekete állatbőrrel tele házacskámba,
- 200 vörös állatbőrrel teli házacskámba
belépdégélünk im.
Nyusztbőr-fészekben, medvebőr-fészekben
világot élő kedves társacskámmal,
időket élő kedves társacskámmal
- 205 nyakveszíthető igaz álmunkat
alusszuk ím most át,
derékveszíthető igaz álmunkat
alusszuk ím most át.
Tápláléka bő bő házacskámban,
- 210 vize bő bő házacskámban
elélni való napjainkat

ēlā ālililmēn
 jūw ālnē ētkēmēn
 jūw ālililmēn.

215 *hēlm-talēχ ūliñ pūlkwē*
mēn tēsšentimēn,
sōp-talēχ ūliñ pūlkwē
mēn tēsšentimēn.

Polēm-tārem ājkāris

220 *āñkwēm pasnēl at χāntlāsēm,*
jāřēm pasnēl at χāntlāsēm ;
jāi' minēm jāi' nurkwē
am at āñsile'im,
āñkw minēm āñkw nurkwē

225 *am at kinsile'im.*

eléddegéljük,
 átélt éjjeleinket
 átéldegéljük.

215 *Nyelvvégre való gyönyörúséges falatot*
eddegélünk mi,
szájvégre való gyönyörúséges falatot
eddegélünk mi.

Polēm-isten öregecske

220 *anyámtól való [születésem] kora óta sohasem hadakoztam,*
atyámtól való [származásom] kora óta sohasem hadakoztam ;
atyától származó atyai bosszúokom
nekem nincsen,
anyától származó anyai bosszúokat

225 *én nem keresgélek.*

II.

A szigvatorkolati Ég-fia (Sakw-sünt-Tq̄rém-pī').

A szigva-torkolati «Ég fia» öreg hős-ló éneke.

Sakw-sünt Tq̄rém pī' ājkä tērnin ērγä.

Tq̄rém-ōn-Sorñi āsémné,

Tq̄rém-ōn-Sorñi jārémné,

kit jā kitti' tawléné máné,

Tq̄rém-pī' qjkä möläl

5 *tī' ti sātsawäsém.*

lāñχä minné χum

pūri-āni, pūri-pūt sēñkwä

tit ti višsentilém,

alγä minné χum

10 *pūri-āni, pūri-pūt sēñkwä*

tit ti χōltilém.

Fölséges Aranyos-Ég atyám,

Fölséges Aranyos-Ég apám

két folyónak ketté ágazó vidékére,

Ég-fia öreget hajdan

5 *ím ide igézett engem.*

A [folyón] lefelé menő ember

ételáldozatos edényének, ételáldozatos üstjének gözét

ím ott fogadom,

fölfelé menő ember

10 *ételáldozatos edényének, ételáldozatos üstjének gözét*

ím itt fogyasztom.

- ti rus̄ ɣum jǎlné, mańsi ɣum jǎlné
 tūpiń jǎrišem, ɣāpiń jǎrišem
 tēpiń Sakw-vitēm namejawé,
 15 ɣuliń Sakw-vitēm namejawé.
 tēpiń Sakw-vit, ɣuliń Sakw-vit
 akw' pāl vitü sunsililēm :
 liliń sosslél, liliń jōrél ujawé ;
 akw' pāl vitü sunsililēm :
 20 māń nōlpä nōliń ɣulén ɣāńɣawé,
 māń tāńɣpä tāńɣiń ɣulén ɣāńɣawé.
 tātél sorɣép saw kuńer ɣumim,
 tātél sorɣép saw kuńer nēm
 simānl ētɣélawét, majtānl ētɣélawét :
 25 māń nōlpä nōliń ɣul sawä talili,
 māń tāńɣpä tāńɣiń ɣul arɣān ɣāńɣili.
 ti kasāj-nāl vāti jǎrišemné;
 ti sairép-nāl vāti jǎrišemné,

- Ezen orosz ember járta, ugor ember járta
 evezős folyócskámát, hajós folyócskámát
 táplálékos Szigva-vizemnek nevezik,
 15 halas Szigva-vizemnek nevezik.
 Táplálékos Szigva-víznek, halas Szigva-víznek
 egyik fele vizét [a mint] nézdegélem :
 eleven szosszél-féreg, eleven jór-féreg úszkál benne ;
 másik fele vizét nézdegélem :
 20 kis orrú orros hal halad benne fölfelé,
 kis hátszárnyú szárnyas hal halad benne fölfelé.
 Üres hasú sok szegény férfiam,
 üres hasú sok szegény nőm,
 szívük ha éhezik, májuk ha éhezik :
 25 kis orrú orros hal sok úszik fölfelé,
 kis hátszárnyú hátszárnyas hal bőségben halad fölfelé.
 E kés-nyél keskenységű (rövid) folyócskámhoz,
 e fejszenyél keskenységű folyócskámhoz

25 *ēri' totné ēri'-q̄tēr,*
 30 *mōjt totné mōjt-q̄tēr*
Numi-Sorñi āšénné,
Numi-Tq̄rēm jāžémné,
tōnū tī' ti sātsawāsēm.
namiñ jārmak šuūiñ piit,
 35 *sijiñ jārmak šuūiñ piit*
Tq̄rēm-pī' q̄jkā ūnlīle'im ;
ēli vōwné jirēm žolin at jožtawé,
žoli vōwné jirēm ēlin at jožtawé.

*

Ti kasāj-nāl vāli jārišémt,
 40 *tī sairēp-nāl vāli jārišémt*
žq̄nt-žāpémné ti tāle'im,
Saku-talēž ūūsēm-q̄jkām pālt
mujluñkwé ta jāle'im.
akw' paulén jožtāsēm, pāi' pūžtāsēm,

mint ének híresztelte (viselő) énekhőst,
 30 mint rege híresztelte regehőst
 Felső-Aranyos atyám.
 Felső-Aranyos apám
 im a végett ígézett ide engem.
 Neves selyemmel áldott fészekben,
 35 híres selyemmel áldott fészekben
 üldögélek én Ég-fia öreg ;
 este kért áldozatomat reggelre nem halasztják,
 reggel kért áldozatomat estére nem halasztják.

*

E kés-nyél keskenységű folyócskámon,
 40 e fejszenyél keskenységű folyócskámon
 im hadihajómra szálllok,
 Szigva-fői nászrokon öregemhez
 im vendégségbe utazom.
 Egy faluba érkeztem, a partra kapaszkodtam,

- 45 *akw' puñkã vötím ājkã ālä ti çãli,*
am numpëlém pojksãli, çumlé läwi :
 « Tãrém-pĩ' ājkã am nañén
úçs-pojk pine'im, uj-pojk pine'im,
nañ ānēm oss puméltãslén mōnt !
- 50 *ānēm ti nãñç-ke puméltilén :*
akw' kwãlin nēçim sãt jirél lülilém.»
Tãrém-pĩ' ājkã çumlé läwe'im :
 «nañ ānēmnel manér pojke'in ? !
ti çujné urénnél mōt urén numpél jãñçén,
- 55 *tül nãñç lülén, këlpiñ poléç salçén,*
tül ti pusme'in.»
añ puñkã vötím ājkã mōt ur-numpél ti jãñçi,
nãñç lüli, këlpiñ poléç sallãmi,
tül ti pumípés.
- 60 *Tãrém-pĩ' ājkã numpél çumlé läwi :*
 « Tãrém-pĩ' ājkã, manã çamés çlmén !

- 45 [ott] egy feje őszült öreg immár csaknem haldoklik.
 Én hozzám könyörög, ím miképpen szól :
 «Ég-fia öreg, én te hozzád
 nyusztbőr-könyörgést intézek, medvebőr-könyörgést intézek,
 vajha te engem fölgyógyítanál !
- 50 Hogyha te engem fölgyógyítasz,
 egy kötélre kötött hét áldozat-állattal fogok eléd állani.»
 Ég-fia öreg ím miképpen felelek :
 «Te én elöttem minek is könyörögsz ? !
 Ezen fekvő oldaladról más oldal felé fordúlj,
- 55 [aztán] állj föl, köpj véres köpést,
 azzal ím meggyógyúlsz.»
 Ama feje őszült öreg ím más oldal felé fordúl
 fölállt, véres köpést köpint,
 azzal ím meggyógyúlt.
- 60 Ég-fia öreghez ím miképpen szól :
 «Ég-fia öreg, óh mily jóságos voltál!

*añ ti pumeltäslèn ;
ti aläm akw' kwälin nērim sāt jirél
tārä ti alilēm.*

65 *Tārem-pī' ājkä çumlé läwe'im :*

*«vötiñ puñkpä ājkärisém !
ti kwoliñ māt ul alälñ,
sär çarä män totälñ, tot alälñ !
çarä māt-ke alilèn :*

70 *sēñkwiñ āni sēñkwä vīçēm,*

*sēñkwiñ püt sēñkwä vīçēm.
sēñkwiñ āni sēñkwä vinēm jui-pält
akw' nurpä sāt püt taçätèn,
vitél iseltälñ ; pütét päjëltälé'it,*

75 *lilpeli' jäniméné män jiw titèn,*

*tū sāsén ; sēñkwiñ püt sēñkwä
Numi-Sorñi āsēnné nāñç oss pūçéti !
sēñkwiñ püt sēñkwä nāñç pūçtémä jui-pält*

Ím meggyógyítottál ;
egy kötélre kötött hét áldozat-állatom tehát
egyszeriben ím leölöm.»

65 *Ég-fia öreg ím miképpen szólok :*

*«Őszült fejú öregecském !
ezen a háztájékon ne öld meg őket,
vidd csak szabad helyre, ott öld meg őket !
Ha szabad helyen fogod őket megölni :*

70 *a gőzölgő edény gőzét fogadom,*

*a gőzölgő üst gőzét fogadom.
Miután a gőzölgő edény gőzét fogadtam,
egy íves hét üstöt akassz föl,*

75 *csak most (ujonnan) növekedő fiatal fa tövéhez,*

*oda öntsd azokat ; a gőzölgő üst gőze,
Felső-Aranyos atyádhoz hadd szálljon föl !
Miután a gőzölgő üst gőze fölszállt,*

- vōtiñ puñkpā ājkāris,
 80 Kaltés laum sormēn joxtnēnē-mos
 vāssi' aumnē at pate'in.
 ań, vōtiñ puñkpā ājkāris,
 ās jamēs ūlēm! minnē mām ɣsü.»
 tāltiñ paul tāltēmnē nalu ti va'ilāsēm,
 85 posmiñ ɣāp posmēmnē ti tālsēm,
 tūl-ūltē qu-lalt ās ta noumtāsēm,
 Sakw-talēɣ numpēl ās ta mine'im.

*

- Toɣ mināmēm ɣaltē akw'-mat-ērt
 Muuñ-kēs namiñ ūsēn, sijiñ ūsēn nēilāsēm.
 90 ɣsü tɣwsēm, vāti tɣwsēm,
 tāltiñ ūs tāltān ti pūɣtāsēm,
 pāi' kwālsēm.
 ań Tārem-āri ēkwā ūnlēnē
 šqper āln, kami āln ta'iliñ kwolēn

- őszült fejű öregecske,
 80 Kaltés rendelte halálad elérkeztéig
 többé nem fogsz betegségbe esni.
 Most pedig, őszült fejű öregecske,
 továbbra is boldog életet! Járó földem hosszú.»
 Réves falum révéhez ím lészállottam,
 85 kormányos hajóm kormányához ím föltelepedtem,
 azután a víz folyása ellenében ím ismét előre indultam,
 A Szigva-fő felé ím ismét haladok.

*

- A mint így haladok, egyszer csak
 Muunkész neves városába, híres városába érkeztem.
 90 Hosszú ideig eveztem, vagy rövid ideig eveztem,
 a réves város révéhez ím fölkapaszkodtam,
 partra keltem.
 Amaz «Ég leánya» asszony lakta
 sopér-ezüsttel, kami-ezüsttel teli házba

- 95 *jū ti sáltsem ;*
jqmés ālné jqmés kātémné pūwäsém,
Tārem-āri ēkwā āśné
śqper āln, kami āln ta'iliñ pasünne
tū ta ūnttuwäsém.
- 100 *Tārem-āri ēkwā žumlé lāwi :*
 «*manā jārémné, manā moúsémné žājämént*
Tārem-pī' ājkā jāle'in ?»
Tārem-pī' ājkā žumlé lāwe'im :
 «*Tārem-āri ēkwā am tōnā jāle'im,*
- 105 *Sakw-talēž ājkā ūsmém-pālt*
mujluñkwé ti miné'im.»
soriñ tēpél, māriñ tēpél
ti ūnttuwäsém.
soriñ tēp tēmém jui-pālt,
- 110 *māriñ tēp tēmém jui-pāl',*
Tārem-āri ēkwā jot

- 95 *ím beléptem,*
jobb felől való jobb kezemet megfogják,
Ég-leánya asszony birtokolta
tiszta ezüsttel, silány ezüsttel tele asztalhoz
ím oda ültetnek.
- 100 *Ég-leánya asszony ím miképpen szól :*
 «*Minő szükségbe, minő inségbe jutva*
utazgatsz Ég-fia öreg ?»
Ég-fia öreg ím miképpen felelek :
 «*Ég-leánya asszony én azért utazgatok,*
- 105 *Szigva-fői öreg nászrokonomhoz*
ím vendégségbe megyek.
Sör-italt, mézes ételt
helyeznek ím élém.
Miután a sör-italt megittam,
- 110 *miután a mézes ételt megettem,*
Ég-leánya asszonnyal

tältiñ ūs tāltēn
 ās nalu ta jāme'im.

Tārēm-āri ēkwā numpēl χumlē lāwe'im :

- 115 «χqsä mā minnē χum,
 χqsä vit minnē χum
 ās ti mināsēm, qs jāmēs ūlēm!»
 qu-lalt ēlāl ās ta minitālē'im.

*

χqsä minmēm jui-pālt,
 120 vāti minmēm jui-pālt
 Sakw-talēχ ājkū nūsmēm ūnlēnē
 jiwā nāriñ ūs-sāχlēn ti nēilāsēm,
 pumä nāriñ ūs-sāχlēn ti nēilāsēm.
 tāltiñ ūs tāltän tū ta tqwsēm,

- 125 pāi' ta pūχtāsēm.
 Sakw-talēχ nūsēm-ājkām,
 taw āsnē ajāñ χum saw pēγä

a réves város révéhez
 ím ismét lelépdelek.

Ég-leánya asszonyhoz ím miképpen szólok :

- 115 «Hosszú földet járó ember,
 hosszú vizet járó ember
 ím ismét útnak eredtem, továbbra is boldog életet!»
 A vízfolyással szemben most ismét mendegélek.

*

Miután hosszú ideig mentem,

- 120 miután rövid ideig mentem,
 a Szigva-fői öreg nászrokonom lakta
 fája szentséges városhalomhoz érkeztem meg íme,
 füve szentséges városhalomhoz érkeztem meg íme.
 Réves város révéhez ím oda érkeztem,
 125 ím a partra fölkapaszkodtam.
 Szigva-fői nászrokon öregem,
 öt uraló apródember sok legénye

- nāl-suwīñ jāmés kätél*
nalu jissentāle'it, lāwīle'it :
 130 «*mān nūsēm-ājkāū ālnätü,*
Tārem-pī' ājkä ti ālnätü !»
kit kätémnél ti pūwäsém,
pāi' ti vānttuwäsém.
Sakw-talēχ nūsēm-ājkām ūnléné
 135 *akw' āwip sāt kwolné jū šültsem.*
aūlaxtsēmēn, sipilaxtsēmēn,
tūl patit kwolné totwäsém,
Sakw-talēχ ājkä, taw āšné
āln pasänän, tū ta ūnttuwäsém.
 140 *ētä sāt, χātél sāt*
soriñ tēpél, māγiñ tēpél
ti āšwäsém ;
tūl űoxs-pitīn, űj-pitīn χujiptawäsém.
űoxs-pitit, űj-pitit χujimém

- dárdás (nyílbotos) jeles kézzel
 lefelé jödögélnek, [így] szólanak :
 130 «*A mi nászrokon öregünk, ő az,*
Ég-fia öreg, im ő az !»
 Két kezemnél im megfognak,
 im a partra fölvezetnek.
 Szigva-fői nászrokon öregem lakó
 135 egy ajtós hét házába im beléptem.
 Csókolgattuk, karolgtattuk egymást,
 azután legbelső házba vitt be ;
 Szigva-fői öreg, az ő birtokát tevő
 ezüst asztalokhoz, im oda ültetett.
 140 Hét éjjel, hét nappal
 sör-itallal, mézes étellel
 látott el im engem ;
 azután nyusztbőr-fészekbe, medvebőr-fészekbe fektetett.
 Nyusztbőr-fészekben, medvebőr-fészekben a mint fekszem,

- 145 *akw'-mat-ért zōntle'im :*
χᾱῆχᾱ sinitaxtim am pāltēm χuji.
ponsēm sosi' kiti' sam
χumlē sunsiāγēm :
añ Sakw-talēχ ᾱjkā māñ āγi,
- 150 *taw ānēm sinitamä.*
Sakw-talēχ ᾱjkā māñ āγi numpël
χumlē lāwile'im :
«nañ nūsēm-āγi am-pāltēm
tī' χot χujāsēn ? — āsēnnē kāsēlawēmēn,
- 155 *kartiñ samël tox sunsawēmēn.»*
Sakw-talēχ-ᾱjkā māñ āγi χumlē lāwi :
«Tārēm-pī' ᾱjkā nūsukwē ! taw kāsü ;
ñoliñ χᾱp ñolēnnē am tāle'im.» —
«nūsēm-āγikwē ! nañ sar mine'in-ke,
- 160 *šᾱpitaχtēn ;*
ñoxs-sāχin, uγ-sāχin nalwē tāltän !

- 145 egyszer csak hallgatózom :
 vajjon ki fekszik ölelkezve én mellettem.
 Érett ribiszke két szemű
 ím miképpen nézem :
 ama Szígva-fői öregnek kis leánya,
- 150 ő ölelt át engem,
 Szígva-fői öregnek kis leányához
 ím miképpen szólalok :
 «Te nászrokonom leánya én hozzám
 ugyan mikép fekhettél ? — ha atyád észrevesz bennünket,
- 155 dühös szemmel fogja majd nézni.»
 Szígva-fői öregnek kis leánya ím miképpen felel :
 «Ég-fia öreg nászrokonocska, az az ő gondja (kedve) ;
 orros hajód orrára szállok föl én.» —
 «Nászrokon leányka, ha tehát jössz (mész),
- 160 készülődjél ;
 nyusztbőr-subádat, rénbőr-subádat hord le a folyóhoz !

- nē-mat la'il-tarēp ul oss χāji,*
nē-mat kāt-tarēp ul oss χāji !»
an ētēmēn χujēmēmēn jui-pālt,
 165 *an χātēlēmēn χujēmēmēn jui-pālt*
nāñχ ti kwālsēm, an nūsēm-ārim ātim.
kwonā kwoss kwāle'im,
ponsēm sosi' kitī' sam
χumlē sunsiāyēm :
 170 *hōliñ χāp hōlēmne*
nūsēm-ārim χūntē tāltχatēm.
nūsmēm ājkā numpēl
pašū vārnē nqmt kwoss āssēm,
nqmse'im : tauli, oss χul'ti !
 175 *āritā ēriñ jū hūrēmētā.*
tāltiñ ūs tāltān nalu ta tālsēmēn,
qu-sisi' nalu χul'itaxtsēmēn,
ta minēsēmēn.

*

- semminemű láb-akadály ne érjen,
 semminemű kéz-akadály ne érjen !»
 Miután amaz éjszakánkat átaluttuk,
 165 miután ama nappalunkat átaluttuk,
 ím fölkeltem : ama nászrokon leányom nincsen [sehol].
 A mint kimegyek,
 érett ribiszke két szemű
 ím miképpen nézem :
 170 orros hajóm orrára
 nászrokon leányom valamikor fölszállott.
 Nászrokon öregemtől
 elbucsúzni bár eszemben volt,
 azt gondolom : elég, hadd maradjon el,
 175 lehet, hogy leányát visszarágadja.
 Réves város révéhez ím leereszkdünk,
 a vízfolyás mögé bellebb bocsátkoztunk,
 azzal útnak eredtünk.

*

- 180 *ḡsā minēmēmēn jui-pālt,*
vāti minēmēmēn jui-pālt
añ Tḡrēm-āḡi ēkwā ūnlēnē
Muuñ-kēs namiñ ūsēn, sijiñ ūsēn
tī joḡtsēmēn.
pāi' tī pūḡtsēmēn, pāi' tī jāmsemēn,
 185 *Tḡrēm-āḡi ēkwā ūnlēnē*
šāpēr āln, kami āln ta'iliñ kwolnē
jū šāltsemēn.
Tḡrēm-āḡi ēkwā tī mūrītāli :
«manā saḡā sāsēm saḡiñ nē totmēn !»
 190 *manā vēšū sāsēm vēšiñ nē totmēn !»*
tūl-ūlt Tḡrēm-āḡi ēkwā āšnē
šāpēr āln, kami āln ta'iliñ pasānnē,
akw' pāḡēn tū ta ūnttuwēsēmēn,
soriñ tēpēl, māḡiñ tēpēl ūnttuwēsēmēn.
 195 *Tḡrēm-āḡi ēkwā ḡumlē lāwi :*

- Miután hosszú ideig mentünk,
 180 miután rövid ideig mentünk,
 amaz Ég-leánya asszony lakó
 Muúnkész neves városba, híres városba
 érkeztünk íme.
 A partra ím fölkapaszzkodtuunk, ím fölmentünk,
 185 az Ég-leánya asszony lakó
 tiszta ezüsttel, silány ezüsttel tele házba
 bementünk.
 Ég-leánya asszony ím nevetgél:
 «Minő fürtje tökéletes (megnőtt) fürtös nőt hoztál!
 190 minő szépsége tökéletes szépséges nőt hoztál!»
 Azután az Ég-leánya asszony birtokát tevő
 tiszta ezüsttel, silány ezüsttel teli ásztalhoz
 egymás mellé oda ültettek bennünket,
 sör-italt, mézes ételt helyeztek elénk.
 195 Ég-leánya asszony ím miképpen szól:

«χḡsā mā jīm kitī',
 χḡsā vit jīm kitī'
 soriñ tēp, māγiñ tēp ti tajēn !»
 soriñ tēp, māγiñ tēp tēnemēn jui-pālt
 200 Tḡrēm-āγi ēkwā numpél χumlé lāwe'im :
 «jātél ḡawn'-ut ti minimēn,
 Sakw-taléχ ḡjkā ēriñ taχ
 āγit ḡawlímé jiw.»
 aiūlaχtsū, sipiχatsū,
 205 tāltiñ ūs tāltén nalu ta jāmsū.
 χāpēn tālsēmēn, ās ta minēsēmēn.

*

Xḡsā minēmēmēn jui-pālt,
 vāti minēmēmēn jui-pālt
 añ puñkā vōtim ḡjkā paulān
 210 ti joχtsēmēn.
 tāltiñ paul tāltén pā ti pūχtsēmēn :

«Messze (hosszú) földről jött kettő,
 messze vízről jött kettő,
 nosza egyetek sör-italt, mézes ételt!»
 Miután sör-itallal, mézes étellel jóllaktunk,
 200 Ég-leánya asszonyhoz ím miképpen szólok :
 «Kedves rokon, immár megyünk,
 Szigva-fői öreg lehet hogy majd
 leányát üldözve jő.»
 Megcsókoltuk, átkaroltuk egymást,
 205 ezzel réves város révéhez lefelé mentünk.
 A hajóba szállottunk, ismét tovább indultunk.

*

Miután hosszú ideig mentünk,
 miután rövid ideig mentünk,
 ama feje őszült öregnek falujába
 210 érkeztünk ím meg.
 Réves falu révéhez ím fölkapaszkodtunk,

- soriü pasänrišén — Tārem-pi' ājkä*
 230 *tū ti ūntilälwäsém.*
ań kätä nāreχ māń nājkwé-pāχén,
la'ila nāreχ māń nājkwé-pāχén
tū ti ūntilälwäsém.
soriń tēpél, māriń tēpél:
 235 *ti ūntilälwäsémén.*
puńkä vōtim ājkä χumlé lāwi :
«χāsä mā jim kití,
χāsä vit jim kití'
soriń tēp, māriń tēp ti tajén!»
 240 *soriń tēp, māriń tēp tēmmén jui-pālt*
Tārem-pi' ājkä χumlé lāwe'im :
«minné māmēn ās χāsä
sar minimēn!»
kwon ti kwālsū, nalu ti jāmsū,
 245 *pāsmiń χāp pāsémné ās ti tālsém,*

- arany asztalkához Ég-fia öreget,
 230 engem ím oda ültettek.
 Ama keze zsenge kis asszonyka mellé,
 ama lába zsenge kis asszonyka mellé
 ím oda ültettek.
 Sör-italt, mézes ételt
 235 helyeztek ím eléim.
 A feje őszült öreg ím miképpen szól:
 «Messze földről jött kettő,
 messze vízről jött kettő,
 ím egyetek sör-italt, mézes ételt!
 240 Miután sör-itallal, mézes étellel jóllaktunk,
 Ég-fia öreg ím miképpen szólok:
 «Menni való utunk (földünk) még hosszú,
 menjünk tehát!»
 Ím kiléptünk, a vízhez lementünk,
 245 kormányos hajóm kormányához ismét felszállottam,

holiñ çāp holénné ēkwam tálés.
nalu naritésmēn, qu-sisi' ās ta minimēn.

*

çqsä minémémēn jui-pālt,
vāti minémémēn jui-pālt
 250 *akw'-mat-ērt pālē sunse'im :*
lāmā tēlēm lāmiñ ur ta nāñki,
pilā tēlēm piliñ ur ta nāñki,
pāi' ti pūçtēsmēn, ēkwam pā ti kwālés.
akw' aul numpēl jāli,
 255 *akw' aul numpēl ās jāli,*
paip-ta'il ti vātīlēm.
ēkwam nalu ti joçtēs,
paip-ta'il vātēm pil ti tēsmēn,
paip-ta'il vātēm lām ti tēsmēn ;
 260 *nalu tāltsēmēn, ās ti minimēn.*

*

orros hajóm orrához nóm szállott föl.
 A víz belsejébe toltuk magunkat, a vízfolyás mögött im ismét
 haladunk.

*

Miután hosszú ideig mentünk,
 miután rövid ideig mentünk,
 250 egyszer csak fölfelé nézek :
 ím zelniczéjét termő zelniczés hegy látszik,
 ím bogyóját termő bogyós hegy látszik,
 a partra fölkapaszkodtunk, feleségem ím partra szállt.
 Egyik vég felé megy,
 255 ismét másik vég felé megy,
 ím egy teli bödönnel szedett.
 Erre a feleségem a vízhez jött,
 a teli bödönnel szedett bogyót ím megettük,
 a teli bödönnel szedett zelniczét ím megettük ;
 260 a vízre ereszkedtünk, ím ismét tovább indulunk.

*

χqsä minēmēmēn jui-pālt,
vāli minēmēmēn jui-pālt
akw'-mat-ērt ponsēm sosi' kitī' sam
χumlē sunsiārēm :

265 *Sakw-süntnē ti nēilmēmēn.*

am ūnlēnē Numi-Tārēm āsēm sātēm
jiwā nāriñ nāriñ mā-lāmtēmne,
am ūnlēnē Numi-Kworēs āsēm sātēm
punā nāriñ nāriñ mā-lāmtēmne

270 *ti joχtmēmēn.*

pāi' ta pūχtimēn, pāi' ti kwālimēn,
aí χq̄nt-χāprišēm kit pālnēl pūwimē
pāi' ti χartilēmēn,
aí saγä sästēm saγiñ nāj ēkwām,

275 *vēsü sästēm vēsüñ nāj ēkwām*

mōl tāltēm nóχs-sāχiänä, uj-sāχiänä
ti ālmēsēmēn ;

Miután hosszú ideig mentünk,
 miután rövid ideig mentünk,
 egyszer csak érett ribiszke két szemű
 ím miképpen nézem :

265 ím a Szigva torkolatához érkeztünk meg.

A magam lakó, Numi-Tárém-atyám előigézte
 fája szentséges szentséges földrészemre,
 a magam lakó, Numi-Kworész atyám előigézte
 füve szentséges szentséges földrészemre

270 érkeztünk ím meg.

Ezzel a partra fölkapaszkodtunk, ím fölme gyünk.
 Ama hadi hajócskámát két oldalról megfogva
 ím fölfelé vonszoljuk,

ama fürtje tökéletes fürtös asszony feleségem,

275 ama szépsége tökéletes szépséges asszony feleségem

minapában föl rakott nyusztbőr-subáját, rénbőr-subáját
 ím magunkhoz emeltük,

am ūnléné jiwä näriñ näriñ mäne,
 am ūnléné pumä näriñ näriñ mäne
 280 pāi' jāmsēmēn.

am āšné jiwä jelpiñ jelpiñ kwolrišémné,
 am āšné mātä jelpiñ jelpiñ kwolrišémné
 jū ti šältimēn.

Tārēm-pī' ājkä šānim-ēkwän
 285 lalt kwälé pawēm, χumlé lāwi :
 «pīkēm! χotél nēn totmēn sar ?
 ta mōrs vēšä sästēm vēšiñ nāj totmēn!» —
 «Sakw-talēχ ūšēm-ājkām māñ āγī
 šānim ēkwä ti totäslēm.»

290 añ ēkwäm šalī āln pasänné,
 tū ta ūnttuwēs.
 šānim-ēkwän χasāp sajiñ pāl
 ti šāpitawēs,
 añ ūoχs-sāχit, uj-sāχit χasāp sajiñ pālēn

a magam lakó, fája szentséges, szentséges földre,
 a magam lakó, füve szentséges, szentséges földre
 280 föllépdeltünk.

A birtokomat tevő fája szent szent házacskámba,
 a birtokomat tevő földje szent szent házacskámba
 im beléptünk.

Velem, Ég-fia öreggel anyám asszony
 285 szembe jó s im miképpen szól:
 «Fiacskám! ugyan honnan hoztad nódet?
 olyan igazán (oly mértékű) szépsége tökéletes szépséges assz-
 szonyt hoztál.» —

«Szigva-fői nászrokon öregem kis leányát
 hoztam én el anyám asszony.»
 290 Most a feleségemet tiszta ezüst asztalhoz,
 im oda ültették,
 anyám asszony kárpittal eltakart (kárpitmögös) szobarekeszt
 rendezett im be, [szobarekeszbe
 ama nyusztbőr-subákat, rénbőr-subákat a kárpittal eltakart

295 *tū pinwäst.*

*ań s̄ānim ēkwā n̄r̄r̄x̄ k̄ātēp māń mańā,
n̄r̄r̄x̄ la'ilep māń mańā,
χas̄āp sajiń p̄ālén tū ta v̄ānttitā,
ńoχs-pińin, uj-pińin tū ta ūnttitā.*

300 *l̄āńχét totilēm tailēm*

*ań T̄r̄r̄m·p̄l' ājkā χot āńχwsilēm,
ńoχs-s̄āχim mase'im,
uj-s̄āχim mase'im,
χgs̄āp sajiń p̄ālne ti s̄ālte'im ;*

305 *sipā jāktim sari ūlēm,*

*porχā jāktim ńańr̄ā ūlēm
ētā s̄āt, χ̄ātél s̄āt
nēm jot tot ta χuje'im.*

ētā s̄āt, χ̄ātél s̄āt χujēmēmēn jui-p̄ālt

310 *n̄āńχ sajkelimēn, n̄āńχ kwālimēn.*

Numi-T̄r̄r̄m āsēm

295 *oda rakta.*

Most anyám asszony zsenge kezú kis menyét,
zsenge lábú kis menyét
ka árpittal eltakart szobarekeszbe ím oda vezeti,
a nyusztbőr-fészekbe, rénbőr-fészekbe ím oda ülteti.

300 *Az uton viselt ruhámat*

most Ég-fia öreg levetem,
nyusztbőr-subámat felöltöm,
rénbőr-subámat felöltöm,

a kárpittal eltakart szobarekeszbe ím bemegyek ;

305 *nyak-leüthető erős álmot*

derék-leüthető hatalmas álmot,
hét éjjel, hét nappal
fekszem ott nőmmel együtt.

Miután hét éjjel, hét nappal feküdtünk,

310 *főlébredünk, fölkelünk.*

Numi-Tárēm atyám

sorñi saḡip jaḡmés χātél ti pūnsēm,
sorñi vēšip jelpiñ jaḡmés χātél ti pūnsēm,
ēlä ḡlné ēlä ḡmt ēl ta viššentimēn,
 315 *ēlä ḡlné ēlä ḡmt ēl ta pūnsilēmēn.*

arany-sugaras szép napot derített ím föl,
 arany-szépségű igen szép napot derített ím föl,
 a további életre irányozzuk (vesszük) ím mi előre gondunkat,
 315 a további életre fordítjuk (nyitjuk) ím mi előre gondunkat.

III.

A lopmúsz i isten (*Lqpiñ-ūs-ājkä*).

A lopmúsz i öreg [hósló] hymnusa.

L q p i ñ - ū s ā j k ä k a j - s a u .

*Tq̄rēm siriñ jelpiñ q̄tēr,
Kworēs·siriñ jelpiñ q̄tēr
Tq̄rēm-pē' ājkäi' lāwāsawēm ;
ti Lqpiñ ūs jelpiñ mā-lq̄mtēmnē*

5 *Numi-Sorúí āsíkémnē*

tī' ti sātīlālŵāsēm.

paul saw saw q̄mimnē,

ūs saw saw q̄mimnē

kēnttal puñkēl tūlawēm.

10 *talχiñ sirei jq̄ñq̄māñ q̄ñ*

Lqpiñ-ūs ājkä q̄lmēm sār ;

Égiek közül való szent fejedelem,
mennybeliek közül való szent fejedelem,
Ég-fia-öregnek neveznek engem ;
ezen Lopmúsz [nevű] szent földrészemre

5 Felső-Aranyos atyácskám

ím ide igézett engem.

A falu sok sok embere,

a város sok sok embere

süvegtelen fővel áll előttem.

10 Hegyes karddal forgó király

vagyok ám én lopmúsz i öreg,

ēlmiñ sirei jāñχmāñ χān
Lapiñ-ūs ājkā ālmēm sār.
 is jānimēm paul saw űaurēmanēm,
 15 is jānimēm űs saw űaurēmanēm
tērēn-kēmplīnēl űriānēm,
χul-kēmplīnēl űriānēm ;
Lapiñ-ūs ājkā ālnēm sār.

*

Manā sijiñ tārēm sijim totawē,
 20 manā namiñ tārēm namēm totawē !
ēr' totnē ēr'-ātēr,
mōjt totnē mōjt-ātēr
ur-mis nāj sāñimnē āšwāsēm,
vōr-mis nāj sāñimnē āšwāsēm.
 25 χoti ārim, χoti pīrēm
tqliñ űgul' tqlnē-ke χāji,
mosiñ lu mosnē-ke χāji :

éles karddal forgó király
 vagyok ám én lopmúszí öreg.
 Most növekedett falubeli sok gyermekem,
 15 most növekedett városbeli sok gyermekem —
 a Kór ruhája szélétől őrzöm őket,
 a Betegség ruhája szélétől őrzöm őket ;
 lopmúszí öreg vagyok ám én.

*

Minő híres istenképpen terjesztik az én hírem,
 20 minő neves istenképpen terjesztik az én nevem !
 Ének híresztelte énekhöst,
 rege híresztelte regehöst,
 hegyi tündérasszony anyám szült engem,
 erdei tündérasszony anyám szült engem.
 25 A melyik lányom, a melyik fiam
 kóros hús kórja érinti,
 beteg csont betegsége érinti :

talχiñ sirejil jãñχilém,
ēlmiñ sirejil jãñχilém.
 30 *num-pālém la'iliñ tãrém-ke nēili,*
num-pālém tquliñ pupi'-ke nēili :
tūr-vit aje'im.
alγä minnē χumimnē,
lãñγä minnē χumimnē
 35 *ērγém oss totilawé,*
mōjtém oss mojtīlawé :
sāt pupi' χalté voriñ χum,
χqt tãrém χalté voriñ χum
Lqpiñ-ūs ājkä ālilālém.

*

40 *Ponsém sosi' kiti' sam*
ēlāñ nãr sisém sussnēm χalté
ñūsün nãr-sisém sussnēm χalté
akw'-mat-ērt χumlé nqmsälé'im :

a hegyes karddal járom körül,
 az éles karddal járom körül.
 30 Magam fölött ha lábas isten jelentkezik,
 magam fölött ha szárnyas bálvány jelentkezik :
 mint tó vizét, úgy iszom meg.
 Folyón fölfelé haladó emberem,
 folyón lefelé haladó emberem
 35 hadd terjessze az én énekemet,
 hadd regélje az én regémet :
 hét bálvány között győztes férfiú,
 hat isten között győztes férfiú
 voltam én lopmúszai öreg.

*

40 Érett ribiszke két szemű
 fekete Ural-bérczem hátát a mint nézdegélem,
 tarka Ural-bérczem hátát a mint nézdegélem [azt gondolom]:
 fekete Ural-bérczem, tarka Ural-bérczem hátán tartott

45 *elāñ nār, nūsāñ nār sisēnt āśné*
saw jārñem çumle-mos ālilāle'it,
sunsuñkwē ti mine'im.

nāre çaut āltmāñ sū,
nāre nāñk āltmāñ sū

Lqpiñ-ūs ājkāriš ti lūlmēm.

50 *akw'-mat-ért çumle sunsilāle'im :*

elāñ nārñe ti nēilāsēm,
nūsāñ nārñe ti nēilāsēm.

am āśné saw jārñem

jārēn kwolānl jolēn çuji,

55 *sālīānān liliñ ta'il tūp çūltmēt.*

kwolñe kwoss minilāle'im :

çot çujñe çālā tot çuji,

çot alim çum tot alimē.

tiñsāñ visēm, sālī rēpitāsēm,

60 *sālī tī' çartāslēm, ti alāslēm,*

- sok szamojédóm ugyan hogyan él,
- 45 megyek ím megnézni.
 Gyöngjegenyefenyő [-darabokból] egybetoldott botot [fogva]
 gyöngve vörösfenyő [-darabokból] egybetoldott botot [fogva]
 álltam ím [utamra] lopmúszí öregecske.
 Egyszer csak ím miképpen nézdegélem :
- 50 a fekete Ural-bérczhez ím megérkeztem,
 a tarka Ural-bérczhez ím megérkeztem.
 Magam tartotta sok szamojédóm
 kúpsátra (szamojéd háza) ledöntve (lenn) hever,
 csupán rénszarvasaik maradtak ott elevenen.
- 55 A mint a házba mendegélek :
 minden tetem a hol hever, ott hever,
 minden ember a hol megölték, ott van megölve.
 Pányvát vettem, egy rénszarvasra dobtam,
 a rénszarvast ide húztam, ím megöltem,
 60 ama népeimet a vérrel ím megdörzsöltem,

*añ māχmanēm kēlpēl ti sartésanēm,
nāñχ ti jeltéptésanēm.*

Lapiñ ūs ājkāris χumlē lāwe'im :

«*nan χumlē jēmtsän, χāñχän alwésän ?*»

65 *am āsnē saw jārnēm χumlē lāwe'it :*

«*man kwoni-pālū χārēχsít joχtélüst,
tajitnē ti alwésū.*»

Lapiñ-ūs ājkāris χumlē lāwe'im :

«*ti sāt χārpū χāriñ šārkän kērän,*

70 *am Lapiñ-ūs ājkāris ūnlilēnē*

Lapiñ-ūs šaxlēmne ti mine'im ;

nan lāsélakw am jui-pālēmt jijän !»

Lapiñ-us ājkāris ēläl' ti noumte'im.

ñäre χaut āltmiñ sū,

75 *ñäre nāñk āltmiñ sū* ...

jū ti mine'im.

χqsä minämēm jui-pält,

ím fölélesztettem.

Lopmúszí öregecske ím miképpen szólok :

«Hát veletek mi lett, ki ölt meg benneteket ?»

Magam tartotta sok szamojédem ím miképpen felel :

65 «Idegen vidéki (rajtunk kívül eső) rablók érkeztek,
azok öltek ím meg bennünket.»

Lopmúszí öregecske ím miképpen felelek :

«E hét rénbikából álló rénbikás csordátokat fogjátok be,
én lopmúszí öregecske lakó

70 *lop*múszí halmomra megyek ím ;

ti jőjjetek lassan én utánam !»

Lopmúszí öregecske ím előre indulok.

Gyöngé jegenyefenyőből egybetoldott botot,
gyöngé vörösfenyőből egybetoldott botot [fogva],

75 ím visszamegyek.

Miután hosszú ideig mentem,

miután rövid ideig mentem,

vāṭi mināmēm jui-pālt
amki ūnlilēnē Lqpiñ-ūs šaylēm

80 ta nēilēs.

ūsēmne jāmsēm, kwolēmne šaltsēm,
ētā sāt jālēm ɣum,
ɣātél sāt jālēm ɣum
tēsēm, ajsēm, jol ɣujäsēm.

85 puñkü jäktim sari ūlēm

tot ta ɣuje'im,
porɣä jäktim sari ūlēm
tot ta ɣuje'im.

*

ɣqsä ɣujamēm jui-pālt,

90 vāṭi ɣujamēm jui-pālt,

akw'-mat-ērt nqñɣ sajkéläsēm.

kwonä koss kwāle'im :

an am qšné arññ paul saw ɣumim,

magam lakó lopmúszí halmom
túnt ím élém.

80 Városomba mentem, házamba léptem,

hét éjjel járt ember,

hét nappal járt ember

ettem, ittam, lefeküttem.

Fej-leüthető igaz álmot

85 fekszem ím ott,

derék-leüthető igaz álmot

fekszem ím ott.

*

Miután hosszú ideig feküttem,

90 miután rövid ideig feküttem,

egyszer csak fölébredtem.

A mint kimegyek ;

ím birtokomat tevő leányos falum sok embere,

am āśné pīṛiñ ūs saw χumim
 35 *pūrlaxtuñkwé, jirχatuñkwé ti jiut,*
akw' kwālīn nērim sāt āitiñ uj tote'it.
am laltēm pēnχuñkwé ti ūnttīle'it.
Lqpiñ-ūs ājkāris χumlé lāwe'im :
«nan manā tqlīñ ūqul tqlēn χājsān,
 100 *manā mosiñ lu mosēn χājsān ? » —*
«man alām sēmél sōppā laj-χīñné
tēñkwé ti vorātawesū,
sēmél sōppā pit-χīñné
tēñkwé ti vorātawesū ;
 105 *tqlīñ ūqul tqlā χarteu,*
mosiñ lu mosā χarteu.»
Lqpiñ-ūs ājkāris χumlé lāwe'im :
«akw' kwālīn nērim sāt āitiñ ujīn,
akw' kwālīn nērim sāt toχtiñ ujīn
 110 *Numi-Sorñi āśānné tū alān !*

birtokomat tevő fias városom sok embere
 95 ételáldozatot hozni, véráldozatot hozni jön,
 egy kötélre kötött hét szarvas-állatot hoz.
 Velem szemben ím büvölni ülnek le.
 Lopmúszí öregeeske ím miképpen szólok :
 «Micsoda kóros húsnak kórja ért benneteket,
 100 micsoda beteg csontnak betegsége ért benneteket?»
 «Mi rajtunk lám a fekete szájú alvilági járványvész
 vesz ím erőt, hogy fölemésszen,
 a fekete szájú fekete járványvész
 vesz ím erőt, hogy fölemésszen ;
 105 kóros hús kórját vonszoljuk,
 beteg csont betegségét vonszoljuk.»
 Lopmúszí öregeeske ím miképpen felelek :
 «Egy kötélre kötött hét szarvas-állatotokat,
 egy kötélre kötött hét patás-állatotokat
 110 Felső-Aranyos atyátoknak oda [szánva] öljétek le!

sēñkwiñ āni sēñkwä nqñγ oss pōžätāli,
 posimiñ pūt posimä nqñγ oss pōžätāli.
 ti āntiñ uj, tožγiñ uj sqwanä
 tül lilpēl jānimēm māñ žālñe

115 nqñγ täyätän!

ti jui-pält tērén-kēmpli pāntmi,
 žul-kēmpli pāntmi.

ānēm q̄s žūrēm āntiñ uj jir totän,
 žūrēm tožγiñ uj jir totän!

120 ti žūrēm āntiñ uj jirän totnän jui-pēl

sēmēl sōppä laj-žúñe žq̄jwēsän-ke,

sēmēl sōppä pit-žúñe žq̄jwēsän-ke:

sēmēl sōppä laj-žúñ,

semēl sōppä pit-žúñ

125 tū pojti, tū pāntmi.

tērén-sōpnēl žūltlēm žūrēm kuíerakēm

añ pus kätēl, pus la'ilēl Tq̄rēm jot minän!

*

Gőzölgő edénynek gőze hadd hatoljon fel,

füstölgő üstnek füstje hadd hatoljon fel.

Ezen szarvas állat, patás állat bőreit

fiatal (ujjonnan nőtt) kis nyírfára

115 akasszátok föl!

Ezután a Kórnak ruhaszéle elsimúl,

a Betegségnek ruhaszéle elsimúl.

Nekem pedig három szarvas-állatot hozzatok véráldozatúl,

három patás-állatot hozzatok véráldozatúl!

120 Miután ezen három szarvas-állat áldozatot meghoztátok,

ha fekete szájú alvilági járványvész ért benneteket,

ha fekete szájú fekete járványvész ért benneteket:

a fekete szájú alvilági járványvész,

a fekete szájú fekete járványvész

125 azonnal megszűnik, azonnal lecsillapszik (elsimúl).

Kór szájától [ment maradt] három szegénykém

most ép kézzel, ép lábbal menjetek Tárémmal!»

*

- Ti jui-pālét māχmaném ta minäsét.*
am āwiñ kwol āwimné jū ti sältsem,
 180 *mulī pālt ālné hoχs-pitimné, uj-pitimné*
ti ūntsem.
puñk tārätim ūnle'im, nqmt vārile'im.
toχ ūnléném χalté χumlé nqmsāle'im :
χum-mūs amk' kēm āle'im,
 185 *nē minné nēχiñ sām*
kinsuñkwe ti mine'im;
ur-mis nāj āχi āli,
vōr-mis nāj āχi āli,
tū ti χajtélé'im.
 140 *añ Lqpiñ-ūs ājkāris' kwon kwālsém,*
ñäre χqut kití' sū
ñäre nāñk āltmēñ sū
ta višsentāle'im, ta minilāle'im.
ta minilālmém χalté

- Ezután népeim ím elmentek.
 Én ajtós házam ajtaján ím beléptem,
 180 a vendégrekeszben levő nyusztbőr-fészkembe, medvebőr-
 űltem ím. [fészkembe
 Fejemet leeresztve űlök, gondolatba merűlök (gondolatot
 A mint így űlök, ím miképpen gondolkozom: [teszek).
 ugyan, hogyan élek meg egymagamban,
 135 nőjāró nős vidéket
 megyek ím keresni ;
 hegyi tündér leánya él,
 erdei tündér leánya él,
 ím oda megyek el kērőbe.
 140 Most lopmūszi őregecske kimentem,
 zsenge jegenyefenyőből való kettős botomat,
 zsenge vörösfenyőből egybetoldott botomat
 ím előveszem, ím útnak eredek.
 A mint így haladok,

- 145 *χumlē sunsilaxtē'im :*
ań ur-mis nāj ūnlénē ūsān,
ań vōr-mis nāj ūnlénē ūsān
ta nēilālmēm.
ań ur-mis nāj, vōr-mis nāj
- 150 *āwiñ kwol āwi-sūntnē ti joxtēm.*
josāyēm kwon tūstsāyēm, jū šaltsēm.
jū šāltmēm-kēmt
ań ur-mis nāj-āñk xot mōwētālēm,
am numpélēm χumlē lāwili :
- 155 «*Lqpiñ-ūs ājkāris,*
manā totn' ojné totwāsén,
manā ālētén' ojné ālentawāsén !»
ań muli-pālnē tū ti ūnttilālmēm,
ur-mis nāj, vōr-mis nāj āyiris
- 160 *šūhā numpél χumlē lāwīlālē'im :*
 «*ur-mis nāj, vōr-mis nāj āyirisén*

- 145 *ím miképpen nézdelek szét :*
ama hegyi tündér lakó városába,
amaz erdei tündér lakó városába
érkeztem meg ím.
Ama hegyi tündér, erdei tündér
- 150 *ajtós háza ajtajának nyílásához eljutottam.*
Hótalpaimat künn fölállítottam, beléptem.
A mint beléptem,
amaz erdei tündér kisasszony elmosolyogta magát,
ím miképpen szól én hozzám :
- 155 «*Lopmúszí öregecske,*
minő hozó szerencse hozott téged,
minő emelő szerencse emelt téged ?»
Most a vendégrekeszbe ím oda ültem,
a hegyi tündér, erdei tündérleányka
- 160 *anyjához ím miképpen beszélek :*
 «*Hegyi tündér, erdei tündér, a te leánykád*

tārem ālnē āti jurti',
 kworés ālnē āti jurti'
 ti totilēnūlēm.»

165 ur-mis nāj, vōr-mis nāj āyiris
 šānū χumlē lāwīlāli :
 «tāremné ēlā miñkwē lāwim
 ārim, pīrem tū χūn pūwilēm ? !
 tārem ālnē āti jurti',

170 kworés ālnē āti jurti'
 totilēn-ke : ta totāln ! »
 tūl-ūltē an mis-nāj āyiris
 šānitān noχs-sāχil, uχ sāχil
 ti mastuwēs,

175 am ūnlēnē nājiñ ūsēmne,
 am ūnlēnē ātriñ ūsēmne
 ta totwās.
 jū joχtilālsēmēn, āwiñ kwol āwimne
 jū sāltilēsmēn.

világot élő kedves társúl,
 életkort élő kedves társúl,
 szeretném im elvinni.»

165 Hegyi tündér, erdei tündérleánykának
 anyja im miképpen felel :
 «Táremtól eladónak rendelt
 leányom, fiam ugyan hogy tartanám vissza ? !
 Világot élő kedves társúl,

170 életkort élő kedves társúl
 ha el akarod vinni, hát vidd el ! »
 Azután ama tündér leánykát
 anyja nyusztbőr subával, medvebőr subával
 öltözteti im föl.

175 Magam lakó, istenasszonyt tisztelő városomba,
 magam lakó, istenkét tisztelő városomba
 vittem im.

Haza érkezünk, ajtós házam ajtaján
 belépdeltünk.

- 180 *añ śānim-ēkwā ḡot śaitēm :*
«añ pīḡēm nē ti totēm !»
tūl-ūltē śānim ēkwā śāpītālēm
ḡasāp sajiñ ḡmēs pālne
añ ur-mis nāj āḡiris tū ūntīlābcēs.
- 185 *am ḡot āñkwsēlaytsēm, ās tū ta śāltsem.*
ētā sāt, ḡātēl sāt
puñkā jāktim sari ūlēm
tot ta ḡujimēn,
porḡā jāktim sari ūlēm
- 190 *tot ta ḡujimēn.*
ētā sāt , ḡātēl sāt ḡujimēmēn jui pālt
nāñḡ ti kwālsēmēn ;
nāj-śuñiñ ḡmēs ḡātēl
ēlā ta ālimēn,
- 195 *ātēr-śuñiñ ḡmēs ḡātēl*
ēlā ta ālimēn.

- 180 Asszony anyám erre megörült :
 «Ím az én fiam most nőt hozott!»
 Azután az asszonyanyám berendezte,
 kárpittal eltakart jeles rekeszbe
 ültették oda ama hegyi tündérleánykát.
- 185 Én levetkőztem, szintén oda mentem.
 Hét éjjel, hét nappal
 fejünk leüthető igaz álmot
 alszunk ím ottan,
 derekunk leüthető igaz álmot
- 190 alszunk ím ottan.
 Miután hét éjjel, hét nappal aluttunk,
 ím fölkeltünk ;
 istenasszony boldogságával szép napokat
 élünk ím mi tovább,
- 195 istenke boldogságával szép napokat
 élünk ím mi tovább.

IV.

Az Ördögfejedelem (*Xul-q̄ter*).

Az Ördögfejedelem hymnusa.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

*Kull q̄ter käisau.*¹

1. Numitqrom äšim poalt | lunteläne² katim näz | luntilau. sqaat³ piš kër tumänem⁴ | kväll kért äišaum. Numitqrom äšim mät⁵ sqām sqaat sqām jāngi⁶ | utet kāt sqām jāngi. | äm te sqaat piš kër tumen | äm űgultilm⁷ | juont⁸ popp jänit poqš siläti. | äm kull šät pišemtell⁹ | kväne siletem.¹⁰ | täu te käneng paul | kännetem kännitilm. | jommas poal sobqz poalm | jql qimäti.¹¹ jell sunsém | juqln qlpä läiling popi | läiling kell šät qper tātq̄u¹² | näming qln jommas p̄uri¹³ | tānn vit. aimq̄ntä¹⁴ | numitqrom äšemnä | jel qkql taritänqum, | näming qln jommas p̄uri | äkvä tok viném.¹⁷

2. Numitqrom äše jōyti. | šišeket mänr uosen? | ä männr uosem? | äm uosem iuqln kaitne | läiling popi läiling kell | šät qper tātq̄u. | näming qln jommas p̄uri viuvä. | aimq̄ntä oq̄nemne | jqllekell tariteniln. | täu loatti : kānäll¹⁹ ilmkals uontem | 5 nāting²⁰ tāqrom imtmét²¹ | ilmkals tépä²² šäming uotp²³ | jql kumle

1. «Numi-Tàrèmatyámnál izmosodó kezem íze izmosodik vala. Hétszeres vaslakatos házban tart engem. Numi-Tàrèm atyám földvidékek hét vidékét járja körül, vizeknek hat vidékét járja körül. Én ezt a hétszeres vaslakatom megmozgatom : egy túfoknyi hasadék támad. Én ördögi hét fogásommal [e hasadékon] kipattanok, az ő (t. i. atyám) téres faluja terét tapodom : [egyszer csak] jobb oldali félesizmám leválik. Lefelé nézek : lenn lévő lábas istenke lábbeli hétféle ügyességet viz végbe, [ezért] jeles (neves) pénzt, jó áldo-

IV.

Az Ördögfejedelem (*Kul'-q̄tér*).

Az Ördögfejedelem hymnusa.

b) Éjszaklozvai nyelvű átírásban.

Kul'-q̄tér kaj-sq̄w.

1. «Numi-Tq̄rém āsēm-pālt luntilānē kātēm-nak luntilawé. sāt-pis kēr-tumanēñ kwol-kiwért q̄ñsawém. Numi-Tq̄rém ā'ēm māt-sām sāt sām jq̄ñχi, vitét χqt sām jq̄ñχi. am ti sāt-pis kēr-tumanēm ūwéltilēm: jüntép-pup jānit pās silāti. am kul' sāt-pisémteł kwonā silāte'im, taw ti kanēñ paul kanā kanitilēm: jqmés pāl sāpāk-pālēm jol-ojmati. jol-sunse'im: jolén q̄lné la'ilēñ pupi' la'ilēñ-ke sāt āpér totawé; namēñ q̄ln, jqmés pūri tan vīřét. Numi-Tq̄rém āsēmné jolä-ke tārätēñuwēm mōnt: namēñ q̄ln, jqmés pūri akw' tox vīñūm.»

2. Numi-Tq̄rém āsü joχti. «šiskēt, manēr vāsén?» — «am vāsēm: jolén χajtne la'ilēñ pupi' la'ilēñ-ke sāt āpér totawé, namēñ q̄ln, jqmés pūri vīwé; ānēm jolä-ke tārätēñulén mōnt!» — taw lāwi: «χq̄nal élēm-χqlés ūnttēm nqtēñ tq̄rém jēmtmāt: élēm-χqlés tēne samēñ Ūtpi jol χumlé tārätilēm?!» — «ati, ā'-ä! namēñ q̄lnél, s

zatételt szerez (vesz). Hogyha Numi-Tq̄rém atyám lebocsátana: jeles pénzt, jó áldozatételt én is ép úgy vennék».

2. Numi-Tq̄rém atyja jön. «Kedveském, mit láttál?» — «Én azt láttam, hogy lenn futkosó lábas istenke lábbeli hétféle ügyeséget visz végbe s jeles pénzt, jó áldozatételt szerez [érte]; vajha engem lebocsátanál!» — Amaz szól: «Midőn egykor beáll a kor, melyben az ember megteremtődik s életet fog élni: emberevő, nagyszemű Ūtpi-t (ugatót = ördögöt) már ugyan hogyan bocsáta-

tartilm. | qatä äzä! näming qlln | jommas purl voarungue pätqum
ilmkqls qllnä izing tqrommä | jél sngomtilm.²⁴

3. känntmau.²⁵ | läil poaltén pümtäm | jall siältemtütä. | len-
ting²⁶ sqriš simén päti. | qnemkell²⁷ jéri ill meni²⁸ | ti äk kum kuine
jänt | si nqll näritaxti.²⁹ | äk kum kuine jänt | si nqll näritaxts. |
ietä sqat qatele sqat | tqtt kuj. qlln šuoppe³⁰ | kukqh né qaktä³¹
5 lui:³² | kolit³³ qatel äršing³⁴ qatel | nai qnghu jägä³⁵ kvell pät-
tän³⁶ | läppnä qrmtä, ti sqriš | lui qilén vuot päti. | äk kum kuinä
jänt | si nqll tqrom kaitemlqu.³⁷ | vuot kotäl' meni | tule uijen.

4. Kqšä menn vuät ui. | ti qllmao³⁸ numi tqrom | äzä poalt
nunk ale joxti. | ti sunsitä tumptä nanki. | mänä vaga³⁹ joxti män
ätt joxti. | tü jasse⁴⁰ ujungva!⁴¹ täu värräts,⁴² pä kuals. | kqme⁴³
koiss. qlln šuoppe | kukoh né uopte lui. laui: | kqšä men vuäti kui-
5 jén, | nukkuualn. tärinä kušäten⁴⁴ | pöll⁴⁵ pängen kqnka⁴⁶ šéltimtén.⁴⁷ |
nüle sqmpä norr kväll | ti úttakäti. | te Aass tumpen lahu joaméln |
jommes poal šiepenne | kiškäten,⁴⁸ äkvä⁴⁹ nurrpä | sqat qlln kqñ-
tén. | täkvä nurrpe sqat qlln | päxtén. kér jqiting | sqat kum til té-
lét, | kér näling sqat kum | til télét. | qule⁵⁰ joxtal uoss unti.

5. mât jqxpä sujung⁵¹ qter | mât jqxnet muoss. jalq šunži. |
mqñn lautaln⁵² qulq uotaln | uoš uottakäts. | jüte tui. | Kull' qter

nék le?!» — «Nem, óh atya, jeles pénzzel, jó áldozatétellel fognak megajándékozni (tenni): [s akkor] az ember életkorának idejét hosszabbá teremtem.»

3. Megharagszik [Numi-Târém]. Fél lábánál megfogván alá-
dobja; [úgy hogy Kuly-átér] a tápláló tenger közepébe esik. —
[Kuly-átér a tengerben szól:] «Ha énekiem folytatódik: egy homok-
domb emelkedjék ki ide [a vízből], olyan nagyságú, hogy egy férfi
rajta elfekhessek!» — Egy férfi fekvésére alkalmas nagyságú
homokdomb emelkedett ki. Hét éjjel hét nappal fekszik ottan.
Ezüstszájú kakuk nénje-asszony énekl: «Holnapi napon, midőn a
tüzes nap a mi asszony-anyánk, atyja (Numi-Târém) házának vé-
gébe emelkedik [értsd: midőn a nap az ég határszélén megjelenik],
ezen tenger alvégéről szél kerekedik: az egy férfi fekvésére alkal-
mas homokdombot Târém el fogja önteni (hirtelen befutja vizé-
vel). A szél a merre megy: arra felé ússzál.»

jámés pūril vāruñkwé patawém : èlém-χalés ālné jiseñ tārém èl-sāñ-kémentilém.»

3. Kantmawé. la'il-pālän pūřémtim jol sáltémtitü ; lèntèñ šārés simān pati. — «aném-ke èri' èlä mini : tš' akw' χum χujné jänit sei-nól naritaxti.» akw' χum χujné jänit sei-nól naritaxtés. ètä sāt, χātélä sāt tot χuji. āln süppä kukkuk nē-āküw lujfi : «χolit χātél, ārsèñ χātél nāj-āñküw jāřä kwol-patitän lapné āřrémté, ti šārés lüi 5 qulänél vót pati ; akw' χum χujné jänit sei-nól Tārémné χajtémlawé ; vót χotäl' mini : tüle ujñ !»

4. Xqsä, man vāti ujfi, ti ālmawé. Numi-Tārém āsü-pält nāñχ ālä joxti ; ti sunsitä : tump ta nūñki. manä vāřä joxti, manä at joxti, tü jassü ujuñkwé taw voräts. pā-kwālés, χami χujés. āln süppä kukkuk nē-ūpä lujfi. lāwi : «χqsä, man vāti χuje'in?! nāñχ kwalèn! tarinél χusätané pōl puñkèn-χāñχä sáltamtèn! nülä 5 sämpä nor-kwol ti üntéxati. ti Ās-tumpén lakwä jāmälñ! jámés-päl šépenné kisxatèn, akw' nurpä sāt āln χāntè'in ; ti akw' nurpä sāt āln pāxutèn : kēr jautèñ sāt χum tñl tèle'it, kēr nālèñ sāt χum tñl tèle'it, qulä joxttal üs ünti.»

5. Māt jāχpä Sujñ-ātèr māt jāñxnät-müs jolä sunsi : «man lāwtalüw, qulä vātal üs üntéxats.» — jūw ti sälti, Kul-ātèrné lalt ti

4. Hosszú vagy rövid ideig úszik, egyszer csak fölemelkedik [a hullámoktól]. Csaknem Numi-Tárém atyjához [értsd : az égbe] jut fel [a hullámok hátán]; hát nézi : íme egy sziget látszik. A hogy telik erejéből, a hogy nem : egyenesen oda iparkodik úszni. Fölment a partra s hasra fekütt. Nénje-asszony, az ezüstszájú kakuk énekel, [így] szól : «Soká, vagy rövid ideig fogsz-e még fekünni?! Kelj föl! Fenyűből hasított forgácsot dobj fejedén által! Négyszögletes gerendaház fog majd támadni. Ezen Ob-szigetedet járd körül! Keresgélj jobb oldali zsebedben, egy karikára fűzött hét ezüstpénzt fogsz találni; ezt az egy karikára fűzött hét ezüstpénzd hajítsd el: vas ijjas hét férfi fog ebből születni, vas nyílas hét férfi fog ebből születni, vége érhetetlen város fog támadni.»

5. A földet körüljáró «Híres fejedelem», a mint a földet körüljárja, alánéz, [látja a Kuly-átér varázsolta várost s így szól:] «A mi rendeletünk nélkül vége láthatatlan város támadt». Ime be-

lältä kualqu. laui: | vuäpsäkem⁵³ nqmtinke päti | lqhom poal⁵⁴
 laquén pä untn. | täu ness⁵⁵ jésemqus. | kull qter upétl | qi ténä
 5 puri⁵⁶ alim, | pi ténä puori alim. | täu pobi šät pišétl⁵⁷ | tögvi unlnä
 uožetén | šqat nqtrpä⁵⁸ qnpoarnä | šqamätén⁵⁹ ti nirtit.⁶⁰ | pi ténä
 iommas puri | ti jokti. | pûri teua, pûri ejjau. | kull qter upétl änt
 qlí. | kunält qlí.

megy, Kuly-âter fogadja (szembe megy vele) s így szól: «Vöcském, ha tetszik, ülj be a zugbeli szobarekesz zugjába!» Ő (a «Hires fejedelem») csak úgy elszégyelte magát Kuly-âter ipjával. Sem leánynak enni való lakodalmi étel nincs, sem fiúnak enni való lakodalmi étel nincs. — Ő istenke hét fogásával a maga lakó városából hét

*kwālawé; lāwi: «vāpsākém! nqmtén-ke pati: lāχēñ pāl lāχün pā
ūnttén!» taw ness ěssēmawés Kul-ātér upätél. āři tēné pūri ālim,
pī' tēné pūri ālim. — Taw pupi' sāt pišätél takwi ūnléné ūsänél sāt
nārppä āmpér sāmänél i' ūirēmtitā. pī' tēné jqmés pūri ti joxti, [āři
tēné jqmés pūri ti joxti]. pūri tēwé, pūri ajawé; Kul-ātér upätél ań
ti āli, χanal ta āli.*

ajótóamasztóval zárt hambárját [egyik] szögleténél fogva ide rántja. Fiúnak enni való lakodalmi étel jön, leányak enni való lakodalmi étel jön. Lakodalmi ételt esznek, lakodalmi italt isznak; Kuly-átér ipjával most is él s a jövőben (egykoron) is fog élni.

V.

A Kaltés-leány nászregéje

vagy

a [Világügyelő] «Fejedelemhős» nőszerző regéje.

Kaltés-āγi viné mōjt vagy Ātér nē viné mōjt.

1. *Ēkwāi'-ājkāi' ālei'. akw' pī' āńsei'. pīγēn jānimés ; vōr-uj aluńkwé patés, vit-γul aluńkwé patés. Tārem vārné sqw γātél vōr-uj ali, vit-γul ali ; vōriń pāl sqw sūmjéγ ta'intépti, qitāń pāl saw sūmjéγ ta'intépti.*

2. *Tālā sāt γōltmānl jui-pālt, tujū sāt ālmānl jui-pālt akw' γātél sakwalém jgutā vārimé jun āli, sakwalém ūalā vārimé jun āli. nqmtā nqmési : am tusém ma'il-kwoflén ti joγtés, jāγāγém-āńkwāγém nē miném nēγiń sām at ti vāmi', γum miném γumiń sām at ti vāmi'.
5 matné la'il-qulén ti joγté'im, matné kāt-qulén ti joγte'im ; nētal γumlē-mūs āle'im ?*

1. Egy öreg asszony és egy öreg ember élnek. Egy fiok van. A fiok megnőtt; erdei állatot kezdett fogni, vízi halat kezdett fogni. Tārem szerzette sok napon át fog erdei halat, fog vízi halat; erdős vidéknek sok éléskamráját megtölti, réti vidéknek sok éléskamráját megtölti.

2. Hét tél elmúltá után, hét nyár elmúltá után egy nap öszszetört íját javítva otthon van. Elméje elmékedik: «Az én szakállam immár a mellem közepéig ért, atyám-anyám nőjáró nős vidéket ím nem ismernek. Öregedő lábra (lábvégre) jutok immár, öregedő kézre jutok immár; ugyan hogy élek meg nőtelenül?»

3. *Ti jui-pält āñkwā-ēkwā vit-vitāyā vis, vitnē va'ilēs, vit-vāñyātān joxtēs. Vit-vāñyātā taw nūpēlā tumpsi, vitā nāñyā raut-χati. Vit-vāñyātā sunsim ness lūli. nqmtā nqmesi: mōl ālmēm nqt-palit vit-vāñyām tamlē mat varmēl at āñsēs, añ q̄s χumlē jēm̄ts?! toxa lūlimatā vit-vāñyātā taw-nūpēlā lāwi: nañ ānēm̄nēl manēr sunse'in? Ās aljā sūnsēn, Ās lāñyā sunsēn!* 5

4. *Ās aljā sunsuñkwē patēs, Ās lāñyā sunsuñkwē patēs. χulay-kēpēl χulay jiw, sakwalij kēpēl sakwalij jiw; nōlā le'in-pun osit solēl solimē. χasā mā jim χulay tāltiñ paul tāltēn isēs. taw samā āl-mejēm it χalt χulay sqwū lēumatnē, manā tēlēm nāj-pī', manā tēlēm q̄tēr-pī' lūli! pēs-pāyānēl māñ sa'irēp lēumatēs; akw' vājā χot-āñy- wāsitā, la'il-urānēl akw' luv-lqmt sa'irēps, aχwtēs-tarmēl ūil' urēl sa'irēstā, tawētānēl tqwliñ ūāl-nal lēumatēs, tū natēstā. jqutā ālmejis, ēlānūw jāmlitēs, χassēm̄tēstā jqutā, añ āχwtēs listā, nālā aut tañrititā, ta'imatēs. josāyā votejēs. ēlāl jāmentēmā q̄rēm̄t lāyēs: ēkwāris! ti χultsēn, tajeχ jūw joxtē'in, pīyēnnē ti lātiñēm totāln: am pupi' sāt, kul' sāt pišēm-ke joxti, am lāñyēm χasit nē minēm nēyīñ* 10

3. Ezután asszonyanya elvette vizes vedreit, a vízhez leeresz- kedett, a vízforráshoz jutott. Vízforrása ő feléje fölfreccsen, vize [csak úgy] forr. Vízforrását nézve veszteg áll. Elméje elmékedik: egész előbbi életkorom alatt ezen vízforrásom ilyesféle dolgot nem tett (bírt), most pedig ugyan mi történhetett vele?! A mint úgy áll, vízforrása szól hozzá: «Te ugyan én belém (belőlem) mit nézel? Nézz az Obon fölfelé, nézz az Obon lefelé!»

4. Az Obon fölfelé kezdett nézni, az Obon lefelé kezdett nézni. Holló alakjában holló jó, szarka alakjában szarka jó; az orra evet- szőr vastagságú dérrrel van bederesedve. A messze földről jött holló a réves falu révébe szállt. Ő [t. i. az asszony] a mint a szemét föl- emeli: a holló levetvén a bőrért — minő igazi (született) fejedelem- asszonyfi, minő igazi fejedelemfi áll ottan! Oldala mellől kis fej- szét vont elő; egyik botosát levetette, szárcsontjából egy csontda- rabot levágott, a kövön négyszögletesre faragta, tegzéből tollas nyílnyelet vett elő, oda illesztette. Iját fölemelte, előbbre lépett, iját fölajzotta, ama követ meglötte, [az] nyilának hegyét össze-

sām kinsuñkwé voss jiw ; pupi' sāt, kul' sāt pišem-ke at joxti, tōnt ul voss jiw!

5. An ēkwā vit-vitāyā vitél pinés. pai kwāls, jū sáltés, vit-vitāyā kwol-kanén ūnttépésayā, vit-vitāyā toxa tumpsei', vitānēn nāñyā rautxate'it. pīyā lāwi : «āñkwēm-ēkwā ! nañ matā lātiñ ti totsēn ?» — taw lāwi : «pīkwé, am vit-vāñyāt nañēn manā lātiñ tote'im ?!» — «at-ke totsēn, vit-vitāyēn ās tūnūw ūnttēn !» — vit-vitāyā lāšélākūw ālmésayā, ēlānūw ūnttésayā : «ās vitānēn nāñyā-rautxateit, toxā tumpsei'. pīyā lāwi : «mōnt lāwe'in, lātiñ at totsēn ; an lātiñ ti totsēn.» — āñkwā lāwi : «pīkwé ! lātiñ totné kwoss totsēm : jqārēn-ke joxti, minēn ; vāyēn-ke at joxti, nañ kāsēn. — pīyā lāwi : 10 «manā lātiñ totsēn ?» — āñkwā-ēkwā lāwi : «nañēn totēm lātiñēm ti : nē minēm nēyīñ sām-k' ēri, xum minēm xumiñ sām-k' ēri, am pupi' sāt pišem-ke joxti, taw voss jiw ; am kul' sāt pišem-ke joxti, am lāñyēm xasit voss jiw !»

nyomja, fennakadt. Hótalpait föl húzta. Midőn tovább ment, így szólt : Asszonyka ! ím te itt maradsz. Később haza fogsz érne, fiadnak ezt az izenetet vidd : ha az én istenkei hét, ördögi hét fogásomból telik, hadd jőjjön az én utam hosszában nőjáró nős vidéket keresni ; ha az én istenkei hét, ördögi hét fogásomból nem telik, akkor ne jőjjön.»

5. Amaz asszony a vizes-vedret vízzel megtöltötte. Fölment a partra. Belépett a házba, vedreit a ház padlójára lehelyezte, vedrei [csak-]úgy fornak, vizük csakúgy freccsen fölfelé. Fia szól : «Asszony anyám ! hát micsoda izenetet hoztál ?» Ő felel : «Fiacskám, én a vízforrásnál neked micsoda izenetet hozzak ?» — «Ha nem hoztál, helyezd hát a vedreid odébb !» Vedreit lassankint fölemelte, távolabbra helyezte : vizük ismét fölfreccsen, ismét csakúgy for. Fia szól : «Az imént azt mondtad, hogy nem hoztál izenetet. Ime te mégis hoztál izenetet.» Anyja felel : «Fiúcska ! izenetet hozni ugyan hoztam : ha erődtől telik, menj ; ha hatalmadtól nem telik, a te dolgoz (kedved).» Fia felel : «Minő izenetet hoztál ?» Asszony-anya felel : «A neked hozott izenetem ím ez : ha nőjáró nős vidék kell, ha férőjáró férőas vidék kell, az én istenkei hét fogásomból ha telik, hadd jőjjön ; az én ördögi hét fogásomból ha telik, az én utam hosszában hadd jőjjön !»

6. *Pīyā ūnlēm mātānēl lūlmats nāñxā. masxatēs, jqutā-nālā ālmejis, kwāls kwonā, nalwā va'ilēs, paul-tāltēn jānγ' āxwtēsā-pālt joxtēs. akw' vajā γot-āñxwēstā, sa'irēp ālmejis, la'il-urānēl akw' lqmt sa'irēps, āxwtēs-tarmēl ūl' urēl sairēstā, tawētānēl tqwliñ nāl-nal lēumatēs, tū natēstā. jqutā ālmejis, ēlānūw jāmliēs, jqutā xassēm-tēstā, jānγ' āxwtēs nālātēl listi, nā'ā aut tañrititā, ta'imatēs. josāyā rotejis, añ xumitā minēm lāñxā xasit ēlā jāmmētēs.*

7. *xasā jāmēs, man vāli jāmēs, ti māxēm ūnlēnē jiwīñ mātā xultēs, ti māxēm ūnlēnē pumiñ mātā xultēs. mōt māxēm ūnlēnē jiwīñ mān joxtēs, mōt māxēm ūnlēnē pumiñ mān joxtēs. au xumitā minimatā akw' la'il-pālā josāñ-ta'il talmatēm, toxa xultēm. taw ās akw' la'il-pālā josāñ-ta'il talmatēs, tox xultēs. akw' la'ilēl ti minei'. — Au xumitā minimatā au kāt-pālā suwiñ-ta'il toxa talmatēm, tot xultēm. taw ās au kāt-pālā talmatēs, tot-ta xultēs. akw' kātēl, akw' la'ilēl ti minei'. — Au xumitā minimatā ās*

6. A fiú fölkelt ülőhelyéből. Felöltözött, iját nyilat elővette, kiment, leereszkedett a folyóhoz, a falu révéhez, nagy kövéhez érkezett. Egyik botosát levetette, fejszét emelt, lába szárából egy darabot kivágott, a kövön négyszögletesre faragta, tegzéből szárnyas nyilnyelet vont elő, oda illesztette. Íját fölemelte, előbbre lépett, iját fölajzotta, a nagy követ nyilával meglötte, [az] nyilának hegyét összenyomta, fennakadt. Hótalpait felhúzta, most ama ferfinak járt útja hosszában előre haladt.

7. Hosszú ideig haladt vagy rövid ideig haladt, ezen [t. i. földi] nép lakó fás földje elmarad, ezen nép lakó füves földje elmarad. Más nép lakó fás földre érkezett, más nép lakó füves földre érkezett. Az egyik férfinak menés közben az egyik lába-fele hótalpastul leszakadt s úgy elmaradt. Ő neki is egyik lábafele hótalpastul leszakadt s úgy elmaradt. Ím egy lábbal mennek. — Az egyik férfinak menés közben az egyik keze-fele botostul [szintén] úgy leszakadt, ott elmaradt. Ő neki szintén egyik keze-fele leszakadt s ím ott elmaradt. Egy kézzel, egy lábbal mennek ím. — Az egyik férfinak menés közben ismét a másik lába-fele maradt el hótalpastul. Ő neki szintén el maradt a másik lába-fele hótalpastul. Úgy mennek. — Egy helyt

- 10 akw' la'il-pälä josāñ-ta'il çultēm. taw ās akw' la'il-dälä josāñ-ta'il tot çultēs. toça minēsī'. — Akw' māt au çumitā au kāt-pälä jçutiñ-ta'il tot çultēm. taw ās au kāt-pälä jçutiñ-ta'il tot çultēs. tā-tél porçanēn mine'it. — Au çumit porçä çultēm, puñk-kopitā ēlāl' poçarēm. taw ās porçä tot çultēs, puñk-kopitā ēlāl' poçeri. — akw' māt
- 15 kwol nēilēs. āwinēl jūw poçerematēs. au çumitā kēr vārñē kwoltē kūrñē paltilimē, nājte tajimē kēr-kātél pā vojwēs, kēr-āñkwēl-tärmēl pinwēs, vāçpēl jūñitawēs, šq̄mläts, āwinēl kwon-räçäts, mõnt jim lq̄ñçä çasit toça-ta poçärs. taw ālmejawēs, kūr-kiwērnē ulān tū sāl-tēmtawēs, tot-ta tajwēs, ulä-çajilt jēmts, kēr-kātél pā ālmejawēs, kēr-
- 20 āñkwēl-tärmēl vāçpēl kwoss jūñitawēs, çot-šq̄mläts, āwinēl kwon-räçäts. ah mõnt jim lq̄ñçä çasit ās ta poçeri.

8. Çasäi', vāfi minēsī', au çumit porçä-pält joçtēs, porçä tū āltçatēm. taw ās porçä tū āltēstä. tūl ās minēs. au çumit kātä-pält joçtēs, kātä tū āltçatēm. taw ās kātä tū āltēstä. çasäi', vāfi ās mi-

az egyik férfinak másik keze-fele is elmaradt. Neki szintén ott maradt a másik keze-fele ijastul. Csupán pusztá derekaik mennek. — Az egyik férfinak a dereka elmaradt, [csak] a feje koponyája gördül előre. Neki szintén ott maradt a dereka, [csak] a feje koponyája gördül előre. — Egy helyt egy ház tűnt elő. Az ajtón keresztül begördül. Az egyik férfit egy kovácsműhelyben a kohóba vetve, a tüztől izzóvá téve (emésztve), vas fogóval fölemelték, vas üllő (tuskó) fölé helyezték, kalapáccsal ütötték, kicsúszott az ajtón kifelé esett, előbb járt (jött) útja mentiben úgy gördült tovább. Emezt is fölemelték, a kohó tűzébe oda beledobták, ott izzóvá lett, olyanná vált mint a tűz, vas fogóval fölemelték, a vas üllő felett a mint a kalapáccsal ütötték, lecsúszott, az ajtón kifelé esett. Minap jött útja mentiben im szintén gördül.

8. Hosszú ideig vagy rövid ideig mentek, az egyik férfi a derekához érkezett, a dereka hozzája kapcsolódott. Emez is a derekát oda csatolta [magához]. Azután ismét mentek. Az egyik férfi a kezéhez érkezett, a keze hozzá kapcsolódott. Emez szintén oda kapcsolta [magához] a kezét. Ismét hosszú vagy rövid ideig mentek. Az egyik férfi az egyik lába-feléhez érkezett, a lába oda kap-

nés. au χ umit akw' la'ilä-pält joxtém, la'ilä tū āltzatém. taw \bar{q} s la'ilä tū āltzats. akw' la'ilél ti mini. au χ umitā au kätā-pält \bar{q} s joxts, kätā \bar{q} s tū āltzatém. taw \bar{q} s au kätā tū āltzats. tūl au χ umitā jūw χ ultém la'ilä āltzatém. taw \bar{q} s jūw χ ultém la'ilä tū āltzatst. pusī' iēmtsi'.

9. Au χ umit miném lāñ χ χ qsit ti jāmi. χ qsā minés, man vāī minés, jāni' kwolné ti nē'ilés: úllā tal, at tal kwol. josāi' āñ χ wés, āwi pūnsés, jūw āñkwäts, vitén χ j mats, kwol akw'-mūs jānitātél vit vót- χ umpél po χ eri. mir kwol-kant, ūsné χ um ūsi, χ ultné χ um χ ulti, t χ l χ éné χ um t χ l χ i, ārpi aléslané χ um ārpi alésli, sup χ i' ūnsi' alaweī'. χ otém-kāsiñ jūw-sältés, jol-ūnttés. muli-pält ēkwāi' ājkāi' ūnlei'. ēkwatā puñkā sūliti χ é squr-sq χ χ ajilt voikēni' jēmtém; puñkā jūns-uj-pi χ il poš χ ime. ājkātā puñkā sūliti χ é vošrémē' jēmtém; puñk-patitā tur-uj-pi χ il poš χ imé. pā χ -pält akw' nē ío χ si' ujī' jūnti, vāri. χ um χ uji.

csolódott. Emennek a lába szintén oda kapcsolódott. Ím egy lábbal mennek. Az egyik férfi ismét a másik keze-feleéhez érkezett, a keze ismét oda kapcsolódott. Emennek másik keze szintén oda kapcsolódott. Azután az egyik férfinak a hátrahagyott lába kapcsolódott oda. Ennek is a hátrahagyott lába oda kapcsolódott. Épekké váltak.

9. Az egyik férfi ím a bejárt út hosszában lépdél. Hosszú ideig ment, vagy rövid ideig ment, ím egy nagy ház jelentkezett: négy ölnyi, öt ölnyi ház. Hótalpait levette, az ajtót kinyitotta, bepillantott, vízbe sülyelt, a ház egész nagyságában szél hullámozta vízhabbal egyre forog. A nép közül a ház padlóján a hálóvarsával halászó ember hálóvarsával halászik, a kezéző ember kezézik, a gyalmot vető ember gyalmot vet, a halászó-sövényel halászó ember halászó sövényel halászik, tokhalat, nyelmalazacot fognak. Valamiképpen bement, leült. A vendég-rekeszben egy öreg asszony s öreg ember ülnek. Az öreg asszony feje megöszülve mint nyúl bőr, oly fehérré lett; a feje pedig feketesás-fészekkel van megrakva. Örege megöszülve sárgává lett, a feje búlja turuj-sás-fészekkel van megrakva. A mellette levő szobarekeszben egy nő nyusztbört, medvebört varr, munkálkodik. A férfi fekszik.

10. *Xaşä ünles, man vāti ünles, nē jūntsçatimāt pāçänēl kasāj vis, çumitā çujimatā çanl-patitnēl kasājil pūtmeštā. nāñçä sajkälēs lāwi : «muj-māçēm joçtnänēl ānēm mōnt kwāltuñkw' at tajilēn?! , tētäl çātēl-palit muj-çum ünli?!» masçatēs, kwol-kannē va'ilēs, jo-
 5 säçä voteçtēs, jçutä-ñälä vis, āñkwä-ēkwä sūpä pali' çartēs, josä-
 pçasmäçä pātrēs'i, āñkwä sūp-kiwērnē ta minēs. çaşä jälēs, man vāti jälēs, jäçä āçkā ūsintāli ; sūpä pali' çartēs, josä-ñoläçä tül nē'ïls'i. kwol-kannē ti pats. çūrēm tāl jänç' uj liliñ-ta'il kätä-la'ilä akwän nē'imamä, çüntēp-nalnē pūtmmamä, toça ālmimä kwol-kannē šältēm-
 10 tēštā. nuççelawēs, jächtlawēs, putnē pētewēs. çaşä-li vāti pajtaçtēs, pā ālmuwēs, ānin çūnwēs, taw-ēli-pālän ūnttauwēs. sēñkwiñ āni sēñkwēn minawē. kwoliñ çumitā lāwi : «nañ manēr ūrē'in? āni-çul, sän-çul jurtēn-ke tånç'e'in, kwälēn kwonä! āni-çul, sän-çul jurt rōwēn!»
 15 kwonä kwäls ; kwoss-çotäl sūnsilaçti, çāñçä āç'i : nē-mat āni-çul, sän-çul jurt āçim. jūw šältñätä-mūšēç puñk-ātänä nāñçäl çartilawēt. nāñçäl āñkwäts : liliñ ñoçs, liliñ uj sa'ipä nē tit ünli ; akw' saçä-*

10. Hosszú ideig űlt, vagy rövid ideig űlt, a nő varrás közben oldala mellől egy kést vesz elő és férjét a mint fekszik hóna aljában megbökte a késsel. [Emez] fölébredt s így szól: «A vendég népség megérkezte óta vajjon nem tudtál-e engem már régebben fölkelteni? A vendég ember egész nap étlen űl.» Felöltözött, a ház padlójára leszállott, hótalpais fölhúzta, iját-nyilát elővette, asszonyanyja száját két felé vonta, a hótalpsarkai eltűntek, im anyja szájába ment. Hosszú ideig járt, vagy rövid ideig járt, apja, az öreg, egyet ásít; száját szétvonta, hótalpainak orrai tűntek onnan elő. Ím a ház padlójára esett. Egy három éves jávort elevenen, kezét-lábát összekötözve, egy lapátnyéltre fölakasztva (szúrva), így fölemelve [hozott elő] s oda dobta a ház padlójára. Megnyúzták, szétvágták s az űstbe rakták. Hosszú ideig vagy rövid ideig főtt, [az űstöt] fölemelték, [a húst] tányérba kanalzták s ő eléje helyezték. Gőzölgő tányér gőze kerekedik. A házi gazda szól: «Te mit vársz [még]? Ha tányér végibe, csésze végibe [való] társat akarsz, eredj ki, hívd be a tányér-végbeli, csésze-végbeli társat!» Kiment; bármerre nézdegél, hogy ki van ott: semmiféle tányér-végbeli, csésze-végbeli társa nincsen. A mint belép,

nél liliñ hóys nāñγ-χāñçi, akw' saγānəl liliñ uj jolä va'ili. kāt-pālänəl pūγémtestü, akw'-jurtəl jūw-sältsi'. akw' ānin, akw' sänən tēñkwē üntsi'.

11. Pūtiñ tēp, tāsēm tēp tēmēn jui-pält āluñkwē patsi'. kit 20
 χātəl ālsi, man χūrēm χātəl ālsi, upä-nūpəl lāwi: «jaxa-tä, am amki
 māñ χum, amki vitiñ χum, ti maremawäsēm. jāγāγēm-āñkwāγēm nā-
 mētnē ti patwäsēm, ti mine'im. jāγ'-āγin mīlən-ke, totilēm; šāpiti-
 lən-ke, totilēm. at-ke mīlən, at-ke šāpitolən: am tin χūñ misēm?! ti
 mine'im am.» upä lāwi: «vāpsēm, jāγ'-āγim akw'-šos mislēm, vāssi' 5
 jūw χūñ vīlēm?! minnätä molēγ āls! — «am puñkēm-talēγ najil
 āluñkwē at χāse'im, punkēm-num-pāl ātārel āluñkwē at χāse'im.» —
 «pūtiñ vārmēl vārñē tēñkajī' tawā kwolñē am χūñ vīlēm?! vitiñ
 vārmēl vārñē χūsi' kwolēmñē nañēn χūñ vīlēm?! nañki māñ χum,
 nañki vitiñ χum, minēn!» 10

12. Upän šāpitawēs; minēsi'. χāsä li vāli minēsi', jūw joγtsi'

a fejeáját fölfelé cibálják. Fölfelé pillant: eleven nyuszt-, eleven medve-hajfonatos nő ül itten; egyik hajfonatán eleven nyuszt hág föl, másik hajfonatán eleven medve száll alá. Fél kezénél megfogta, együtt bementek, egy tányérhoz, egy csészéhez enni telepedtek le.

11. Miután leves (üstbeli) ételt, száraz ételt ettek [együtt], élni kezdtek. Két napig éltek [így], avagy három napig éltek így, ipjához szól: «Hallod e, én magam is földbirtokos ember, magam is vízbirtokos ember vagyok, im megunatkoztam. Atyám, anyám után szállott meg vágyam, im útnak eredeck. Ha testvéredet adod, elviszem; ha fölszereled hozománnyal, elviszem. Hogyha nem a lod, hogyha nem szereled föl hozománnyal: [itt kell hagynom, mert] én nő-árat hogyan adtam volna érte?! Ím én megyek.» Ipja szól: «Sógorom, testvéremet egyszer oda adtam, hogyan venném ismét vissza?! Hanem elmenetele igen hamar volna!» — «Én magam fölött való (fejem csúcsabeli) úrasszonnyal élni nem tudok, magam fölött való úrral élni nem tudok.» — «Konyhai munkát végző (üstbeli dolgot készítő) szolgáló leánynak én öt [t. i. feleségedet] a házba ugyan hogyan vehetném? Vizhordó (vízi) munkát végző szolgálóknak én téged házamba ugyan hogyan vennélek?! Magad is földbirtokos ember vagy, magad is vízbirtokos ember vagy, menj!»

12. Ipja hozománnyal fölszerelte; elmentek. Hosszú ideig

tālā sāt, tuwā sāt ālmānl jui-pālt akw' χātél sakwalēm jautā vārim jun ūsłayti, sakwalēm hālā vārimē jun ūnli. toxa ūnlimatā āwi pūnsawēs, Ūsiñ-ātēr ājkā pī' joxtēs. jāmēs tēpēl, lūl tēpēl tittētā aj-
 5 tētā. Ūsiñ-ātēr ājkā pī' lāwi: «tāxam! nañ nē minēm nēriñ sām ti kissmēn, χum minēm χumiñ sām ti χāntilāmēn. χotālē jūlsēn, mōnt ānēm totilēn; akw' jurtel jālnuwēmēn!» — taw lāwi: «tāxam! ness ālēn; ti-χurip mān χotā joχtuñkwē am nañēn totilēm?! ānēm qulnē patte'in; nañ-kēmēn χum χotēl vēriti?!» Ūsiñ-
 10 ātēr ājkā pī' lāwi: «ta-jānit jāmēs vārēn; am nañēn manā qulnē pattilēm?! vānē χum mā'ēs nañēn jurti' vōwilēm; akw' jurtel jālimēn! — «atim, tāxam, am at minē'im. nañ-kēmēn χum at vēriti; nañ vārñē qulētēl mēnki kit χum au-kēm lūlnē patimēn.» — «ānēm ēsērmā vārē'in nañ»; ta-jānit jāmēs vārēn, ānēm totilēn.» —
 15 taw lāwi: nañ kāsēn! «vērite'in-ke, nañēn totililēm, tūp lūlšīñ ul massēn, mēnēmēn qulnē ul pattēn!»

13. Masxatēs, kwalsi' kwonā; nahwā paul-tāltēn va'īlsi'. au

vagy rövid ideig mentek, haza értek. Miután hét telet, hét nyarat éltek, egy napon összetört újat javítgatva [készítve] otthon pihenget, összetört nyilat javítva otthon ül. A mint így ül, az ajtót kinyitották, a Városi-fejedelem-öreg fia jött be. Jó étellel, jó itallal etette, itatta. A Városi-fejedelem-öreg fia így szól: «Hékám! te im nő járó nős vidéket kerestél, férfi járó férfiás vidéket kerestél. A hová te jártál, vinnél bár engem is oda; mennénk bár együtt!» Ő felel: «Hékám! elhallgass (csöndben légy); efféle vidékre ugyan hogyan vigyelek el téged, hová fogunk veled érni?! Ha én elviszlek: Engemet inségre juttatsz; magadféle ember ugyan hogyan bírná ezt ki?!» A Városi-fejedelem-öreg fia szól: «Tedd velem ezt a nagy (ily nagyságú) jót; micsoda bajba juttatnálak én téged?! Mivel tapasztalt ember vagy, azért hívlak téged társul; menjünk együtt!» — Nem, hékám, én nem megyek. Magadféle ember nem bírja ki; a te dolgod miatt mi mindketten egyforma bajba esünk.» — «Szégyent okozol te nekem; azt a jót tedd meg, vigy el engemet!» Ő felel: «Te akarod (a te kedved)! Ha kibirod, akkor elviszlek, csak vissza ne vetemedjél (?), mindkettőnket bajba ne ejts!»

13. Felöltözött, kimentek; a falu révéhez leereszkedtek. Az

çumit vājā lēwātēs, sa'irēp ālmejis, la'il-urānēl luw-lqmt sa'irāps,
 aẓwtēs-tārmēl nūl' urēl sa'irēstā, tawētānēl tqwliñ nāl-nāl lēumatēs,
 tū natēstā, ēlānūw jāmliētēs. jgūtā çassēmtēstā, āẓwtēs listā, tārū
 minwēs. Ūsiñ-ātēr ājkā pī' vājā āñẓwēstā, sa'irēp vis, la'il-urānēl 5
 sa'iruñkwē patēs. vārmēli šisīçi : «ā-ne-ne, la'ilēm aumiñ!» au çumitā
 lāwi : «mōnt-ta'il nañēn lāwe'im, mēnēmēn çulnē patte'in ; am an at
 minē'im vāssi'. nañ jārēn-ke joçti, nañki minēn!» Ūsiñ-ātēr ājkā
 pīçā lāwi : «ta jāuit jgmēs vārēn, çotēm-kāsiñ jālimēn sar!» au çu-
 mitā pojksēnē va'il la'il-urānēl mat lū-lqmtēkwē ti sēls, aẓwtēs-tar- 10
 mēl nūl' urēl sa'irēstā, tawētānēl tqwliñ nāl-nāl lēwātēs, tū natēstā.
 jgūtā vis, ēlānūw jāmliētēs, an āẓwtēs ti listā, nolā āẓwtāsēn çāçjēs.
 nalā çūrēm supī' tāmats, kērā āẓwtāsēn tū çanuwēs, jolālē çanēšli
 au çumitā lāwi : «tauli, tāçam, pojtimēn çot, mēnēmēn çulnē patte'in,
 at minimēn.» Ūsiñ-ātēr ājkā-pī' lāwi : «jā, manā çulnē am nañēn 15
 pattilēm?!» — «vāssi' lūlsiñ at masse'in? jālimēn sar au kāsēl!»

14. Minēsī'. çasā minēsī', man vāti minēsī', akw' māt au çu-

egyik férfi a botosát levetette, fejszét emelt, lábaszárából egy csont-
 darabot levágott, egy kövön négyszögletessé faragta, tegzéből egy
 szárnyas nyílnevet vett elő, oda illesztette. Előbbre lépett, íját föl-
 ajzotta, a követ meglötte, keresztülment rajta. A Városi-fejedelem-
 öregnek fia a botosát levetette, fejszét vett elő, lábaszárából vágni
 kezdett. Nagyon visít: »Jaj, jaj, fáj a lábam!» A másik férfi felel:
 »Mondtam neked a minap, bennünket bajba ne juttass; én most
 már nem megyek tovább. Hogyha neked erődből telik, menj magad!»
 A Városi-fejedelem-öreg fia szól: »Tedd velem azt a nagy jót; akár
 hogy, de menjünk csak!» A másik férfi könyörgésének erejével lába-
 szárából erre valami csontdarabokat szerzett, a kövön négyszögle-
 tessé faragta, tegzéből egy szárnyas nyílnevet vett elő, oda illesz-
 tette. Íjat vett elő, előbbre lépett, ím ama követ meglötte, nyila a kö-
 höz ért, a nyele három darabra tört széjjel, a vasa a kőbe oda akadt,
 alá felé lógg. A másik férfi mond: »Elég, hékám, maradjunk veszteg,
 bennünket bajba ejtesz, nem megyünk tovább.» A Városi-fejedelem-
 öreg fia szól: »Óh, micsoda bajba ejthetlek én téged?» — »Többé
 rosszra nem vetemedsz? Menjünk hát egy akarattal!»

15. Mentek. Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek,

mitä jāmimāt akw' la'il-pālā josān-ta'il tū ti poʒermats. taw ās akw' la'il-pālā ʒultuñkwé patés. vārmēli síšʒi: «tāʒam, ā-ne-ne, la'ilēm ti tālīpi». au ʒumitā pojkséné va'il la'ilā ti ʒultés, akw' la'ilānētēl ti
 5 minei'. — akw' māt au ʒumitā kātā ʒultés. taw ās kātā ʒultuñkwé patés. vārmēli síšʒi, rāñʒi: «kātēm ti tālīpi!» au ʒumitā pojkséné va'il kātā ās ti ʒultés. — ās minési'. au ʒumitā akw' la'ilā ʒultés. taw ās akw' la'ilā ʒultuñkwé patés. rāñʒi, síšʒi: la'ilēm ti tālīpi. au ʒumitā pojkséné va'il la'ilā ās ti ʒultés. — ās minési'. ʒasä-li vāti minési',
 10 au ʒumitā kātā ʒultés. taw ās ʒotēm-kāsiñ síšʒimē, rāñʒimē, au kātā ās ti ʒultés. vunsäl pāʒʒänēn ti mine'it. — ʒasä-li vāti minési', akw' māt au ʒumitā pāʒʒā ʒultés. taw ās ʒotēm-kāsiñ au ʒumitā pojkséné va'il pāʒʒā ās ti ʒultés. puñk-kopiänēn ti poʒere'it. — añ kēr-vārnē kwolēn joʒtsi'. au ʒumitā puñkā āwinēl jūw-poʒermats,
 15 ālmejawés, kūr-kiwērnē ulān sältēmtawés, ulān tajwés, ulā-ʒajjilt sūnīlēs. kēr-kātēl pā ālmejawés, kēr-āñkwēl-tārmēl pinēmtawés, vāʒpēl kwoss junītawés, sāmētēs, āwinēl kwon-rāʒäts, añ mōnt jim tāñʒā ʒasit ta poʒarés. — Ūsiñ-ātēr ājkä pī' puñkā ālmejawés, kūr-

egy helyt az egyik férfinak, a mint jár, ím egyik lába-fele hótalpas-
 tul lefordúlt. Neki szintén egyik lába-fele elmaradni kezdett. Na-
 gyon visít: «Hékám, jaj, jaj, jaj! a lábam ím leszakad.» A másik
 férfi könyörgésének erejével ím a lába elmarad, ím egy lábbal men-
 nek. — Egy helyt az egyik embernek a keze maradt el. Ennek szin-
 tén elmaradni kezdett a keze. Nagyon visít, kiabál: «Ím a kezem
 leszakad!» A másik férfi könyörgésének erejével keze szintén elma-
 radt. — Ismét mentek. Az egyik férfinak a másik lába maradt el.
 Neki szintén a másik lába kezdett elmaradni. Kiált, visít: «Ím a lá-
 bam leszakad!» A másik férfi könyörgésének erejével a lába ím
 ismét elmarad. — Ismét mentek. Hosszú ideig vagy rövid ideig
 mentek, az egyik férfinak [a másik] keze maradt el. Neki szintén
 valahogyan visítva, kiáltva a másik keze is ím elmaradt. — Ím pusztán
 derekaik mennek. — Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig
 mentek, egy helyt az egyik férfinak a dereka elmaradt. Neki is vala-
 miképpen a másik férfi könyörgésének erejével szintén elmaradt a
 dereka. Ím fejük koponyái forognak. — Ama kovácsműhelyhez ér-

kiwérné ulün sältémtawés, tot-ta tajwés, ulä-çqjilt sünilés; kër-kätél pā ālmejawés, kër-āñkwél tärmél pinémtawés, vāçpél numél-uilt²⁰ kwoss jūnitawés, sāmłätés, āwinél kwon-rāçrāts, mōnt jim lāñçä-çq-sit ās ti poçeri. pāçrānēn-pālt joçtsi', pāçrānēn tū āltçatst. — ās minési'. akw' māt kātānēn-pālt joçtsi'. au çumitā kātā āltçats: taw ās kātā tū āltçats. — ās minési'. akw' la'ilānēn-pālt joçtsi'. au çumitā la'ilā āltçats: taw ās akw' la'ilā āltçats. — ās minési'. au çu-²⁵mitā au kātā tū āltçats: taw ās au kātā tū āltçats. — tūl ās minési'. akw' māt jūw çultēm la'ilānēn-pālt joçtsi'. au çumitā la'ilā tū āltçats: taw ās çultsēm la'ilā tū āltçats. pusi' jēmtsi'.

15. Ās ta jāmei'. çasü-li vāti minési', kwolné ti joçtsi'. jāni' kwolné joçtsi'. josānēn āñçwsi', jūw ti sāltsi'. Ūsiñ-ātēr ājkā pī' ļāwi: «tāçam, vitné ti patimēn! çumlē-mūs vit-kiwérné sältimēn?» au

keztek. Az egyik férfinak a feje az ajtón begördült, fölemelték azokat, tüzebe dobták, a tűz megtüzesítette, olyan izzóvá lett mint a tűz; vas fogóval fölemelték, vas üllőre helyezték, kalapáccsal a mint ütötték, lecsúszott, az ajtón kiesett, s előbb jött útja mentiben ím tovább gördült. A Városi-fejedelem-öreg fiának a fejét fölemelik, a kohó tüzebe dobják, ott megtüzesedett, tűz módjára izzó lett; vas fogóval fölemelték, vas üllőre helyezték, a mint felülről kalapáccsal ütötték, lecsúszott, az ajtón kiesett, előbb jött útja hosszában ím szintén forog. Dereikaikhoz érkeztek, a derekaik oda kapcsolódtak. Ismét mentek. Egy helyt kezeikhez érkeztek. Egyik férfinak keze oda kapcsolódott: neki szintén oda kapcsolódott a keze. — Ismét mentek. Egyik lábukhoz érkeztek. Egyik férfinak a lába oda kapcsolódott: neki szintén az egyik lába oda kapcsolódott. — Ismét mentek. Az egyik férfinak a másik keze kapcsolódott oda: neki szintén oda kapcsolódott a másik keze. — Azután ismét mentek. Egy helyt a hátra hagyott [másik] lábaikhoz érkeztek. Az egyik férfinak a lába oda kapcsolódott: neki szintén oda kapcsolódott az elmaradt lába. Épekké lettek.

15. Erre ismét mennek. Hosszú ideig, vagy rövid ideig mentek, ím egy házhoz érkeztek. Egy nagy házhoz érkeztek. Hótalpaiakat levetették, ím bementek. A Városi-fejedelem-öreg fia szól: «Hékám, ím beleesünk a vízbe! hogy megyünk mi be a vízbe?»

χumitän pojteltawé: «tāχam, astal ālén, mēnemēn gulné ti pattilén.»
 tül lāwi: «tāχam, taw ti mat mir kwol-kiwért χulte'it, ūse'it, tqlχe'it,
 5 ārpi alésle'it, tamlé mat māχém!» au χumitü lāwi: «tāχam, ness
 ālén! am nañén mōnt-ta'il lāwilém, rotti' ālén, mēnemēn gulné nañ
 ti pattilén.» tül lāwi: «tquli, tāχam, am vāssi' lūlsiñ at masse'im.»

16. Jol-ūntsi'. ūnlimatēn lāwi: «tāχam, tū sunsén, ta matä ēk-
 wāi'-ājkāi' puñkanēn! ēkwatä jūns-uj piñil pošřimé, ājkātä puñk-
 5 patitü turuj-piñil pošřimé tamlé matä ēkwāi'-ājkāi'!» au χumitän
 ti kwoss pojteltawé: «tāχam, rotti' ālén, mēnemēn lūlné nañ ti pat-
 tilén.» tül lāwi: «tāχam, tquli, vāssi' lūlsiñ am at masse'im.»

17. Nē jūntsχatimatä kasāj vis, χumitü χujimatü χanl-patit
 kasājil pūtméstä. — «tāχam, tū sunsén, añ χum ti alawé.» au χumitän
 ās pojteltawé: «tāχam, ta jānit jāmés vārén, rotti' ālén! mēnemēn
 gulné ti pattilén.» χumitü nāñχü ūnttés, lāwi: «muj-māχém joχtnänél
 5 ānēm mōnt kwāltuñkwé manérné at taji?! muj-χummī' tētal χasä,

A másik férfi csitítja: «Hékám, csöndben légy, bennünket bajba ne ejts!» Azután [amaz] szól: «Hékám, ni, itt valami nép a házban keczézik, hálóvarsával halászik, gyalmozik, halászó sövényel halászik. Olyan furcsa nép ez!» A másik férfi felel: «Hékám, hallgass! neked már a minap megmondtam, hogy csöndben légy; bennünket valami bajba ejtesz.» Azután [amaz] felel: «Elég, hékám, én többé semmi rosszra nem vetemedem.»

16. Leültek. A mint ülnek, így szól: «Hékám, odanézz! itt valami öreg ember s öreg asszony fejei [látszanak]. Az asszony feje feketesas-fészekkel van megrakva; az öregnek a feje búbja turuj-sas-fészekkel van megrakva. Olyan furcsa öreg asszony s öreg ember!» A másik férfi csak csitítja: «Hékám, csöndben légy, bennünket te valami bajba ejtesz.» Amaz felel: «Hékám, elég! többé semmi rosszra nem vetemedem.»

17. A nő varrás közben egy kést vett elő, férjét a mint fekszik hóna alján a késsel megbökte. — «Hékám, oda nézz! azt a férfit ím megöli.» A másik férfi ismét csitítja: «Hékám, azt a nagy jót tedd velem: csöndben légy! Bennünket valami bajba ejtesz.» A férfi felül s így szól: «A vendég nép megérkezte óta miért nem lehetett engem előbb fölkelteni?! A vendég emberek hosszú vagy

vāti ūnlei' ? !» — maszātēs, josāꝛä votaxtēs, jautä-nälä vis, āñkwä-
 ēkwä sūpā pali' xartēs, tūp josä-pqsmäꝛä pātrēsī'. ta minēs. xqsä
 jälēs, man vāti jälēs, jāꝛä ājkä ūsintāli, sūpā pali' xartēs, josä-
 űqläꝛä tūl ti nē'īsi'. kwol-kannē xajtämēls. xūrēm täl xār kätä-la'īlä 10
 akwän nē'īmanē liliñ-ta'īl xūntēp-nalnē pūtmēm, toxa almejēm, kwol-
 kannē sältēmtētä; nujꝛēlawēs, jāktlawēs, pūtnē pētewēs. xqsä-li
 vāti pajtaxts, pā ālmuwēs, ānin xūnwēs, āni taw ēli-pālän ūnttawēs.
 lāwi: āni-qul, sān-qul jurtnē-ke tānꝛe'in, kwälēn kwonä! kwonä
 kwäläps, paul-kant tēlē xajti, tūlē xajti rānꝛimē: «āni-qul, sān-qul-
 jurtt jājēn! xāñxä vārēm āni-qul, sān-qul jurtt āli.» jūw sältñāt-mū- 15
 sēx puñk-ūtän nāñxälē xartilawēt. nāñxäl' āñkwäts: puñkä kwonsü
 xālēm por-nē ūnli. akw' jartēl jūw sältsi', tēñkwē ūntsi'; tēsi',
 ajsi'.

18. Ēt xujäst, man xātēl ālsēt, au xumitā lāwi: «jā, nañ
 rawn'-uti' jēmtēm xum, vāpsi' jēmtēm xum, nañ xqsä āle'in, man
 vāti āle'in? nañ kāsēn; am ti mine'in.» taw lāwi: «nañ-ke mine'in,

rövid ideig fognak étlen űlni?!» — Felöltözködött, hótalpait fölcsa-
 toltta, úját nyilát elővette, asszonyanyja száját két felé vonta, majd
 hótalp-sarkai eltűntek. Erre elment. Hosszú vagy rövid ideig járt,
 apja, az öreg, egyet ásít, száját szétvonta, az ő hótalpainak sarkai
 tűnnek ím onnan elő. A ház padlójára csúszott. Egy három éves
 jávor-bikát, kezét-lábát összekötözve, elevenen egy lapátnyélre föl-
 akasztva, úgy emelte elő s oda dobta a ház padlójára. Lenyúzták,
 szétvagdalták s az űstbe rakták. Hosszú ideig vagy rövid ideig főtt,
 [az űstöt] fölemelték, [a húst] tányérba merték, a tányért ő elébe he-
 lyezték. [A házi gazda] szól: «Ha tányér végibe, csésze végibe tár-
 sat akarsz, eredj ki!» Kiment. A falu terén erre futkos, arra futkos,
 kiáltva: «Tányérvégi, csészevégi társam gyere, gyere! Valakitől
 szerzett tányérvégi, csészevégi társam van.» A mint belép, a feje
 haját fölfelé cibálják. Fölfelé pillant: foga, körme veszett boszor-
 kánynő űl [ott]. Együtt bementek, enni kezdtek; ettek, ittak.

18. Egy éjtszaka fekűttek, avagy egy napig voltak ottan, az
 egyik férfi szól: «Nos te rokonná lett ember, sógorrá lett ember,
 te hosszú ideig vagy rövid ideig maradsz-e még? A te dolgod (ked-

am mine'im.» — upän sēpitawés, akw' jurtel minesi'. au χumitā
 5 paulné joχtsi'. jamés tēp, lūl tēp tēt, ajsét. takwi ālné 'Ūsiñ-ātér
 [pī'] ājkā jāyā ūsän minés.

19. Tālā sāt, tuwā sāt ālmanl-jui-pält upā taw-pältā mujluñ-
 kwé joχtés. man ēt χūls, man χātél āls, vāpsā-nūpél lāwi: nañ añ
 nqmtén-ke patnūw, ti χātél Ūsiñ-ātér ājkā-pī' kilén-pält akw' jurtel
 mujluñkwé jālnuwēmēn, χumlé-mūsez ālei', āltulēn sunsuñkwé. taw
 5 lāwi: jālimēn kās mā'és! minesi'. χasā-li vāti minési', Ūsiñ-ātér
 ājkā ūsän joχtsi'. jūw-sāltsi'. mir kwol-kant χulte'it, ūse'it, tqlyéne
 χum tqlyi, ārpi aléslané χum ārpi aléšli. āñkwā-ēkwā lāχét ūnli:
 puñkā jūns-uj-piñil pošime; jāyā-ājkā puñk-patit tur-uj-piñil poš-
 10 imé. taw χuji. nētā jūnti, vāri. — Jūntsχatnāt' χalt pāχänél ka-
 sāj vis, χumitā χanl-patit kasājil tūstipéstā. «ā-ne-ne, matā-mat ka-
 sājil ti pēlte'in!» nāñχā ūnttés, lāwi: «muj-māχēm joχtnänél ānēm
 mōnt kwāltuñkwé [ērés]; χasā mā jim muj-χummi' tétal χasā, vāti
 ūnlei'?!» Masχatés, josāyā votaxtés, iqutā-nālā vis, āñkwā-ēkwā sūp-

ved); én ím megyek.» Amaz felel: «Ha te méssz, én is megyek.» —
 Ipja hozománnyal szerelte föl s együtt mentek el. Az egyik férfinak
 a falujába érkeztek. Jó ételt, rossz ételt ettek, ittak. A külön lakó
 Városi-fejedelemfi atyja örege városába ment.

19. Miután hét telet, hét nyarat átéltek, ipja ő hozzá vendég-
 ségbe jött. Egy éjtszaka hált ott, avagy egy nap volt ott, vejéhez
 szól: «Te, hogyha kedved telnék, ma a Város-fejedelem-öreg fiához,
 a te sógorodhoz, mennénk együtt vendégségbe, megnézni, hogyan
 élnek és milyen módban vannak.» Ő felel: «Menjünk, mulatság
 kedviért.» — Elmentek. Hosszú ideig vagy rövid ideig mentek, a
 Városi-fejedelem-öreg városába érkeztek. Oda bementek. A nép a
 ház padlóján kezézik, hálóvarsával halászik, a gyalmot vető ember
 gyalmozik, a halászó sövényel halászó ember halászó sövényel
 halászik. Asszonyanyja egy szobarekeszben ül: feje feketesas-fé-
 szekkel van megrakva; atyja örege a feje búbján turujzas-fészekkel
 van megrakva. Ő fekszik. A neje varr, dolgozik. — Varrása közben
 oldala mellől egy kést vesz elő, férjét a hónaaljában késsel megdöfte
 (kést állított oda). «Jaj, jaj, jaj! valami késsel szurkálsz!» Felült s

asèn tū ta voräts. āñkwä-ēkwä śis̄ri: p̄ikwé, sūpēm ti χas̄ipi. upä pojkséné va'il kiwérnē pātērs, ta minēs. χqsä-li vāti jälēs, jāγ' ājkä 15
 ūsintāli, sūpā palī' χartēs, josä-nolāi' tū ti nēilsī'. jāγä-ājkä rānri,
 śis̄ri: p̄ikwé, sūpēm ti χas̄ipi. kwol-kannē ti pats. surti-χār-p̄i kātā,
 la'il akwän nē'isülēm, χüntēp-nalnē mārimē, toγā ālmimē. kwol-kannē
 sāltēmtēstā, jāktlawēs, nuγēlawēs, pūt pētīlawēs. χqsä-li vāti paj-
 taχts, pā ālmuwēs, ānin χūnwēs, tēn ēli-pālēn ūntawēs; tēsī', ajsī'. 20
 upä lāwi: jā, tquli, minimēn!

20. Minēsī', vāpsä-pālt joχtsī'. man ēt χūls, man χātēl āls,
 minuñkwé patēs. lāwi: tajēχ am minnēm-jui-pālt au χātēl āle'in,
 man kit χātēl āle'in, kilēn-pālt jälēn sunsuñkwé ās mēn-jui-pālmēt
 χumlē-mūsēχ ālei'. tititēn sunsēn: man jamēs ālei', man l'ūlsiñ ālei'.
 upä minēm-jui-pālt kit χātēl āls, man χūrēm χātēl āls, Ūsiñ-āter 5

így szól: «A vendég nép megérkezte óta már régen fel kellett volna költened. A hosszú földet járt két vendég ember hosszú vagy rövid ideig fog még étlen ülni?!» Felöltözött, hótalpais fölcsatolta, újat nyilat elővette, asszonyanyja szája nyílásába behatolni törekszik. Asszonyanyja visit: «Fiúcska, im a szám szétszakad!» Ipja könyörgésének erejével benne eltűnt s azzal elment. Hosszú ideig vagy rövid ideig járt, atyja örege egyet ásít, száját szétvonta, hótalpa orrai im onnan tűnnek elő. Atyja örege kiabál, visit: «Fiúcska, im a szám szétszakad!» Erre a ház padlójára esett. Egy jávor-tulkot kezén-lábán egybekötve s egy lapátnyélre fölszúrva úgy emelintí. A ház padlójára dobta; fölaprózzák, lenyúzzák s az üstbe rakják. Hosszú ideig vagy rövid ideig főtt, fölemelték, tányérba merték, eléjük helyezték, ettek-ittak. Ipja szól: «No már elég, menjünk!»

20. Elmentek, vejéhez érkeztek. Egy éjszaka hált ott, vagy egy napig volt ott, menni készült (kezdet). Így szól: «Később az én távozásom után egy napig leszel [otthon], vagy két napig leszel, otthon, sógorodhoz elméssz, megtekinted őt ismét, hogy látogatásunk után (mi utánunk) miképpen élnek. Nézd meg ezeket, vajjon jól élnek-e, vagy rosszul élnek.» Az ipja távozta után két napig maradt otthon, vagy három napig maradt otthon s a Városi-fejedelem-öreg fiához, az ő sógorához, ment azután. Oda érkezett. A Városi-fejedelem-öreg városa tökéletesen föl van emészte tűz

q̄jkā p̄i' kilā-pālt ta minés. tū joxtés. Ūsiñ-q̄tēr q̄jkā ūs ulān akw'-mūs tajimé, tūp lq̄tçiñ jiw-supanā xujilē'it. ulā tēm xūrēm āñkwelā xūrmi' tuštīmē, kwolā sāt asnēl kwālilimē, sāltsimē. tūl jūw jis.

21. *Kit xq̄tēl q̄ls, man xūrēm xq̄tēl q̄ls, upā-pālt mujluñkwē minés. upā-pālt joxtés. kitilawé: «jāyatā, kilēn-pālt jālsēn, man' urēl q̄lei'?» taw lāwi: «kilēm-pālt jālsēm, ūsā ulān tajimé, lq̄tçiñ jiw-supān xujilē'it». upā lāwi: «xq̄nal ēlēm-xqlēs jisīñ tq̄rēm ūntti-pēl, ēlēm-xqlēs-p̄l̄rēn pupi' sāt, kul' sāt pišēm ul voss nawlawé! ēlālē q̄lné posiñ xq̄tālne q̄luñkwē taw at tānçēs». — Tūl upā-pālt man au xq̄tēl q̄lēs, man kit xq̄tēl q̄lēs, anilaxtsi', sipixatsi', jūw minés. tēli xq̄tēl xalēnt jālné lq̄ñxēn pāñxwiñ sampā samiñ tujtné at patawé, tuji xq̄tēl xāp-nāriñ lq̄ñxēn at talipi. ti sūhātēl an ti q̄lei'.*

által, csupán üszkös fadarabjaik hevernek [szerteszt]. Tűz égette három tuskóját három felé állítva, házának hét nyílásán kijár, bejár. Azután haza jött.

21. Két napig volt otthon, vagy három napig volt otthon, ipjához ment vendégségbe. Ipjához érkezett. Emez kérdezi: «Nosza hallod-e, voltál-e sógorodnál, hogyan élnek?» Ő felel: «Sógoromnál jártam, városa tűztől van fölemésztve, csupán üszkös darabjaik hevernek szerteszt.» Ipja felel: «Egykor, ha az ember korabeli világ fog támadni, az embernek fia bálványos hét, ördögös hét fogásomat keresve ne erőlködjék! További élet fényes napjait megélni ő [t. i. a fejedelemfi] nem akarta.» — Erre ipjánál egy napig vagy két napig volt, aztán átölelték s megcsókolták egymást s ő haza ment. Téli nap közben járó útjokat széles szemű szemes hó be nem esi, nyári napon hajóhabos útjok meg nem szakad. Ezen boldogsággal most is élnek.

ISTENIDÉZŐ IGÉK.

I.

A Világügyelő-férfinak, az Ég-fiának idéző igéje
N'axšém-vōl faluban.

Mir-susnē-γum, Tārēm-pī' sāt milä 'Naxšém-vōlt

Kworēs-Sqrni āškeuw joli-pālt,

'Sis-Sqrni šāheuw joli-pālt,

Sāt juns-uj-lūlit-Tārēm āškeuw kistēm

kis-laku jāñxēm lakwiñ mā sāt lqmtūw num-pālt,

⁵ *Sāt-tārēm-jisi-nāj-šāheuw xulitēm*

xātél jāñxēm jelpiñ mā num-pālt

tērén-sēñxwiñ sēñxwiñ xātél vārs,

xul-sēñxwiñ sēñxwiñ xātél vārs. —

sawiñ sāxip saw kūhēr,

Arany Kworész (Ég) atyácskánk alatt,
Arany Sis (Ég) anyácskánk alatt, [litotta
hét feketesas [röptényi] magasságbeli Tārēm atyácskánk haj-
abroncskerék módjára forgó kerek földünk hét tája felett
⁵ Hét-istent-[szült]-ősasszony-anyánk föl buktatta,
naptól körülforgott szent föld felett
kórral ködös ködös napot alkotott, [atyánk].
betegséggel ködös ködös napot alkotott [Numi-Tārēm, a mi
Inséges subájú sok szegény,

10 sawiñ nārāp saw kūñér,
 va'i joxttal tērénne,
 va'i joxttal žulné
 luwūw sak ta kañslañkwé patwés.

*

Āñtiñ sāt uj jiriñ kan num-pālén
 15 ūliléné tqwliñ sispä sisiñ tqrém at vārūw.
 añ-mōl ēri'-jis žum jāřūw-pī',
 mojt-jis žum āsūw-pī' ūnlémä porät,
 āñtiñ sāt uj jiriñ kan lūlsamä žātél,
 añ mōlēž ti ēri'-jis žum, mōjt-jis žum sūwentā'em
 20 sū-lakw jāñžēm lakwiñ mā num-pālt
 Numi-Tqřém āsūw žulitālés.

*

Ālém-pālā nāñktal
 voikén vitép tēpiñ Ās-talēžt
 nājiñ māt jāñžné žum Ātér,

10 inséges bocskorú sok szegény,
 hogy erőhöz nem juthatunk a kórtól,
 hogy erőhöz nem juthatunk a betegségtől,
 csontunk ím oly nagyon kezdett el sorvadni.

*

Szarvas állat áldozatos tereden
 15 gyönyörködő szárnyas hátú hátas istent nem látunk.
 Hajdan, midőn az ének korabeli férfi, a mi atyánkfia,
 a rege korabeli férfi, a mi őünk fia élt,
 szarvas hét állat áldozatos terén állta napján — [hó-bot.
 ím hajdan ezen ének korabeli férfi, rege korabeli férfi viselte
 20 karikája alakjában forgó kerek föld felett
 Numi-Târém, a mi atyánk megjelent.

*

A bal fele láthatatlan
 fehér vizű táplálékos Ob forrásánál
 istennőcskét uraló földeket körüljáró férfi Fejedelehmősnek.

- 25 *q̄triñ māt j̄q̄ñχnē χum Ātēr lāwsawēn.
Sāt-t̄q̄rēm-j̄isi-nāj s̄ānikēn kistēm
q̄ln kispā kisiñ āpān num-pālt
ētū sāt ūnlākēn,
χq̄tél sāt ūnlākēn.*
- 30 *j̄qmēs-pāl kātākēn χumlē n̄oumāti :
ūnléné jelpiñ mā jānitātél lēntāti ;
vorti-pāl kātākēn χumlē n̄oumāti :
q̄ln sirpā jelpiñ s̄ākw jānitātél χumplāti.*

*

- Numi-T̄q̄rēm āsēn tārātēm*
- 35 *sāt urpā jelpiñ kwol pattānt,
sāt nakpā s̄q̄rni kwol pattānt,
s̄q̄rni la'ilep sāt pasān-vātānt,
s̄q̄rni alāp sāt lārās num-pālēn
akw' la'ilep sāt rumkū sēñχwēn χajtnēn χalt,*

- 25 istenkét uraló földeket körüljáró férfi Fejedelemlhősnek ne-
veznek téged.

Hét-[istent]-szült-össesszony-anyácskád hajlítottá
ezüst ívű íves bölcsöddön
hét éjen át üldögélsz,
hét napon át üldögélsz.

- 30 Jobb felől kezeckéd a mint megmozdúl :
az ülő szent föld egész nagyságában reng belé ;
bal felől kezeckéd a mint megmozdúl :
az ezüst szerű szent óceán egész nagyságában hullámszik.

*

- Numi-Tárēm a te atyád alábocsátotta
- 35 hét oldalas szent házad zugában,
hét rekeszű arany házad zugában,
arany lábú hét asztalod szélén,
arany fedelű hét szekrényed fölött
egy lábú hét kehelytől eredt mámorodban a mint futkosol,

- 40 *akw' la'ilēp larsīñ χūrpä sāt pāñχ sēñχwēn χajtñēn χalt,*
tūr jānit jelpiñ palkēn,
Ās jānit jelpiñ palkēn
tī' voss sujtnūw !
tūrēn kēli sḡrni samēn,
 45 *Āsēn kēli sḡrni sḡmēn*
tī' voss postīli !
tī sawiñ sāχip saw kūñārēn,
tī sawiñ nārāp saw kūñārēn vūlēm
āñtiñ sāt uj jiriñ kan num-pālēn
 50 *pēs χansūñ jelpiñ uj nḡmtēn*
χulilēnē tūr-vit
χulilēnē Ās-vit
tī' voss χulili !

*

- Sāt nakpä sḡrni-kwol-pattānt,*
 55 *ḡln χūrpä sāt pasān-vātānt,*

- 40 egy lábú rovátkos szélű hét galóczától eredt mámorodban
 a mint futkosol,
 tó nagyságú szent fülecskéd,
 Ob nagyságú szent fülecskéd
 ide hadd figyeljen (hangozzék),
 tóba tükröző arany szemed,
 45 Obba tükröző arany szemed
 ide hadd ragyogjon !
 Ez inséges subájú sok szegényed,
 inséges bocskorú sok szegényed állta
 szarvas hét állat áldozatos tereden
 50 tarka tomporú szent állatra [vágó] elméd
 mint felbuzgó tóvíz,
 mint felbuzgó Obvíz
 ide hadd irányuljon (buzogjon) !

*

- Hét rekeszű arany házad zugában,
 55 ezüst szélű hét asztalod szélén,

- s̄rni la'ilēp sāt pasān vātānt
 Sāt-t̄rēm-jisi-nāj s̄āhin mastēm
 sāt lunt tqwliñ ta'ilēn
 nēilēnē χ̄tēl s̄rni vaṛnēn num-pālēn
 60 n̄q̄ñχ masāln!
 s̄rni lakwpā kit s̄q̄pāk
 n̄q̄ñχ masāln!
 q̄ln la'ilēp sāt pasān-vātānt
 n̄q̄ñχ tūlēn!
 65 χ̄tēl j̄q̄ñχēm χ̄rēm ur j̄q̄ñχāln!
 Sāt-t̄rēm-jisi-nāj s̄āhin ēntaptēm
 sāt lunt tqwliñ ēntēp n̄q̄ñχ ēntāln!
 vit-mis nāj v̄q̄ñs̄χijim
 nēiliñ χ̄tēl s̄rni sa'ikēn num-pālēn,
 70 v̄or-mis nāj v̄q̄ñs̄χijim
 nēiliñ χ̄tēl s̄rni sa'ikēn num-pālēn
 sāt juns-uj-tūlit-T̄rēm jā'ikēn tārātēm

- arany lábú hét asztalod szélén
 Hét-istent-[szült]-ősasszony-anyádtól reád adott
 hét lúdszárnyas ruhádat
 kelő naptól aranyos válladra
 60 öltsd fel!
 Az arany patkós két csizmát
 öltsd fel!
 Ezüst lábú hét asztalod szélén
 állj fel!
 65 Napforduló három fordulódat forduld,
 a Hét-istent-[szült]-ősasszony-anyád övezte
 hét lúdszárnyas övet övezd fel!
 Vizi tündér simogatta
 kelő naptól aranyos fürtöcskédre,
 70 erdei tündér simogatta
 kelő naptól aranyos fürtöcskédre
 hét feketesas röptényi magasságban lakó Tārēm atyácskád
 alábocsátotta

- sāt urpä jelpiñ kēntēn nāñχ pināln !*
nāñχ χātēltāln !
 75 *sāt urpä jelpiñ kwol*
sqrni lqmpä sāt āwi
pali pūnsāln !
nēilnē χātēl sqrni sa'i
kis lakw minēm lakwiñ mān
 80 *kwonā pokapān !*
kātā sqrni jelpiñ ujken jāñχēm,
sāt lūw nēyim āln āñkwēl-titēnnēl
sāt lūspā āln šermāt pēsātāln !
sisīñ uj sisā num-pālēn
 85 *Sāt-tārēm-jisi-nāj šānin jinēm*
sāt ūelmép jelpiñ kuhāsiñ
sāt sāmp jelpiñ ināren
Ātēr lēpāln !
sāt sāmp jelpiñ ināren num-pālēn

- hét oldalas szent süvegedet tedd föl,
 tündököltesd föl!
 75 Hét oldalú szent házadnak
 arany részekből alkotott hét ajtaját
 tárd széjjel!
 Kelő naptól aranyos fűrtödet
 az abroncskerék módra menő kerek földre
 80 sugározd ki!
 Arany kezű szent állatocskád [lovad] körüljárta
 hét lóval kötött ezüst oszlopod tövén
 a hét rojtos ezüst gyeplőt old le!
 A hátas állat háta fölé
 85 Hét-istent-[szült]-ősasszony anyád szabta
 hét nyelvű szent csöngetyűs
 hét szögletű szent nyergedet
 terítsd föl, Fejedelemhős!
 Hét szögletű szent nyergedre

- 90 *nēiléné χātél s̄rni-kāt*
nāñχ pokapākēn !
sāt lūspā āln s̄ermāt howitāln !
kit t̄rēm χalēn, kit kworēs χalēn
nāñχä lapēn !
- 95 *χātél jāñχēm sāt ur*
sāt sām-pā jelpiñ mā
jānitātél jāñχāln !
tī sawiñ saχip saw kūñärēn lūlēm,
tī sawiñ nārāp saw kūñärēn lūlēm
- 100 *jiriñ kan num-pālēn,*
puriñ kan num-pālēn
nārēm χansāt jelpiñ uj n̄mtēn
χuliléné tūr-s̄rni,
χuliléné Ās-s̄rni
- 105 *tī' voss χulili !*
luwūw χāltēm tērēn-kēmpli

- 90 kelő naptól aranyos kezét
 oh dicső, tündököltesd föl!
 A hét rojtos ezüst gyeplőt ránts meg,
 két ég közé, két menny közé
 emelkedjél föl!
- 95 Napforduló hét fordulattal
 a hét tájú szent földet
 forogd körül egész nagyságában!
 Ezen inséges subájú sok szegényed állta,
 inséges bocskorú sok szegényed állta
- 100 véráldozatos teredre,
 ételáldozatos teredre
 tarka váll-lapoczkás szent állatra vágyó elméd
 mint fölbuzgó aranyos tó,
 mint fölbuzgó aranyos Ob
- 105 ide hadd irányuljon (buzogjon)!
 A csontunkat pusztító kór ruhája szélét

ujin sip roxteptälém
 sāt rusip jelpiñ xamsül
 pāñkiñ sispü jelpiñ mā joli-pālén
 110 jolä üsän!
 ñqwlūw xāltém xul-kēmpli
 sqrni sirpā jelpiñ śāk w joli-pālén
 jolä üsän!

*

Āri xajtné jisiñ xātelūw ūlileuw,
 115 pī' xajtné natiñ xātelūw pojkeuw.
 āri jisiñ jisiñ xātelūw
 Sāt-tqrem-jisi-nāj śānin ūnléné
 q̄ln sēñsép sēñsiñ kwol pattannél,
 tūl xātelūw!
 120 pī' natiñ natiñ xātelūw
 Sāt-tqrem-jisi-nāj śānin ūnléné
 q̄ln sēñsép sēñsiñ kwol pattannél

[amaz] állatod nyakát ijesztő
 hét rojtos szent ostorral
 a fekete hátú szent föld alá
 110 úzd alá!
 a húsunkat pusztító betegség ruhája szélét
 az arany szerű szent óceán alá
 úzd alá!

*

[éldeljük,
 Leány futkosó — azon korbeltől [értsd: fiatal] napunkat
 115 fiú futkosó — azon korbeltől napunkat esdekeljük.
 Leány-korbeltől koros napunkat
 Hét-istent-[szült]-ősasszony-anyád lakó
 ezüst zsámolyú zsámolyos házába zugából —
 onnan tündököltesd föl!
 120 Fiú-időbeli idős napunkat
 Hét-istent-[szült]-ősasszony-anyád lakó
 ezüst zsámolyú zsámolyos házába zugából, —

- tul *χātēltāln!*
ēlāl ālnē tēnē tēp šuniñ χātēlūw
 125 *sāt juns-uj tūlīt Tārēm āskēn ūnlēnē*
liliñ ālāt χasmiñ kwol sāt āwinēl
tul χātēltāln!
tī saw totnē saw āyin,
tī saw totnē saw pīyēn
 130 *tūñsēm saw totnē sawiñ luñs,*
pojkm saw totnē sawiñ pojkm
sāt juns-uj-tūlīt-Tārēm jāyēn ūnlēnē
liliñ ālāt χasmiñ kwol sāt āwinē
minnē tul māñ pūwēs
 135 *nāñχ voss pōχāti!*
sāt χār nērim jiriñ kwālyēn jot,
sāt lū nērim jiriñ kwālyēn jot
nāñχ voss pōχāti!

- onnan tündököltesd föl!
 Tovább élő, étekevő boldog napunkat
 125 a hét feketesasröptényi magasságbeli Tárēm atyácskád lakó
 eleven színekkel ékesített ház hét ajtajából,
 onnan tündököltesd föl!
 Ezen inséget szenvedő sok leányod,
 inséget szenvedő sok fiad
 130 elsírta, átszenvedett inséges siralma,
 elkönyörögte, átszenvedett inséges könyörgése
 a hét feketesas magasságbeli atyád lakó
 eleven színekkel ékesített ház hét ajtajához
 mint menő felhő kis fuvallata,
 135 hadd hatoljon föl oda!
 Hét hímszarvast összekötő áldozatos köteleddel együtt,
 hét lovat összekötő áldozatos köteleddel együtt
 hadd hatoljon föl oda!

II.

A Világügyelő-férfiúnak, az Ég-fának idéző igéje
Jugra-falván.

Mir-susné-zum Tārém-pi' sāt milä Jäni'-paulté.

- Sorni-Kaltés — sorni ās,
Sorni-Kworés jājén sätém
voikén vitép çuliñ Ās
vöt çumppä sät Ās-völ
5 jirén çöltém sät ūsél ūnlilén,
purin çöltém sät paulél ūnlilén.
purin çöltne sät paulén çalét
çāñçei lūsiñ sät türén ūnlilén.
çāñçei lūsiñ sät tür patitté
10 sorni vānsiñ sät çūñçalt.
sorni vānsiñ sät çūñçalt numi-pält
tul siltém jelpiñ çwét-ñol,
vöt çājém jelpiñ çwét-ñol.*

- Arany Kaltés — s az aranyos űs,
Arany Kworész atyád előidézte
fehér vízű halas Ob
szél hullámozta hét Obfordulóját
5 véráldozatodat fogyasztó hét városban lakod,
ételáldozatodat fogyasztó hét faluban lakod.
Ételáldozatodat fogyasztó hét falud között
sás-teres hét tavadat lakod.
Sás-teres hét tavad fenekén
10 arany gyepes hét patak.
Arany gyepes hét patak felett
felhő szelte szent folyófork,
szél érte szent folyófork.

- võt χājēm jelpiñ qwēt-ńol numi-pält
 15 Sorni-Kworés jären lépém
 jāñk uj-sqaw lēpliñ kwol,
 sēmél uj-sqaw lēpliñ kwol,
 Ur-mis nājin vārmáltém
 nēilné χātél χuriñ kwol.
 20 Ur-mis nājin vārmáltém
 nēilné χātél χuriñ kwol-kiwrénté
 sorni χūrpā sāt pasān ūnle'it.
 sorni χūrpā sāt pasān χūrāt
 vīr uj-sqaw sāt vārtāk ūnlilén,
 25 sōrās-oχsēr milpā sorni,
 sōrās-oχsēr tulpā sorni
 sēmél uj-sqaw sāt vārtāk ūnlilén.

*

- χatañ χum, χalmax χum χalāñ ta'il masāln!
 χatañ χum, χalmax χum χalāñ ta'il num-pālén
 30 vīr uj-sqaw razwiñ ta'il masāln!

- A szél érte szent folyókok felett
 15 Arany-Kworész atyád takarta
 hófehér rénszarvasbőr-takarós ház,
 fekete nyusztbőr-takarós ház,
 hegyi tündér készítette
 kelő nap alakú ház.
 20 A hegyi tündér készítette
 kelő nap alakú ház belsejében
 arany szélű hét asztal áll.
 Az arany szélű hét asztal szélén
 a vörös nyusztbőrből való hét szőnyeget ülöd, --
 25 fekete rókaprém-süveges aranyos,
 a fekete rókaprém-galléros aranyos,
 a fekete nyusztbőrből való hét szőnyeget ülöd.

*

[öltsd fel!
 Tatár férfitől, kalmuk férfitől [származott] fekete ruhát
 Tatár férfitől, kalmuk férfitől [származott] fekete ruhád fölé
 a vörös nyusztbőr-galléros ruhát öltsd fel,

sēmēl uj-sq̄w razwiñ ta'il masäln!

īīi-sēri posiñ ta'il masäln!

χoli-sēri posiñ ta'il masäln!

nēlnē χātēl χuriñ ta'il masäln!

35 *kami-āln, šopēr-āln*

lūsiñ ēntapēn ēntāln!

akwän sāl̄tim, akwän nērim

sorni šültäsiñ sāt šeskän

ńoysñ vārnēn numi-pālne nāñχ nēřāln!

40 *Sāt-pupi' -larpi-nāj ākwēn vārmältēm*

kami-āln. šopēr-āln lūsiñ jelpiñ

kāñit minēm kāñit-ur,

ākā minēm ākāt-ur

kērināñkār sākmiñ sa'i num-pālēn

45 *Sorni-ātēr lēpāln!*

sāt pupi' larpi nāj ākwēn vārmältēm

sāt lūspā lūsiñ inār

Sorni-Kworēs jāřēn pūrältēm

a fekete nyusztbőr-galléros ruhát öltsd fel,

az esthajnal fényű ruhát öltsd fel,

a reggeli hajnal fényű ruhát öltsd fel,

a kelő hajnal alakú ruhát öltsd fel!

35 *Kami-ezüst, sopēr-ezüst*

rojtos öved övezd föl!

Az egybetűzött, egybekötött

arany szegélyű hét keszkenőt

nyusztos vállad fölé kösd fel!

40 *A Hét istenkét-teremtő-asszony nagyanyád készítette*

kami-ezüst, sopēr-ezüst rojtos szentet,

az ernyője forgó aranyos süveget,

a karimája forgó karimás süveget

a szétomló (?) napheví fürtök fölé,

45 *Arany-Fejedelemlhős, borítsd reá!*

A Hét-istenkét-teremtő-asszony nagyanyád készítette

hét rojtú rojtos nyerget,

Arany-Kworész atyád fogta

- māt vōpi jelpiñ uj sisēn lēpālñ!*
- 50 *Sorni-Kworēs jājēn ta'iltēm*
šopēr-āln, kami-āln lūsiñ jelpiñ
šopēr-āln, kami āln lūsiñ ʒamši
at tulāp tulāñ kātēl pūjālñ!
liliñ nāli' ʒuriñ ʒamši
- 55 *Sorni-Kworēs jājēn pūjāltēm*
akw' turp'i sāt kūnās ta'iliñ šērmāt
ʒajtne tul numi-pālnē nāñʒ pūjālñ!
molēʒ patne rakw-sam,
molēʒ patnē vōt-sam
- 60 *ti kwol sāmne patuñkwēn!*
toʒʒiñ uj jirēl ti lūlwāsēn,
āntiñ uj jirēl ti lūlwāsēn,
ʒuri sānki sailēm pal' ʒōntamlālñ!
molēʒ patnē rakw-sam patēn,
- 65 *molēʒ patnē vōt-sam patēn!*
ʒuri sānki sailēm pal' ʒōntamlālñ!

- földeket bejáró szent állatod hátára borítsd!
- 50 Az Arany-Kworész atyád létrehozta (teljesítette)
 sopér-ezüst, kami-ezüst rojtos szentet,
 a sopér-ezüst, kami-ezüst rojtos ostort
 öt ujjú ujjas kézzel fogd meg!
 Az eleven kígyó alakú ostort,
- 55 s az Arany-Kworész atyád fogta
 egy hangú hét csengetyűvel teli kantárféket
 a futó felhő fölé irányítsd (fogd) föl!
 Mint gyorsan szálló esőszem,
 mint gyorsan szálló szélfosztlány
- 60 ezen ház szögletébe szállj alá!
 Patás állat áldozatával állnak ím előtted,
 szarvas állat áldozatával állnak ím előtted.
 Kinek oly érzékeny füled, mint a félénk fekete kacsáé, oh
 Mint gyorsan szálló esőszem szállj, hallgass ide!
- 65 mint gyorsan szálló szélfosztlány szállj, [hallgass ide!
 Kinek oly érzékeny füled, mint a félénk fekete kacsáé, oh

III.

Középlözvai istenidéző ige.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Tqrom sqatmel.

Sqat¹ tqrom päddet tqrom²

šiolpäng³ jänungve.⁴

turr lobent⁵ pelpä⁶ kum

Oass lobent pelpä kum.

⁵ kuro sqang pelppä kum

kuro⁷ sqang sujung⁸ pälin

jel vuhteeln.⁹

Aass¹⁰ šämpä¹¹ kum ósen

Aass jāne šämén jel vuollale.¹²

*

¹⁰ mqlang¹³ kum lün¹⁴ karte¹⁵ šimén

perjilm¹⁶ kéring tuospä

jqmmes uj.¹⁷

Hét isten hegyiben levő isten,

ősz fejú öregecske!

Tavi tündérrózsa-levél fülű férfi,

obi tündérrózsa-levél fülű férfi,

⁵ félénk fekete kacsá fülű férfi,

mint félénk fekete kacsáé, oly [érzékeny] hangfigyelő

konyítsd (csapd) lefelé!

[füled

III.

Középlözvai istenidéző ige.

b) Éjszaklozvai átirásban.

L ū s m - j ā t ā r ě m - s ā t m i l .

*Sāt tārēm patit tārēm,
šūl puñk, jāniñkwé!
tūr-lāpānt palpā ḡum,
Ās-lāpānt palpā ḡum,
5 ḡuri sāñki palpā ḡum,
ḡuri sāñki sujiñ palēn
jol vāḡtālñ!
Ās sampā ḡum āsēn,
Ās jāni' samēn
10 jol vāllālñ!*

*

*Molēñ ḡum luwēñ kārtā simānēl
pērjilēm kērēñ sūppā jāmēs uj,*

Ob szemű férfi vagy,
mint Ob, oly nagyságú szemed
10 ragyogtasd lefelé!

*

A vagonos ember lovas udvara közepéből
választott vasas szájú jeles állatot

*näu niḡpi*¹⁸ *jiu titänne*¹⁹
*te vuantessen.*²⁰

*

- 15 *Sqat Tqrom kqlét*
*tqrom kann*²¹ *vässi pi*
ti niḡpi jiu
*jommas nertex*²² *kuošt*²³
*jql šuilssqaln.*²⁴
- 20 *te niḡpi jiu*
jommas nert krošt
*äkvä*²⁵ *kqatä pošlitettala*²⁶
*tuku*²⁷ *käḡtiéln.*
*Altn*²⁸ *šippä sqat kqating*²⁹
- 25 *kérsalné*³⁰ *äling*³¹ *utpe*
jommas turr. tuť näu
šanš tuńišt mill uitne
*tuť vuältqaléln.*³²
*puḡnét*³³ *jäḡtem*
- 30 *ilmkqls*³⁴ *ánišim*³⁵
*kqat*³⁶ *jäne poange*³⁷
*tuť lautséln.*³⁸
tuť lautséln juipoalt.
*kqtl kqñžäp kqñžing nqirl*³⁹
- 35 *tuťk uoḡtéln.*⁴⁰

*

a te veresfenyő-csemetéd tövéhez
 vezettem ím.

*

- 15 Hét isten között
 az isteni tér legkisebb fia! [szában,
 Ezen vörösfenyő-csemetéből álló szép istengyertya hosz-
 szökkenj alá! [szában,
 Ezen vörösfenyő-csemetéből álló szép istengyertya hosz-

nañ nāñk-pī'-jiw titénne
ti vānttāsēm.

*

- 15 Sāt tārēm ǵalāt
tārēm-kan vāssi' pī'!
ti nāñk-pī'-jiw ǵamēs nērtēǵ ǵasit
ǵol sūlāsālén!
ti nāñk-pī'-jiw ǵamēs nērtēǵ ǵasit
- 20 akw' kātā pošéltattalén —
toǵ ǵāǵtālén!
ǵāltén sippā sāt ǵatāñ
kērsālné aliñ vitpā ǵamēs tūr; —
tot, nañ sāns lūlit mil ritné,
- 25 tot va'iltūlāln!
puǵñit ǵāktēm ēlēm-ǵalēs ǵāñsēm
kāt jāni' pāñkā tot lǵutsāln!
tot lǵutsanén jui-pǵalt
ǵāṭél ǵansāp ǵansāñ na'irél
- 30 tot vāǵtālén!

*

- 20 hogy [e neked följánlott lónak] egy előlába (keze) se
[ránduljon ki,
úgy emeld őt (hágasd) föl!
Hol arany nyakú hét hattyú
fürdik, ragyogó vízi jeles tó [van]; —
ott te a térdig érő [magasságú] mély vízhez
- 25 vezesd le!
A köldöke vágott ember
keze nagy mocsokját mosd ottan le róla!
Miután ott lemostad,
naphímű hímes nyerget
- 30 vess ott reá!

*

läilekell ⁴¹ *mégs qls* ⁴²

kérläil tut nätséln. ⁴³

šise kell mégs qls

kér šisl tut nätséln.

40 *pänge kell mégs qls*

kér pänge tut nätséln.

*

Sqat čilbä ⁴⁴ *šiling äiränl*

tut pundeltéln.

sol' ⁴⁵ *sqat poaxteln* ⁴⁶

45 *sol' sqat saat päť* ⁴⁷

äkvä päť torrtal ⁴⁸

tuko käxtjéln.

*

tä nukjoxten jui poalt.

sqlet ⁴⁹ *poaln jäneng äüä*

50 *jommas lü nqll* ⁵⁰ *tut puššangua.* ⁵¹

šiolä päng jänungue

kéring talle ⁵² *täläχne*

tut toatsaxti. ⁵³

kqtl kqñžpä jommas nqir tärmel

55 *tut läbäl lqlaxtiju.* ⁵⁴

Ha lába gyarló volt:

vaslábat illessz ott reá!

ha háta gyarló volt:

vashátat illessz ott reá!

35 Ha feje gyarló volt:

vasfejet illessz ott reá!

*

Hét rézkarikájú rézkarikás zabolát

rakj ott reá!

Valódi hét szökkenésed,

40 valódi hét hét lépés (nyom) [közben]; —

hogy hibátlan legyen minden lépése,

úgy hágasd öt fel!

*

La'ilä-ke mēkēs āls :
kēr la'ilēl tot natäsäln !

sisä-ke mēkēs āls :
kēr sisēl tot natäsäln !

35 *puñkä-ke mēkēs āls :*
kēr puñkēl tot natäsäln !

*

Sāt šilpä šilēñ aiwänēl
tot pintēltäln !

sōl' sāt patilēn
 40 *sōl' sāt sāt patit —*
akw' patit tortal
toχ χāχtälēn !

*

Ta nāñχ joχtnēn jui-pqalt
sālet-pqal jāniñ āwi

45 *jāmēs lūw-nol tot pūnsuñkwä !*
[sālet-pqal jāniñ āwi pattüt
šul puñkpä kitī' lāwēltaweī'.]
šul puñk jāniñkwē
kērēñ suj-jiw talēχnē,

50 *tot tātsayti.*

χātēl χansüp jāmēs na'ir-tarmēl
tot lapilālēyti.

Akkor miután fölerkeztél,
 az aranyból való nagy ajtót

45 a jeles ló orra ott nyissa ki!

[Az aranyból való nagy ajtó küszöbén
 ősz fejű párt (kettőt) emlegetnek.]

Az ősz fejű öregecske
 vasas bot (fokos) fejére

50 támaszkodik ottan.

A naphímes szép nyeregre
 emelkedik ott fel.

*Sqat*⁵⁵ *jä kumpi*⁵⁶
*tušting*⁵⁷ *ňqläšiltom*⁵⁸
*sqat päruen*⁵⁹ *illpoaln*⁶⁰
*tut taretqritérn.*⁶¹
⁶⁰ *kis*⁶² *jngi sqat tqrom lahua*
tut joqngtäten.
*kum pättne*⁶³ *vuongung mä*
*jält kätskell.*⁶⁴
*jommas lü tqnk pénl*⁶⁵
⁶⁵ *tut šäst langu.*⁶⁶

*

*mql*⁶⁷ *ürtpe säkvä ne qi*⁶⁸
*ti lqaltau : äk*⁶⁹ *ňula*⁷⁰ *kqle*⁷¹ *lqpel*
kqñže jäyxi kqñing kettril
*tut šämesungua.*⁷²
⁷⁰ *moll jäne urtpel*
tut urtsungue.

*

*Naje šesting*⁷³ *naing soam*
*terin*⁷⁴ *gépl*⁷⁵ *räteng*⁷⁶ *sui suitltänet.*⁷⁷
*lqaltau nq*⁷⁸ *kér*
⁷⁵ *murung*⁷⁹ *most*⁸⁰
*te voareltessau.*⁸¹

Hét folyóvidék legénye, melyet odaállított,
 orruk hasított hét táltoscsikó elé
⁵⁵ bocsátják ők ottan [az ujonnan érkezett áldozati lovat].
 Abroncskerék módjára forgó hét ég körül
 futtatják ők ottan.
 Hova férfinak kellene [holtan] beleesnie, oly gödrös föld
 hogyha támadott:
⁶⁰ a jeles ló az ő patás voltában,
 egyengesse ott símára!

*

Jószágot osztó *Saku* (Szigva-vidékbeli) leányasszonyt

sāt jā ḡum-p̄i' tūstēn
 nōlā siltim sāt pāren ēli-pqalēn

55 tot tārātālītēn.

kis jḡñ̄xi sāt tḡrēm lakwä
 tot jḡñ̄x̄titēn.

ḡum patnē vḡñ̄x̄ēñ mā
 joltḡatēs-ke :

60 jāmēs lūw tḡñ̄x̄pāñēl
 tot sastlañkwä !

*

Mol ūrtpä Sakw nē-āḡi
 ti lāwēltawē.

akw' ḡqwlā ḡalā-lqpēl (?)

65 ḡansä jākti ḡḡñ̄ñ̄ jātril (?)
 tot samāsañkwä !

mol jāñi' ūrtpēl
 tot ūrtsañkwä !

*

Nājä sastēñ nājiñ sām

70 tērēn kēpēl rēḡtēñ suj
 suj̄tēltēnāt lāwēltawē.

nār kēr mūrēñ most
 ti vḡarēltēsūw,

emlegetnek.

[(köze) szerint(?)]

Egy húsdarabját [az áldozati lónak] minden egyes rostja

65 hímzésvágó görbe bicsakkal

aprózza ott szét!

Jószágbeli nagy osztályrészeket

osszon ott szét!

*

Tüzét növesztő tüzes vidékről (a pokolból)

70 [jövő] kór ruhaszárnya rázó suhogásának

zaja hallatszik, úgy emlegetik.

Nyers vasból való ezölöpös sánczot(?)

kezdtünk ím elkészíteni.

kér jäneng nqarp ⁸²

te nqarptelltsau.

térn kaiti sqat lqng

⁸⁰ *kelpung* ⁸³ *sqat kqatl tábl* ⁸⁴

šoka taulungt. ⁸⁵

kulla kaiti sqatl lang taup ⁸⁶

ilmén káži täläkel

šokal šäizungt. ⁸⁷

*

⁸⁵ *uť šoatä kolek kum* ⁸⁸

uit jäneng šoate ⁸⁹

ti étentelts. ⁹⁰

qsmän ⁹¹ *pätñ koäling* ⁹² *jäi*

korom nqtä ti étntelts.

Vasból való nagy torlaszoló fával

⁷⁵ kezdtük im eltorlaszolni.

A kór futkosó hét útját

vérrel töltött hét vízmerővel

mind tele locsoljuk.

A betegség futkosó hét keresztutat

⁸⁰ éles kés hegyével

mind tele vagdaljuk.

*

- kēr jāniñ nārēp*
 75 *ti nārēptāltēsūw.*
tēren ʒajti sāt lāñχ
kēlpēñ sāt kāfēltapēl
sāχä tqwlañkwēt!
ʒul ʒajti sāt lāñχ-tq̄wip
 80 *ēlmēñ kasāj-talχēl*
sāχēl sē'isañkwēt!

*

- Vit-sq̄tä ʒālem ʒum*
vit jānēñ sq̄tä
ti jēmtēltālēs (?).
 85 *qsmän patēm kwolēñ jā'i*
ʒūrēm nq̄tä
ti jēmtēltālēs.

-
- A vízi szerencséből kifogyott férfinak
 vízi nagy szerencséje
 kezdett im támadni.
 85 Ágyvánkosra csett [értsd: beteg] családtyának (házas a.)
 háromszoros életkora
 kezdett im támadni.
-

IV.

Jurkinfalvi istenidéző ige.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Tarom sqat mel.

Ätr³ Tarom sqat⁴ kqłtä saat⁵ Tarom mql⁶ Tarom jäukvä!
*sujing sqang⁷ sujing pälpä kum, sujing sqang sujing pälen, jql uot-
 telen.⁸ tur lobant jänt pälpä kum jql uottelain; turr jäni šämpä
 kum, turr jäni šäm ailn,⁹ jelvuolale. Ngqeling¹⁰ šämpä kum osn,
 šäm oiln jalvuollqlä.*

*is kumne ti, lag lelptqalm, kqšpe iju jommas nartpe te lälp-
 taus. nızpe jiu jommas nartap te lelptaus. is kum lelptqalm úirü*

Derült egek hét közében

hetedik Ég, gazdag Târem atyácska!

Mint jó hallású fekete feketekacsa, oly jó hallású füles férfi,
 jó hallású fekete kacsaéhoz hasonlóan jó hallású füledet

⁵ konyítsd alá (helyezd le)!

Tavi tündérrózsa-levél nagyságú füles férfi,

[tavi tündérrózsa-levél nagyságú füled végét]

konyítsd alá!

Tó nagyságú szemes férfi,

¹⁰ tó nagyságú szemed végét

ragyogtasd alá!

Éleslátó szemű férfi vagy,

szemed végét ragyogtasd alá!

*

Ezen [áldozatos tér] körét a hajdankor férfiak rendezte be.

¹⁵ Borókafenyő-fából szép istengyertyát

IV.

Jurkinfalvi istenidéző ige.

b) Éjszaklozvai nyelvű átirásban.

Tattit-pauliñ tārém-sātmil.

*Atēr tārém sāt çalté
sātit tārém, mol Tārém jä'ikvé!
sujiñ sāñki sujiñ palpä çum,
sujiñ sāñki sujiñ palén*

5 *jol ūnttälñ!*

*tūr-lāpānt jānit palpä çum,
[tūr-lāpānt jānit pal-gulén]
jol ūnttälñ!*

*tūr jānit sampä çum,
10 tūr jānit sam-gulén*

*jol vāllālälñ!
nāñkilēñ sampä çum āsēñ,
sam-gulén jol vāllālälñ!*

*

Jis çumné ti lakw śāpitālém.

15 *kasāp-jiw çamés nērtéç
ti śāpitawés,
nāñk-jiw çamés nērtéç*

állítottak im föl,
vörösfenyő-fából szép istengyertyát

šästem niring än ti lelptältus, pome šästem poming känn ti nqag-tältus.

ne pätnä šahling mä qłskäll jommas lu tqngpenl tuł šästel tqngve kumpätnä qąssling mä qłskel, jommas lu tqngul te tusel-tältus.

kum téping urn¹¹ päten puńtem¹² širräpun¹³ jommasä kvali jāne sēssel te sēssest.¹⁴ nurr¹⁴ jāni maql¹⁵ ti maqlsäst, ängäpun¹⁶ jommäsä.¹⁷

Ätr tqrom sqat kałpä tqrom kännü vässi pi²⁸ pqt vuoi pqt vqine, náing¹⁹ kalne ti nuor²⁰ silau. lunt vuoi, lunt vaine náing kalne tu unsilau.

állítottak ím föl. —

A hajdankor férfia berendezte

- 20 vesszejét növesztő vesszőbokros tért
ím rendbe hozták,
a fűvét növesztő fűgyepes tért
ím letaposták.

*

- Hova nőnek kellene [holtan] beleesnie, ha oly halmos
25 [ez áldozati] jeles ló patás voltában [föld volt:
egyengetné bár ott simára!
hova férfinak kellene [holtan] beleesnie, ha olyingoványos
jeles ló patájával [(mohos) föld volt:
változtatná bár sík földdé!

*

- 30 A férfi eleséges udvara végéből
előfogott sirálypehely-szörű jelesét (értsd: felér lovát),
hófajdpehely-szörű jelesét
kötél nagy bogával
bogozták ím meg,
35 szíj nagy kötésével
kötözték ím meg.

*

Derült ég hét közében lakó
Tárém terének legkisebb fia!

ti *šāpita*wés. —
jis *zum šāpita*lēm
 20 *hīrā sastēm hīrēñ kan*
 ti *šāpita*wés,
pumä sastēm pumēñ kan
 ti [*voss*] *hāktālt*wés.

*

Nē patnē šaxlēñ mā ālēs-ke ·
 25 *jāməs lūw-tāñx*pāñēl
 tot *sastēltañkwä* !
zum patnē xasliñ mā ālēs-ke :
*jāməs lūw-tāñx*ēl
 ti [*voss*] *tisēlta*wés !

*

30 *zum tēpēñ ūrēñ patitānēl*
pūriñtēm šīrā-pun jāmasä,
āñxä-pun jāmasä
kwāli' jāni' sāsēl
 ti *sāsäst,*
 35 *hūr jāni' moxlēl*
 ti *moxlēsäst.*

*

Atēr tārēm sāt xalpä
Tārēm kanä vāssi pī' !
vās vōwi vās vōwnē
 40 *hāwēñ kalnē ti hūrsileuw,*
lunt vōwi lunt vōwnē
hāwēñ kalnē ti ūntsileuw.

*

Mint récze hív, réczehivogató
 40 pipegő hanggal rívunk mi fel hozzád,
 mint lúd hív, lúdhivogató
 pipegő hanggal ülünk mi előtted.

*nixp iu jommas nertp koašt²¹ kui²² naxs šqilingel²³ uš²⁴ šqł-
poali, kqšpi iju jommas nártep koašt kal²⁵ naxs lušängel tuł luš-
poale.*

*kitä kqšpä²⁶ šiling äivi ušt²⁷ mqañ titä²⁸ pängekel mégš-
qls, tqptal²⁹ kerpängel tuł nätilät. šišekel méks qls taptal kër šišel
tuł nätilät.*

*Sqat jä uit kumpi tuštilem, nqlä šiltem puärn jéur lqutoalm,
sul saytpqxtl koqšt äk päť tartaln nqlä šilten puärn piime atärt tq-
rom soat qallnä ätppät tqrtal'*

*tuł lqu tqalät ütärt tarom sqat qallnä jak tännut sqqt
pängpä jommas nqirl tuł lelptqaling. vuir qltpä qlping³⁰ nair tuł
lelp tqaling.*

A vörösfenyő-csemetéből való szép istengyertya hosszában
hadd szökkenjen him nyuszt szökkenésével alá!

45 A borókafenyőből való szép istengyertya hosszában
nőstény nyuszt kúszásával kússzék ott alá!

*

A két ágú rézkarikás zabolát
azután dugja szájába!

S ha feje gyarló volt:

50 törhetetlen vasfejet illesszen ott reája!

S ha háta gyarló volt:

törhetetlen vashátat illesszen ott reája!

*

Hét folyóvíz vidékéről való legény állította
orra hasított táltoscsikót

55 emlegetnek.

Igaz hét szökkenés útja alatt,

hogy hibátlan legyen minden lépése —

az orra hasított csődörcsikót

a derült ég hét közébe,

60 hogy hibátlan legyen minden lépése —

úgy hágassa őt fel!

*

(Ott, így mondják)

A derült ég hét közébe
jutott [állatra]

Nāñk-pī'-jiw jamés nērtéχ χqsit
χuj nóχs sūliñēl voss sūlpāli!
 45 *kasāp-jiw jamés nērtéχ χqsit*
kāl nóχs lusiñēl tot luspālā!

*

Kit χaspā sílēñ aiwān
us-ti māγiñtāln!
puñkā-ke mēkēs āls:
 50 *taptal kēr-puñkēl tot natilätä!*
sisä-ke mēkēs āls:
taptal kēr-sisēl tot natilätä!

*

Sāt jā-vit-χum-pī' tūstīlēm
ñolä siltēm pāren-jēwēr
 55 *lāwēltālēm.*

sol sāt patil χqsit
akw' patit tortal —
ñolä siltēm χār-pī'
atēr tārēm sāt χalnē
 60 *akw' patit tortal*
[χāχtuñkwä!]

*

(Tot, lāwēltāle'it.)
Atēr tārēm sāt χalnē
joχtēn-ut

65 *sālet puñkpā jamés na'irēl*
tot sāpituñkwä!
vīγir ālppä ālpēñ na'irēl
tot sāpituñkwä!

*

65 aranyos fejü szép nyerget
 rakjanak ott rá!
 Vörös festésü festett nyerget
 rakjanak ott rá!

*

*salt poal jäneng äu lqtau jommas lu korengel tqnt kvelt qlung.
soltpoal jäneng äu pättä šul' pängpi³¹ kitä³² lqaltqul³³ kaos³⁴
pängpä³⁵ jänengkvä, kéring tallä³⁶ taläkäl ti kven toatsqlqxtä. ké-
ring qutü²⁷ täläkäl ti kven toatsqlqxtä. solot pängpä jommas nqire
tärmen tošno nuk läplqlextä*

*tqn jui poqlt qlten šippä sqat kqting kér salnä, šuš uitpä ufiing
turr, äl uitpä ufiing turr kum jqur mill' uitnä tqnt vuältqaläl
šqnspäng mill' uitnä tant vuältqaläl.*

*kis joangum sqat tqrom tan juipoalt tqnt joangtangt, lah
juong kqtt tqrom tan juipoalt tqnt joang tangt.*

ätärt tqrom sqat kqttä ma'll urtpä Säkne qi lqaltau. tan jui-

Aranyból való nagy ajtót

70 emlegetnek.

A jeles lovat —

azután [oda] hadd vezessél! —

Aranyból való nagy ajtó küszöbén

ősz fejű párt emlegetnek.

75 A hamvas fejű öregecske

a vasas bot (fokos) fejével

ím támaszkodjék meg!

A vasas kopja fejével

ím támaszkodjék meg!

80 Az arany fejű szép nyeregre

azután meg emelkedjék föl!

*

Azután az aranynyakú hét hattyú

a hol fürdik, annak a ragyogó vizű vizes tónak,

fényes vizű vizes tónak

85 férfi csipőjéig érő mély vizéhez

vezesd ott le!

Férfi térde fejéig érő mély vizéhez

vezesd ott le!

*

Az abroncskerék módjára forgó hét ég körül

90 forogtassák ott azután őket (t. i. a lovakat)!

Sālét-pqal jāniñ āwi

70 *lāweltawé.*

jámés lūw

tōnt kwātiluñkwä! —

sālét-pqal jāniñ āwi pattät

šul puñkpä kití' lāweltawei'.

75 *χqus punkpä jāniñké*

kērēñ suj:jiw-talχél

ti χot-tātsélaχtä!

kērēñ qutä-talχél

ti χot-tātsélaχtä!

80 *sālét puñkpä jámés na'ir tarmél*

us-ti nāñχ lapiläléχtä!

*

Ton jui-pqalt āltén sippä sāt χatāñ

kērsalné šus vitpä vitēñ tūr,

al vitpä vitēñ tūr

85 *χum širkip mil vitné*

tot va'iltälüln!

[χum] sāns-puñk mil vitné

töt va'iltälüln!

*

Kis jāñχém sāt tārém

90 *ton jui-pqalt tot jāñχtañkwét!*

lakwä jāñχém χat tārém

ton jui-pqalt tot jāñχtañkwét!

*

Atér tārém sāt χalté

mol ürtpä Sakw nē-āçi

A körben forgó hat ég körül
forogtassák ott azután őket!

*

A derült ég hét közében
jóságot osztó Sakw leányasszonyt

*poalt ass poall šät kǎnnšä³⁸ tuł kǎnzilät,³⁹ kǎnzä sqxtung kǎning
kättri koaring poall šät kǎnzä til šämilät.⁴⁰ kiš joqngum soqt tarom
moll jāne urtpängel tant urtilqngt, lah saṅgü kqot tarom tēp jāne
urtpängel tant urtilqngt.*

*kull' kaitpi sqatl lqng uring šoat kǎži tǎläkel šqgqt tołtqngt.
tērn kaitnä koat lqng loaltau uring soat poalt tǎläkül pušn šäi-
sqngt.*

*qssmän kvätinq kväll jǎgü qłskäll, qssmen kvätä kväll jǎrǎ
korom nqtt ti étentǎłts. qssmän pütäm porinq⁴¹ pi olskäll, qssmän
pätän porinq pi korom nqtt ti étentǎłts. qssmän pütä kväll qnghu*

95 emlegetnek. —

Azután [kimetszett] likakból álló hét himzést
hímezgetnek ottan ;

hímzésre való görbe bicsakkal

[kimetszett] mintákból álló hét himzést

100 szabdalnak aprózva ottan. —

Az abroncskerék módjára forgó hét égtájék számára
jóságbeli nagy osztályrészeket
osztogassanak ottan !

A körben forgó hat égtájék számára

105 eleségbeli nagy osztályrészeket
osztogassanak ottan !

*

Betegség futkosó hét utat emlegetnek. —

Oldalas hét kés hegyével

legyenek mind tele vagdalva !

110 Kór futkosó hat utat emlegetnek. —

Oldalas hét aczélkard hegyével

legyenek mind tele metszegetve !

*

Ha ágyvánkosán betegen kínlódó családátya volt :
az ágyvánkosán betegen kínlódó családátjának

115 ím háromszoros életkora támadott.

Ha ágyvánkosára [beteges] esett szeretett (szívbeli) fiú volt :
az ágyvánkosára esett szeretett fiúnak

95 *lāweltawé. —*

ton jui-pqalt as-pqal sāt χansä

tot χansile'it ;

χansésaxtēn χāññ jūtri (?)

χūriñ pqal sāt χansä

100 *tot samile'it. —*

kis jññχēm sāt tārēm

mol jāni' ūrtpäñēl

tot ūrtılañkwēt !

lakwä jññχēm χqt tārēm

105 *tēp jāni' ūrtpäñēl*

tot ūrtılañkwēt !

*

χul' χajtpä sāt lññχ [lāweltawé]. —

urēñ sāt kasāj talχēl

sāχü tālētāñkwēt !

110 *tērēm χajtnē χqt lññχ lāweltawé. —*

urēñ sāt pulät- [sirei] talχēl

pusēn sē'isañkwēt !

*

Asmān χajtēñ kwol-jäjä ālēs-ke :

qsmān χajtēñ kwol-jäjä

115 *χūrēm nqt ti jēmtältälēs (?)*.

qsmān patēm [sim-] porēñ pñ' ālēs-ke :

qsmān patēm [sim-] porēñ pñ'

χūrēm nqt ti jēmtältälēs.

qsmān patēm kwol-āñkwü [ālēs-ke :

120 *qsmān patēm kwol-āñkwü]*

ím háromszoros életkora támadott.

Ha ágyvánkósára esett családjának volt :

120 az ágyvánkósára esett családjának

ím kétszeres életkora támadott.

kit nqtt ti étentälts. poring qaitä qlskell kitt nqtt ti étentälts. vuor šoatä kvqlom kum olskel vuor jäne šoqtä ti étentälts. uit jäne šoqtä ti étentälts.

vuornä pätem⁴² lišoar qlskel, puling⁴³ tuosp itt nqzsä tu⁴⁴ šomeltqlä.⁴⁵ vuornä pätem päll šqarä qlskell, puling tuosp itt lénä tu⁴⁶ šomeltqlä. uiträ pätem li šqarä qltentäm täng ullä tu⁴⁶ uimi-tqalä. uiträ pätem päll šqarä qlskell, qlten täng täng ullä tu⁴⁶ uimi-tqalä.

nämtal tulekqntä⁴⁷ kuoltal šuš uitkvä tqnt puässä tqaln. kq'ltal äl uitkvä nämtal tulekqntä tqnt puässä tqalnq.

tqn jui poalt vuor šqatä kvalomkum olskell, vuorjäne šqatä ti étentälts.

Ha vánkösára esett szeretett leánya volt :
a vánkösára esett szeretett leánynak
ím kétszeres életkora támadott.

125 Ha erdei szerencséből kifogyott férfi volt :
erdei nagy szerencséje kezdett ím támadni ;
ha vízi szerencséből kifogyott férfi volt :
vízbeli nagy szerencséje kezdett ím támadni.

*

Ha erdőbe jutott farka szőre volna [ez áldozati lónak]
130 az ott szájában ételfalatot hordó, szökő nyuszt gyanánt
Ha erdőbe jutott sörényszőre volna : ugrá dozzék !
az ott szájában falatot hordó szökő, evet gyanánt ugrán-
Ha vízbe jutott farka szőre volna : dozzék !
az ott arany hátszárnyú hátszárnyas hal gyanánt úsz-
135 Ha vízbe jutott sörényszőre volna : káljon !
az ott arany hátszárnyú hátszárnyas hal gyanánt úsz-
káljon !

*

Névtelen ujj hegyén (terén)
betegségtelen ragyogó vizecskét
csepegtess ott !
140 Betegségtelen fényes vizecskét
a névtelen ujj hegyén
csepegtess ott !

*

kit nət ti jəmtəltələs.

[qsmən patəm sim-] porəñ āritä āləs-ke :

[qsmən patəm sim-porəñ āri]

kit nət ti jəmtəltələs.

125 *vör-sätä çäləm çum āləs-ke :*

vör jänı' sätü ti jəmtəltələs.

[vit-sätä çäləm çum āləs-ke :]

vit jänı' sätü ti jəmtəltələs.

*

Vörnə patəm lei' sa'irä āləs-ke :

130 *püləñ süppä it-ıoçsi' tot süməltälä !*

vörnə patəm pali-sa'irä āləs-ke :

püləñ süppä it-lə'inı' tot süməltälä !

vitnə patəm lei'-sa'irä āləs-ke :

āltən tāçpä tāñçəñ çulı' tot ujmütälä !

135 *vitnə patəm pali-sa'irä āləs-ke :*

āltən tāçpä tāñçəñ çulı' tot ujmütälä !

*

Namtal tulä-kantə

çultal şus vitkwé

tot pässätälən !

140 *çultal al' vitkwé*

namtal tulä-kantə

tot pässätälən !

*

Ton jui-pçalt vör-sätä çäləm çum āləs-ke :

vör jänı' sätü ti jəmtəltələs.

*

Azután ha erdei szerencséből kifogyott férfi volt :
e rdei nagy szerencséje kezdett im támadni.

*

145 Azután a hét folyóvíz-vidék legénye állította
orra hasított táltoscsikó elé

*tan juipoalt soat jä uif kumpi tuštilem, nqlä šiltem puärn jé-
ver ilpoaln, poangtal⁴⁸ siéknä vuaxting⁴⁹ néäl kit pälnä-tant tare-
tqalälñ. vuaxteng néäl ätt pälten tant taretqalälñ. liling nqli
qštertäläkäl ušt kailtqalälñ. kañžing nqli qštertäläkel ušt kqil-
toaläl.*

szeméttelen dombra lőtt nyíl kétszeres távolságáig
bocsásd ott őt!

Kilőtt nyíl ötszörös távolságáig

150 bocsásd ott őt!

Eleven kígyóostor hegyével
csak aztán érintsd meg!

- 145 *Ton jui-pqalt sāt jā-vit χum-pī' tūstīlēm
 nōlā siltēm pāren jēwēr ēli-pqalne
 pāñktal sakwnē vāχtēñ nāl kit palitnē
 tot tārätälälñ !
 vāχtēñ nāl at palitnē*
- 150 *tot tārätälälñ !
 liliñ nōlī'-āštēr-talχél
 us-ti χāχiltälälñ !
 χansēñ nōlī'-āštēr-talχél
 us-ti χāχiltälälñ !*

Tarka kígyóostor hegyével
 csak aztán érintsd meg !

V.

A Világügyelő-férfinak idéző bűvöletes hymnusa
Muunkész faluból.

Mir-susné-γum kāsēnē sātīlīñ kajü Muuñ-kēst.

Tēpiñ Ās-talχēnt,

χolāñ Ās-talχēnt

Tar-ñol-piltāñ-pasiñ-gut-χāñ

toχ namejawēn,

⁵ *Voj-ñol-piltāñ-jelpiñ-gut-χāñ*

toχ namejawēn. —

akw' āwip sorūi sāt kwol pattant

lunt-la'il lūlīñ pasān

χāñ ūntse'in,

¹⁰ *vās-la'il lūlīñ pasān*

χāñ ūntse'in.

Tápláléka bő Obod forrásánál,

elesége bő Obod forrásánál

Darú-orr-alakú-függő-madárhálós-fényességes-földnyelv-
ormát-lakó király,

így neveznek téged ;

⁵ Madár-orr-alakú-függő-madárhálós-szentséges-földnyelv
ormát lakó király,

így neveznek téged. —

Egy ajtós arany hét házad belső zugában

lúdlábnyi magasságú asztal mellett

ülsz te király,

¹⁰ réczelábnyi magasságú asztal mellett

ülsz te király.

- šísír-moržo norāñ kit pal,*
namiñ Sorú,
tī' voss žontémelnūn mōnt :
 15 *žārem tārēm sāt žārem,*
žān, ti žārmilēmū ;
mušēm tārēm žat mušēm
žān, ti žgžjēsū. —
Ātēr žōlāln, žān žōlāln :
 20 *mōlēχ patnē rakv-sam žum,*
Ātēr, tī' voss patsēnuwēn mōnt !
mōnt Sorú,
mōlēχ patnē vōt-sam žum,
Ātēr, tī' voss patsēnuwēn mōnt !
 25 *sawiñ sāžip saw kuñārēn*
tērēn-nālēn ti žājwēsū,
žul-nālēn ti žājwēsū. —
tēpiñ Ās, žol iñ Ās talžjēt

-
- Császármadár porczogós füle nyílásához hasonló két füleddel
 neves Aranyos,
 oh bár ide hallgatnál :
 15 inséges világ (ég) hét inségébe
 estünk im mi, király ;
 szükségös világ hét szükségébe
 jutottunk im mi, király.
 Fejedelemlhős, halljad ; király, halljad :
 20 gyorsan szálló esőszem [gyorsaságával jövő] férfiú,
 Fejedelemlhős, oh bár ide szállanál !
 Oh Aranyos,
 gyorsan szálló szélfoszlány [gyorsaságával jövő] férfiú,
 Fejedelemlhős, oh bár ide szállanál !
 25 Inséges subájú sok szegényedet,
 kórság kinja ért im bennünket,
 betegség kinja ért im bennünket. —
 Tápláléka bő Obod, elesége bő Obod forrásánál

sāt jir χōltēm jiriñ Sorúí,
 30 Ātēr χōlilāln, χān χōlilāln :
 sēmél sāχip laj-χīnén,
 sēmél sāχip pit-χīnén,
 man ti tēweu.
 tǫliñ nqul tǫlné
 35 man ti pūwēsū,
 mosiñ lu mosné
 man ti pūwēsū.

*

Tūjä uj kuśnāñ χān,
 takwsi uj kuśnāñ χān !
 40 sorúí posiñ jelpiñ ujín sis tǫrmél
 tī' voss patsēnuwēn mōnt !
 pēs χansāñ jelpiñ ujken tǫrmél
 sorúí pōñpä sorúí sērmät
 tī' voss pūwāslēn mōnt !

hét áldozatot fogyasztó áldozatos Aranyos,
 30 Fejedelemlhős halld, király halld :
 fekete subájú alvilági járványvész,
 fekete subájú fekete járványvész
 emészt im bennünket.
 Kóros hús kórja
 35 fogott meg im bennünket,
 beteg csont betegsége
 fogott meg im bennünket.

*

Tavaszi állatot adományozó király,
 őszi állatot adományozó király,
 40 arany fényű szentséges állatod hátán
 oh bár ide leszállanál !
 Tarka csipőjű szent állatocskádon
 az arany festésű aranyos kantárszarat
 oh bár ide irányoznád (fognád) !

- 45 *ti alāñ kwol num-pālén*
tī' voss patnuwèn mōnt!
Ās-vit jelpiñ nqmtén
Āsén oss tārém-tāslén mōnt,
tūr-vit jelpiñ nqmtén
- 50 *tūrén oss žulitāslén mōnt!*
māt ūnléné sāt sām,
vit ūnléné sāt sām,
kis-lakw jāñžém lakwiñ tārém
žāñ jāñžilālén!
- 55 *kis-lakw jāñžém lakwiñ tārém*
jāñžnén žalté
kis lakw jāñžém sāt mā
pusén sunsāln,
kis lakw jāñžém sāt sām
- 60 *pusén sunsāln!*
māt jāñžné sorūi nqmtén

- 45 Ezen födeles ház fölé
 oh bár ide szállanál!
 Ob vizére [vagyó] szent elmédet
 oh bár bocsátanád az Obba,
 tó vizére [vagyó] szent elmédet
- 50 oh bár engednéd fölmerülni a tóban!
 A földnek elterülő hét vidékét,
 a víznek elterülő hét vidékét
 abroncskarikaképpen forgó kerek ég módjára,
 király, forogd körül!
- 55 abroncskarikaképpen forgó kerek ég módjára
 a közben hogy körülforogd,
 az abroncskarikaképpen forgó hét földrészt
 vizsgál meg (nézd meg) tökéletesen,
 az abroncskarikaképpen forgó hét vidéket
- 60 vizsgál meg (nézd meg) tökéletesen!
 A földeket körülforogó aranyos elméd

tī' voss patnū!
man ti pojkenē noγs-pojkū
oss χōläslēn,
 65 *man ti pojkenē uj-pojkū*
oss χōläslēn!

*

Sāt jirpā jiriñ Sorú,
χqt jirpā jiriñ Sorú!
tēren-ke χulili:
 70 *tēren pāntmaltēn,*
χul-ke χulili:
χul' pāntmaltēn!
ti lai pasāñ, piti pasāñ
jelpiñ täl χājilēm
 75 *tq'iñ nqul tqlä*
tū voss pāntmēltüslēn,
mosiñ lu mosä

bár ide irányúlna (szállna) !
 Ím ezen könyörgő nyusztbőr-[ajánló] könyörgésünket
 bár meghallgatnád,
 65 ím ezen könyörgő medvebőr-[ajánló] könyörgésünket
 bár meghallgatnád!

*

Hét áldozatú áldozatos Aranyos,
 hat áldozatú áldozatos Aranyos,
 ha kór támad:
 70 oszlasd (egyengesd) el a kórt,
 ha betegség támad:
 1 oszlasd el a betegséget!
 Ezen alvilági fényű, fekete fényű
 szent év (tél) alatt bennünket ért
 75 kóros húsnak kórját
 bár oszlatnád el végkép (oda),
 beteg csontnak betegségét

tū voss pāntmēltāslēn! —
 Tūjā uj kuśnāñ χān, χōlilālān,
 80 takusi uj kuśnāñ χān, χōlilālān :
 mōlāl, nañēn jārmēlēkeut,
 sorñiñ χān, añ mōlēχ nañēn kāsťelēkeut
 sāt urp' uriñ jiw, nañ jāñχe'in.
 ti ūnlēp sāt mā-lqmt jāñχne χān,
 85 ti ūnlēp χat mā-lqmt jāñχne χān!
 tērēn jāmtal sāsťēm mā,
 χul' jāmtal sāsťēm mā,
 χān pojkilāleu.
 ti māť sawiñ sāχi masmāñ χumin
 90 sawiñ nārā masmāñ kuñārēn
 sēmēl sōppā laj-χinēn
 ti tēñkwē jēmtwēs,
 sēmēl sōppā pit-χinēn
 ti tēñkwē jēmtwēs.

bár oszlatnád el végkép! —
 Tavaszi állatot adományozó király, hallgasd meg,
 80 őszi állatot adományozó király, hallgasd meg:
 egykor, midőn inségünkben hozzád fordultunk, édes,
 Aranyos király, midőn egykor téged idéztünk, édes,
 te mint hét oldalú oldalas fa forogsz vala [hogy kérésünket
 teljesítsed].
 Ezen elterülő hét földrészt körülfogó király,
 85 ezen elterülő hat földrészt körülfogó király!
 kórság nem járta egyenletes földet,
 betegség nem járta egyenletes földet
 könyörgünk mi, király.
 Ezen a földön nyomorúságos subát öltött férfiad,
 90 nyomorúságos botost öltött szegényed
 a fekete szájú alvilági járványvész
 ím emészteni kezdte,
 a fekete szájú fekete járványvész
 ím emészteni kezdte.

95 *akw' ʒum jāmne sästēm mā tiniñ vol*
nāñʒ oss vislén!

*

Ātiñ uj jelpiñ ʒuri,
ātiñ uj pasiñ ʒuri,
ʒān, joltilimén;
 100 *sāt mā-lamtpü jelpiñ jelpiñ,*
ʒān, joltilimén.
ʒotāl ālné nāl-jürāñ saw kojinné,
ʒotāl ālné ʒaut-jürāñ saw kojinné
ʒān pojkiławén:
 105 *pēs ʒansāñ jelpiñ uj sisén tärmél,*
sorñi pasāñ jelpiñ šermät
numén oss pūwäslén mōnt;
sāt tārēm urtēm ʒān āsén-pält,
sāt jūs-voj lūlit Numi-Sorñi āsén-pält
 110 *nāñʒ oss ʒāñʒäsén mōnt!*

95 Egy embernek lépdelni való egyenletes föld drága helyére
 bár fölemelnél [betegségünkéből]!

*

Sörényes állat szent alakjával,
 Sörényes állat fényességes alakjával
 vagy te király, igézve;
 100 hét földrészes [azokat bejáró] szent szentnek
 vagy te, király, igézve.
 Mindenfelé levő nyílfegyveres (-erősségű) sok magzatod,
 mindenfelé levő ijfegyveres (-erősségű) sok magzatod
 könyörög hozzád király:
 105 tarka csipőjű szent állatod hátán
 az arany fényességű szent kantárszárat
 a magasból oh bár ide irányoznád!
 Ki [egykor] hét istent osztott szét: király atyádhoz,
 hét fekete sas [röptényi] magasságban lakó
 110 Fenséges-Aranyos atyádhoz

Numi-Sorúí āsén-pālt
 nāñχ joxténén jui-pālt,
 pēs χansāñ jelpiñ ujin
 nē'ınténé tārém pasāñ kēr-āñkwālné

115 tū voss nēχāslén mōnt!

Numi-Sorúí āsén āséné
 sorúí pasāñ jelpiñ kwol-kiwrén,
 sorúí vit qumāñ jelpiñ kwol-kiwrén,
 sorúí moylāñ jelpiñ kwol kiwrén

120 jū voss sāltsén mōnt!

āwiñ kwol āwin, χāñ,
 tū voss lūlsén mōnt!

* * *

Numi Sorúí āsíken χumlé lāwili :

«pīkwé! manā jārém tārém jārmén χājwāsén,

125 manā mośsém tārém mośmén χājwāsén?»

*

oh bár emelkednél (hágnál) föl!

Fenséges-Aranyos atyádhoz

miután fölérkeztél,

tarka csipőjű szent állatod

115 az oda kötésre való ég-fényességű vasoszlophoz
 bár oda kötnéd!

A Fenséges-Aranyos atyád birtokát tevő

arany fényességű szent ház belsejébe,

aranyvízzel folyó szent ház belsejébe,

120 aranykilincses szent ház belsejébe

bár oda belépnél!

Az ajtós ház ajtajába, oh király,

bár oda állnál!

* * *

Fenséges-Aranyos atyácskám ím miképpen szólal:

«Fiúcska! micsoda inséges világ insége ért téged,

125 micsoda szűkös világ szüksége ért téged?»

*

Numi-Sorú āsén numpél žumlé lāwé'in :

«*Sorú ōn āsíkem,*

Sorú ōn jāžem !

mōl nañ sātēm

130 *kis-lakw jāñžem sāt sāmén,*

kis-lakw jāñžem žat sāmén

tērén-ńālén pūwimét,

žw'ńālén pūwimét.

sawiñ sāž'i masmāñ saw kojín,

135 *sawiñ ńārū masmāñ saw kojín*

tāliñ ńqul tǎlné žāžimét,

mosiñ lu mosné žāžimét,

sēmél sāž'ip laj-ž'ínén pūwimét,

sēmél sāž'ip pit-ž'ínén pūwimét.»

*

140 *Numi-Sorú āsíken žumlé lāwili :*

«*sāt urpā wriñ žāñ, p'kwé !*

Fenséges-Aranyos atyádnak ím miképpen felelsz :

«*Aranyos felséges atyám,*

Aranyos felséges apám !

Egykor igézeteddel előhozott

130 *abroncskarika módjára forgó hét vidéked,*

abroncskarika módjára forgó hat vidéked

a kór kínja ragadta meg,

a betegség kínja ragadta meg.

Inséges subát öltött sok magzatod,

135 *inséges botost öltött sok magzatod —*

kóros hús kórjától vannak érintve,

beteg csont betegségetől vannak érintve,

fekete subájú alvilági járványvész ragadja el őket,

fekete subájú fekete járványvész ragadja el őket.»

*

140 *Fenséges-Aranyos atyácskád ím miképpen válaszol :*

«*Hét oldalú oldalas király, fiúcska !*

- pēs χansān jelpiñ ujin sis-tärmel*
jolä minäkên!
tajêχ ās joli tārëmnë joχte'in :
 145 *tērën-ke χul'îlës :*
tērën nälä päntmëltälën ;
χul-ke χul'îlës :
χul' nälä päntmëltälën !
sawiñ sāχi masmäñ saw kojim
 150 *āχi jāmne süstëm mē tiniñ χūr*
ëlä voss jāme'it,
pî' jāmne süstëm mē tiniñ χūr
ëlä voss jāme'it!» —
kis-lakw jāñχëm lakwiñ
 155 *sāt tārëm sāmte,*
kis-lakw jāñχëm lakwiñ
χat tārëm sāmte
ti jui-pält sāt jirel lūlawën,

- tarka csipőjű szent állatod hátán
 menj alá, édes!
 A mint később az alsó égre [a földre] érkezel :
 145 ha kór támadt :
 a kór kínját oszlasd el ;
 ha betegség támadt :
 a betegség kínját oszlasd el !
 Inséges subát öltött sok magzatom,
 150 leánynak jární való egyenletes föld drága szélét
 hadd járják tovább !
 fiúnak jární való egyenletes föld drága szélét
 hadd járják tovább !»
 Az abroncskarikaképpen forgó kerek
 155 hét világ vidékén,
 az abroncskarikaképpen forgó kerek
 hat világ vidékén
 ezután hét véráldozattal állok előtted,

sāt pūril lūlawèn ;

160 *sāt vit-pūt isséltawé,*
lilpél jäniméné mǎn jiw-titné
vitä tū ta sōsilawé.»

* * *

Sās-va'ital ti patsém,

āl-va'ital ti patsém,

165 *ñoꝝs-pojk nañénné ti pintsém,*
uj-pojk nañénné ti pintsém ;
sāt mā jǫñꝥné jelpiñ nǫmtén
eläl' oss ʒulitǫslén mōnt !
ʒǫt mā jǫñꝥné pasǫñ nǫmtén
eläl' o:s ʒulitǫslén mōnt !

hét ételáldozattal állok előtted ;

160 hét vizes üstöt forralok,
 fiatal (ujonnan növekedett) kis fa tövéhez
 a vizét ím oda öntik.

* * *

Térdem erőtlenségében ím leestem,

lábamszára erőtlenségében ím leestem,

165 nyusztbőrös könyörgést intéztem (helyeztem) ím hozzád,
 medvebőrös könyörgést intéztem ím hozzád ;

hét földet körülforgó szent elméd

oh bár irányoznád javamra (előre),

hat földet körülforgó fényességes elméd

170 oh bár irányoznád javamra (előre) !

VI.

A Világügyelő-férfi, az «Ég-fia» igézete a Lozva-folyó mellékén.

Mir-susné-χum Tārém-pī' sāt milä Lūsm-jāt.

*Sāt Ās-paal jiriñ Sgrni,
χat laqt χum puriñ Sgrni!*

*Ās jänit palpä χum,
tūr jänit palpä χum!*

*5 sawiñ sāχip saw kūhären ūnléné
pāñkiñ sispä jelpiñ mā num-pälén*

*χuri qulaχ sa'ilém palén,
tūr jänit jelpiñ palén*

tī' ross sujti!

*10 Ās jänit sampä χum,
tūr jänit sampä χum!*

Ās pāñχwit jelpiñ samkén,

Hét Ob vidékén véráldozatos Aranyos,
hat [világ-]rész [járó] férfiú, ételáldozatos Aranyos!

Ob nagyságú füles férfi,
tó nagyságú füles férfi!

5 Inséges subájú sok szegényed lakó
piszkos hátú szent földed fölött
mint félénk császármadaré, oly érzékeny füled,
tó nagyságú szent füled
hadd hallgasson ide!

10 Ob nagyságú szemes férfi,
tó nagyságú szemes férfi,
Ob szélességű szent szemecskéd,

tūr jānit jelpiñ samkén
 tī' voss postīli!
 15 Ās sṛni jelpiñ nṁtén,
 tūr sṛni jelpiñ nṁtén
 tī' voss ḡulēnūw!
 saw totné sawiñ kūhēranén
 sawiñ lūs-ḡulén lūñsawén,
 20 sawiñ pojḡ-ḡulén pojḡawén.

*

Mā jāḡné jelpiñ Sṛni,
 vit jāḡné jelpiñ Sṛni!
 sāṭ ḡār ḡajti
 voikén vitēp tēpiñ Ās-talēḡ
 25 Sṛni-ḡān, Sṛni-ḡtēr!
 ḡat ḡār ḡajti
 voikén vitēp ḡuliñ Ās-talēḡ
 Sṛni-ḡān, Sṛni-ḡtēr!

tó nagyságú szent szemecskéd
 hadd ragyogjon ide!
 15 Obra vágyó aranyos szent elméd,
 tóra vágyó aranyos szent elméd
 hadd irányuljon (jelentkezzék) ide!
 Inséget szenvedő inséges szegényeid
 inséges siralommal sírnak hozzád,
 20 inséges könyörgéssel könyörögnek hozzád.

*

Földet körülforgó szent Aranyos,
 vizet körülforgó szent Aranyos,
 a hét jávorbika futkosó
 fehér vizű táplálékos Ob forrásánál [lakó]
 25 Aranyos király, Aranyos fejedelemhős!
 a hat jávorbika futkosó
 fehér vizű halas Ob forrásánál [lakó]
 Aranyos király, Aranyos fejedelemhős!

sāt lūw nēγiñ jiriñ kwāli'-gulén
 30 āntiñ uj jirén tūstuwés,
 χat lūw nēγiñ puriñ kwāli'-gulén
 toχçiñ uj purin tūstuwés.
 ti āntiñ ujin, ti toχçiñ ujin
 sāt lūw nēγiñ jiriñ kwāli'-gulén,
 35 χat lūw nēγiñ puriñ kwāli'-gulén
 tū voss pōχtēnūn, tū voss nēγatnūn!
 ań sarni lūspā lūsiñ kwāli'
 ēlāl voss pūwnūlén!
 ti ańtā taulēm āntiñ ujin,
 40 ti tōñχü taulēm toχçiñ ujin
 ēlāl voss pōχtēnūn!

*

Ań-mōnt Ās jānit palpā χum lāwēltawén,
 ań-mōnt tūr jānit sampū χum lāwēltawén:
 ań ti pojkiñ sawiñ pojké

A hét lóval kötött véráldozatos kötél végére
 30 neked való véráldozatúl szarvas állatot állítottak,
 a hat lóval kötött ételáldozatos kötél végére
 neked való ételáldozatúl patás állatot állítottak.
 Ezen szarvas állatodnak, ezen patás állatod
 hét lóval kötött véráldozatos kötele végéhez,
 35 hat lóval kötött ételáldozatos kötele végéhez
 bár oda fogózkodnál, bár oda kötőzködnél!
 Ezen arany rojtú rojtos kötelet
 bár előre irányoznád!
 Ezen szarva megtelt szarvas állatodhoz,
 40 ezen patája megtelt patás állatodhoz
 bár oda fogózkodnál!

*

Előbb is Ob nagyságú füles férfinak neveznek vala téged,
 előbb is tó nagyságú szemes férfinak neveznek vala téged:
 ezt a könyörgő inséges könyörgésemet

45 *Ās jānit paļpā ɣum voss ɣōlnūlən!*
ɣuri ɣulaɣ sailem paļ voss ɣōlnūlən!
kumliņ puņkēp sāt pānɣ kušmān
sēnɣwən ɣajtne ɣalt,
ɣulilēnē Ās-vit, jiriņ nqmtən,
 50 *ɣulilēnē tūr-vit, puriņ nqmtən*
tī' voss ɣulili!

*

Añ nēilnē ɣātəl, sarni ɣātəl-kāt!
añ kwālnē ɣātəl sarni saɣiņ!
añ sarni-lunt ɣuriņ Sarni!
 55 *añ nē susstal jelpiņ ɣān!*
añ ɣum susstal sarni ɣān!
an ti pojķem saw totnē sawiņ pojķem
sāt Ās-paal jiriņ talin
tū voss nortɣatnūw!
 60 *am ti lūnšēm saw totnē sawiņ lūnšēm*

45 Ob nagyságú füles férfi oh bárha meghallanád!
 félénk császármadárként érzékeny fültű, oh bár meghallanád!
 Pettyes fejű hét galóczától való részegséged
 mámorában a mint futkosol,
 mint felbuzgó Ob vize, véráldozatra vágó elméd,
 50 mint felbuzgó tó vize, ételáldozatra vágó elméd
 hadd buzogjon ide!

*

Te fölkelő naptól aranyos napsugár-kéve (nap-kéz),
 te fölkelő naptól aranyos fürtű,
 te arany lúd alakú Aranyos,
 55 te nőnek láthatatlan szent király,
 te férfinak láthatatlan szent király!
 Ez a most elkönyörgött inségszenvedő inséges könyörgésem
 hét Ob vidékén [elterülő] véráldozatos ruhád aljára
 bár oda hatolna (terítődnék)!
 60 Ez a most elsírt inségszenvedő inséges siralmam

*Ās jānit sampā ḡum,
tūr jānit sampā ḡum
nañēn voss nortyatnūw!*

Ob nagyságú szemes férfi,
tó nagyságú szemes férfi
bár eléd hatolna (terítődnek)!

VII.

A Világügyelő-férfi, az Aranyos fejedelemlhős
idéző igéje Xal-paul faluban.

Mir-susné-γum Sorni-ā̄tēr sātmiḷä xal-pault.

'Sāli ā̄ln, mor ā̄ln kēmpliñ γum!

śāli ā̄ln, mor ā̄ln tajtpä γum!

Sorni-Kworēs ā̄šēnnē, Sorni-Pos jāyēnnē

ā̄yin lili, p̄īyēn lili ūruñkwē sātwsēn.

5 *sawiñ ā̄yin, sawiñ p̄īyēn*

ā̄yi-lili, p̄ī'-lili marēs.

ā̄yi-lili pojki, p̄ī'-lili pojki:

ā̄yi-lili voss ā̄ltsēn!

p̄ī'-lili voss ā̄ltsēn!

10 *ā̄yi-lili sōxērmi, p̄ī'-lili sōxērmi;*

sawiñ ā̄yin, sawiñ p̄īyēn

Finom ezüst, silány ezüst ruhaszárnyas férfi!

finom ezüst, silány ezüst ruhaujjas férfi!

Aranyos-Menny atyád, Aranyos-Fény apád,

hogy lányod lelkét, fiad lelkét megőrizd, igézetével azért
teremtett téged.

5 Inséges leányod, inséges fiad

leánylelke, fiúlelke szükségbe jutott,

leánylelke, fiúlelke könyörög:

a leánylélek [életét] toldanád meg bár!

a fiúlélek [életét] toldanád meg bár!

10 A leánylélek összezsugorodik, a fiúlélek összezsugorodik;
inséges leányod, inséges fiad

sa'i lilitä, at-lilitä
nq̄ñχ älmèn, èläl' tārätäln !

*

Vqχ sirpä siriñ kwoltè ünle'in,
15 āln pērpä pēriñ kwoltè ünle'in.
χotäl ālné sawiñ āyin, sawiñ p̄īyèn
āntiñ uj jirél ti tūstuwäsèn,
toχχiñ uj jirél ti lūlwäsèn.
χürém sawēp sawätiñ lūñsél
20 Ātēr, lūñsawèn.

āyi ūliñ súniñ χātél χātältèn !
p̄ī' ūliñ súniñ χātél χātältèn !
jūw tēnè n̄ir-saw at χānteuw,
jūw tēnè pum-saw at χānteuw.
25 Ātēr, jūw tēnè n̄ir-saw lāwèn,
jūw tēnè pum-saw lāwèn !

*

fürtszálon függő lelkét, hajszálon függő lelkét
emelintsd föl, bocsásd további életre !

*

Réz szarufájú szarufás házban lakol,
15 ezüst mestergerendájú mestergerendás házban lakol.
Bármerre levő inséges leányod, inséges fiad
szarvas állat véráldozatát állította ím eléd,
patás állat véráldozatával áll ím előtted.
Három siralmú siralmas rimánkodással
20 rimánkodnak hozzád, Fejedelemlhős.
Leány vigalmára való boldog napot ragyogtass föl,
fiú vigalmára való boldog napot ragyogtass föl !
Megenni való vesszöbimbót nem találunk,
megenni való fűbimbót nem találunk.
25 Fejedelemlhős, megenni való vesszöbimbót rendelj,
megenni való fűbimbót rendelj !

*

Nāñktal ujin la'il nāñknūw-ke,
 nāñktal γārén kāt nāñknūw-ke :
 sāt ēt pasél sās-vāñkil vāñknūwūw,
 30 sāt χātél pasél al-vāñkil vāñknūwūw,
 sawiñ āγin, sawiñ pīγén mā'és ness lūśnūwén.

*

Tērniñ tārém, γuliñ tārém !
 ētū lūśsqwén, χātélū lūśsawén :
 tērén-saj vārén, χul-saj vārén !
 35 aumiñ nē-ke āli : nāñχ puméltāln !
 aumiñ χum-ke āli : nāñχ puméltāln !
 Sorni-Ātér, Sorni-χum !
 titi mā'és ti pojkwén,
 titi mā'és ti lūśsawén.

Ha láthatatlan állatodnak lába látszanék,
 ha láthatatlan szarvasbikádnak keze [értsd: első lába] látsza-
 hét éjen át térdcsúszással csúsznánk, [nék :
 30 hét napon át lábszárcsúszással csúsznánk,
 inséges leányod, inséges fiad miatt csakúgy sírnánk hozzád.

*

Kórbocsátó isten, betegségbocsátó isten !
 éjjel sírunk hozzád, nappal sírunk hozzád ;
 kórtól menedéket szerezz, betegségtől menedéket szerezz !
 35 Ha beteg nő van [valahol] : gyógyítsd föl !
 ha beteg férfi van [valahol] : gyógyítsd föl !
 Aranyos Fejedelehmős, Aranyos-férfi !
 ím ezért könnyörögnek hozzád,
 ím ezért sírnak hozzád.

VIII.

Lozvai imádságtöredék.

.....
āntēñ uj jāmés jirél
nañèn ti lūlāslēm,
taʒʒēñ uj jāmés jirél
nañèn ti lūlāslēm.

5 *ānēm pattēñé šaxlēñ mā*
ul voss ʒāntʒati!

ānēm pattēñé vāñʒēñ mā
ul voss ʒāntʒati!

ñoʒs-pun ūlīñ talīñ joli-pqalt

10 *ānēm voss saǰēlālilēñ!*
uj-pun ūlīñ kēmplīñ joli-pqalt
ānēm voss saǰēlālilēñ!

.....
 Szarvas állat jó áldozatával
 állok ím előtted,
 patás állat jó áldozatával
 állok ím előtted.

5 Engemet elbuktató halmos föld
 bár ne találkoznék!
 engemet elbuktató gödrös föld
 bár ne találkoznék!

Nyuszt szőrével vígasságos ruhád eleje alatt
 10 oh adj számomra menedéket!
 medve szőrével vígasságos ruhád eleje alatt
 oh adj számomra menedéket!

IX.

Az Aranyos Fejedelemhős hymnusa.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Sq r n u q ter. k ä i s a u.

Sq r n i q ter m ä t j ä x p ä k u m

k u a l p ä k a t l s ä i n g ¹ q ter.

k u r i s a i l e m ² s a i l e m p ä l i l l ³

q a s e n n ä ⁴ s q a t v e s.

⁵ *k o t ä l q l p ä i r i n g ⁵ m a i l p ä*

s ä t m a k i j ä n n ä .⁶

T q r o m ⁷ n o a n m i n g

s ä t l a n g e l l n o n m e j ä g e n .⁸

p i e t u m ⁹ p u o t t s i s s l i l i ¹⁰ q l l m ä l ä s .

¹⁰ *k o n u m ¹¹ a n e s i s s n a t q l l m ä l ä s e n .¹²*

t e v a x s i r p ä s i r i n g ¹³ k v ä l l

t ä r r m e l u n l e p ä

i r i n g m a i l p ä ä k u s i s e n n ä ¹⁴

T q r o m n a n m i n g

Aranyos-Fejedelemhős, földeket körüljáró férfi,
fölkelő napfürtös fejedelemhős!

Mint félenk császármadaré oly érzékeny füllel
teremtett téged atyád igézete.

⁵ Bármerre levő véráldozatos mellü

hét magzatkád

istent megindító hét beszéddel

indít meg téged [szánalomra].

IX.

Az Aranyos Fejedelemlhős hymnusa.

b) Lozvai nyelvű átírásban.

S q r ű i - Ā t ě r k a j - s q u .

*Sqrűi-Ātěr māt jāz pā ɣum,
kwālnē ɣūtél saɣiñ ātěr!
ɣuri [ɣulēɣ] sa'ilēm palél
āšēnnē sāt wāsén.*

5 *ɣotāl ālnē jirēñ ma'ilpā
sāt maɣiännē*

*Tārēm űanmēñ sāt lāñɣél
űanmejawén.*

pētēm pūt-sis lili

10 *ālmélāsén,*

*ɣūnēm anā-sis naɣt
ālmélāsén.*

tí vqɣ sirpā sirēñ kwol tarmél

ūnlép jirēñ ma'ilpā akw' šisénne

Egy megrakott űst [felföttének] ideje [elég, hogy] egy
lelket

10 megmentettél (fölemeltél) legyen,
egy telimert tányér [elfogyasztásának] ideje elég, hogy
egy életet

megmentettél legyen.

E réz szarufájú szarufás ház fölött

ülő áldozatos mellű kedves gyermeked

15 *šät langell poikgun.*¹⁵

*vuor*¹⁶ *šqtä kqles*¹⁷

uit šqtä kqlis.

Numi tqrom jägennä

pobi šät pišentell

20 *näng lulsélen.*¹⁸

Tqrom šät pišentell

näng lulséln.

Numi tqrom jägennä

pétum puott kuorum jerr

25 *näu poikess.*

15 *istent megindító hét beszéddel*

könyörög hozzád.

Az erdő szerencséje elmúlt,

a víz szerencséje elmúlt.

Numi-Târém atyád elé

20 *bálványi hét fogásoddal*

- 15 *tārēm nqnmēñ sāt lāñχēl*
pojkawēn.
vōr sātā χālēs,
vit sātā χālēs.
Numi-Tārēm jāχēn
- 20 *pupī' sāt pišéntēl*
nañ lūlsāln !
Tārēm sāt pišéntēl
nañ lūlsāln !
Numi-Tārēm jāχēnnē
- 25 *pētēm pūt χūrēm jir (?)*
nañ pojksēn !

- állj te oda,
 isteni hét fogásoddal
 állj te oda !
 Numi-Târēm atyádnak
- 25 [ím itt] megrakott üstben három véráldozat
 Te könnyörögj [érettünk]!

X.

Megrontás ellen való istenidézet.

*M u t r ä - s ā t m i l.**Kohohou, kohohou!**Sāt tawlep tawliñ tārém!**Numi-Tārém jājén kistém,**kis-lakw jāñxém lakwiñ tārém*5 *sāt kēmpli num-pālt xajtne**tul sāt puχsén num-pālén,**sāt xaptép xaptiñ sunén**nāñx nuwitāln!**numél miném sāt tawlep tawliñ tārém*10 *la'iliñ sātén jolén vess xūlti!*

*

Kohohou, kohohou!

Hét szárnyú szárnyas Isten!

Numi-Tárém atyád kerekítette

abroncskerék módjára forgó kerek ég

5 hét széle fölött futó

felhőbeli hét viharfelleged fölé

hét rén-ökrű ökrös szánodat

indítsd föl!

Fönnjáró hét szárnyú szárnyas isten

10 lábás heted [t. i. hét isten-apródod] hadd maradjon lenn [t. i.
a földön]!

*

Tí pāñkiñ sāḡipā saw ḡumin ūnléné
 nē-ḡilīñ, ḡum-ḡilīñ jelpiñ mā num-pālén,
 tūjā-sḡwér sa'ipā nāj ūnléné
 nē-lu patém, ḡum-lu patém jelpiñ mā num-pālén
 15 tārém ḡāttém posiñ sāḡin, posiñ nārān,
 jāñḡné ḡātel voikén kātā
 tī' voss pokapi!

*

Am luwém ḡāttém tērén-kēmpli
 ḡulīlālés-ke,
 20 am luwém ḡāttém ḡul-kēmpli
 ḡulīlālés-ke :
 sāt ēlmip ēlmiñ jelpiñ sirejil
 — jāmés pāl kātém ḡumlé ḡowémtilém —
 nē-lu patém ḡum-lu patém
 25 pāñkiñ sispā jelpiñ mā joli-pālén,

Ezen piszkos subájú sok férfiad lakó
 nő-jelű, férfi-jelű szent föld fölé,
 tavaszi nyúl [szőre színű, t. i. ősz] fűrtös asszony [t. i. :
 földanya] lakó
 halotti (alá hullott) nő-csont, halotti férfi-csont [borította]
 szent föld fölé
 15 az eget beragyogató fényes subád, fényes botosod,
 forgó napnak fehér fényű sugárkévéje (keze)
 ide hadd löveljen (fakadjon) elő!

*

Az én csontomat pusztító kór ruhaszéle
 hogyha föllebbent,
 20 az én csontomat pusztító betegség ruhaszéle
 hogyha föllebbent :
 hét élű éles szent karddal
 — jobb oldali kezemet a mint megmozgatom —
 a, halotti nő-csont, halotti férficsont borította
 25 piszkos hátú szent föld alá,

*am luwem ɣǎltēm tērēn-sūp, ɣul'-sūp
jol pūɣǎln!*

* * *

Án hájt-ɣum tārēm-rē'ine, pupi'-rē'ine joɣtawé; pupɣän lāwi:

*Ti ɣum mana-pél ta ɣumné
muträl ta vārīlimé:*

30 *takwi sāt ātpä ātiñ puñkă
pēlp ēlmip ēlmiñ sirei sāt ēlmil,
saɣwiñ mā sāt ɣalēn jolä jäktäln!
am ti lilim nāñɣ vojäln!*

*

*Sāt tajtpä tajtiñ tārēm
35 sāt tajtēn voss ɣul'ili,
sāt nāmpä nāmtiñ tārēm
sāt nāmtēn voss ɣul'ili!*

* * *

az én csontomat pusztító kór száját, betegség száját
oda rekeszd (fogd) alá!

* * *

Most az istenidéző férfira [a samánra] az isten heve, bálvány
heve jön reá; bálványalakjához szól:

A mint ez a férfi azt a férfit
ím megrontotta:

30 *az ő hét hajú hajas fejét
vágó élű éles kard hét élével
a réteges föld hét köze alá csapd le;
ezt az én lelkemet pedig vedd föl (gyógyítsd meg)!*

*

*Hét ruhaujjú ruhaujjas isten,
35 hét ruhaujjad emelkedjék föl,
hét elméjű elmés isten,
hét elméd emelkedjék föl [értsd: kerekedjék kedved]!*

* * *

Nuriñ žumitü pupžä taw pupžä-pält ti jožts. tül jožtäs-päl akw' lalt ti minesi'. akw' mat jani' jänken lui-pält neilëpakätä ali-pält kër-žär ne'ilëps. — taw žumlë vässi' ärtmi?! sunä joli-pälne ta lakwës. sun joli-pälnel nänž kwälëpi-mät kër-žär, tarquw-äjkä ti püžtësi'. žqsä kápërtësi', väli kápërtësi', kër-žär kit vëlt-äntä tälma-tës, tarquw-äjkä akw' vëlt-puñkä sakwalës. tül kitti' ta minesi'. jüw jožtsei' kit mät älem paulärän.

Jüw jožtnën jui-pält akw' žumitänël kit náurëm pösëlesi': tönä möläl pupžä kit vëlt-äntä tälma's. akw' pupi'-pält akw' vëlt-puñk sakwalës: tot akw' náurëm pösäls. muträn žum usmä porät pukit pal pukmäts; ëlëm-žalës puñk-ätnë pukitü pali žärsäts. — sätžatné värmil ta žurip ta.

A megrontó, vagy bosszúságot okozó ember bálványalakja ím az ő bálványalakjához jött. A mint megjött, egymásnak nekimentek. Miközben a folyó alvidéke felől valami «poczkos kántor» (nagy diakon; értsd: medve) termett elő, a folyó felvidéke felől egy vas jávorbika termett elő. — Ugyan mi fog ezután történni?! [A samán úgy megjíedt, hogy] ím a szánja alá bújt el. A szán alól a mint előjött, a vas jávorbika és a medve öreg ím birokra kelve összefogózkodtak. Hosszú ideig ügyeskedtek, vagy rövid ideig ügyeskedtek, a vas jávorbikának két homlokszarva letört, a medve-öregnek egyik előfoga kitört. Azután ím kétfelé válva távoztak [t. i. a két samán]. Hazaérkeztek két [külömböző] vidéken levő falujokba.

Miután hazaérkeztek, az egyik férfinál két gyermek halt meg: a minap azért tört le az ő bálványalakjának két homlokszarva. A másik bálványalaknak egy előfoga tört ki: ott egy gyermek halt meg. A megrontó ember midőn elpusztult (megdőglött), a poczakja fölpukkant; emberfej hajától ment szét a poczakja. Az istenigézés dolga ím ilyesnemű.

XI.

I s t e n - é n e k .

Tōrēm-ēri.

*Tēpēñ soqt soar mūlēt khom,
 molēñ soqt soar mūlēt khom,
 poj khom, poj tādē,
 sairīñ tōrēm ōtēr-jāim,
 5 oqkēlmēñ tōrēmśiškēm!
 nāinēn tēxtaum, nāinēn ajtaum.
 nāinēn oqt tēxtwēsēm-ke, ājtwēsēm-ke,
 jal khōlam. —
 ūi khwojjam, ton-mas khwašyam,
 10 khwal kwalam, ton mas khwašyam :
 aum-astal ūrēn!
 jamēs tēnē oqt āśēm-ke :*

Táplálékos hét világot körüljáró férfiú,
 jószágos hét világot körüljáró férfiú,
 gazdag férfiú, gazdag atyus,
 fehér isten, uralkodó atyám,
 5 kegyelmes isteneckém!
 Te táplálsz engem, te itatsz engem.
 Ha te nem táplálnál, ha te nem itatnál,
 meghalnék. —
 Éjjel ha fekszem, azért imádkozom,
 10 reggel ha fölkelek, azért imádkozom :
 egészségben (betegség nélkül) tarts meg engem!
 Ha jó táplálékom nem volna :

- jāmés tēné mājīn ;
 jāmés māsne oqt āssēm-ke :
 15 jāmés māsne mājīn !
 īti khwojnē jol mājīn,
 khwālt kwalnē jol mājīn !
 jāmés ēlēm-kholēs jartēl oloχ pōjertēn,
 jāmés ēlēm kholēs jartēl tēχw-ājoχw pōjertēn !
 20 oqtēm ōlnē soqt soqr mūlēt khom,
 oqtēm ōlnē soqt vōr tātīlēp khom,
 poj khom, poj toātē !
 qm nāīnēn lūnsām, jōrēstām, khwāšyam :
 nāī soqt soqmp kēsi kwālēn kiwert khwojnēn vuil
 25 qm lūsnēm voīlēn, khaūšīlēn.
 oqtēm ōlnē soqt soqr mūltenēn šōut,
 oqtēm ōlne vōrmē nāī' tē tātīlēn.
 īti khwojnē vōrtal pātēp khommē
 īti khwojnē vōrēl mīlēn ;

- jó táplálékot adj nekem ;
 ha jó öltözékem nem volna :
 15 jó öltözéket adj nekem !
 Este alvó helyet adj nekem,
 reggel fölkelő helyet adj nekem !
 Hogy jó emberekkel együtt élhessek, áldj meg,
 hogy jó emberekkel ehessem, ihassam, áldj meg !
 20 Ember lakta hét világot körüljáró férfiú,
 emberélet hét szerencsáját hordó férfiú,
 gazdag férfiú, gazdag atyuska !
 én hozzád sírok, könyörgök, imádkozom :
 te a mint hét-szögletes üvegházadban fekszel,
 25 az én sírásom látod, tudod.
 Te a mint az emberlakta hét világot körüljáró,
 az emberélet szerencsáját hordod im te.
 Te az éjjeli fekvésében szerencsétlenül járt embernek
 éjjeli fekvésbeli szerencsét adsz ;

- 30 *khwält kwalne vortal pätép khõmmé*
khwält vorél m̄lén.
jamés mäsnén, jamés tēnén nõres-kēt
jamés mäsnél, jamés tēnəl põjértilén;
jamés loné, jamés saqorné nõrés-kēt
- 35 *jamés lol toqtilén, jamés saqorél m̄lén.*
ton maş khwaşraqun, ton maş ärilqun.
ĩli khwojip nēnē nõl-toqlél ũllqun,
khwält kwalép nēnē nõl-toqlél ũllqun;
loñ koqtép khõmné lo-pänkén ärilqun,
 40 *saqorēñ koqtép khõmné saqor-pänkén ärilqun.*

- 30 a reggeli fölkelésben szerencsétlenül járt embernek reggeli fölkelő szerencsét adsz.
 Ha jó öltözékre, jó táplálékra van óhajtsága, jó öltözékkel, jó táplálékkal áldod meg;
 ha jó lóra, jó tehénre van óhajtsága,
- 35 jó lóra telepítéd föl, jó tehénnel ajándékozod meg.
 Azért imádnak téged, azért emlékeznek meg rólad.
 Az este lefekvő nő [meggyújtott] vörösfenyő galyával [értsd: illatával] kedveskedik neked,
 a reggel fölkelő nő meggyújtott vörösfenyő illatával kedveskedik neked;
- a lóbirtokos (lovas kezű) férfi lófejjel emlékezik meg rólad,
 40 a tehénbirtokos férfi tehénfejjel emlékezik meg rólad.

XII.

A Jevra-falubeli Tórem-idéző ige.

Jiwr-pqilēñ Tōrēm-sātēl.

*Jāni Tōrēm pojrés jāum,
Oqs-sämp jāni Tōrēm jāum,
tūr-sämp jāni Tōrēm toqtēm,
khwqłtal tēpēñ khom,
5 khwqłtal molēñ khom,
khwqłtal oʒsēñ khom,
tēp ōltnētēñ khom,
mol ōltnētēñ khom,
pōj ōtēr, pōj pōjrés!
10 tēp jāni sāt ōltnēt oqnēm jalē jorstēn,
mol jāni khōt ōltnēt oqnēm jalē jorstēn!*

Nagy Tórem úr-atyám,
Ob szemú nagy Tórem atyám,
tó szemú nagy Tórem apuskám,
táplálékban ki nem fogyó férfiú,
5 jószágban ki nem fogyó férfiú,
pénzben ki nem fogyó férfiú,
táplálékot gyarapító gazdag férfiú,
jószágot gyarapító gazdag férfiú,
gazdag uralkodó, gazdag úr!
10 Táplálék nagy hét gyarapodásával áldj meg engem,
jószág nagy hat gyarapodásával áldj meg engem!

- älne jälém äl Törém toqtém,
 šišin jälém šiš Törém toqtém,
 nären loḡeñ koqtél toštéslém,
 15 sqorēñ koqtél toštéslém;
 oqnēm tēpēñ kwälél jalé lāwēn,
 molēñ kwälél jalé lāwēn,
 loḡeñ kwälél jalé lāwēn,
 sqorēn kwälél jalé lāwēn!*
-

- Elöttem járó Elő-Törém apuskám,
 megettem járó mögbeli Törém apuskám,
 kezemben lovat állítottam eléd,
 15 kezemben tehenet állítottam eléd;
 számomra táplálékkal bő házat rendelj,
 jószággal bő házat rendelj (mondj alá),
 lóval bő házat rendelj,
 tehénnel bő házat rendelj!
-

XIII.

A Viz-szentjének idéző igéje Jugra-faluban.

Vit-jelpiñ sāt milä Jän'i pault.

*Intër taléxpä sāt uläpsi,
intër taléxpä sāt žalüsi,
intër taléxpä sāt nāñkläsi,
kēs pumpä sāt hürëm žalt*

5 *Vit-jelpiñ pupi'-ājkä*

qw žöltém saw rēkwél ünle'in,

qw žöltém saw rösél ünle'in.

aliñ vitép sāt a'ir

āwitä žānttal surmiñ kwolté ünle'in,

10 *āln surmép surmiñ kwolté ünle'in,*

rott tāñxpä tāñxiñ žul žuril ünle'in.

*

Terebélyes tetejü czédrusfenyő hét erdeje,
terebélyes tetejü nyirfafenyő hét erdeje,
terebélyes tetejü vörösfenyő hét erdeje,
kákafüves hét rét között

5 *Viz-szentjebálvány-öreg*

[lakol,

víz folyama mosta (fogyasztotta) sok meredély partot

víz folyama mosta sok fővénypartot lakol.

Ragyogó vizü hét örvényben

ajtaja megtalálhatatlan tetőnyilasos házban lakol,

10 ezüst tetőnyilasú tetőnyilasos házban lakol,

gyors hátszárnyú hátszárnyas hal alakjában lakol,

*

- Rott tāñχpā tāñχiñ χul χuril
 pupi' posiñ χūrēm pojkel pojkawèn,
 pupi' posiñ χūrēm l'ünsél l'ünsawèn.
 15 χuri sānki sailēm pal' χōntamlāln!
 ēri'-jis χum l'ulsēm jiriñ kanté kāstawèn.
 χuri sānki sailēm pal' χōntamlāln!
 tērēn χultēm χūrēm vāsēnnē
 jiriñ kātēl l'ulwāsēn.
 20 χuri sānki sailēm pal' χōntamlāln!
 χul lešpijēm χūrēm vāsēnnē
 jiriñ kātēl l'ulwāsēn.

*

Sāt āri, sāt pī' urtpiñ kiti' āsēn.
 mōlēχ, jūwclē χultēm supēt

- Gyors hátszárnyú hátszárnyas hal alakjában
 bálványkát illető szentséges három könyörgéssel kö-
 nyörögnek hozzád,
 bálványkát illető szentséges három siralommal sírnak
 hozzád.
 15 Mint félénk fekete kacsáé, oly érzékeny fülü, hall-
 gasd meg:
 az ének korabeli férfi állta véráldozatos téren idéznek
 téged.
 Mint félénk fekete kacsáé, oly érzékeny fülü, hall-
 gasd meg:
 kórtól meghagyott három réczéd [értsd: embered]
 véráldozatos kézzel áll előtted.
 20 Mint félénk fekete kacsáé, oly érzékeny fülü, hall-
 gasd meg:
 betegségtől elsorvadt három kacsád
 véráldozatos kézzel áll előtted.

*

Hét leányt, hét fiút széjjelosztott pár (kettő) vagy.
 Hajdan, a visszahagyott korban (idődarabban)

- 25 *tēren-sūp, ʒul-sūp pūʒintāsən.*
ań ās tēren-sūp pūʒāln!
ań ās ʒul-sūp pūʒāln!
mōlēʒ kis-lakw minēm lakwiń tārēm
sāt sām jānitēl sujēn sujtés.
- 30 *ań tēren ʒultēm ʒūrēm vāsēnnē,*
ʒul lešpijēm ʒūrēm vāsēnnē
ńoʒs-pun ūliń pojkel pojkawēn.
toʒʒiń uj jirēl lūlwāsēn,
āntiń uj jirēl lūlwāsēn.
- 35 *tēren-saj vārēn!*
ʒul-saj vārēn!
āʒi ʒajtēm sastēm lāńʒ
ēlāl ʒāntāln!
pīʒ ʒajtēm sastēm lāńʒ
- 40 *ēlāl ʒāntāln!*
āʒi-kāt śarʒiń ul vārāln!

- 23 a kórnak száját, betegségnek száját befogtad.
 Most szintén fogd be a kór száját!
 most szintén fogd be a betegség száját!
 Hajdan az abroneskarika módjára forgó kerek ég
 hét tájéka terjedelmében hallatszott a híred.
- 30 Most pedig kórtól meghagyott három réczéd,
 betegségtől lesorvadt három réczéd
 nyusztászörrelvigasságos könyörgéssel könyörög hozzád.
 Patás állat véráldozatával állnak előtted,
 szarvas állat véráldozatával állnak előtted.
- 35 Szerezz menekvést (menekvő mögöt) a kórtól,
 szerezz menekvést a betegségtől!
 Leánynak futkosni való egyenletes útat
 találj számomra (további életre),
 fiúnak futkosni való egyenletes útat
- 40 találj számomra (további életre)!
 Leány kezét fájóvá ne tedd,

pī³-kāt śaryiñ ul vārāln !
āyin tērēnnē ul majāln !
pīyēn ḡuñnē ul majāln !

fiú kezét fájóvá ne tedd!
Leányodat a kórnak ne add oda,
fiadat a betegségnek ne add oda!

XIV.

A Víz-szentjének idéző igéje a Lozva forrásánál.

Vit-jelpiñ sāt milä Lūs m-tal'ëxt.

*Kēr alpip sāt ātēr,
 āxtēs alpip xat ātēr,
 vōlä sātī' ūnlénē jelpiñ māxum,
 rōsā xatī' ūnlénē pasīñ māxum,
 5 tūr lōpant palpā māxum,
 Ās jānit sampü māxum!
 am ti saw totnē sawiñ pojķēmnē
 tūr-lōpant sailēm palēn
 tī' voss xāntēmlālnūr!
 10 Ās jānit jelpiñ samēn
 tī' voss postīlālnūr!*

Vastestű hét fejedelemlhős,
 kőtestű hat fejedelemlhős,
 folyófordulókat hét felé lakó szentséges nép,
 fővénypartokat hat felé lakó fényességés nép,
 5 tavi tündérrózsa-levélnyi fűlű nép,
 Ob nagyságú szemű nép!
 Ezen szenvedett inségem inséges könyörgéséhez,
 tavi tündérrózsa-levél [nagyságú] érzékeny füled
 ide hadd hallgatózzon!
 10 Ob nagyságú szent szemed

Ās jānit jelpiñ ṅamtpä māḡum,
 tūr jānit jelpiñ ṅamtpä māḡum !
 ḡajtne vit num-pḡalēn,
 15 ḡwētnē vit num-pḡalēn,
 Ās-vit jelpiñ ṅamtēn,
 tūr-vit jelpiñ ṅamtēn
 tī' voss ḡulītēnūlēn !

*

Kāt patnē śaḡliñ mā
 20 ul voss ḡāntnūm !
 la'il ojmatnē vāñḡiñ mā
 ul voss ḡāntnūm !
 āḡi jāmne sastēm lāñḡ
 sastēmāi' voss jāmnnūlēm !
 25 pī' jāmne sastēm lāñḡ
 sastēmāi' voss sastlēnūlanēm !
 jāḡēn sātīm jelpiñ māḡum,

ide hadd ragyogjon !

Ob nagyságú szent elméjű nép,

tó nagyságú szent elméjű nép !

A futó víz fölé,

15 az omló víz fölé,

Ob-vízbeli szent elméd,

tó-vízbeli szent elméd

ide hadd irányúljon (buzogjon) !

*

Kéz-lehulló dombos földet

20 oh bár ne találnék !

láb-bicsakló gödrös földet

oh bár ne találnék !

Leánynak járnivaló egyenletes útat

egyengetnék bár egyenletessé !

25 fiúnak járnivaló egyenletes útat

egyengetnék bár egyenletessé !

Az atyától igézet!el teremtett szentséges nép,

āsén sātīm paṣiñ māḥum !
añ-mōnt am ti saw totñe sawiñ pojken
30 *nañēn voss pōḥtēnūn !*

az apától igézettel teremtett fényességes nép !
Ezen szenvedett inségem inséges könyörgése
30 oh hadd hatoljon hozzád !

XV.

A Víz-szentjének idéző igéje Szaw-faluban.

Vit-jelpiñ sāt milä Saw-pault.

*Rq̄sä-ke sāt r̄q̄s' pattanél,
völä-ke sāt völ' pattanél
vit sirpä sāt āter!
ti sor-vit ālné akw' sarkä-süntné*

5 *numél minné rakw-sam*

tī' patilän!

numél minné vōt-sam

tī' sēyemalän!

jāñkēñ rušém, χājiñ rušém χalne

10 *tī mineuw :*

ruš nakné ul voss pateuw,

Ha fővénypart : hét fővénypart aljáról,
ha folyóforduló : hét folyóforduló aljáról
vízalkotású hét fejedelembős !

Ezen pálinkával való egy csésze karimájához

5 *mint fenn járó esőszem*

szálljatok ide,

mint fenn járó szélfoszlány

lengjete ide!

Jeges muszkám, üstökös muszkám közibe

10 *megyünk im mi :*

muszka vétségbe bár ne essünk,

- mańsí naknè ul voss pateuw !*
nan sis-jārantél,
nan ma'il-jārantél
 15 *nē-çal, çum-çal*
taçāpanè nē ul voss çāntnūw,
taçāpanè çum ul voss çāntnūw !
pus kātél, pus la'ilél voss jálnūw !
ti nājiñ paul-gulèn,
 20 *tī ātrēñ paul-gulèn*
pus kāt, pus la'il
jūw voss joçtnūw !
-

- vogul vétségbe bár ne essünk !
 A ti hátatok erejénél fogva,
 a ti melletek erejénél fogva
 15 nő között, férfi között
 botrányoztató nőt bár ne találánánk,
 botrányoztató férfit bár ne találánánk !
 Bár ép kézzel, ép lábbal utazhatnánk !
 Ezen istennőcskét tisztelő falu végébe,
 20 ezen istenkét tisztelő falu végébe
 ép kézzel, ép lábbal térhetnénk bár vissza !
-

XVI.

A Víz-szentjének idéző igéje.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Uit jelping käisau.

Raže¹ sqat roqšj

vole² sqat vuql.

Num tarom jäjännä

qltn³ sqat⁴ surmell

⁵ jägännä sqatusân.⁵

Num tarom qašenne

sqarñu sqat surum suntl

jägännä sqatusân.

kullntäpä⁶ sqat qirl⁷ sqattusân.⁸

¹⁰ kër⁹ maïlpä sqat usši¹⁰

unlnét lqaltau.¹¹

šiole¹² pängpä kitâ¹³ unlnätén¹⁴

lqaltau : šužing¹⁵ ulpä

uřing qir¹⁶ tuř kullétařtilén.¹⁷

Kiknek fővénypartja hét fővénypart,
kiknek folyófordulója hét folyóforduló :

Numi-Târém apátok, —

ezüst hét tetőnyílással

⁵ igézett benneteket ő, apátok ;

Numi-Târém atyátok, —

aranyos hét tetőnyílás szádjával

XVI.

A Víz-szentjének idéző igéje.

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Vit-jelpèñ kaj-sqw.

Rq̄s'ä sät rāś,

vōlä sät vōl':

Numi-Tārēm jārännē

āltēn sät surmēl,

5 *jārännē sāt wēsän ;*

Numi-Tārēm āsännē

sqrñi sät surēm-sūntēl,

jārännē sāt wēsän.

χullt'jintep sät a'irēl

10 *sāt wēsän. —*

kēr ma'ilpä sät ūśsi'

ūnēlnāt lāwēltawē,

śul puñkpä kiti'

ūnēlnētēn lāwēltawē.

igézett benneteket ő, apátok ;

Hullámzó hét örvénnyel

10 igézett benneteket. —

Vas mellű hét manónak

ott laktát emlegetik,

ősz fejű kettőnek

ott laktát emlegetik.

- 15 *qterän*¹⁸ *jammes pinä*
*kitt*¹⁹ *poal jeä-kum,*²⁰
*korom*²¹ *poal péš kum.*
äting lû jammes kqatl
*ti kualetquessän*²² ;
- 20 *päling lû jammes jirl*
ti kualetquessän.
Nqe šästem nqing sqamnell
*térn läps,*²³ *kull läps.*
*mqlqz*²⁴ *térn läpsem*
- 25 *šiet térn ät päžäps*
kull läpsem
šiet kull ät päžüpoalls.
jammes nqi jammes qtern
*üire*²⁵ *šästem üiring känn*
- 30 *jammes*²⁶ *raqžän üire*²⁷ *šestlqus.*²⁸
qamme télem qaming rqažän
qamme šestlqus.

- 15 Ragyogó vizü vizes örvényben,
ott bukjatok föl!
Úri emberetek jó fia, én
[s e] két felől való atyafi ember,
[e] bárom felől való régi ember
- 20 hajas lovat [tartó] jókézzel
léptünk im hozzátok,
sörényes ló jó véráldozatával
léptünk im hozzátok.
A tüzet növesztő tüzes vidékről [értsd: pokolból]
- 25 kór kerekedett föl, betegség kerekedett föl.
Hajdan, a mikor kór kerekedett föl,

- 15 *śusīñ vitpā vitēñ a'ir,*
tot ḡulītaḡtilān!
q̄tērān jāmés p̄ñé,
 — *kit-pqal jūi'-ḡum,*
ḡūrēm-pqal pēs ḡum —
- 20 *ātēñ lūw jāmés kātél*
tī kwāléltawēsān ;
palēñ lūw jāmés jirél
tī kwāléltawēsān.
nājā sastēm nājiñ sāmñél
- 25 *tērēn lapēs, ḡul' lapēs.*
mōlēḡ tērēn lapsēm-ért
tērēn at pasāps,
ḡul' lapsēm-ért
ḡul' at pasāpālēs.
- 30 *jāmés nājin, jāmés q̄tārēn*
ñirū sastēm ñirēñ kan,
jāmés rāśān ñirū sástlawēs,
pumä tēlēm pumēñ rāśān
pumä sástlawēs.

a kór [itt] keresztül nem hatolt,
 midőn betegség kerekedett föl
 a betegség keresztül nem hatolt. —

- 30 Jó úri asszony, jó úri ember
 a vesszejét növesztő vesszős [áldozati] tért
 jeles fővénypartotoknak vesszejét [kiirtva], simára
 egyengették,
 fűvét növesztő füves fővénypartotoknak
 fűvét [kiirtva] simára egyengették.

XVII.

Vízi idéző ige.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Uit satmä.

*koltal*¹ *šuš uitkve osen.*²

koltal äl uitke osen.

*lejš*³ *uit sqaat täu*

kolt uit kät täu.

⁵ *äling*⁴ *joang ällm*⁵

*ti punšältess.*⁶

*kuring*⁷ *joqng kurn*

te punželtesl.

*äling*⁸ *joang äln tärmelt*⁹

¹⁰ *nékem*¹⁰ *ňqirä*¹¹ *kult*

ňqirä térn nqi šäštem

*nqeng sqamnä požželn.*¹²

*te sanga*¹³ *pésem kažä tui*¹⁴

*qi*¹⁵ *kqat sar ull sämelnä*¹⁶

Ki nem fogyó ragyogó vizecske vagy,

ki nem fogyó fényes vizecske vagy.

Mozgó víz hét sodra,

ragadó (vivő) víz hét sodra

⁵ fedeles jég-fedeledet

ím fölnyitottad,

szegélyes jég-szegélyedet

XVII.

Vizi idéző ige.

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Vit-sātmil.

Xāltal šuš vitkwē āsēn,

χāltal al' vitkwē āsēn,

lakwsi vit sāt taw,

kwālti vit χat taw

5 *alān jānk-alān*

ti pūnsēltāslēn,

χūrēn jānk-χūrēn

ti pūnsēltāslēn.

alān jānk-alān tarmēlt

10 *nākēm nánrū χul, nánrū tērēn*

nāj sastēm nājiñ sāmne pōsāln!

ti sānkā pāsēm χasā tūw

āγi kūt-sq̄r ul samāln!

pī' kūt-sq̄r ul samāln!

ím fölnyitottad.

Födeles jaged födele fölött

- 10 tapodott hatalmas betegséget, hatalmas kórt
a tüzet növesztő tüzes vidékre [pokolba] hajtsd el!
Ezen hősege csillapodó hosszú nyáron át
leány kezeszárát össze ne vagdald!
fiú kezeszárát össze ne vagdald!

- 15 *pi kqat sar ull sármel.*¹⁷
*joqr*¹⁸ *uitpä soat airl*¹⁹ *unlän*²⁰
*šuš*²¹ *utpä sqat airl unlän.* '
šuš utpä sqat airl pättä
*širqkä*²² *mqrakä lqaltauän.*
- 20 *augn*²³ *kup*²⁴ *pängen kuli*²⁵ *tqlqxtä*
jarmuž šämpä sqat qi lqaltau.
vuating kup pängen kulitqlqxtän.
*uting tittpä*²⁶ *sqat jä*
*qltn tängpä*²⁷ *tängen kull.*
- 25 *liil*²⁸ *uŋing tittpä sqat jä*
sqrüing tängpo tängeng kull.
lile uting tittpä sqat jä
tqatl kväll lągom kum
qltn tąng tąngeng kull
- 30 *tqatl kväll ląga tqat qale.*
tqatl šumlqž loagung kum
sarńu tąng tąngeng kull
tqatl šumlqž ląguä tqat qale.

-
- 15 Hatalmas vizű hét örvényen uralkodol,
 ragyogó vizű hét örvényen uralkodol. —
 Ragyogó vizű hét örvény fenekén
 Sirakä, Marakä [néven] emlegetnek titek, t:
 rohanó habos fejeteket buktassátok elő! —
- 20 Selyem szemű hét tündért [leányt] emlegetnek:
 széles habos fejeteket buktassátok elő! —
 Ti, vizes torkolatú hét folyó
 az ezüst hátszárnyú hátszárnyas halfarkkal;

- 15 *jār vitpā sāt a'irél ünle'in,*
'ús vitpā sāt a'irél ünle'in. —
śús vitpā sāt a'ir pattāt
'Sirākā-Mṛakā lāwēltawēn :
qweñ ħump puñkēn ħulītālēxtēn! —
- 20 *jārmak sampā sāt āri lāwēltawé :*
rōtēñ ħump puñkān ħulītālēxtān!
vitēñ titpā sāt jā
āltēn tāħpā tāñħēñ ħul-lēħél,
vitēñ titpā sāt jā
- 25 *sqrniñ tāħpā tāñħēn ħul-lēħél!*
vitēñ titpā sāt jā
tātél kwol-lāħēñ ħum,
āltēn tāħpā tāñħēñ ħul,
tātél kwol-lāħāt, tot ālā!
- 30 *tātél sūmlēħ-lāħēñ ħum,*
sqrni tāħpā tāñħēñ ħul
tātél sūmlēħ-lāħāt, tot ālā!

ti, vizes torkolatú hét folyó

- 25 az aranyos hátszárnyú hátszárnyas halfarkkal!
 A vizes torkolatú hét folyó [vidéki]
 üres házzugolyos embernek,
 az arany hátszárnyú hátszárnyas hal
 az ő üres háza zugában, ott legyen!
- 30 Az üres éléskamra-zugolyos embernek,
 az arany hátszárnyú hátszárnyas hal
 az ő üres éléskamrája zugában, ott legyen!

XVIII.

A két ural-bérczi istenke hymnusa.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

N'arri käisau.

*Menem jä täläz¹ kitâ,
Aass² vanžing kitâ,
tur vanžing kitâ,
kualim jä täläz kitâ,
5 mä³ tinltäm unlpä kitâ.
Num t̄rom jäuännä
paje⁴ tuñiŝtl läng⁵ b̄abi
längän ätt jožtkäts.
längen t̄rom längän
10 tors tuñiŝtl ät jožtkäts.
molä⁶ n̄e⁷ šäštem⁸ šitü⁹
q̄ter šäštem šitü
j̄ammes j̄irl¹⁰ j̄oktem¹¹!
šiänt¹² q̄tä¹³ kull¹⁴ päžäps*

Eredő folyó forrásánál [lakó] kettő,
torkolló folyó forrásánál [lakó] kettő,
Ob gyepes kettő,
tó-gyepes kettő,

5 a földet megnyomva ülő kettő!

Numi-Târém apátokig [értsd : az égig]
hogy beszédes bálvány beszédetek [föl nem ér]:

XVIII.

A két ural-bérczi istenke hymnusa.

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

N'ā rī' kaj-s a u.

*Minēm jā-talēχ kitī',
kwālēm jā-talēχ kitī',
Ās-vānsēñ kitī',
tūr-vānsēñ kitī',
5 mā tinēltim ūnlēp kitī'!
Numi-Tāqrēm jāχānnē
lāñχēñ pupi'-lāñχān
pājā lūlitēl at joχtχats,
lāñχēñ tāqrēm-lāñχān
10 tāqrēs lūlitēl at joχtχats.
mālēχ nāj sastēm-ērt,
qātēr sastēm-ērt
jāmēs jirēl joχtēmanl-ērt
ātā χul pasāps,*

csak egy hüvelyknyi magasság hiányzik,
hogy beszédes isten beszédetek [föl nem ér]:

10 csak egy arasznyi magasság hiányzik.
Hajdan, midőn az úri asszony növekedett,
midőn az úri férfi növekedett (értsd: ifju korában)
midőn jeles áldozattal jöttek eléd,
sem a betegség át nem hatolt,

15 qtä térn pāžāps.

än kér jāne šingšän¹⁵

te kqmlām¹⁶ — térn' tä pāžä¹⁷ pelłts

kull pel tä pāžü pelłts.

15 sem a kór át nem hatolt.

Most vas sáncuk (kerítésük) im meglágyúlt :

15 *ātä tēren pasäps.*

añ kēr-siñsänl ti kāmñämés :

tēren ta pasöpältés,

zul ta pasöpältés.

A kór is áthatolni kezdett,
a betegség is áthatolni kezdett.

XIX.

Polém-isten szoszvafői idéző igéje.

Polém - tārém kāstulä.

*Polém-tārémle lāwilém
voikén sāxi masém q̄tér!
sawiñ sāxi masém saw saw kuñären
mariñ tārém saka mariläsét;*

5 *sawiñ nārä masém saw saw kojín
jārmiñ tārém saka jārmiñläsét:
χín χajtné nārín vāñχän patiläsét.*

*χöltal q̄lné hóχs-pojkél
χq̄n pojkilawén,*

10 *χöltal q̄lné uj-pojkél
χq̄n pojkilawén:*

sqrúni q̄lné tiniñ tajtén

Polém-istenkének nevezett,
fehér subát öltött fejedelemhős!
Nyomorúságos subát öltött sok sok szegényed
szükös világ nagy szükségébe esett;

5 Nyomorúságos subát öltött sok sok magzatod
inséges világ nagy inségébe esett:
átkos járványvész futkosó gödörbe hullottak.

Ki nem fogyó nyusztbőr imádsággal
könyörögnek hozzád, király,

10 ki nem fogyó medvebőr imádsággal
könyörögnek hozzád, király:
aranyból való drága ruhád alját

voss *zulitēnūlén,*
sqrúí ālné tiniñ kēmplin
 15 voss *zulitēnūlén!*

*

Voikén sāgi masém Polēm-tārém!
ti sossél vitép jelpiñ jārisén pāχāt
sqrúíñ tqwpā jelpiñ χālén titén
Numi-Tārém āsēnné joltīlimén.
 20 *ti ūnliléné jāχén sātēm*
sqrúíñ tqwpā χāl-titént,
 — *χotāl ālné sāt tārém urtém Sqrúí,*
χotāl ālné sāt pupi' urtém χān! —
śali āln mētiñ kātél ti pojkilawén.
 25 *ti sawiñ māχum ūnliléné*
sawiñ mā-lamtént,
 — *numél minné tquliñ tārém titās-χum,*
jolél χajtné la'iliñ pupi' titās-χum! —

oh emelintened föl,
 aranyból való drága ruhád szárnyát
 15 oh emelintened föl!

*

Fehér subát öltött Polém isten!
 Ezen szosszél-vizes szent folyócskád oldalán
 aranyos galyú szent nyírfád tövéhez
 rendelt téged Numi-Târém atyád szava.
 20 Ezen itt álló, atyád előigézte,
 aranyos galyú nyírfád tövében, [aranyos,
 — ki mindenfelé levő hét istent osztottál széjjel, óh
 ki mindenfelé levő hét bálványt osztottál széjjel, — óh
 [király!
 tiszta ezüstöt tartva jutalmúl kezünkben könyörgünk
 ím hozzád.
 25 Ezen nyomorúságos nép lakta
 nyomorúságos földrészeden,
 — fönn járó szárnyas istenek gazda-embere
 lenn futkosó lábas bálványok gazda-embere! —

śāli āln tiniñ pojkel ti pojkilawén.

30 *tērén χājēm saw χātél,*
χul χājēm nāriñ χātél
āri-lili saw sorimālém,
pī'-lili saw sorimālém.
sqrñi ālné tiniñ tajtén

35 *voss χuliténülén,*
sqrñi ālné tiniñ kēmplin
voss χuliténülén!

*

Sqrñiñ tqwpä jelpiñ χālén pāχāt
sāt nélmép jelpiñ nājin tēné ārás-aulént

40 *sēñkwiñ pūt sēñkwél χān ūnttawén.*
am ti pojkiléné nóys-pojkém
nañ voss χōlnülén!
am ti pojkiléné uj-pojkém
nañ voss χōlnülén!

drága ezüst [jutalmat ajánló] drága könyörgéssel kö-
 [nyörgünk im hozzád.]

30 A kór-járványos (érintő) inséges napokon
 a betegség-járványos átkos napokon
 leány lelke, sok szenvedett ki,
 fiú lelke, sok szenvedett ki.
 Aranyból való drága ruhád ujját
 35 oh bár emelintenéd föl,
 aranyból való drága ruhád szárnyát
 oh bár emelintenéd föl!

*

Aranygalyú szent nyirfád oldalánál, [végében
 hol hét lángú (nyelvű) szent tüzed ég, ama tüzhelyed
 40 gőzölgő üst gőzét állítják eléd, király!
 Ezt az én könyörgő nyusztbőr [ajánló] könyörgésemet
 óh bár hallanád meg!
 Ezt az én könyörgő medvebőr [ajánló] könyörgésemet
 óh bár hallanád meg!

- 45 *ti sawiñ māḡum ūnliléné*
sawiñ mū-lḡmténné
pēsā ḡansāñ jelpiñ ujin
sḡrñiñ šermāt sāt lēsā
ūñū voss pūwinténulén!
- 50 *ti sawiñ sāḡip saw kuñären,*
ti sawiñ nārāp saw kojén
tiniñ oḡsēr saw kūñās,
voikén oḡsēr saw sḡḡit
ḡansāñ sippā jelpiñ ujin sipān,
- 55 *tū man tāḡätenuwū.*

*

- Sū-kis jḡñḡēm saw sḡrñin*
kēnttal ālné jḡmēs puñkél lūlawén,
porēstal ālné jḡmēs puñkél pojkawén.
sēmél jiwpā saw vōrén ḡumlé tēlém :
- 60 *tērén akw' ti sawit,*

- 45 Ezen nyomorúságos nép lakta
nyomorúságos földrészed felé
csipője tarka szent állatodnak
aranyos kantárja hét kötését
óh bár irányoznád (fognád) ide!
- 50 Ezen nyomorúságos subájú sok szegényed,
ezen nyomorúságos botosú sok magzatod —
drága rókabőr sok nyalábját,
fehér rókabőr sok göngyölegjét
tarka nyakú szent állatod nyakára,
- 55 aggatnók ím oda.

*

- Mint hóbot karikája, azon módra körülállott sok aranyos
süveg nélküli szép fővel áll elötted,
mocsok nélküli szép fővel könyörög hozzád.
Fekete fájú sok erdőd a mint felnőtt.
- 60 a kór ép oly tömérdek,

χul' akw' ti sawit.
ti sawiñ māχum ünliłéné
sawiñ mā-lqmtén tärmél
nēm-χoti tquliñ tārém

65 *tī at χājilāli.*

sqrúñ tawpā jelpiñ χālén,
ali vōt-ke vārés : tqwā íqwitawé ;
numél minné tquliñ ujin
íelmä manér pusén lujre'it ; —

70 *lui vōt-ke vārés : tārä íqwitawé ;*

χotäl q̄lné tauliñ sāt saw jürén,
χotäl q̄lné la'iliñ sāt saw jürén
pusén nāñχ χul'ile'it.

χotäl q̄lné tquliñ saw ujin

75 *sqrúñ tawpā jelpiñ χālén tärmél,*

pusén tū isile'it.

ta isnänl χalté

a betegség ép oly tömérdek.

Ezen nyomorúságos nép lakta
nyomorúságos földrészed fölött
semmiféle szárnyas isten

65 ide nem tér be.

Aranyos galyú szent nyírfád,

ha felvidéki szél támad, galya megrázkódik :

[s erre] fenn szálló szárnyas állatod

a mennyiféle nyelvű, mindannyi énekel ; —

70 ha alvidéki szél támad, a gyökere rázkódik meg :

[s erre] mindenfelé levő szárnyas hét sok júr-állatod,

mindenfelé levő lábas hét sok júr-állatod,

mind fölkerekedik.

Mindenfelé levő szárnyas sok állatod

75 aranyos galyú szent nyírfád fölé

mind oda száll.

Mialatt ők oda szállnak

sawiñ mā joli-pālnē
 āγi-lili saka saw ta minēm,
 80 pī'-lili saka saw ta minēm.
 ań-mōnt samēn-ke posiñ ālnū,
 ti sawiñ lilip saw kojın,
 ti sawiñ nārāp saw kojın
 pinnē sawiñ pojκ jāmēs aul
 85 nañ mōnt voss χōläslēn!
 pumā χōlēm χarā śāriś vitānēl
 χiń-ürt-χum, saγiñ χān
 kēr toχtēp toχtiñ χāpēn tālsālēm.
 sawiñ sāχip saw kuńārēn
 90 ań kēr toχtēp toχtiñ χāpēn
 pusēn ti tāltiimet;
 nēm-χoti āγiñ paul at χūlti,
 nēm-χoti pīγiñ ūs at χulti.
 ań-mōnt samkēn-ke posiñ ālnū:

a nyomorúságos föld alá,
 leány lelke nagyon sok ment ím el,
 80 fiú lelke nagyon sok ment ím el. [lenék]:
 Vajha a te szemed fényességes volna [azaz reánk fény-
 ezen nyomorúságos lelkű sok magzatod,
 ezen nyomorúságos botosú sok magzatod
 itt eléd helyezett nyomorúságos könyörgésének jó végét
 85 te vajha meghallgatnád!
 A füve elenyészett tágas tenger vizéről
 Kór-fejedelem-férfi, a fürtös király,
 a vas keresztpántú keresztpántos hajóra szállott.
 Nyomorúságos subájú sok szegényed
 90 ama vas keresztpántú keresztpántos hajóra
 mind felszállítódik;
 semmiféle leányos falu nem marad meg,
 semmiféle fias város nem marad meg.
 Vajha a te szemecskéd fényességes volna:

- 95 *ti sawiñ māχum ūnliléné
sawiñ mā-lqmténnél,
sarñi χamsi jqmés qulél
ań kēr toxtép toxtiñ χāp
nañ mönt jolä voss rottméltäslén !*
- 100 *voikén sāχi-tajtén χūr
maltip vōt jqmés rein-ke howitawé :
la'ilél minné la'ilin tārém-pīχénné
māń sampä samiñ χulpél
tēren χajtém lāñχ lap ta χartilawé,
105 χul χānttal nāriñ lāñχ lap ta tārtawé.
sawiñ sāχip saw kuńärén
āriñ paulä, pīriñ ūsü
Numi-Tārém āsünélné
sāl'i taz viśśentawét.*
- 110 *eläl' qlné sawiñ kuńäränné,
sāl'i-ke viśśentawét :*

- 95 ezen nyomorúságos nép lakta
nyomorúságos föld-vidékéről,
arany ostorod jó végével
ama vas keresztpántú keresztpántos hajót
[pusztításában] oh bár te lecsillapítanád !
- 100 Fehér subád ujjá szélét
ha meleg szélnek jóságos heve mozgatja :
lábbal járó lábas isténfiad
apró szemű szemes hálóval
a kór-futkosó utat majd bevonja,
- 105 a betegségnek láthatatlan átkos útja majd elzáródik.
Nyomorúságos subájú sok szegényed
leányos faluját, fias városát
Numi-Tárém atyjuk
akkor majd szánalmába veszi.
- 110 Tovább élő nyomorúságos szegényeid,
hogyha szánalomba veszik őket :

voikén tūjt voipi āntiñ uj jirél,
χḡn, taχ tūštilawén.

*

- Voikén sāχi tajtén χūr,
115 χḡn, ti pχkilawé.
χīñ-ūrt-χum, saχiñ χḡn tālém
kēr toχtép toχtiñ χāpā
pumä χarä näriñ éārišné
jūlē voss jḡñχténülén!
120 voikén tūjt voipi āntiñ ujin
pēs χansüñ jelpiñ ujin pḡχén,
nañ voss nērinténülén!
Numi-Sqrñi āsén ḡšné
ḡln pērpā pēriñ kwol āwitän,
125 sāt näkpā éāli ḡln jelpiñ āñkwélén
nañ voss nērinténülén!
sawiñ sāχip saw kuñären

fehér hóhoz hasonlatos szarvas állat véráldozatát
állítanak majd eléd, óh király!

*

- Fehér subád ujjának széléhez
115 könyörgünk ím, óh király.
A melyre a Kór-fejedelem-férfi, a fürtös király szállott,
az ő vas keresztpántú keresztpántos hajóját
a füve ritka átkos tengerbe
óh bár forditanád vissza!
120 Fehér hóhoz hasonlatos szarvasállatotdat
csipője tarka szent állatod oldala mellé,
hadd kötnéd te oda;
Fennséges-Aranyos atyád birtokát tevő
ezüst keresztgerendájú keresztgerendás ház ajtajához,
125 hét lépcsőjű tiszta ezüst szent oszlopához
hadd kötnéd te oda!
Nyomorúságos subájú sok szegényed

- Numi-Sqrñi āsēnnē, tū pojkilē'it.*
nañ, ti sqrñiñ tqwpä jelpiñ çälēn titēt ālnē
 130 *sošsēl ta'iliñ jelpiñ kwolēn kiwrēn,*
voikēn sāçi jāmēs tajtēn
tū voss tūlilēnūlēn!
sqrñi sāt kwol pattānt,
çōltal ālnē űoçs-piñ,
 135 *nañ voss ujçatsēn,*
çōltal ālnē uj-piñ
nañ voss ujçatsēn!
çotāl ālnē tquliñ sātēn
nañ ul voss űowitālñ!

*

- 140 *Sqrñi tajtēn, sqrñi kēmplin*
ti pojkilēslū.
çōltal ālnē űoçs-pojkū
nañēn ti pintlēslū,

Fennséges-Aranyos atyádhoz, oda könyörögnek.

Te ezen aranyos galyú szent nyírfa tövében levő

- 130 *szosszél-állattal teli szent házadba*
fehér subád jó ujját
hadd vinnéd be oda!
Aranyos hét házad zugában
el nem pusztuló nyusztbőr-fészekbe
 135 *hadd ülepednél te le,*
el nem pusztuló medvebőr-fészekbe
hadd ülepednél te le!
Mindenfelé levő szárnyas hetedet
bár ne bántanád te!

*

- 140 *Aranyos ruhád ujjához, aranyos ruhád szárnyához*
könyörögtünk im.
Meg nem szünő nyusztbőr [ajánló] könyörgésünket
helyeztük im eléd,

χōltal q̄lné u]-pojku

145 *nañēn ti pintlēslū.*

sqrñiñ nq̄mtēn-ke patnū,

sawiñ s̄āχip saw kojēnnē

Tq̄rem sātēm jāmēs χq̄tēl

ēlā voss pūssēn, ēlā voss ūntsēn !

150 *ēlāl q̄lné posiñ χq̄tēl*

ālmilēn-ke : ta ālmilēn,

χōltilēn-ke : ta χōltilēn.

jui-aul pojku-aul ti q̄lēm ;

ti χōltal q̄lné űoxs-pojku χōlilēn-ke :

155 *jāyēn pūrsēm posiñ χq̄tēl*

ēlāl ta jq̄meu ;

ti χōltal q̄lné űoxs-pojku at-ke χōlilēn :

sqrwiñ mā sāt χalēn ta űjttilēn.

meg nem szünő medvebőr [ajánló] könyörgésünket

145 helyeztük ím eléd.

Ha aranyos kedved telnék benne,

nyomorúságos subájú sok magzatodra

Tárēm előigézte szép napokat

óh bár derítenél (nyitnál elő), óh bár teremtenél (helyez-

150 Tovább élő fényes napjára nél elő) !

[ha lelkünket] fölemeled : hát fölemeled ;

[ha lelkünket] pusztúltni hagyod : hát pusztúltni hagyod.

Utolsó könyörgésünk ím ez volt ;

ezen meg nem szünő nyusztbőr [ajánló] könyörgésün-
ket ha meghallgatod :

155 atyádtól földerített fényes napot [élve]

fogunk ím tovább járdalni.

Ezen meg nem szünő nyusztbőr [ajánló] könyörgé-
sünket ha meg nem hallgatod :

a kérges föld hét közébe nyomsz alá.

XX.

Polém-isten lozvai idéző igéje.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

P q l m t q r o m s q a t m e l .

*Altn kum jeing suring kum jüing qltn šempettälñ, suring
kum suring šempettälñ, — qltn kum jeing mér ätt vuor šoat-
tal petssem, üt šoat kinžém üt šoat vuor šoat vouäm*

Ezüst férfi atya,
arany férfi atya,
ezüst szemedet irányozd ide,
arany szemedet irányozd ide
5 Ezüst férfi atya,
miért jutottam erdei szerencsétlenségbe?!

XX.

Polém-isten lozvai idéző igéje.

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Polém-tārém sāt mil.

Āltén χum jā'īñ,

sqrni χum jā'īñ,

āltén samén pattāln!

sqrni samén pattāln!

5 *āltén χum jā'īñ,*

manéräi' vör-sq̄ttal patsēm?!

vit-sq̄t kinse'im,

vit-sq̄t, vör-sq̄t vōwe'im. . . .

Vizi szerencsét keresek,

vizi szerencsét erdei szerencsét kérek

Jauly-tit-falvi istenidéző ige.

J q u l = t i t - p a i l i ñ T ā r ě m - s ā t m i l .

Nuñχ Tārem jāum āsén,

nuñχ Tārem āsém āsén,

~~sañχ~~ēmlēm Tārem āsén,

jāni Tārem-anśuχ āsén,

5 P q l m - T ā r ě m - a n ś u χ ā s é n ,

sāt tārēm vosi pū āsén,

sāt tārēm khaitā khum āsén,

kāpi āšēχ khairén tārēmśiskwé āsén . . .

Fényes Târem apám vagy,

fényes Târem atyám vagy,

teremtő Târem vagy,

nagy Târem öreg vagy,

5 Polém-Târem öreg vagy,

hét isten közül legkisebb fiú vagy,

hét eget befutó király vagy,

igen kedves, drága istenecke vagy . . .

XXII.

Paszét-bálvány-hét-ménkw-öreg idéző igéje
Muunkész faluban.

Pasét-pupi'-sāt-mēñkw qjka kaj-sqwä Muuñ-kēst

«Vörnél va'ilém vör-sāt mēñkw

Numi-Sorhi ōn āsūné

ti jelpiñ mā-lqmtūné

mōlti tī' sāt-wēsū,

5 Numi-Sorhi ōn jāγūné

ti jelpiñ mā-lqmtūné

mōlti tī' joltāsawēsū.

kātānū akwänél tēlém sāt mēñkw,

la'ilānū akwänél tēlém sāt mēñkw

10 uriñ tqrēm sāt ur jāñγeu,

ārtiñ tqrēm sāt ārt jāñγeu.

«Erdőből alábocsátott erdei hét ménkw,

Fennséges-Aranyos dicső atyánk

ezen szent földrészünkre,

igézett hajdan bennünket ide,

5 Fennséges-Aranyos dicső apánk

ezen szent földrészünkre,

rendelt hajdan bennünket ide.

Kiknek kezeink egy [méhből] születtek, mi hét ménkw,

kiknek lábain egy [méhből] születtek, mi hét ménkw,

10 oldalas világ hét oldala szerint forgolódunk,

módos világ hét módja szerint forgolódunk.

puniñ sampä sāt utśi,
 puniñ sampä sāt mēñkw
 tqw-çal jālmiñ māñ tārmi'

15 χῦñ jēmtmū ? !

tāl-çal jālmiñ māñ pupḡi'
 χῦñ jēmtmū ? ! »

*

Pēnyéné najt-χumitü numpél pupi' kitilaxti :

« manä tqliñ ñqul tqlné χājēmän,
 manä mosiñ lu mosné χājēmän ? »

*

'Najt-χum pupi' numpél lāwi :

20 « tqliñ ñqul tqlné at-ke χājñuweu,
 nanän χῦñ kāstilēmū ? !

mosiñ lu mosné at-ke χājñuweu,
 nanän χῦñ kāstilēmū ? !
 kēl-pēsāñ jelpiñ māmne,

Szörös szemü hét manó,
 szörös szemü hét mēñkw
 lombleveles galyak közt bujkáló (járó) kis istenné
 15 ugyan hogyan lettünk volna mi ? !
 Túleveles galyak közt bujkáló kis bálványkává
 ugyan hogyan lettünk volna mi ? ! »

*

Varázsló samán-emberéhez a bálvány-istenke kérdést intéz :

« Minő kóros hús kórja ért benneteket,
 minő sorvadó csont sorvadása ért benneteket ? »

*

A samán-ember a bálvány-istenkének válaszol :

20 « Ha kóros hús kórja nem ért volna bennünket,
 mi téged hogyan idéztünk volna ? !

Ha sorvadó csont sorvadása nem ért volna bennünket,
 most téged hogyan idéztünk volna ? !

Kötél [-fonásra való] kákát termő szent földemre,

- 25 *pēs-sünsän jelp ñ māmne,*
ti Tārēm joltēm sari mutēm
ti pinäslem ;
ti Kworēs joltēm sari nułēm
ti pinäslem :
- 30 *lilīñ jōr muttēm jelpiñ mām̄t*
lilīñ jōrēn ēlā ross ujñiti !
lilīñ sossēl muttēm jelpiñ mām̄t
lilīñ sosslēn ēlā ross ujñiti !
çot-mūs çājēm tqliñ nçul tqlēn-jir ēri ?
- 35 *çot-mūs çājēm mosiñ lu mosēn-jir ēri ? »*

*

Pupi' najt-çumitā numpēl lāwi :
«pupi'-çal jālnē çali lāñç
çotēl viššentilēm ?
tārēm-çal jālnē çali lāñç

- 25 *kákát, sást (?) termő szent földemre*
ezen Tārēm rendelte igaz igézetemet
helyeztem im ;
ezen Kworēs rendelte igaz igézetemet
helyeztem im :
- 30 *eleven jūr-állattal igézetes szent földemen*
eleven jūr-állatod hadd ússzék tova !
eleven szösszél-állattal igézetes szent földemen
eleven szösszél-állatod hadd ússzék tova !
Valahogyan bennünket ért kóros hús kórjáért téged
illető véráldozat kell-e ?
- 35 *valahogyan bennünket ért sorvadó csont sorvadásáért*
téged illető véráldozat kell-e ? »

*

A bálvány-istenke samán-emberéhez szól :
«Bálványok között járó gyors útra
honnan szerezzek módot (honnan veddegélem) ?
istenek között járó gyors útra

çotêl viššentilêm?

- 40 *uriñ jiw sāt ur koss jãñçe'im,*
ãrtiñ jiw sāt ãrt koss jãñçe'im :
ãrtiñ jiw ãrt at torçemte'im.
çotãl' ãlné tquliñ saw tãrêm,
çotãl' ãlné la'iliñ saw pupi',
 45 *tqwiñ jiw sāt çalt pusén koss kojililêm,*
tãliñ jiw sāt çalt pusén koss kinsililêm :
tqwiñ jiw sāt çalnel,
tãliñ jiw sāt çalnel,
nē-mat ãrtiñ jiw ãrtã at ãrtele'im,
 50 *nē-mat uriñ jiw urã at vërmate'im,*
nē-mat lãñçiñ uj lãñçü at çãnte'im.»

*

N'ajt-çum pupi' numpél lãwi :

«*çürém çum sūnsi mēñkwí' jēmtsén,*
ñilã çum jisi mēñkwí' jēmtsén,

honnán szerezzek módot?

- 40 *Bárha oldalas fának hét oldala szerint forgolódom,*
bárha módos fának hét módja szerint forgolódom :
módos fának hét módját nem értem.
Bárha a mindenfelé levő szárnyas sok istent,
bárha a mindenfelé levő lábas sok bálványt
 45 *a lombleveles fa hét közében mind megmozgatom,*
a túleveles fa hét közében mind keresgélem :
a lombleveles fa hét közéből,
a túleveles fa hét közéből
semmiféle módos fának módját ki nem eszelhetem,
 50 *semmiféle szeres (oldalal) fának szerét nem ejthetem*
(nem bírom),
semmiféle tanácsos állat tanácsát meg nem találhatom.»

*

A samán a bálvány-istenkének felel :

«*Három férfi korabeli mēñkwé lettél,*
négy férfi idejebeli mēñkwé lettél ;

man urél uriñ jiw urä at vërmatilën ?
 55 man urél artiñ jiw artü at ärtmétilën ?»

*

Xürém jänü' mēñkw ti joxtäst ; nájt mēñkwët numpél lāwi :

«pūri çöltmiñ pūriñ ma'ilep
 çürém tärnökém!
 jir çöltmiñ jiriñ sorüi
 çürém tärnökém!
 60 ti ünüilém náj-joräñ çürém kojken,
 jgut-joräñ çürém síšen,
 ti tērén-länšäñ çürém moxin,
 ti çul-länšäñ çürém posçén
 ti jänkiñ täl supän,
 65 ti tüjtiñ täl supän
 äri jāmne sästém mā
 pusén eläl jāmütiän!

hogyan van az, hogy szeres fának szerét nem ejtheted ?
 55 hogyan van az, hogy módos fának módját ki nem eszel-
 heted?»

*

Erre három nagy mēñkw érkezett meg, a samán a mēñkvekhez így
 szól :

«Ételáldozatot fogyasztó ételáldozatos mellü
 három istenkém !
 véráldozatot fogyasztó véráldozatos aranyos
 három istenkém !
 60 Ezen itt ülő nyílfegyverzetü (erösségü) három magzat-
 ijfegyverzetü három kedveseddel, [káddal,
 ezen kór gyötörte három kicsikéddel,
 ezen betegség gyötörte három drágáddal,
 ezen jeges esztendejük hátra levő részét (darabját),
 65 ezen havas esztendejük hátralevő részét
 mint leánynak járnü való egyenletes földet
 egészségben járasd tovább !

*pī jāmne sästēm mā
pusèn ēlāl' tūstiän !*»

*

Pupi' maχmanä numpël lāwi :

70 «*jir χöltēm jiriñ sorüi,
pūri χöltēm pūriñ sorüi,
ēti vōwnē jirēm χolin ul joχtälñ !
χoli vōwnē jirēm ētin ul joχtälñ !*»

*

Mām pupi' numpël lāwi :

«*pūri āni, pūri pūt sēñkw
75 mōl ti χöltilēslū.*»

*

Pupi' māχmanä numpël lāwi :

«*pīkwēt, pīkwēt ! nanän lāwnē
manä lāñχāñ uj lāñχ āñsé'im,
manä kēlāñ uj kēl āñsé'im :*

mint fiúnak járnai való egyenletes földet
egészségben lépdeltess (állítsd) tovább !»

*

A bálvány-istenke szól népéhez :

70 «*Nekem, véráldozatot fogyasztó véráldozatos Aranyosnak
ételáldozatot fogyasztó ételáldozatos Aranyosnak, —
este kért véráldozatomat reggelig ne halaszd,
reggel kért véráldozatomat estig ne halaszd !*»

*

A nép a bálvány-istenkének felel :

«*Ételáldozatos edény, ételáldozatos üst gőzét
80 mi a minap is fogyasztgattuk [számodra].*»

*

A bálvány-istenke szól népéhez :

«*Fiúcskák, fiúcskák ! nektek mondandó
minő tanácsos állat tanácsa van nekem,
minő beszédes állat beszéde van nekem :*

- ti ūnliléné arḡānpī χūrēm χātél,
 80 ti ūnliléné arḡānpī ūilä χātél,
 akw' kwālīn nēḡim sāt jir ti kinsilän,
 akw' kwālīn nēḡim χat jir ti tūstīlän!
 am sēñkwīñ āni sēñkwä vīḡēm,
 posimiñ pūt posimä vīḡēm.
 85 tūl ti āntiñ uj sāt jir sqwän
 Numi-Sorñi āsän numpəl nāñχ tāḡätän,
 Numi-Sorñi āsänné oss sunsilawé! —
 ti jui-pält nāl-jirāñ χūrēm kojēm,
 jḡut-jirāñ χūrēm śisēm
 90 āḡi sästēm sästēm mā
 ēlä jāmeḡän,
 pī' sästēm sästēm mā
 ēlä lūleḡän!

- itten ülő legfőlebb három nap alatt,
 85 itten ülő legfőlebb négy nap alatt.
 egy kötélhez kötött hét véráldozatot keressetek,
 egy kötélhez kötött hat véráldozatot állítsatok!
 Én a gőzölgő edény gőzét fogadom,
 füstölgő üst füstjét fogadom. [bőrét
 90 Azután eme szarvas állatokból álló hét véráldozatotok
 Fennséges-Aranyos atyátok számára függesszétek föl,
 Fennséges-Aranyos atyátok hadd nézdegélje! —
 Ezek után nyilfegyverzetes három magzatkám,
 ijfegyverzetes három édeském,
 95 mint leánynak jární való egyenletes egyenletes földön
 járjatok tovább,
 mint fiúnak jární való egyenletes egyenletes földön
 álljatok tovább!

XXIII.

Paszét-bálvány-istenke-öreg idéző igéje Mészi-
faluban.

Pasét-pupî-ājkä kaj-sqwä Mēsi-pault.

«Nājiñ χūrpä sāt lqmt

vōr-utsikwē χōlilāln!

nājiñ χūrpä χqt lqmt

ur-utsikwē χōlilāln!

5 *q̄tēr-tajtikēn ti pojkilālilū,*

χq̄n-kēmplikēn ti lūnsilālilū :

tērēn χulilālēm,

χul χulilālēm ;

tērēn-tajt nañ voss pāntmēltāslēn,

10 *χul-kēmpli nañ voss rottmēltāslēn!*

*

Tüzes szélű hét földrészt [lakó]

erdei manócska hallgasd meg!

Tüzes szélű hat földrészt lakó

hegyi manócska hallgasd meg!

5 Fejedelmi ruhád ujjához könyörgünk im,

királyi ruhád szárnyához sírdogálunk im :

kór kerekedett föl,

betegség kerekedett föl ;

a kór ruhaujja [dühöngését] óh bár csillapítanád (egyen-
getnéd le),

10 a betegség ruhaszárnya dühöngését oh bár enyhítenéd!

*

- Tūr jānit sorūi sam ātērakēm,*
Ās jānit sorūi sam ātērakēm !
puniñ sampā vōr-utsīkwē,
puniñ sampā ur-utsīkwē !
 15 *ērī' minēm ērī'-kēmplin,*
mōjt minēm mōjt-tajtēn
man ti pojkilālibū ;
χūtaχlénē kēriñ íalkwē
nañēn χūtaχlāleu.
 20 *tūr jānit jelpiñ palkéntél,*
χān tí' voss χōntēmlālnūn mōnt ;
Ās jānit jelpiñ samkéntél
ātēr tí' voss āñkwātālnūn mōnt !
āγi-lili āltmāñ χānū,
 25 *pī'-lili āltmāñ χānū !*
āγi ta'ilēp ta'iliñ kwol-aulikū,
pī' ta'ilēp ta'iliñ kwol-aulikū

- Tó nagyságú aranyos szemű fejedelmecském,
 Ob nagyságú aranyos szemű fejedelmecském !
 Szőrös szemű erdei manócska,
 szőrös szemű hegyi manócska !
 15 Ének híresztelte (ment) énekbeli rubád szárnyához
 rege híresztelte regebeli rubád ujjához
 könnyörgünk ím mi ;
 mint hajlongó vasas nyilacska,
 hajlongunk előtted mi.
 20 Tó nagyságú szent fülecskéddel
 oh bár hallgatnál ide király ;
 Ob nagyságú szent szemecskéddel
 oh bár pillantanál ide fejedelem !
 Leány életet (lelket) toldó királyunk,
 25 fiú életet toldó királyunk !
 Leánnyal teljes teli házunk végét,
 fiúval teljes teli házunk végét

- tērēn-kēmplīn saka χᾱjīmē,
 χul tajtēn saka χōltīlālīmē.
 30 ań-mōnt sāt tārēm ūrtēm χᾱn,
 χat jūs-voj lūlit Sorúí-āškēnnēl
 nañ voss pojkilamēn!
 nēilēnē χātēl sorúí sam,
 ūntnē χātēl sajiñ χᾱn,
 35 sāt jūs-voj lūlit já'íkēnnēl
 nañ voss lūńsīlamēn!
 tērēn kapaj saka χᾱjēm,
 χul kapaj saka χulīlēm.
 úoys-pun ūlīñ jolkwē
 40 nañ voss ūnttīlālnūlēn!
 uj-pun lēntpi jolkwē
 nañ voss lēntpijenūlēn!
 śapēr āln ta'īlīñ māń χᾱnū,
 kami āln ta'īlīñ māń χᾱnū!

- a kór ruhaszárnja nagyon támadja (érinti),
 a betegség ruhaujja nagyon pusztítja.
 30 Vajha [ama] hét istent szétosztó királyhoz,
 hat feketesas [röptényi] magasságban [lakó]. Aranyos-
 könyörögnél te [érettünk]! atyácskádhoz
 Kinek a kelő nap teszi aranyos szemét,
 a nyugvó nap sugaraival [tündöklő] királyhoz,
 35 hét feketesas röptényi magasságban [lakó] apácskádhoz.
 siránkoznál te érettünk!
 Irtózatos kór támadt meg bennünket nagyon,
 irtózatos betegség kerekedett fölénk nagyon.
 A nyusztyszőrrel vígasságos helyecskére
 40 ülnél bár te le,
 a medveszőr-takarós helyecskét
 takarnád bár te be!
 Tiszta ezüsttel megrakott (tele) kis királyunk,
 silány ezüsttel megrakott kis királyunk!

- 45 *pāñkiñ saqpā saw p̄rē n*
jārēm tārēmnē χājilālmū,
moñsēm ārtne χājilālmū.
āγi-lili ti tālīpi,
p̄i'-lili ti χarīli.
- 50 *sāχi tqul' sawiñ saw śisén,*
pässä tqul' vō'iñ saw kojken
nañen ti pojkiāleu :
sorūi-nqmtikēn ēlāl' voss χulīālnū,
χqn-nqmtikēn ēlāl' voss χulīālnū !
- 55 *āγi-lili aulikwē nqñχ voss ālīlālnūlēn mōnt,*
p̄i'-lili aulikwē nqñχ voss ālmīlēnūlēn mōnt ! »

*

N'ajt-γum pupi'-rēil joxtawé ; pupγā numpél lāwi :
 « *Vōr-utsīkwē joxtāsén ?*
ur-utsīkwē joxtāsén ?
nārī' kātēp māñ kojken,

- 45 *Mocskos bőrű sok fiadat —*
inséges világ ért bennünket,
szűkös idő ért bennünket.
Ím a leány élete (lelke) megszakad,
ím a fiú élete kioltódik.
- 50 *Subabőrös nyomorúságos sok kedveskéd,*
kesztyübőrös szomorúságos sok magzatkád
ím hozzád könyörgünk :
aranyos kedved kerekednék bár föl javunkra,
királyi kedved kerekednék bár föl javunkra !
- 55 *A leány élete (lelke) végecskáját oh bár toldanád meg,*
a fiú élete végecskáját oh bár mentenéd meg (emelnéd
föl) !

*

A samán emberre isteni réülés száll ; a bálvány-istenkének így felel :
 « *Erdei manócska megjöttél ?*
hegyi manócska megjöttél ?
Zsenge kezű kis magzatkám,

60 *nāri' la'ilēp mān' sískēm*
sāñši-lilitā nāñχ ālmīlālēnūlēn :
sōl' ti pupri' lāwilēnūkālēm mōnt,
sōl' ti tārmi lāwilēnūkālēm mōnt! »

*

Pupi' najt-χumitā numpel lāwi :

« *Ātīm, ātīm!*

65 *vōr-utsīkwē am kwoss ālsēm :*
am at vērmīlikālēm,
ur-utsīkwē am kwoss ālsēm :
am at vērmīlikālēm.

Numi-Tārēm āsīkēmne

70 *tū pojhilālān,*
Numi-Sorñi āplīkēmne
tū lūñsilālān!
āñtiñ χār jiriñ kankwē,
toχχñ χār puriñ kankwē.

60 zsenge lábú kis kedveském [(főlemelnéd) :
 madárka- (t. i. oly kicsiny) lelkét ha megmentenéd
 akkor neveznélek téged igazán bálványkának,
 akkor neveznélek téged igazán istenkének! »

*

A bálvány-istenke a samán-embernek felel:

« *Óh nem, óh nem!*

65 *Én bár erdei manócska vagyok,*
megtenni én ezt nem bírom,
bár én hegyi manócska vagyok,
megtenni én ez nem bírom!
Numi-Tārēm atyácskámhoz,
 70 *hozzá könyörögjeteK,*
Fennséges-Aranyos apácskámhoz,
hozzá siránkozzatok!
Szarvasbika-véráldozatos terecskét,
patásbika-ételáldozatos terecskét

75 *nan kinsilän!*

akw' kwälín nērim sāt jirkwé

nan tū rätälälékän!

akw' kwälín nērim çat jirkwé

nan tū tūstälälékän!

80 *āri-lili tül ti āltçatili,*

pī'-lili tül ti nūsēmlāli.»

75 *keresetek ti!*

Egy kötélre kötött hét véráldozatocskát

verjete le ti oda,

egy kötélre kötött hat véráldozatocskát

állítsatok ti oda!

80 *Leány élete attól fog majd megtoldódni,*

fiú élete attól fog majd megjavúlni.»

XXIV.

Az embert megmentő (főlemelő) férfi, a Jútimszász
falvi szent fejedelemfi idéző igéje.

*Ēlém-χqlés nqñχ ālmém χum, Jūtīm-sq̄s jelpiñ
ā tēr-pī' kaj-sau.*

'Najt koip rātimé pupi' rē'in joxtawé, māχmanā nūpél lāwi :

«Pīkwét, pīkwét!

atχatné lunt-ālti' ti atχatsän,

atχatné vās-ālti' ti atχatsän.

pīkwét, pīkwét!

5 manér jārém āñsíjin sar?

manér moñsém āñsíjin sar?

pīkwét, pīkwét!

ur-mis-χum razwiñ kēmplim

ti nortāslém ;

*A samánt, a mint a dobot veri, a bálvány-istenke réülése szállja meg ;
mire népehez így szól ;*

«Fiúcskák, fiúcskák!

Mint egybegyűlt lúdfalka, gyűltetek ti egybe,
mint egybegyűlt réczefalka, gyűltetek ti egybe.

Fiúcskák, fiúcskák!

5 Ugyan minő inségetek van,

ugyan minő szükségetek van?

Fiúcskák, fiúcskák!

Én hegyi-manó, galléros ruhám szárnyát
im kiterítettem ;

10 *vōr-mis-γum šānīm jūntēm*
lilīñ noγs ta'iliñ kēmplim
ti nōrtāslēm. —

Poszjukwēt, poszjukwēt!
mānēr jārēm āñšijin sar?

15 *manēr moñšēm āñšijin sar?*

lūnt-ñqwlī ūliñ tur,
lujjēlān ānēm sar pīkwēt!
γoli kukkuk luimēñ tur
lujjēlān ānēm sar pīkwēt!

20 *jā-lunt ñqwlēm sūpkēm pūnsilēm-ke :*

ēt χāltne, χātēl χāltne tāk luw, tāk ñqwēl
mānēl ti χulīli, viñēl ti χulīli.»

*

Māχmanā lāwe'it :

«ti saw, ti nusā man ti āñšēuw,
ti saw, ti nusā man ti poikeuw :

10 és erdei-manó, anyám varrta
 eleven nyusztbőrrel teljes ruhám szárnyát
 im kiterítettem. —

Kedveskék, kedveskék!

Ugyan minő inségetek van,

15 ugyan minő szükségetek van?

A lúd pipegő vígasságos hangján
 ugyan énekeljetez nekem, fiúcskák!

A reggeli kakukk éneklő hangján
 ugyan énekeljetez nekem, fiúcskák!

Ha folyami lúd módjára pipegő szácskámát kinyitom :

20 egy éj múltával, egy nap múltával erős csont, erős hús
 kerekedik ki a földből, kerekedik ki a vízből.»

*

Népe szól :

«Ezen nyomorúságunk, ezen szükségünk van nekünk,
 ezen nyomorúság, ezen szükség miatt könyörgünk mi :

25 *manaun jəmés χātél ěri,*
manaun pus la'ıl, pus kāt ěri.»

*

Pupi' *maχmanä-nüpél lāwi :*

«*Pīkwét! ānémné-ke pojksíjin,*
akw' pāl tqwlém totkém-ért :
mā jānitätél jāñχawé ;

30 *mōt pāl tqwlém totkém-ért :*

vit jānitätél jāñχawé.

Ās-vit jelpiñ nqmtém χulili-ke,

tūr sarni, Ās-sarni jelpiñ nqmtém χulili-ke :

jəmés pāl kätém pūχné

35 *sāt rūsip jelpiñ χqmsim ūsitakém-ért,*

ūnlép jelpiñ mā jānitätél nouti.

rēχiñ sāχim, rēχiñ nārām rēχikwél

luwän voss āltχati,

nqwlän vöss āltχati !»

* * *

boldog (jó) nap kell nekünk,

25 ép láb, ép kéz kell nekünk.»

*

A bálvány-istenke népének felel :

«*Fiúcskák! ha én hozzám könyörögtök,*

egy oldali szárnyamat ha meglebbentem (viszem) :

a föld egész nagyságában megfordúl ;

más oldali szárnyamat ha meglebbentem :

30 *a víz egész nagyságában megfordúl.*

Ha Ob vízbéli szent kedvem kerekedik,

tavi aranyos, obi aranyos szent kedvem kerekedik ;

jobb oldali kezem fogta

hét bojtos szent ostorom midőn meglegyintem :

35 *az álló szent föld egész nagyságában megmozdúl.*

Meleg subám, meleg botosom erejénél (hevénél) fogva

hadd gyarapodjék csontotok,

hadd gyarapodjék hústotok !»

* * *

'Najt-χum pupχä ta mini. ta jui-pält χoti χum kätä šarits :
kätä pusmi, luwä āltχati; pus kät, pus la'il posiñ tārēm eläl
χātlawé.

A samán-ember a bálvány-istenkével elmegy. Ezután a me-
lyik embernek keze fáj: keze gyógyúl meg, csontja gyarapszik; ép
kézzel, ép lábbal derül reá tovább a fényes ég.

25

Res F Rd.
8191

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PH
1308
.5
M85
kot.2
fuz.1

Munkácsi, Bernát
Vogul népköltési gyűjtemény

